

17.853

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ Δ. Φ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ένεκρίθησαν κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 33571 (17
Ὀκτωβρίου 1917) κοινολογήσιν τοῦ Ὑπουργείου
τῆς Παιδείας.

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλίου Δρ. 3.50
(Βιβλιοθήκην 0.70)

ΕΚΔΟΣΙΣ Α.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ — Ζωοδόχου Πηγῆς 11
1917

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46 Ὁδὸς Σταδίου — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — Μέγαρον Ἀρσακείου

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀρ.θ. 33571

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1917

Πρὸς
τὸν κ. Θ. Σπεράντζαν

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἐνεκρίθη ἡ χρῆσις τῶν ὑφ' ὑμῶν υποβληθέντων ἐν χειρογράφῳ Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων (ἔκδοσις Α' 1917) διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν τετρατάξιων γυμνασίων, τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν Γ' τάξιν τῶν ἀστικῶν σχολείων θηλέων καὶ διὰ τὸ ἑυχολ. ἔτος 1917—1918 καὶ ἐφεξῆς, κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 129 πράξιν αὐτοῦ.

Ὡρίσθη δὲ ἡ μὲν ἀξία τοῦ βιβλιοσήμου εἰς λεπτὰ ἑβδομήκοντα (0.70) ἡ δὲ τιμὴ τοῦ βιβλίου μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου εἰς δραχμὰς τρεῖς καὶ λεπτὰ πενήκοντα (3.50).

Ἐντελλόμενοι ὅπως ἐκτυπώσητε τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ περικαλύμματος τοῦ βιβλίου, τὸν δὲ ἀριθμὸν ταύτης, τὴν τιμὴν τοῦ βιβλίου καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλιοσήμου καταφανῶς ἐπὶ τε τῆς προμετωπίδος καὶ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου, ὑπομιννήσκομεν τὰς συνεπείας πάσης παραβάσεως τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ὑμετέρας ὑποχρεώσεις διατάξεων τοῦ Νόμου.

Ὁ Ὑπουργὸς

Α. ΑἰΓΚΑΣ

Ν. Τσιριμῶκος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

κατά τὸν τελευταῖον διαγωνισμόν
τοῦ Ἐπιπουργείου τῆς Παιδείας

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
ΖΩΝΡΟΦΟΣ
Καθηγητὴς Εφαρμογῶν ΤΕΕ/ΗΠ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ — Ζωοδόχου Πηγῆς 11
1917

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν
τοῦ ἐκδότου εἶναι κλεψίτυπον, καὶ ὁ ἐκτυπῶν, ἐκδίδων ἢ
κυκλοφορῶν τοιοῦτον καταδιωχθήσεται κατὰ τὸν νόμον.

1

Ἡ ἀγάπη

Ἡ θαυμαστή καὶ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀγάπης ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὕψιστον καὶ υπερτέλειον Θεόν, τὸν ὁποῖον λατρεύομεν, ἔχει τὴν πρώτην ἀρχὴν της. Ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἐθεμελίωσεν ὅλον τὸν νόμον τοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἀγάπην καὶ ἐγνώριζε καλὰ πῶς ἡ ἀγάπη μοναχὴ ἀρκετὴ εἶναι νὰ πλουτίσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ κάθε λογῆς εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον, διὰ τοῦτο ἔχυσεν ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ μέσα εἰς ταῖς καρδίας μας, διὰ νὰ εἴμεθα ὅλοι πλουτισμένοι μ' ἓνα τοιοῦτον θησαυρόν, διὰ νὰ ἔχωμεν ὅλοι τὰ σπέρματα τῆς σωτηρίας μας μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Δοχεῖον λοιπὸν εἶναι ἡ καρδιά τοῦ κάθε ἑνός, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον βάνει ὁ Θεὸς τὸ πολύτιμον καὶ εὐωδέστατον μύρον τῆς ἀγάπης. Ἄν τὸ δοχεῖον εἶναι σαπρόν, αὐτὴ δὲν στέκει μέσα, χύνεται ἔξω, φεύγει· ἂν τὸ δοχεῖον εἶναι τέλειον καὶ στερεόν, αὐτὴ πρῶτον εὐωδιάζει ὅλον τὸν ἑαυτὸν μας, ἔπειτα ἀπλώνεται ἡ εὐωδία της, εὐωδιάζει τὸν κόσμον ὅλον, ἀναβαίνει τόσο ὕψηλὰ ὅπου φθάνει ἔως εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καί, ὦ! πόσον εὐτυχεῖς ᾔθελαν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἂν εὐρίσκετο τοῦτο τὸ οὐράνιον μύρον μέσα εἰς ταῖς καρδίαις τους! Δὲν θὰ ἦτον πλέον εἰς τὸν κόσμον ὁ ἓνας πλούσιος καὶ ὁ ἄλλος πέννης· δὲν θὰ ἦτον πλέον ὁ ἓνας γυμνὸς καὶ ὁ ἄλλος μὲ χρυσὰ φορέματα ἐνδεδυμένος· δὲν θὰ ἔδλεπες πλέον τὸν ἓνα νὰ πεινᾷ καὶ τὸν ἄλλον νὰ ἔχῃ τὴν τράπεζάν του πάντοτε γεμάτην· ἡ ἀγάπη ἐποῦ εἴχαμεν μέσα εἰς ταῖς καρδίας

μας δὲν ὑποφέρει τόσῃν ἀδικίαν καὶ ἀνισότητά· δὲν θὰ μᾶς ἄφηνε νὰ βλέπωμεν τοὺς ἀδελφούς μας εἰς κατάστασιν κατωτέραν ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μας· ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκατοῖκα μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, ποῦ πλέον ἐριδὲς καὶ μάχαις ; Ποῦ νὰ εὕρῃς πλέον φθόνον καὶ μῖσος ; Ποῦ νὰ ἀκούσῃς ἀδικίαν καὶ καταδυναστείαν ; Οὐδὲ δόλος, οὐδὲ ὑπόκρισις, οὐδὲ ψεῦδος, οὐδὲ ἀπάτῃ ἤθελε φαίνεται ποτὲ εἰς τὸν κόσμον. Ἡ συκοφαντία, ἡ κατάκρισις, ἡ ἀρπαγὴ, ἡ πλεονεξία, ὁ φόβος, θὰ ἔφευγαν τόσον μακρὰν ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅσον μακρὰν εἶναι τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ καταχθόνια. Δὲν θὰ ἦτον πλέον ἔχω καὶ ἔχεις· ἐδικόν μου καὶ ἐδικόν σου· ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς κοινὰ θὰ ἦτον εἰς ὅλους· ὅλοι θὰ τὰ ἀπολάμβαναν μὲ εἰρήνην· ὅλοι θὰ τὰ ἐχαίροντο μὲ χαρὰν καὶ ἡσυχίαν, χωρὶς κανένα φόβον. Φθονερὸς δὲν θὰ ἦτον· ποῖος νὰ τὰ φθονήσῃ ; Ἐπίβουλος δὲν θὰ εὕρισκετο· ποῖος νὰ τὰ ἐπιβουλεύσῃ ; Ἕνας παράδεισος θὰ ἦτον ὁ κόσμος· Ἕνας οὐρανὸς θὰ ἐγένετο ἡ γῆ· οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐκατασταίνοντο ἄγγελοι ἐπίγειοι.

Βασιλεῦ ἀόρατε, Θεὲ ὑπερτέλειε, ἀληθινὸν εἶναι πῶς ἐτούτῃ ἡ ἀρετὴ ἀπὸ λόγου σου προέρχεται καὶ ἐδικὴ σου εἶναι. Διὰ τὸ ἐγὼ βλέπω καθαρὰ πόσον εὐτυχὴς εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ κατάστασις καὶ πόσον μεγάλον εἶναι τὸ κέρδος τους, ὅταν φυλάττουν τὴν θησαυρὸν τῆς ἀγάπης ὅπου ἔβαλς μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τους. Ἡ ἀγάπη μοναχὴ δύναται νὰ ξεριζώσῃ κάθε κακίαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ παύσῃ ὅλα τὰ ἀναριθμητὰ κακά, νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην μέσα εἰς ταῖς πολιτείας, νὰ γεμίσῃ τὴν γῆν ἀπὸ ὅλαις ταῖς εὐτυχίαις τοῦ οὐρανοῦ, νὰ πλουτίσῃ τὸν κάθε ἕναν μὲ ὅλα τὰ καλὰ.

Ὅταν ἡ ἀγάπη φυτευθῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀτελεσφόρητος καὶ ἄκαρπος. Εὐθὺς βλαστάνει τοὺς οὐρανίους καὶ εὐθαλεῖς κλάδους τῆς, εὐθὺς παραρρησιάζει τοὺς ὠραίους καὶ γλυκεῖς καρπούς τῆς. Οἱ ξένοι εὕρισκουσιν ὑποδοχὴν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη· οἱ ἀσθενεῖς ἔχουν ἐπίσκεψιν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ ἀγάπη· ἡ ἀγάπη δίδει ἔνδυμα εἰς τοὺς γυμνοὺς, τροφὴν εἰς τοὺς πεινασμένους,

εἰς τοὺς ὀρφανοὺς ἀντίληψιν, εἰς ταῖς χήραις προστασίαν, παρηγορίαν εἰς τοὺς λυπημένους. Ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι ἡ ἀγάπη, εὐρίσκουν καταφύγιον οἱ ἀπηλπισμένοι. Ποιοὶ ταραττόνται καὶ δὲν τρέχει ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὴν ἀγάπην νὰ τοὺς ἡσυχάσῃ; Ποῖος ἀμαρτάνει καὶ δὲν προφθάνει ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὴν ἀγάπην νὰ τὸν διορθώσῃ; Ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν συμπάσχει ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὴν ἀγάπην;

Ὁ μακάριος Παῦλος ἦτον τὸ ἐκλεκτὸν σκεῦος εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἡ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀγάπης. Εἶχε τὴν ἀγάπην καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸν βλέπομεν νὰ πετᾷ, ὡς ἀετὸς ὑπόπτερος, εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, νὰ κηρύττῃ μὲ τόσον ζῆλον τοῦ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ φωτίζῃ τόσα ἔθνη, νὰ διορθώσῃ τόσοις ἀπίστους, νὰ κτίζῃ τόσας Ἐκκλησίας. Ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης ὁποῦ εἶχε τὸν ἔκανε καὶ ἐνύμιζε τοὺς κινδύνους ἀνάπαυσιν, ταῖς ὕβρισiais ἐγκώμια, τὰς ἀλύσους στέφανα, ταῖς φυλακαῖς παράδεισον...

Ἀπόστολε τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ τόσον ἐρευνήσας τοὺς θεῖους νόμους καὶ τόσον βαθύτατα εἰς τὰ ἀνεξερευνήτα κρίματα τοῦ Θεοῦ ἐπροχώρησας· ἐσὺ ὁποῦ ἔως εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἀνέβης καὶ ἤκουσας ἄρρητα ρήματα, εἰπέ μας καθαρά· εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν ὅταν ἔχωμεν ἄλλαις πολλαῖς ἀρεταῖς καὶ μᾶς λείπῃ ἡ ἀγάπη;

«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον»¹⁾

Ἐκεῖνον ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν δύναμιν νὰ ὁμιλῇ ὅλαις ταῖς γλώσσαις, ἡμεῖς βέβαια τὸν θαυμάζομεν καὶ γομίζομεν πῶς ἓνας τοιοῦτος ἄνθρωπος ὅταν δὲν ἔχῃ τὴν ἀγάπην, εἶναι ὥσάν τὸ ἀναίσθητον χάλκωμα, ὁποῦ ὅταν τὸ κτυπᾷς κάνει ἤχον, καὶ ὥσάν τὸ ἄψυχον κύμβαλον, ὁποῦ κάνει διάφορα λαλή-

1) Πούλου, πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ Α' § γ'.

ματα κατὰ τοὺς διαφόρους τρόπους κατὰ τοὺς ἑποίους τὸ κρούει
ὁ μουσικός...

Ἡ ἀγάπη εἶναι τόσο ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν μας,
όσον ἀναγκαία εἶναι ἡ τροφή διὰ τὴν ζωὴν μας. Χριστιανοί,
μὴν ἀρετὴν τόσο ἀναγκαίαν καὶ τόσο εὐκόλην, μὴν ἀρετὴν
ὁποῦ μᾶς πλουτίζει ἀπὸ κάθε εὐτυχίαν, διατί τόσο πολλὰ τὴν
ἀμελοῦμεν; Διατί ἐσθύσθη ἡ ἀγάπη, ἡμεῖς δοκιμάζομεν τόσα
πάθη ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἐπαύσεν ἡ ἀγάπη καὶ διὰ τοῦτο δὲν
εὐρίσκομεν προστάτην εἰς τὴν ἀνάγκην μας, δὲν ἔχομεν σύμ-
βουλον εἰς ταῖς χρείαις μας, δὲν εἶναι κανένας νὰ μᾶς παρηγο-
ρήσῃ εἰς ταῖς θλίψαις μας...

ὦ ἀγάπη, ἀρετὴ θεία, ἤλιε λαμπρότατε τῶν ψυχῶν μας,
ἐσὺ δύνασαι νὰ ἐξορίσῃς ὅλα τὰ κακὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ
νὰ φέρῃς ἔλαις ταῖς εὐτυχίαις εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν δὲν
ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος καὶ νὰ θερμάνῃ τὴν γῆν, ἀδύνατον εἶναι
νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς γῆς τὰ ἀγαθὰ. Ἄν ἐσὺ δὲν ἔλθῃς εἰς
τὰς ψυχὰς μας καὶ δὲν ἀνάψῃς τὴν θεῖον ἔρωτα εἰς τὴν καρδίαν
μας, εἶναι ἀδύνατον νὰ χαροῦμεν τὰ κάλλη τοῦ οὐρανοῦ.

Νικηφόρος Θεοτόκης

Ἀγάπη

ὦ λέξις θεία, ἐστάλαξες
ἀπ' τὴν πηγὴ τῶν οἰκτιρῶν
κ' εὐθὺς τὴν ὄψιν ἄλλαξες
τῆς γῆς αὐτῆς τῶν στεναγμῶν.

Ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς γῆς
ποῦ τόσο ἐβαρβαρώθηκε
μὲ τὰ λουλούδια ἐστρώθηκε
νέας, χαρμόσυνης αὐγῆς.

Σὺ τῶν τυράννων τὴν καρδιά
τὴν πέτρινην ἡμέρωσες
κι' ἀπ' τὴν ἀλύτρωτη σκλαβιά
τοὺς δούλους ἐλευθέρωσες.

Ἀρ. Προβελέγγιος

■ ■ ■ μητρικὴ ἀγάπη τῆς Παναγίας

Κάθεται ἀγωνοθέτις αὐτὴ ἡ θεόνυμφος Ἀνασσα, ἡ βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς τρισηλίου θεότητος καὶ βλέπουσα ἐδῶ κάτω τὸ ἄθλον, κρατεῖ τοὺς στεφάνους διὰ νὰ στεφανώσῃ τοὺς ἀθλητάς. Μακάριοι ἡμεῖς, ἀνἀγωνισθοῦμεν καθὼς πρέπει. Ὅποιος νικήσῃ, αὐτὸς ὡς θαρρῇ βέβαια καὶ θέλει λάβῃ παρὰ τῆς Θεομήτορος τὸ ἀντάξιον γέρας. Ἐγὼ τὸν βεβαιῶνῶ ἐκ μέρους αὐτῆς τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου καὶ ἔρχομαι διὰ τοῦτο νὰ ἀποδείξω πόσῃ χαρὰν καὶ βοήθειαν λαμβάνει ἀπὸ τὴν πάναγνον Δέσποιναν ὅποιος ἔχει εὐλάβειαν πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν τιμᾷ μὲ προσευχὴν καὶ νηστείαν.

Εἶναι καὶ λέγεται ἡ ἀγιωτάτη Παρθένος Μήτηρ κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον Μήτηρ Θεοῦ καὶ δεύτερον Μήτηρ πάντων τῶν Χριστιανῶν. Ὡς μήτηρ Θεοῦ, διὰ τὸ μητρικὸν ἀξίωμα αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσῃ χάριν, ὅσῃν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ μήτηρ ἀπὸ τὸν υἱόν· καὶ πάλιν ὡς μήτηρ τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μητρικὴν ἀγάπην, πρέπει νὰ δίδῃ τόση χάριν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὅσῃν πρέπει νὰ δίδῃ ἡ μήτηρ εἰς τὰ παιδιά. Ἀλλ' ἡ χάρις ὅπου ἔχει ἡ Παναγία Παρθένος ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ συμμετρῆται μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα εἶναι ἄπειρον· λοιπὸν καὶ ἡ χάρις ὅπου λαμβάνει εἶναι ἄπειρος. Ὁμοίως καὶ ἡ χάρις ὅπου δίδει εἰς τοὺς Χριστιανούς, πρέπει νὰ συμμετρῆται μὲ τὴν ἀγάπην τῆς μητρὸς πρὸς

τὰ τέκνα καὶ ἐτούτῃ ἡ ἀγάπη εἶναι ἄπειρος· λοιπὸν καὶ ἡ χάρις ὅπου δίδει εἶναι ἄπειρος. Ἡ Παρθένος εἶναι ἓνα πέλαγος τῶν Χαρίτων.

Καὶ ὄντως πέλαγος μέγα εἰς τὴν εὐρυχωρίαν, ὅπου δέχεται δηλαδὴ ὡσὰν Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ὅλους τοὺς ἀκενώτους ποταμοὺς τῶν θείων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Μέγα εἰς τὴν πλημύραν, ὅπου ὡσὰν Μήτηρ τῶν Χριστιανῶν μεταδίδει εἰς αὐτοὺς τῶν αὐτῶν θείων χαρισμάτων τὴν ἀφθονίαν. . .

Ἀδίκως εἶχεν ἐξορισθῆ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Ρώμην ὁ Κοριο-
λανός, εὐγενέστατος ἄρχων καὶ ἀνδρείοτατος στρατηγός· καὶ
διὰ τοῦτο παροξυνθεὶς, σηκώνει στράτευμα, κινεῖ πόλεμον ἐναν-
τίον τῆς ἀχαρίστου Πατρίδος· πολεμεῖ, νικᾷ καὶ νικητὴς πλη-
σιάζει εἰς τὴν Ρώμην· τὴν περιτριγυρίζει, τὴν πολιορκεῖ, τὴν
στενεύει· ἀναβαίνει πρῶτος εἰς τὸ τειχόκαστρον τῆς πόλεως,
κρατῶντας τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι, πνέοντας ἀπειλὴν καὶ φόνον,
φοδερίζει τὴν μὲν πόλιν νὰ καταστρέψῃ ἐκ θεμελίων, τοὺς δὲ
πολίτας νὰ κατασφάξῃ ἐν στόμκι μαχαίρας καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν
νὰ σδέσῃ τὸν δίκαιόν του θυμὸν καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀδικίαν
ὑβρίν ὅπου τῇ ἔκαμαν.

Τότε γνωρίζουσι τὸ σφάλμα τῶν οἱ Ρωμαῖοι, μετανοοῦσιν
εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἔκαμν, σιστέλλοντες ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἐντρο-
πὴν, συνάγονται ἐντρομοὶ εἰς Βουλὴν καὶ δὲν εὐρίσκουσιν ἄλλην
ἰατρείαν εἰς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον παρὰ νὰ προσπέσωσιν εἰς
τοὺς πόδας τοῦ ἀνδρός, νὰ ζητήσωσι συγχώρησιν καὶ μὲ τοῦτο
νὰ ἐξιλέωσιν τὸν θυμὸν του. Πηγαίνουσι λοιπὸν ἐμπρὸς οἱ πρό-
κριτοι τῆς Γερουσίας, ἀκολουθοῦσιν οἱ ἄρχοντες, κατόπιν ὁ
κοινὸς λαός, τάγματα γυναικῶν καὶ παιδίων, ὅλοι μὲ τὰ δάκρυα
εἰς τὰ μάτια, μὲ πολλὴν κατήφειαν εἰς τὸ πρόσωπον· ἀναβαί-
νουσιν εἰς τὸ τεῖχος, παρρησιάζονται ἐμπροσθεν τοῦ Κοριολα-
νοῦ, πίπτουσι, προσκυνοῦσι, παρακαλοῦσι, κλαίουσιν, καὶ ὅλοι
ὁμοῦ μὲ μίαν ἐλεεινὴν φωνὴν ζητοῦσιν ἔλεος διὰ τὴν κινδύ-
νεύουσαν ζωὴν καὶ Πατρίδα. Πλὴν στέκει ἐκεῖνος ἀνίεως, δὲν
παρακινεῖται εἰς τὰ παρακάλια, δὲν μαλακώνεται εἰς τὰ δάκρυα

δλων τῶν πολιτῶν· παροξύνεται μάλιστα, θέλει νὰ δώσῃ τὸ σημάδι τοῦ πολέμου, νὰ παρακινήσῃ τοὺς στρατιώτας εἰς ὁρμὴν, εἰς φόνον, εἰς ἐξολόθρευσιν. Τότε, ὅταν βλέπῃ ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος, τὸ λυπημένον πρόσωπον μιᾶς σεδασμιωτάτης γυναικός, καὶ ᾗτον Βετουρία ἡ μητέρα του, ὁποῦ κλαίει καὶ παρακαλεῖ καὶ τὸν ἀναθυμίζει τὸ γάλα, τὰ σπλάγχχνα, τὴν ἀγάπην τὴν μητρικὴν. Βλέπει· καὶ εἰς ἐκείνην τὴν παρουσίαν ἡμερώνει τὸ βλέμμα, σβένει τὸν θυμόν, ἀφίνει καὶ πίπτει τὸ σπαθί, κρατεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ στρατεύματος, συμπαθεῖ τοὺς πολίτας, ἐμβαίνει, ὅχι πλέον ὡς ἐχθρός, ἀλλ' ὡς φίλος εἰς τὴν Πατρίδα· τὴν ὁποίαν ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Τόσον δύναται, περισσότερον ἀκόμη ἀπὸ ἓνα ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, σιμὰ εἰς υἱὸν τῆς μητρὸς μόνῃς ἢ παρουσίᾳ. Σιμὰ εἰς ἓνα υἱὸν ἢ τί γλυκύτερον, ὡσὰν τὸ ὄνομα τῆς Μητρὸς; Σιμὰ εἰς ἓνα υἱὸν τί δυνατώτερον ὡσὰν μιᾶς μητρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὰ παρακάλια;

...Ὁρφανοί, ὁποῦ ἑστερήθητε ἀπὸ τοὺς γονεῖς, σας· ξένοι, ὁποῦ ἐχάσατε τὴν Πατρίδα· πτωχοί, ὁποῦ ἐξεπέσατε ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν σας· ἄρρωστοι, τεθλιμμένοι, ἀμαρτωλοί, μὴ λυπᾶσθε· ἔσεῖς ἔχετε μητέρα· εἴν μητέρα τοῦ Θεοῦ· μητέρα ὁποῦ σας κυβερνᾷ· εἰς τὴν ξενιτείαν σας, ὁποῦ σας τρέφει εἰς τὴν πτωχείαν σας, ὁποῦ σας δίδει εἰς τὰ πάθη τὴν λατρείαν, εἰς τὰς θλίψεις τὴν παρηγορίαν, εἰς τὰς σκλαθίας τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὰς ἀμαρτίας τὴν συγχώρησιν. Ναῦται, ὁποῦ πλέετε τὴν θάλασσαν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε, νὰ ἔχετε λιμένα εἰς ταῖς ζάλαις. Πραγματευταί, ὁποῦ περιπατεῖτε τὴν ξηράν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε βοηθὸν εἰς τοὺς κινδύνους. Γεωργοί, ὁποῦ δουλεύετε τὴν γῆν, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε εὐλογίαν καρποφορίας εἰς τοὺς κόπους σας. Νέοι, ὁποῦ σπουδάζετε εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν Παρθένον ἐπικαλεῖσθε νὰ ἔχετε φῶς γνώσεως εἰς τὴν σπουδὴν σας.

Ἡλίας Μηνιάτης

Ἡ ἐλεημοσύνη

Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, ἁμαρτωλέ, ποῦ πᾶς, κριματισμένε ;
 τὸ λάδι σου εἶναι νερὸ καὶ τὸ κερί σου ξύλο
 καὶ τὸ λιβάνι ποῦ κρατεῖς κουφάλα ἔναι καὶ ἄκρυνον.
 Ἄμε νὰ ντύσῃς ἀρφανά, ἄμε νὰ ντύσῃς ξένα,
 νὰ ντύσῃς καὶ τὰ νιόπαντρα, τὰ φτωχοπαντρεμένα·
 τότες καὶ σύ, ἁμαρτωλέ, θὰ σώσῃς τὴν ψυχὴ σου !

Δημῶδες

Τρεῖς ἀρεταὶ

Ἀταραξία ψυχῆς

Ἄν ὅλα τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἔπρεπε
 νὰ μᾶς ταραττώσῃ καὶ νὰ μᾶς ρίπτωσιν εἰς ἀνησυχίαν, ἡ ψυχὴ
 μας ἤθελε βασανίζεσθαι ἀκαταπαύστως καὶ ἡ εὐθραυστος αὕτη
 μηχανὴ τοῦ σώματος δὲν ἤθελεν ἐμπορεῖν νὰ ἀντέχῃ πολὺν
 καιρὸν εἰς τόσας ἀλλεπαλλήλους προσβολὰς τῆς τύχης· τὸ
 στάδιον τῆς ζωῆς μας ἤθελε τελειώσῃ δυστυχῶς καὶ παρὰ
 τοὺς ὀρισμένους ὅρους ἀπὸ τὴν φύσιν. Ὁ φρόνιμος λοιπὸν καὶ
 σοφὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ μὲ βλέμμα γενικὸν
 ὅλον τὸ σύστημα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· νὰ προβλέπῃ τί ἐμπο-
 ρεῖ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ μὴ ταραττεται εἰς τὰ συμ-
 βαίνοντα.

Ἡ διάθεσις αὕτη λέγεται ἰσότης ψυχῆς καὶ Ἀταραξία,
 ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ συμμεταβάλλεται μὲ τὴν ἄστατον
 τύχην, ἀλλὰ νὰ φυλάττῃ πάντοτε τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Δὲν
 εἶναι βέβαια ἄλλο δυστυχέστερον παρὰ τὸν ἄστατον καὶ εὐμε-
 τάβλητον ἄνθρωπον, ὅστις κλίνει ὅπου φυσᾷ ὁ ἄνεμος τῆς τύ-
 χης· ὅστις λαλεῖ καὶ πράττει σήμερον οὕτω καὶ αὔριον ἀλλέως·
 ὅστις δὲν ἔχει καμμίαν σύστασιν οὔτ' εἰς τὸ πνεῦμα, οὔτ' εἰς

τὴν καρδίαν του. Ἐκ τούτων ψευδεῖς ὑποσχέσεις· ἐκ τούτων προδοσίαι κρυφαί· ἐκ τούτων ἀπάται, κολακείαι, δολιότητες καὶ ἐπιβουλαί. Δὲν ἐξεύρει κανεὶς πῶς νὰ φερθῇ μὲ ἀνθρώπους τοιούτου πολυμόρφου εἶδους. Τὸ παραμικρότερον συμβεβηκὸς τοὺς μεταβάλλει· ἢ πλέον ἐλαφρὰ δυστυχία τοὺς ἀπελπίζει· ἢ παραμικροτέρα ἐναντιότης τοὺς ἀνατρέπει, ὥς νὰ ἀγνοοῦσαν τὴν ἀστασίαν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων.

Ἄλλ' ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος καὶ σοφὸς πολὺ διαφέρει ἀπὸ τοὺς τοιούτους· γνωρίζει τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἀληθινὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων καὶ ἐξεύρει νὰ τὰ μεταχειρίζεται πρεπόντως καὶ ὄχι νὰ ὑποδουλώνεται. Δὲν ἐκπλήττεται εἰς τὰ συμβαίνοντα, διότι τὰ προβλέπει· εἰς ὅλα εἶναι ἕτοιμος.

Ἐξεύρων καλῶς τὰ χρέη του, ἐκτελεῖ αὐτὰ εὐχαρίστως· εἶναι πιστὸς καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὰ συναλλάγματά του, εὐλικρινὴς εἰς τὴν φιλίαν του, τίμιος καὶ σύμφωνος μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον εἰς ὅλους τοὺς τρόπους του. Ὅ,τι εἶναι σήμερον, τοῦτο καὶ αὔριον καὶ μετὰ τὴν αὔριον καὶ πάντοτε. Ἐξέρχεται καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν αὐτὴν ἰλαρότητα· τὰ πλέον παράδοξα εἰς τοὺς ἄλλους φαινόμενα, εἰς αὐτὸν δὲν προξενοῦν καμμίαν ἐκπλήξιν, διότι ἐξεύρει τὰς αἰτίας τῶν αἰσθητικώτερος εἰς τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων παρὰ εἰς τὰς ἰδικάς του, ἀντὶ νὰ χύνη μάταια ἢ ὑποκριτικὰ δάκρυα, μεταχειρίζεται τὰ πλέον δραστήρια μέτρα διὰ νὰ παρηγορῇ τοὺς δυστυχεῖς.

Μεγαλοψυχία

Ἡ ἀρετὴ αὕτη δὲν ἀφίνει τὸν ἄνθρωπον νὰ πράττῃ ἢ νὰ λέγῃ μικροπρεπῇ καὶ ἀνάξια. Ὁ μεγαλόψυχος δὲν ἐκπλήττεται εἰς τοὺς κινδύνους· δὲν δίδει ποτὲ ἀκρόασιν εἰς τὰς κολακείας τῆς φιλαυτίας· δὲν ταπεινώνεται εἰς τὰς καταδρομὰς τῆς τύχης. Εἶναι πρόθυμος νὰ εὐεργετῇ· αἰσχύνεται νὰ εὐεργετηται, ἀντευεργετῇ δὲ μεγαλύτερα. Φυλάττει πρὸς τοὺς μεγάλους χαρακτῆρα σεμνόν, πρὸς δὲ τοὺς μικροὺς συγκαταβατικόν·

εἶναι φανερόμισος καὶ φανερόφιλος, παρρησιαστικός, ἀληθευτικός· δὲν εἶναι μνησίκακος, οὔτε κακολόγος, ἀλλ' οὔδ' ἐπαινετικός μὲ εὐκολίαν. Εἰς ἓνα λόγον, ὁ μεγάλόψυχος μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται πᾶσαν μικροπρέπειαν καὶ εἰς λόγους καὶ εἰς πράξεις.

Ἦτο νόμος εἰς τὰς Θήβας, οἱ ἄρχοντες τοῦ Κοινοῦ, οἵτινες ὀνομάζοντο Βοιωτάρχαι, νὰ παραδίδωσι τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν των εὐθὺς ἅμα ἤθελε τελειώσῃν ὁ ὠρισμένος καιρὸς τῆς Βοιωταρχίας των· ὅστις δὲ ἤθελε παραβῇ τὸν νόμον τοῦτον, νὰ θανατώνεται. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, στρατηγοὶ συγχρόνως καὶ Βοιωτάρχαι, πολεμοῦντες τοὺς Πελοποννησίους, ἐδάστασαν τὴν Βοιωταρχίαν τέσσαρας μῆνας παρὰ τὸν ὠρισμένον χρόνον, διὰ νὰ μὴν ἀφίσωσιν ἀτελῆ τὴν ἐκστρατείαν των. Ἀφοῦ ὁμως ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των, ὁ φθόνος ἤγειρεν ἐναντίον των πολλοὺς κατηγοροὺς. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας συκοφαντούμενος ὡς παραβάτης τοῦ Βοιωταρχικοῦ νόμου, δὲν ἐκαταδέχθη οὔτε νὰ ἀπολογηθῇ, οὔτε συγγνώμην ἀναξίως νὰ ζητήσῃ, ἀλλὰ: «Δέχομαι, εἶπε, τὴν αὐστηρὰν καταδίκην τῶν νόμων· τοῦτο ὁμως σὰς ζητῶ, Κριταί, νὰ ἐγχαράχθῃ ἐπάνω εἰς τὸ μνημα μου ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη· ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκαταδικάσθη εἰς θάνατον, διότι χωρὶς τὴν θέλησιν τῶν Θηβαίων ἐλεηλάτησε τὴν γῆν τῶν ἐχθρῶν Λακεδαιμονίων, ἀνέστησε τὴν Μεσσήνην ἡφανισμένην ἀπὸ τοὺς πολεμίους, εἰρήνευσε τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἠλευθέρωσε πολλὰ τὴν Ἑλλάδα». Οἱ λόγοι οὗτοι ἔφεραν εἰς αἴσθησιν τοὺς κριτὰς καὶ ἀπέλυσαν εὐθὺς τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλεν εἰς τὸν Φωκίωνα δωρεὰν ἑκατὸν τάλαντα, ἠρώτησε τοὺς φέροντας διατὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀθηναίους δίδει τόσα· καὶ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν·

— Διότι γνωρίζει σὲ μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν.

— Λοιπὸν ἅς μὲ ἀφίσῃ, εἶπε, νὰ φαίνομαι πάντοτε καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος.

Ἀνδρεία

Ἡ ἀνδρεία εἶναι δύναμις πνεύματος, ἥτις κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ καταφρονῇ ἢ νὰ υποφέρῃ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θλίψεις μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ ἀναισθησίαν ἢ ἄγνοιαν ἢ ἀπειρίαν ἢ ἐλπίδα, διότι δὲν εἶναι πλέον ἀρετὴ.

Ὁ Κλεομένης, βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ὅστις τοῦ ὑπεσχέθη βοήθειαν, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅμως νὰ στείλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁμήρους τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα του. Ὁ Κλεομένης δὲν ἐτόλμα νὰ προβάλῃ τοιοῦτον πρᾶγμα εἰς τὴν μητέρα του· ἐπλησίασε πολλάκις νὰ τῆς τὸ εἰπῇ καὶ πάλιν συστελλόμενος ἀνεχώρει, ἕως οὗ ἐκεῖνη βλέπουσά τον κατηψῇ καὶ ζητοῦσα νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν, τὸν ἐδίασε νὰ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν. Τότε γελῶσα τοῦ εἶπε·

— Τοῦτο εἶναι, τὸ ὅποσον πολλάκις ὀρμήσας νὰ μὲ εἰπῇς, ἐυσυστάλθης; Δὲν μὲ βάλλεις εἰς κανὲν πλοῖον νὰ μὲ στείλῃς ὅπου νομίζεις ὅτι τοῦτο τὸ σῶμα ἐμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὴν Σπάρτην, πρὶν καθήμενον ἐδῶ, διαλυθῇ ἀπὸ τὸ γῆρας;

Νεόφυτος Βάμβας.

Ὁ θρίκμβος τοῦ Διηγόρου

Μέσα στὸ Στάδιο τῆς χαρᾶς σαλεύει ἡ τρικυμία,
τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τα ὁ λαὸς
κι ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ντυμένη ἡ Ὀλυμπία
φαντάζει, ἀστράφτει ὁλόγυρα, καὶ δείχνεται ὥς ναός.

Νὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ ξανθὰ καὶ ξακουστὰ βλαστάρια,
ποὺ ἐπάλαιψαν, ποὺ ἀκόντισαν, ποὺ ἐτρέξανε! Καὶ νὰ

τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, πὺν παλληκάρια
τὸν Πέρση πέρα ἐσπρώξανε στῆς Θράκης τὰ βουνά.

Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο, καὶ τὸ τόξα,
πὺν νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἕναν καιρό,
πὺν βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τῇ Σαλαμίνεια δόξα
καὶ πὺν τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θέσπιο αἵματηρό.¹⁾

Καὶ νὰ τὰ ὠραῖα γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα,
πὺν μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλή,
ἂν τῆς Αἰωνιότητος ἐφτάσανε τὴ θύρα,
μὰ ὑψώνεται τὸ Πάνθεο κ' ἐγκάρδια τοὺς καλεῖ.

Ὅλα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κι ἀμιολυντα καὶ ὠραῖα
κάτου ἂπ' τὸ μάγον ἥλιο σου, Ἑλλάς μου φωτεινή,
τ' ἀγάλματα πὺν δείχνονται πανέμορφα καὶ νεα,
τὰ λάβαρα πὺν ὁ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.

Τ' ἄσπρα μαλλιά καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ πορφυρὲς γλαμύδες
καὶ οἱ σάλπιγγες ποῦ εἶν' ἔτοιμες τῆς νίκης γιὰ νὰ εἰποῦν
κ' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, πὺν οἱ μυστικὲς πατρίδες
μὲ ἅγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι ἀδιάκοπα χτυποῦν.

Κ' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας κ' ἐστάθηκε καὶ ὑψώνει
χρυσὸ ραβδί, κι ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
κ' ἦρθε στὴ μέση ὁ κήρυκας καὶ κράζει : «Στεφανώνει
τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἢ Ὀλυμπία πατρίς !

• Ἡ Ρόδος παίρνει σήμερα τῆς δυὸ μεγάλες νίκες.
Τοῦ Διαγόρα ἄς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιὰ μπροστά !»
Κι ἀπὸ τὰ πλήθη ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἑλλανοδίκες
οἱ δυὸ ἀδελφοί. — Ὡ δίδυμα λουλούδια ταιριαστά.

1) ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τὴν πεδιάδα τῶν Θεσπιῶν.

Χαρᾶς τὴν ποῦ σᾶς γέννησε καὶ ποῦ σᾶς μοσκοβόλα !
 τὰ πλαστικά, τ' ἀτσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιᾶ,
 ποῦ βγαίνουν σὰν ἡμίθεοι μὲ μάτια φωτοβόλα
 μὲ τὰ πλατεῖά τους μέτωπα καὶ τὰ χυτὰ μαλλιά !...

— «Χαίρετε, ὦ Ρόδιοι, χαίρετε !· ὁ Ἑλλανοδίτης κραῖζει
 τοῦ Διαγόρα εἷσαστε τὰ φύτρα τὰ ἱερά,
 ποῦ ἡ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατεῖα τονὲ σκεπάζει
 ποῦ ἑφτὰ φορὲς ἐχάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρά.

» Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, καὶ ἄς ἀντηχοῦν τὰ σεῖστρα,
 τὰ κύμβαλα ἄς ἠχήσουνε κ' οἱ σάλπιγγες ἐμπρός !»
 Κι ἀνέβη, ἀνέβη ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴν κονίστρα
 ὅπου ὁ λαὸς ἐβόησε περὶ γυρεῖ ἠχηρὸς.

Κι ὅλοι κυττάζανε δεξιὰ στοῦ γύρου τὴν κερκίδα.
 Μὰ ὁ Διαγόρας ἄφθονα τὰ δάκρυα του κυλᾷ,
 καὶ ἀμίλητος τὰ μάτια του σφουγγάει μὲ τὴ γλαμύδα
 καὶ τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητὲς, μὲ τὰ γλῶσσά στεφάνια τώρα, πᾶνε
 καὶ στοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
 καὶ ὀρμητικὰ τὸν ἄρπαξαν ἵστοις ὤμους καὶ περνᾶνε
 καὶ ὁ θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ἱερὸ μεθύσι φλέγει τώρα
 καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνὴ χαρά,
 καὶ κράζουνε : « ὦ, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
 ποῖα δόξα ἐσὺ ὠραιότερη θὰ ἐπιθυμήσης πιά ! »

Κ' ἐκεῖνος, ὥς ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἐμπρὸς τῆς Νίκης,
 τ' ἄσπρο κεφάλι του ἔγειρε μὲ χαμογέλοιον ἄχνόν,
 κ' εὐτυχισμένος τρεῖς φορές ὁ γέρω-Ὀλυμπιονίκης
 τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινό.

Γύρω ἐξεσποῦσε ὁ θρίαμβος καὶ ἀλάλαζαν τὰ σεῖστρα
 καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἠχηρό,
 καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐπέφτανε ἐπάνω στὴν κονίστρα
 καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐρραίνανε τὸ γέροντα νεκρό!

Στέφανος Δάφνης

2

Ἡ δύο θρησκευτές

Μιὰ λάμψις ὄνειρώδης σιγοπλέκει
 μέσ' στὰ ἐρεῖπια. Θαρρεῖς πῶς ἀνεβαίνει,
 χιονόλευκη καὶ στοιχειωμένη,
 ἀπὸ τὰ βάθη ὠραίου, μαρμαρένιου κόσμου.
 Ἀκόμα μιὰ πλευρά των στέκει,
 δόξας φτεροῦγα γιγαντένια ἐμπρὸς μου.

Στὰ μάρμαρα, ποῦ τᾶστησε μιὰ τέχνη αἰθέρια
 γιὰ τὴ θεά της στοῦ Φειδία τὸν αἰῶνα,
 ἱστόρησαν τῆς Παναγίας τὴν εἰκόνα
 μ' ἀγάπης οἷστορο χριστιανοῦ ζωγράφου χέρια.

Θαρρεῖς ὁ τοῖχος, πῶς περήφανος ψηλώνει
 γιὰ τ' ἀκριβὸ τὸ εἰκόνισμα ποῦ τὸν ἀγιάζει,
 καὶ τὴν τρανὴ του τὴν ἀγκάλη ἀπλώνει
 κι' ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρια τὸ σκεπάζει.

Κι' ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ ἀστραποβόλος
 ἀγνάντια ἀπὸ τὰ σκόρπια τοῦτα κάλλι,
 κι' ὁ μέγας τοῦρανοῦ γαλήνιος θόλος
 ἀπὸ καμπάνας βραδινῆς τοὺς ἤχους πάλι,

Εἰρήνης πνεῦμα χύνεται ροδολουσμένο
 καὶ λάμπει πέρα ὡς πέρα μαγικὸ στεφάνι,
 ἀπὸ τὰ ἴα τοῦ Ὑμηττοῦ πλεγμένο,
 πλεγμένο ἀπὸ τὰ κρίνα τοῦ Ἰορδάνη.

Ἀριστ. Προβελέγγιος

Γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ

Ἄν ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόσο σφαλερὰ καὶ μοναχὴ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσφαλεστάτη, τί ἄλλο ἔχεις νὰ κάμῃς παρὰ νὰ ὑποτάξῃς τὴν θέλησίν σου εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ; Νὰ θέλῃς ἐκεῖνο μόνον ὅπου θέλει ὁ Θεὸς καὶ νὰ λέγῃς εἰς κάθε σου προσευχὴν·

«Θεέ μου, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου!»

Ἐπεσε διὰ νὰ πλυθῇ εἰς τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Κύδνου ὁ

Μέγας Ἀλέξανδρος, τότε ὅταν εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπο-
λέμει διὰ νὰ πάρῃ τὸ βασίλειον τῆς Ἀνατολῆς ἀπάσης, ἀπὸ
Δαρεῖον, βασιλέα τῶν Περσῶν· ἔπεσε, μὰ μετὰ βίας εἰσέδῃ εἰς
τὰ νερά, ὅπου ἓνα αἰφνίδιον κρύος τοῦ ἔπιασεν ὅλα τὰ μέλη, τοῦ
ἐσφάλισε τὸ πνεῦμα, σιμὰ νὰ τοῦ σηκώσῃ καὶ τὴν ψυχὴν· καὶ
ιδού, ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην σιγμὴν, εἰς πολλὰ μέγαν κίνδυνον
τῆς ζωῆς του ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος· εἰς μίαν σιγμὴν νὰ μα-
ραθῇ ἐκεῖνο τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, τῆς δόξης, τῆς ἀρετῆς. Φί-
λιππος, ὁ πιστὸς καὶ φίλος καὶ ἰατρός, ἐπεχειρίσθη νὰ ἰατρεύσῃ
τὸν βασιλέα καὶ ἄρχισεν εὐθὺς τὴν θεραπείαν. Τώρα μὲ μυρι-
στικά, τώρα μὲ θερμὰ τὸν βοηθεῖ, τὸν δυναμώνει, τὸν ζωογονεῖ
καὶ ἡτοίμαζε διὰ τὴν τρίτην ἡμέραν νὰ τῷ δώσῃ νὰ πῖνῃ ἓνα
ἰατρικὸν φάρμακον, μὲ τὸ ὅποιον νὰ τῷ ἐπιστρέψῃ ὁλότελα τὴν
υγείαν του. Ὡς τόσον πέμπεται μία γραφή, ἀπεσταλμένη ἀπὸ
τὸν Παρμενίωνα, πιστότατον ἀνάμμεσα εἰς ὅλους τοὺς στρατη-
γοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν ὅποιαν τῷ γράφει νὰ φυλάγεται
ἀπὸ Φίλιππον τὸν ἰατρὸν, νὰ μὴν ἐμπιστευθῇ εἰς τὰ χέρια του,
νὰ μὴν ἐπιχειρισθῇ τὰ ἰατρικά του· διατὶ ὁ Φίλιππος ἐσυμφῶ-
νησε μὲ τὸν Δαρεῖον, βασιλέα τῶν Περσῶν, νὰ φαρμακεύσῃ τὸν
Ἀλέξανδρον καὶ νὰ πάρῃ διὰ πληρωμὴν τῆς προδοσίας του τό-
σας χιλιάδας τάλαντα καὶ διὰ γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Δα-
ρείου. Ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ χωρὶς νὰ
φανερῶσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸς τινά, τὴν ἔβαλεν εἰς τὸ προσκέφαλόν
του. Ἦλθεν ἡ τρίτη ἡμέρα· Φίλιππος ὁ ἰατρός, ὅπου δὲν εἶχε
καμμίαν εἶδῃσιν, μήτε τῆς προδοσίας, οὔτε τῆς γραφῆς, ἐμβαί-
νει εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βασιλέως, κρατῶντας τὸ ποτήριον, ὅπου
ἦτο τὸ ἰατρικόν, τὸ δίδει τῷ Βασιλεῖ.

Τοῦτος μὲ τὸ ἓνα χέρι παίρνει ἀπὸ τὸν ἰατρὸν τὸ ποτήριον,
μὲ τὸ ἄλλο τῷ δίδει τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἕως ὅπου ὁ Φίλιππος
ἐδιάβαζεν, ὁ Ἀλέξανδρος χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλῃ, χωρὶς νὰ δει-
λιάσῃ, ἔπιεν ὅλον τὸ ποτόν.

Στάσου, ὦ Ἀλέξανδρε, τί κάνεις ; Τόσον δὲν ψηφᾷς ὁλό-
τελα τὴν ἰδίαν σου ζωὴν ; Καὶ πρῶτα δὲν ἀξίζεις νὰ μάθῃς κα-

ταλεπτόως τὴν ἀλήθειαν, ἂν εἶναι πταίστης ἢ ἄπταιστος ὁ ἱα-
τρός ; Δὸς τῇ πρώτῃ ν' ἀναγνώσῃ τὴν γραφὴν καὶ καθὼς θέλεις
γνωρίσῃ τὴν συνείδησίν του ἀπὸ τὴν ὄψιν του, ἔπειτα ἢ παραί-
τησε ἢ ἔπαρε τὸ ποτήριον. Μὰ πρώτα ἐσὺ πίνεις, ἐκεῖνος ἀναγι-
νῶσκει ; Καὶ τόσῃν ἔχεις πίστιν πρὸς ἓνα ἄνθρωπον ;

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ μέγας βασιλεὺς, ὁ νικητὴς καὶ τροπαιοῦ-
χος πιστεύει τοῦ Φιλίππου, καὶ τῇ παραδίδει τὴν ζωὴν του·
πιστεύει μ' ὅλον ὅπου ἦτον ὑποψία, πῶς ἔχει νὰ τὸν φαρμα-
κεύσῃ, διότι ἐστοχάσθη καὶ εἶπε μὲ τὸν ἑαυτὸν του· ὁ Φίλιππος
εἶναι ἱατρός, λοιπὸν ἠξεύρει νὰ μὲ ἱατρεύσῃ. Ὁ Φίλιππος εἶναι
φίλος, λοιπὸν δὲν θέλει νὰ μὲ φαρμακεύσῃ.

Καὶ ἐσὺ, Χριστιανέ, ἢ εἰς ταῖς ἀρρωστειαῖς σου ἢ εἰς ταῖς
ἀνάγκαις σου ἢ εἰς ταῖς χρεῖαις σου, παραδοθῆς εἰς τὰ χέρια τοῦ
Θεοῦ, εἰς τίνος χέρια λογιάζεις νὰ παραδίδεσαι ; Ἐκεῖνος εἶναι
Θεός, ἐκεῖνος εἶναι πατέρας. Καὶ λοιπὸν, εἰπέ· καὶ ἐσὺ μὲ τὸν
ἑαυτὸν σου· εἶναι Θεός, λοιπὸν ὡς πάνσοφος γνωρίζει τι χρειά-
ζομαι. Εἶναι Πατέρας, λοιπὸν ὡς πανάγαθος θέλει νὰ μοὶ δώσῃ
ἐκεῖνο ὅπου χρειάζομαι. Πιστεύω εἰς τὴν σοφίαν του καὶ πιστεύω
εἰς τὴν ἀγάπην του· ἐγὼ δὲν θέλω παρὰ ἐκεῖνο ὅπου θέλει
δι' ἐμὲ ὁ Θεός μου καὶ Πατέρας μου. Δὲν τοῦ ζητῶ τίποτε,
διὰτι ἐγὼ δὲν ἠξεύρω τί ζητῶ, δὲν γνωρίζω ποῖον εἶναι τὸ συμ-
φέρον μου· ἄς τὸ γνωρίσῃ Αὐτὸς ὅπου εἶναι πάνσοφος Θεός· ἄς
μοὶ τὸ δώσῃ Αὐτὸς ὅπου εἶναι πανάγαθος Πατέρας.

Θεέ μου, Πατέρα μου, νὰ εἶμαι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ἄρ-
ρωστος ἢ ὑγιής, πλούσιος ἢ πτωχός, σοφός ἢ ἀγράμματος· νὰ
ὀψωθῶ εἰς μεγάλας ἀξίας ἢ νὰ μείνω εἰς τὴν ταπεινὴν μου
κατάστασιν· νὰ ἔχω παιδιὰ ἢ νὰ εἶμαι ἄτεκνος· νὰ μὲ ἀγα-
ποῦσιν ἢ νὰ μὲ μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι· νὰ ζήσω ἀκόμῃ πολὺν
καιρὸν ἢ νὰ ἀποθάνω σήμερον ἢ αὔριον. Ἐγὼ δὲν ἠξεύρω τί μοι
συμφέρει· τὸ γνωρίζεις ἐσὺ καὶ κάμε ἐκεῖνο ὅπου γνωρίζεις ἐσὺ.

«Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου!»

Ἡλίας Μηνιάτης

Ὁ Χάρος ἐστὴν ἐρημιά

Μιά μέρα ὁ Χάρος βρέθηκε βαθεῖα ἐστὶ Σιβηρία
 καὶ εἶπε· «Τί τόπος νᾶν' αὐτός ;
 οὐδὲ χορτάρι· οὐδὲ θνητὸς·
 ὅλα λευκά καὶ κρύα.

Ἄς πάρω λίγη ἀνάσασσι. Τὸ ποθητό μου χιόνι
 ἐστὴν ἔρημὴ τούτῃ κατοικιά,
 μία κλίνη μοῦστρωσε γλυκεῖα
 μὲ κάτασπρο σεντόνι.

Ὡς πότε τὴν ἀστέρεφτη ζωὴ νὰ πολεμῶ ;
 καὶ ἐκεῖ ποῦ πρόσκαιρα νικῶ
 ἄσβυστο γέλοιό μαγικὸ
 ἐστὸν κόσμον νὰ θεωρῶ ;

Σὰν ἀπ' ἀστέρια ὁλόγυμνος μείνῃ ὁ γαλάζιος θόλος,
 σὰ γλὸη δὲν ἔβγῃ πουθενά,
 δικός μου τότε ἀληθινὰ
 θὲ νᾶναι ὁ κόσμος ὅλος.

Δικός μου, ναί !» Τὸ λόγο του νὰ σώσῃ δὲν προφταίνει·
 ποῦ σκάει τὸ κρούσταλλο μὲ μιᾶς
 καί, στόλισμα τῆς ἐρημιᾶς,
 ἓνα λουλοῦδι βγαίνει.

Μέσ' ἀπὸ τ' ἄσπρα φύλλα του στὸ βορεινὸν αἶερα
 χύνει ἀπριλιάτικὴν ὁσμὴ·
 τὸ βλέπει ὁ Χάρος καὶ μ' ὁρμὴ
 πετάει σκιασμένος πέρα.

— « Ἄχ! μὰ φορά », πάει σκούζοντας ὅθε μὲ βία διαβαίνει,
 « ξάφνου, ὥς τοῦ πάγου τὸν ἀνθὸ
 μέσ' ἀπὸ ἀφώτιστο βυθὸ
 θὰ βγοῦν οἱ πεθαμέναι ! »

Γεράσιμος Μαρκοῦ

Τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ

Δύο μεγάλα καὶ παράδοξα θαύματα εἶδεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον· ἓνα Θεὸν νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν, νὰ γένῃ ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον νὰ ἀνέβῃ ν' ἀποθάνῃ ἐπάνω εἰς ἓνα Σταυρόν.

Τὸ ἓνα ἐστάθη ἔργον μιᾶς ἄκρας σοφίας καὶ δυνάμεως, τὸ ἄλλο ἔργον μιᾶς ἄκρας φιλανθρώπου ἀγάπης. Πλὴν καὶ τὰ δύο ἔλαβον περιστατικὰ πολλὰ διάφορα.

Εἰς τὸ πρῶτον θαῦμα ὅταν ὁ Θεὸς ἐγένινεν ἄνθρωπος, ἔκαμε κοινὴν πανήγυριν ὅλη ἡ κτίσις. Ἄγγελοι εἰς τὸν Οὐρανὸν ἔψαλλον χαρμόσυνον δοξολογίαν. Ποιμένες εἰς τὴν γῆν ἐχόρευον διὰ τὰ Εὐαγγέλια τῆς σωτηρίας καὶ τῆς χαρᾶς. Καὶ βασιλεῖς ἦλθον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐπροσκύνησαν μὲ δῶρα τὸν νεοτεχθέντα Δεσπότην.

Εἰς τὸ δεύτερον θαῦμα ὅταν ὁ Θεάνθρωπος ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος, ὥσάν κατὰδικος ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, ὁ ἄνω καὶ κάτω κόσμος ἐθρήνησεν· ὁ Οὐρανὸς ἐσκέπασε μὲ βαθύτατον σκότος τὸ πρόσωπον, ἡ Γῆ ἐσείσθη ἐκ θεμελίων ἀπὸ τὸν τρόμον, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν.

Ἐκείνῃ ἐστάθη μία λαμπρὰ νύχτα, ἡ πρόξενος παγκοσμίου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως· ἐτούτῃ μία σκοτεινὴ ἡμέρα, ἀφορμὴ λύπης καὶ ἀδημονίας. Εἰς ἐκείνην ἔκαμεν ὅσῃν εὐεργεσίαν ἐδύνατο νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἐτούτῃν ἔκαμεν ὅσῃν παρανομίαν δύναται νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν

Δίκαιον ἔχεις νὰ λέγῃς, ὦ Θεάνθρωπε καὶ τεθλιμμένε Ἰησοῦ : «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου !»

Πολλὰ εἶναι τὰ πάθη σου, μεγάλη εἶναι ἡ λύπη σου· πάθη τόσον πολλά, ὅσα δὲν ἐδάσταξεν ἀκόμη ἀνθρώπου ὑπομονή· λύπη τόσον μεγάλη, ὅσην δὲν ἐδοκίμασεν ἀνθρώπου καρδιά. Καὶ ἀληθινά, Χριστιανοί, ὅσον ἐγὼ ἐξετάζω νὰ εὕρω ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους κανένα ἄλλο παράδειγμα, τόσον εὐρίσκω καὶ τὸν πόνον τοῦ εἰς τὸ πάθος καὶ τὴν λύπην τοῦ εἰς τὸν πόνον ἀσύγκριτον.

Μέγας ἦτον ὁ φθόνος τοῦ Καὶν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ πολλὰ μεγαλύτερος ὁ φθόνος τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἄδικος φθόνος τοῦ Ἀβελ δὲν εἶναι νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ. Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ἰσαάκ, ὅταν ἐμελλε νὰ θυσιασθῇ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, τὸν πατέρα του· πολλὰ μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ, ἐποῦ ἀληθινὰ ἐθυσιάσθη ἀπὸ τὸν Οὐράνιον πατέρα του, εἰς τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν του. Μεγάλη ἡ δυστυχία τοῦ Ἰωσήφ νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, νὰ συκοφαντηθῇ ἀπὸ μίαν γυναῖκα καὶ νὰ σφαιλισθῇ ὥσάν πταίστης εἰς μίαν φυλακὴν· μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ τὴν συναγωγὴν, νὰ συρθῇ ἀπὸ κριτήριον εἰς κριτήριον, ὥσάν κατάδικος. Μεγάλη ἡ καταφρόνησις τοῦ Δαυῖδ· ὁ ἴδιος υἱὸς νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον, οἱ ὑπῆκοί του νὰ τὸν ἀπαρτήσωσιν, οἱ δοῦλοι του νὰ τὸν κυνηγοῦσι μὲ πέτραις καὶ νὰ τὸν συντροφεύουσι μὲ ὕδρεις, ὅταν αὐτὸς φεύγοντας μὲ γυμνὰ πόδια νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Μὰ ὁ Ἰησοῦς παραιτημένος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δεμένος ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, στεφανωμένος μὲ ἀκάνθας, φορτωμένος μὲ τὸν σταυρόν, συντροφευμένος ἀπὸ τὰς βλασφημίας καὶ ὀνειδισμοὺς ὅλης μιᾶς πόλεως, νὰ ἀνεβαίνῃ ἄτιμον θάνατον, ἀνάμεσα εἰς δύο ληστές, τοῦτο δὲν εἶναι ἔνδοξον ἐλεεινότερον θέαμα ; Ὁμολογῶ πῶς πολὺς ἦτον ὁ πόνος τοῦ Ἰωδ ὑστερημένου ἀπὸ τὰ παιδία καὶ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, πεσμένου εἰς μίαν κοπρίαν, πληγωμένου ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν· μὴ

αὐτὸς ἦτον ἓνας τύπος, μία σκιά τῶν πόνων καὶ τῶν πληγῶν τοῦ πολυπαθοῦς Υἱοῦ τῆς Παρθένου. Πολλὰ ἦτον καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἔλαβον, ἐκείνων μετέπειτα ὅσοι ἐμιμήθησαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἁγίων Μαρτύρων· ἀλλ' ἐκεῖνα ἦτον πάθη τοῦ σώματος, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἔχαιρεν ἡ ψυχὴ· ἐκεῖνα ἦτον καὶ θάνατος καὶ τιμὴ· ἐκεῖνα ἦτον καὶ μαρτύριον καὶ στέφανος.

Τὸ δὲ πάθος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι πάθος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς· ὅλον πάθος, χωρὶς καμμίαν παρηγορίαν, θάνατος ὅλος ἀτιμία, μαρτύριον ὅλον λύπη καὶ λύπη θανάσιμος.

«Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου!»

Ἡλίας Μηνιάτης

Εἰς τὸν Γολγοθᾶν

Ἦσουν βουνὸ καὶ ταπεινὸ καὶ στείρο
καὶ εἰς τὰ ἔρημα πλευρά σου γύρω
μόλις ἐφύτρωναν φτωχὰ χορτάρια.

Ἡ φρίκη στήν κορφή σου τριγυρνοῦσε
καὶ πόδι καθαρὸ δὲν ἐπατοῦσε
τὰ ματοκελισμένα σου λιθάρια.

Ἦσουν σπαρμένο μὲ λησιῶν κρανία,
βογγοῦσε θάνατος καὶ ἁμαρτία
μέσ' ἑστὸν ἀφωρεσμένο σου ἄγερα.

Μὰ φορτωμένος τὸν Σταυρὸ ἑστὸν ὄμο,
ὥσάν ληστής, τὸν φοβερό σου δρόμο
ἀνέβηκεν ὁ Λυτρωτὴς μιὰ μέρα.

Καὶ τοῦρανοῦ ἐγέλασε τὸ δῶμα
ἐπάνω εἰς τὸ ἄχαρό σου χῶμα
κι' ἀπὸ τὴν ὥραν ἁγιάσες ἐκεῖνη.

Γιατὶ μὲ τοῦ Χριστοῦ μας τὸ μαρτύριο,
τὸ πιδ βαθὺ καὶ ὑψηλὸ μυστήριον
στὰ ὕψη σου, ὦ Γολγοθᾶ, ἐγίνη.

Ὁ ἅγιος βουνὸ τοῦ μαρτυρίου,
τοῦ πόνου καὶ τῆς δόξας τοῦ Κυρίου,
ποῦ ἄστραφεν ἀθάνατη ἐκεῖ πέρα !

Εἶσαι ὁ βράχος ποῦ ἡ ἀνθρωπότης
ἀνέβηκε καὶ βρῆκε τὸ θεό της
ποῦ ἐζήτει μὲ λαχτάρα νύκτα μέρα.

Τὸ ὑστερὸν τοῦ Θεανθρώπου βῆμα,
ποῦ σύντριψε τὸ προαίωvιον κρῖμα,
ἀντήχησε 'στὴν ἄκαρπὴ σου πλάτη.

Ἐκεῖ μέσ' 'στὴν πνοῇ ἀγάπης θείας,
στοργῆς, φιλανθρωπίας καὶ ἑυσίας
μέσ' 'στοὺς αἰῶνας ἔρριξε τὸ μάτι.

Κ' ἐνῶ τοῦ ἐβασάνιζαν τὸ σῶμα
κ' ἔβρεχαν τὸ ἀγνὸ γλυκὸ του στόμα
μὲ ξεῖδι καὶ χολὴ τὰ χέρια ἀπίστου,

Ἐκεῖνος ἔβλεπε ἑκατομμύρια
νὰ πίνουνε ζωὴν ἀπ' τὰ μαρτύρια
κι' ἀπὸ τὴ θεία στάλα τῆς πληγῆς του.

Τὸ μέλλον ἔβλεπε· καὶ τοῦ ἐφάνη
ὅτι ἀπὸ τ' ἀκάνθινο στεφάνι
τ' ἄνθη ἐφύτρωναν τῆς σωτηρίας.

Κ' ἐνῶ τριγύρω τὸν ἐβλαστημοῦσαν,
ὅτ' ὁ μέλλον ἤκουε ποῦ τὸν ὑμνοῦσαν
ὑμνοὶ εὐχαριστίας καὶ λατρείας.

Ἀγάπη ἀπ' τὰ λόγια τὰ στερνά του,
ἀγάπη ἀπ' τὴν ὕστερη ματιά του
ἐχύθηκε κατὰ τὴν οἰκουμένη,

Γλυκειὰ καὶ ζωογόνος καὶ ἁγία,
κ' ἡ γῆ ἐξύπνησε μέσ' στὴ μαγεία
χαρούμενη καὶ ξαναγεννημένη.

Ὡ Γολγοθᾶ, ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος
ἔδωσε πίσω μου, καὶ ἄλλος νέος
ὅτ' ἀ μυστικά σου ὕψη ἀνεστήθη.

Ἔχει αἰσθήματα καὶ ὄνειρα ἄλλα
ψηλότερα, βαθύτερα, μεγάλα,
γιατὶ ἀπὸ θυσίαν ἐγεννήθη.

Καὶ παίρνει τὸ Στανρὸ τοῦ μαρτυρίου
καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς ὑψηλίου
νικήτρια σημαία τὸν σηκώνει.

Αὐτὸς εἶναι ἀλήθεια κι' ἀγιότης,
πατρίς, ἐλευθερία κι' ἀδελφότης·
αὐτὸς τὸν κοῦν φωτίζει καὶ ὑψώνει.

Ὡ Γολγοθᾶ, κι' ὅποιος 'στῆς γῆς τὸν δρόμο
βογγάει μὲ μάρτυρος σταυρὸ 'στὸν ὄμο,
σ' ἔσὲ γυρνᾷ τὸ μάτι κι' ἀνασαίνει.

Γιατὶ θεωρεῖ τὴν ὑψηλὴν εἰκόνα
ἐνὸς Θεοῦ, ποῦ μὲ θνητοῦ ἀγῶνα
γιὰ τοὺς θνητοὺς εἰς τὸν Σταυρὸ πεθαίνει.

Ἀριστ. Προβελέγγιος

Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ

Μιὰ μυστικὴ μὲ κυριεύει νοσταλγία,
σὰν μιὰ λαχτάρα τῆς ψυχῆς μου ἁγία,
γιὰ σέ, γιὰ σένα, ὄνειροφάνταστη πατρίδα,
ποῦ δὲν σ' ἐγνώρισα, καὶ ποῦ δὲν σὲ εἶδα.

Σὰν ζωγραφιὰ μέσ' στ' οὐρανοῦ τὰ μάγα πλάτια
ἐφανερώθηκες στὰ παιδικὰ μου μάτια·
εἶδα τὸ κῦμα τὸ γαλάζιο τοῦ Ἰορδάνη,
τὴν ταπεινὴ τὴ στάνη,
φωτολουσμένη ἀπὸ τὸ θεῖον βρόφος.
Καὶ στὸ στερέωμα τὸ δίχως νέφος
εἶδα τῶν Μάγων τὸ προφητικὸ ε' ἀστέρι
νὰ μαρμαίρη.

Εἶδα τὴν πόλι τὴν ἁμαρτωλὴ νὰ τὴν σκεπάζη
μιὰ πάχνη 'ματωμένη.
Κι' ἄκουσα μιὰ φωνὴ βαρεῖα θλιμμένη,
«Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ!» νὰ κροᾷ.

Στήν παιδική ψυχὴ μου σὰν ποιοὶ χέρι
 σὰς ἐξωγράφισεν, ὦ θεῖα μέρι,
 καὶ μὲ καρδιὰν ἀπὸ συγκίνησι γεμάτη
 ἐβάδισα στὸ κάθε μονοπάτι,
 ποῦ τοῦ Σωτῆρος τ' ἁγίασε τὸ βῆμα,
 ποῦ ἀντήχησε τ' ἀθάνατό του ρῆμα !

Ὁνειροπόλος, μὲ κατάνυξη ἔχω κόψει
 τὸ ρόδο τῆς Ἱερικῶς. Εἶδα τὴν ὄψη
 τὴν ἀγγελόμορφη τοῦ Ναζωραίου νὰ δακρύζει,
 καὶ μ' ἓνα πόνω οὐράνιο νὰ κλίνει
 χλωμὴ στῆς ἐρημίας τὴ γαλήνη.

Τὸν ἄκουσα μὲ πάθος καὶ στοργὴ νὰ ψιθυρίζῃ
 στ' ὄρος τῶν Ἑλαιῶν μιὰν ἱκεσία
 γιὰτ' ἡ μεγάλη ἐσίμωνε θυσία.

Κι' ὅλη τὴν ἄγνωστη ἀγωνία ἐκείνη,
 ποῦ ἐπλάκωνε τὴν Πάλαιστίνη,
 ὅλο τὸν τρόπο καὶ τὴ ζάλη, ποῦ στὴν Πλάση ἐχύθη
 τὴν ὥρα, ποῦ στὸν νοῦ τοῦ Ἰσκαριώτου
 ἀπλώθηκαν τῆς προδοσίας τὰ σκότη,
 τὴν ἔννοιωθα μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ βύθη.

Κ' ἐβλεπα τότε, σὰν στὰ βάθη μαύρου ὄνειρου,
 στ' ἀνταριασμένα τὰ ὕψη βουνοῦ στείρου,
 σ' ἄγρια νέφη ποῦ ἔσχίζε τ' ἀστροπελέκι,
 τοῦ Μαρτυρίου τὸν Σταυρὸ νὰ στέκη.

Κ' ἔτρεχε πύρινο τὸ δάκρυ μου στὸ χῶμα,
 κι' ἀπλῶνα τρέμοντας τ' ἀθῶα τὰ χέρια
 στοῦ Σταυρωμένου τὸ πολῦπαθο τὸ σῶμα,
 νὰ τ' ἀγκαλιάσω, καὶ μὲ μύρα αἰθέρια,

σάν τὴν ἁμαρτωλὴ τοῦ Εὐαγγελίου,
νὰ τοῦ δροσίσω τὴ φωτιά τοῦ μαρτυρίου.

Ἀντήχησεν ἡ τελευταία του κραυγὴ
κι' ἀποχαιρέτισε τὴν τρομαγμένη γῆ.
Κ' εἶδα τῶν Ἰουδαίων τ' ἄγρια πλήθη,
π' οὐρλιαζαν γύρω του σάν φρενιασμένα,
τὰ εἶδα νὰ κτυποῦν μ' ἀπελπισιὰ τὰ στήθη,
καὶ τὸν Σταυρὸ νὰ προσκυνοῦν μετανοιωμένα.

Κ' ὕστερα ; Ἀνάστασις ! Παγκόσμιος πανηγύρι,
καὶ νικήτρια, καὶ τρισάγιο ψαλτήρι !
ἁγγέλων ἀσπασμοί, στὴ γῆ χαρᾶς φιλήματα,
ἄνοιξις, ἄνθη καὶ ἀρωμάτων κύματα.

Ὡ οὐράνιον ὄνειρον, ὦ εἰκόνα μαγεμένη,
ἀπὸ λατρείας πνεῦμα χαραγμένη
μέσ' ὅτῃς καρδιάς μου τὰ ἱερώτερα τὰ βάθη !
Οὔτε τοῦ κόσμου ἡ πείρα καὶ τὰ πάθη,
ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιστήμη ποῦ ἀμφιβάλλει,
θὰ σοῦ ἀμυρῶσουν τὰ περίλαμπρά σου κάλλη !

Καμμία δύναμις, καμμία πλάνη,
ὅσον κι' ἂν εἶναι ὁρατά, δὲν θὰ ξεράνη
τὸ δάκρυ τῆς λατρείας ποῦ θὰ τρέχῃ
καὶ τὸν Σταυρὸ τὸν τίμιον θὰ βρέχῃ.

Σ' αὐτὴν τοῦ πάθους καὶ τοῦ κάλλους τὴν εἰκόνα,
ποῦ ἀνέσπερη στὸν νοῦ μου ζωγραφίζεται,
στρέφ' ἡ ψυχὴ, μέσ' ἀπ' τοῦ κόσμου τὸν ἀγῶνα,
καὶ μέσ' στὸ δάκρυ ἐκεῖνο ἀναβαπτίζεται.

Ἄριστ. Προβελέγγιος

Δέσεις εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος

Φθάνει, Κριτὰ δικαιοτάτε, φθάνει· ἕως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληγες ἔχουσι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα νὰ τοὺς πατῇ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θράκης ; ἕως πότε Γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἓνα ἄθεον τουλού-πάνι καὶ ἡ Χώρας ἐκείναις, εἰς ταῖς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς τοῦτος Ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀνέτειλες καὶ ἐσὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἡμῶν φεγγάρι νὰ βασιλεύωνται ; Ἄ, ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον Κριτῆς, ἀμὴ καὶ πατήρ, καὶ πῶς παιδεύεις, ἀμὴ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου· ὅθεν ἀνίσως καὶ ἡ ἀμαρτία τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν σου ὀργήν, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας τῶν ἀνομίας σου ἐχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Οἰκουμένης, Ἐσὺ, ὅπου εἶσαι ὁλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σβύσε ἐκεῖνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμήσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἄνοιξε ταῖς ἀγκάλας, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖον σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον, ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδῶλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἓνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὅπου ἀντεστάθη τῶν τυράννων, ὅπου μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξεριζώσουν ἀπὸ τὸν Κόσμον τὴν Πίστιν, καὶ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν Χριστιανῶν τὸ θεῖον σου Ὄνομα· μὲ τοὺς ἰδρωτας τῶν Ἑλλήνων ἠΰ-ξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία σου, οἱ Ἕλληγες τὴν ἐπλούτισαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν ἐδιαφέντευσαν, τρέχοντας μὲ ἄπειρον μεγαλο-ψυχίαν καὶ εἰς ταῖς φυλακαῖς καὶ εἰς ταῖς μάστιγαις καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς καὶ εἰς ταῖς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταῖς φλόγαις, καὶ

εἰς ταῖς πίσσαις μόνον διὰ νὰ σβύσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμπῃ, ὅπου λάμπει ὁ Ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἢ δόξα, καὶ τὸ μυστήριον. Ὅθεν ὡς εὐσπλαγχνός με τὴν θεϊκὴν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιαις βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδωρος καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος, καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται, δός του τὸ σκῆπτρον, καὶ τὸ Βασίλειον. Naί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἐκεῖνο, ὅπου ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν Κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην Ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὢντας Θεὸς ἐγέννηκες ἄνθρωπος, διὰ νὰ φανῇς με τοὺς ἀνθρώπους φιλόανθρωπος. Μὰ τὸ Βάπτισμα, ὅπου μᾶς ἔπλυνεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Μὰ τὸν Σταυρόν, ὅπου μᾶς ἀνοίξε τὸν Παράδεισον. Μὰ τὸν Θάνατον, ὅπου μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν. Καὶ μὰ τὴν ἐνδοξον ἐκείνην Ἐγερσιν, ὅπου μᾶς ἀνεβίβασεν εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναὶς μου τούταις δὲν σὲ παρακινούσιν εἰς σπλάγχχνος, ἅς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, ὅπου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἄδὲν φθάνουν καὶ τοῦτα, ἡ φωναὶς, ἡ παραχάλεσαις τῶν Ἀγίων σου, ὅπου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνάζουσι.

Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ἓνας Ἀνδρέας καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ Βασίλειον, εἰς τὸ ὅποιον ἐποίμανε τῆς Χριστωνύμου σου ποιμνῆς τὰ πρόβατα. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἓνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Υἱοῦ ἐκείνη ἡ Χώρα, ὅπου μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνη, καὶ δείχνοντάς σου τὸν τροχὸν εἰς τὸν ὅποιον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ, ὁ τροχὸς πάλι νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Φωνάζουσι οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ ταῖς Ἀθήναις, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὅπου τοὺς ἐξέσχισαν,

ταῖς φλόγαῖς ὁποῦ τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα ὁποῦ τοὺς ἐθέρι-
σαν, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλλη-
νικῶν Πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν.

Φ. Σκοῦφος

3

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρὸς

Τί εἶναι ἡ Πατρίς; Τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη, ἡ τόσον
γλυκεῖα, ἡ ὅποια ἐγκλείει καὶ τὸν πρὸς τὸν πατέρα σεβασμὸν
διὰ τῆς ρίζης τῆς καὶ τὴν πρὸς τὴν μητέρα τρυφερὰν λα-
τρείαν διὰ τοῦ γένους τῆς;

Τί σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ θεῖον, εἰς τὸ ὅποιον πᾶσα
ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἤνωσεν ἀδιασπᾶστω· τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐ-
γενέστερα τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα, τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς;

Ποία εἶναι ἡ Πατρίς αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἀγάπη ἡ θερμὴ
νικᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὸ τὸ φυσικώτερον
πάντων τῶν ἐμφύτων αἰσθημάτων, τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντη-
ρησίας, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ζωὴν; Ποία εἶναι ἡ Πατρίς,
χάριν τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, καὶ οἱ πατέρες
προσέφεραν τὸ αἷμά των θυσίαν ἱερὰν ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος
τῆς, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς, ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς;

Ποία εἶναι ἡ Πατρίς αὕτη, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ὁποίας
ἐξαλείφεται ὁ ἀνθρώπινος ἐγωῦσμός, νεκρώνεται τὸ ἀτομικὸν

συνφέρουν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ υἱοὶ τῆς προσφέρουν πᾶν ὅ,τι ἀπεταμίευσεν ἐπὶ χρόνους μακροὺς ἢ ἐργασία των καὶ ἡ ἐργασία τῶν πατέρων των, κενώνουν πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς λατρείας τῆς τὰ βαλάντιά των, θυσιάζουν τὴν ἀγάπην τῆς οἰκογενείας καὶ προσφέρουν αὐτὰ τὰ τέκνα των εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς δόξης τῆς ;

Ποῖον προσκύνημα, ποῖαν ἀγίαν εἰκόνα παριστᾷ τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος, τὸ ὁποῖον δονεῖ τὴν καρδίαν ὁλοκλήρου λαοῦ διὰ τῶν εὐγενεστέρων παλμῶν καὶ ἐμπνέει τὰς ὠραιότερας πράξεις ἀφροσώσεως, αὐταπαρνησίας καὶ αὐτοθυσίας ;

Ποῖαν θεῖαν ὑπόστασιν ἐκφράζει ἡ λέξις ἡ μαγικὴ «Πατρίς», διὰ τὴν δόξαν τῆς ὁποίας καὶ ὁ ἔσχατος πολίτης ὑψώνει ὑπερήφανον καὶ ἀκτινοβόλον τὸ μέτωπον, ἐνῶ πάλιν διὰ τὰς συμφορὰς τῆς ἔχουν κοινὰ τὰ πικρὰ δάκρυα οἱ ὀφθαλμοὶ ὄλων ὄσοι ζοῦν μὲ τὸ ὄνομά τῆς ;

ὦ ! Τί εἶναι ἡ Πατρίς, τὸ διδάσκει περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἀνάπτυξιν διὰ λόγων ἡ καρδιά ἐκάστου πολίτου, καὶ περισσότερον ἀπὸ πάντα ἄλλον ἡ καρδιά τοῦ Ἑλλήνος.

Τί εἶναι Πατρίς μᾶς τὸ ἐκμυστηρεῖται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ γῆ τὴν ὁποίαν πατοῦμεν, τῆς ὁποίας ἐκάστη σπιθαμὴ κλείει καὶ μίαν ἀνάμνησιν δόξης, ἢ μίαν ἀνάμνησιν πόνου καὶ συμφορᾶς· μᾶς τὸ διδάσκουν τὰ σκορπισμένα ὀστᾶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὴν ἀνέστησαν· τὰ πελάγη μας, τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, τὰ ὁποῖα ἀντήχησαν τοὺς κεραυνοὺς τῶν πατέρων μας· τί εἶναι Πατρίς μᾶς τὸ ἐξηγοῦν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοὶ τῶν ὑποδούλων, οἱ ὅποιοι στρέφουν πάντοτε μὲ πίστιν καὶ μὲ ἐλπίδα τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Μητέρα Πατρίδα.

Πατρίς δὲν εἶναι μόνον ἡ γῆ τὴν ὁποίαν πατοῦμεν, ἡ φύσις ἡ ἄψυχος, ἡ ὁποία τὴν περιβάλλει· δὲν εἶναι μόνον ὁ καπνὸς τοῦ χωρίου μας, τὸν ὁποῖον μὲ τόσον πόνον ἐπόθει νὰ ἴδῃ ἡ νοσταλγία τοῦ Ὀδυσσεως. Δὲν εἶναι μόνον ἡ οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶδομεν τὸ φῶς, δὲν εἶναι αἱ πεδιάδες μας, τὰ δάση, τὰ ὄρη, τὸ χωρίον μας, ὁ κώδις τῆς ἐκκλησίας μας. Ὅλα ταῦτα μένουν τὰ ἴδια

μέ τὰ αὐτὰ ἀρώματα, μέ τὰ αὐτὰ ὠραῖα χρώματα καί ὑπὸ τὴν δουλείαν. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀποβαίνει μισητὴ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ τῆς γεννήσεώς μας καὶ ἠθέλομεν τὴν ἐγκαταλίπη, ἂν ἦτο δυνατόν, τὴν δουλωμένην γῆν, φέροντες μαζί μας τὰ ὅσα τῶν προγόνων μας, ὅπως τὴν ἐγκατέλιπον οἱ Πάργιοι.

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος περιλαμβάνει καὶ τὴν ἄψυχον φύσιν, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει, ἀλλ' αὕτη τρόπον τινὰ εἶναι τὸ σῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατοικεῖ τῆς Πατρίδος ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα.

Δὲν καθορίζεται διὰ λέξεων ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος. Ἀποτελεῖ ἔννοιαν φωτεινὴν καὶ πλήρη λάμψεως· ἔννοιαν ὅμως ὅχι ἀπλὴν ἀλλὰ πολυσύνθετον, ὅπως εἶναι ἡ ἡλιακὴ ἀκτίς, ἡ ὁποία μᾶς φωτίζει καὶ μᾶς ζωογονεῖ, ὡς ἐνιαίᾳ λάμψει, χωρὶς νὰ φανταζώμεθα ὅτι ἐνώνει εἰς μίαν χρυσὴν ἁρμονίαν φωτὸς ὅλα τῆς Ἰριδος τὰ χρώματα. Πατρίς εἶναι τὸ κοινὸν παρελθόν, τὸ ὁποῖον ἤνωσαν εἰς γρανίτην στερεὸν ἀποτελοῦντα ἓν ἔθνος κοινοὶ ἀπ αἰώνων ἀγῶνες καὶ θυσίαι καὶ αἵματα.

Πατρίς εἶναι ὅλη ἡ ἱστορία τῆς δόξης καὶ τῶν συμφορῶν μας, διότι πᾶσα ἡμέρα, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος τοῦ ἀπωτάτου, προσέθεσεν ἓνα κρίκον εἰς τὸν ἀδιάσπαστον σύνδεσμον, ὅστις λέγεται Πατρίς. Ὅλοι οἱ ὑπὲρ τοῦ πατρώου ἐδάφους ἀγῶνες τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων μας κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν, ὅλοι αἱ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἱματηραὶ θυσίαι ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὰς γενεὰς τοῦ μέλλοντος κληροδοσίαν ἀγάπης πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην πάντων ἡμῶν Μητέρα.

Εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος ἐπιβάλλει διηνεκὴ ἐργασίαν, διὰ νὰ τὴν μεγαλώσωμεν, διὰ νὰ τὴν τιμῶμεν καὶ τὴν δοξάζωμεν, καὶ διὰ νὰ μὴ ὀπισθοδρομῶμεν ἀπέναντι οὔας δήποτε θυσίας, ὥστε νὰ τὴν ἀνορθώσωμεν ἐκπεσοῦσαν καὶ ταπεινωμένην.

Πατρίς εἶναι τὸ παρόν, εἶναι δὲ ἐπίσης καὶ τὸ μέλλον, τὸ μέλλον τῶν τέκνων μας καὶ τῶν γενεῶν αἱ ὁποῖαι θὰ τὸ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν ζωὴν. Πατρίς εἶναι ἐπίσης τὸ ἀνεξήγητον αἶσθημα μερίμνης ἀνησυχου περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ τόσον ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἐγωισμόν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμπνέει

τὸ καθήκον νὰ ἐργασθῶμεν διὰ νὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐτυχεστέραν, ἰσχυροτέραν, ἐνδοξοτέραν τὴν χώραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ἀδελφοί πάντες καὶ τέκνα κοινῇ; Μητρός, εἶδομεν τὸ φῶς· τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς κάμνει νὰ ριγῶμεν καὶ νὰ φρίττωμεν καὶ μὲ μόνην τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι δυνατὸν τὸ δουλωμένον τμήμα τοῦ ἔθνους μας νὰ μὴ ἴδῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας ἣ ὅτι πέπρωται νὰ κινδυνεύσῃ νὰ δουλωθῇ ποτε τὸ ἐλεύθερον τμήμα του!

Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἀγαθόν τι ἄνευ τῆς ἐλευθερίας Πατρίδος; Τί ὠφελοῦν τὰ ἀτομικὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δουλεύει τὸν ξένον, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ξένος ὑπαγορεύει ὡς νόμον τὴν θέλησίν του; Διὰ τὸν δούλον, τὸν ταπεινωμένον, ὑπάρχει χαρὰ καὶ ἔχει ἀξίαν τινὰ ἢ οἰκογενειακὴ γαλήνη καὶ εὐτυχία; Τὸ πένθος καὶ ἡ ὀδύνη κατέχουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου καὶ μόνον διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολυτρώσεως ὑπάρχει θέσις εἰς τὴν καρδίαν του.

Καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ δώσουν τὴν εἰκόνα τῆς Πατρίδος.

Τὴν μορφήν της τὴν βλέπουν ἐξ ὁρμεμφύτου οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς παντὸς πολίτου· θὰ τὴν ἴδῃ δὲ τὴν μορφήν της τὴν θεῖαν, ἀκόμη διαυγεστέραν, ὁ ἐλεύθερος πολίτης, ὅταν πρὸς στιγμὴν στρέψῃ τὸν νοῦν πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς ἀτυχεῖς, ὅσοι ἔπαυσαν νὰ ἔχουν Πατρίδα.

Τότε θὰ ἴδῃ φωτεινὴν, λάμπουσαν, μειδιῶσαν πρὸς αὐτὸν μειδίαμα ζωφόρον, τὴν μορφήν τῆς Πατρίδος.

Ἐμ. Λυκούδης

Τὶ αἰσθάνομαι διὰ τὴν πατρίδα μου

Δὲν εἶναι διαβατάριο πουλί, ποῦ γιὰ μιὰ μέρα
σχίζει τὰ νέφη καὶ περνᾷ, γοργὸν σὰν τὸν ἀγέρι·

οὔτε κισσὸς π' ἀναίσθητος τὴν πέτρα περιπλέκει,
οὔτ' ἀστραπή ποῦ σβύνεται χωρὶς ἀστροπελέκι·
θὲν εἶναι νεκροθάλασσα, βοὴ χωρὶς σεισμό·
νοιώθω γιὰ σέ, πατρίδα μου, 'στὰ σπλάχνα χαλασμό !

Ἀρ. Βαλαωρίτης

Ἡ ἐπιστροφὴ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
ποῦ σὲ γαλαζία θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
κ' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.

Ποῦ κῦμα ταξειδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
καὶ 'στὰ πλευρά σου τὰ 'ψηλὰ ἀσημωμένῳ σπᾷ
καὶ οἱ ἄφροί σου σὲ ραντίζουν.

ὦ, δέξου με 'στὴς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
νὰ νοιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,

ποῦ ῥχονται ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλῆα,
καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ 'στὴ σιγαλιά,
μὲ ἄγια κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' 'στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ 'στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
καὶ στρέφεται 'στὰ περασμένα !

Τί ὄνειρα κ' ἐνθύμησες 'στὸ βῆμα μου ξιπνοῦν !
ἔτσι 'στὸν κάμπο τὰ πουλιὰ σηκώνονται, γυρνοῦν
σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυστα τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
ἔδῶ τὴν πρώτην ἔννοιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.

Ἐδῶ πρωτοαντίκρυστα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
καὶ ἔτρεξα κ' ἐλήδησα, παιδάκι ζωηρό,
μέσα ὅτιν ἀνθισμένη φύσι.

Νὰ ἡ γρηά, χιλιόχρονη μεγάλη μου μουρηά,
ὅπου μ' ἐχόρειψε μικρὸ ὅτι δυνάτ' κλαριά
κι' ἀπλωσ' ἀπάνω μου τὸ σκίό της.

Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στήθος τ' ἀπαλὸ
καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτο μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταρισμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολεϊό
οἱ τοῖχοι του ἐμάδησαν ἀπὸ τὸ γηρατειό.
Φωλιάζουν τώρα νυκτερίδες

ἐκεῖ ποῦ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κ' ἐλάμπανε σμικτὰ-σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κ' ἐλπίδες.

Στέκει ἔμπρὸς ὅτιν ἐκκλησιὰ ἀκόμ' ἦ φοινικιά,
ὅπου τὰ βάρια κόφταμε, σὰν ἡμεθα παιδιά.
Ἐπάνω ὅτ' ὀπαλὸν τῆς δῶμα

τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν πάντοτε, φωληές,
καὶ ἡ εἰκόνες κρέμονται ἀκόμη ἡ παληές,
ποῦ μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Νὰ καὶ ὁ γέρω μύλος μου· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια.

Ὁλόγυρα ἡ θάλασσα! 'στὰ μάτια ἐμπροστὰ
 κρέμεται σὰ θεόρατη εἰκόνα ποῦ βαστᾷ
 ἀπὸ τῇ γῇ ἕως τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' 'στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 ὦ, τί λαχτάρα μ' ἄρπαξε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τᾶβλεπα παιδὶ ἀκόμα!

Τὰ βλέπω πάλιν ὄνειρα δὲν ἔχω 'στὴν καρδιά·
 τὸν κόσμον τὸν ἐγνώρισα. Σὲ μιά σου ἀμμουδιά
 θέλω νὰ γύρω ἤσυχα τὸ κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
 νεράϊδα τ'ς Ἀσπρης θάλασσας, νυφοῦλα δροσερὴ
 καὶ βορηοποῦλα χαϊδεμένη.

Ἀπ' ὅσα μοῦ ἐγέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
 πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου, αὐτὸ ποῦ ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Εἰς τὴν ἄνοιξιν

Ἀνοιξίς! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
 ἐγὼ τὸ караβάκι σου ὀνειρεύομαι ἀπὸ τώρα
 ἀράξη 'στὸ λιμάνι μας μὲ τ' ἄρμενα ἀνθισμένα
 ἐσ' 'στὰ καίκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα!

Νὰ φέρης κρόσσια ἀπὸ ἀφρούς 'στὸ κῦμα καὶ κορδέλες
γύρω 'στὰ βράχια, τῶν φυκιῶν τῆς πρὸς ἰνὲς ταντέλες
καὶ γιὰ τοὺς ἥσκιους ποῦ περνοῦν ἢ μένουν στὸ ἀκρογιάλι
ἀθόλωτο ἀπ' τὴ Βενετιὰ καὶ μαγικὸ κρουστάλλι.

'Στὰ δέντρα ποῦ θρηνοῦν βραχνά, σκορποῦν βραχνὰ τὰ γέλοια,
νὰ φέρης 'στὰ βιολάκια τοὺς χρυσοῦς καινούργια τέλια,
μέσα 'στὰ ρόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ 'Αποσπερίτη,
καὶ μένα μιὰ μικρὴ φωλιά χελιδονιῶν 'στὸ σπίτι !

Λάμπρος Πορφύρας

Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων ἔπαινος

Τί γελαῖς, ὦ φθονερὲ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης ; καὶ καὶ εἶναι
ἀλήθεια, πῶς καὶ ἡ Φήμη καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων κουρά-
ζονται, ἐκείνη νὰ διηγᾶται, τοῦτος νὰ θαυμάζῃ τῆς Ἑλλάδος
τὰ ἑνδοξα μεγαλεῖα. Εἰπέ, ἂν ὁ φθόνος δὲν σοῦ πνίγῃ μέσα
εἰς τὸν λάρυγγα τὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον, πόθεν ἀνέτειλαν
τόσοι Ἥλιοι τῆς σοφίας, μὲ ταῖς ἀκτίναίς τῶν ὁποίων στολισμέ-
νοι οἱ ἄλλοι, φαίνονται ἀστέρες, ὅπου τάχα ἤθελαν ἦσται σκό-
τος καὶ κάρθουνα ; Δὲν ἄστραψαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα, τόσοι Φιλόσοφοι, καὶ ἀναμέσα εἰς τοὺς ἄλλους οἱ
Ἀριστοτέλεις καὶ Πλάτωνα, τῶν ὁποίων τὰ λόγια δέχεται καὶ
προσκυνᾷ ὁ κόσμος τῶν ἐναρέτων ὡς τὰ ἐκ τρίποδος. Τοῦτοι, λέγω,
καὶ ἄλλοι μυρία δὲν εἶναι Ἕλληνες ; Ποῖον Γένος ὥσάν τὸ Ἑλ-
ληνικὸν ἐμπορεῖ νὰ δεῖξῃ εἰς τὴν Ποιητικὴν τέχνην ἓνα Ὅμη-
ρον, ὅπου τυφλὸς εἰς τὰ ὄμματα ἦτον ἡ κόρη καὶ τὸ φῶς τῶν
Μουσῶν ; ἓνα Πίνδαρον, ὅπου χύνοντας ἀπὸ τὸ στόμα ἔσου-
στίχους τόσα ρόδα καὶ ἄνθη, τοῦ ἔτρεχαν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡ
μέλισσαις, διὰ νὰ πιπιλίσουν τὰ μέλι καὶ τὴν γλυκύτητα ; ἓνα

Ἀριστοφάνη, ἓνα Εὐριπίδην, ἓνα Ἡσίοδον καὶ τόσους ἄλλους Ποιητάς, ὅπου διὰ τὰ τοὺς στεφανώσῃ, ἐμάδισεν ὁ Ἀπόλλων ταῖς δάφναις ὅλαις τοῦ Ἑλικῶνος ; ὁ Δημοσθένης, ὅπου εἰς τὴν εὐγλωττίαν εἶναι ὁ ἀρχηγός, καὶ ἡ στολὴ τῶν ρητόρων ; ὁ Εὐκλείδης, ὅπου εἰς τὴν Μαθηματικὴν ἔπλεξε τῆς ἰδίας του κεφαλῆς τόσους στεφάνους, ὅσους ἔκαμε κύκλους, καὶ ὕψωσεν εἰς ἀθανάσιαν τοῦ ὀνόματος τόσας πυραμίδες, ὅσα εὗρηκε τρίγωνα καὶ τετράγωνα σχήματα ; ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Γαληνός, θεοὶ τῆς Ἰατρικῆς τέχνης, ὅπου χωρὶς νὰ κλέψουν ὡς ὁ Προμηθεὺς τὴν φωτιὰν ἀπὸ τὴν Ἥλιακὴν σφαῖραν, ἐμψύχωσαν τοὺς νεκρούς, καὶ μὲ ποτὰ θαυμαστότερα ἀπὸ τὸν κρατῆρα τῆς Ἑλένης τῶν ἐπότηξαν τὴν ζωὴν ; ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπου διὰ τὴν στρατηγικὴν ἀνδρείαν ἐφάνη εἰς τοὺς πολέμους ἄλλος Ἄρης, καὶ σφίγγοντας ὄχι μάχαιραν, ἀμὴ ἀστροπελέκι, ἐπροσκυνᾶτο ἀπὸ τὸν Κόσμον ὡς παιδὶ τοῦ μεγάλου Διός ; καὶ τέλος ὁ Θουκυδίδης ἐν ταῖς ἱστορίαις, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸν ὁποῖον βλέπομεν θησαυρισμένα τὰ πλούτη κάθε μαθήσεως καὶ σοφίας (διὰ τὰ ἀφήσω τόσους ἄλλους εἰς κάθε ἐπιστήμην καὶ ἀρετὴν ὄχι ἀπλῶς ἐναρέτους ἄνδρας, ἀλλὰ Ἡρώας καὶ Ἡμιθέους), τοῦτοι ὅλοι δὲν εἶναι τῆς σοφῆς Ἑλλάδος γόνιοι καὶ τέκνα ; Ποῦ οἱ περίπατοι τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους ; ποῦ ἄνθησαν ἡ Ἀκαδημία τοῦ θεοῦ Πλάτωνος ; ποῦ οἱ Ἀρειοπάγοι τῶν σοφῶν Ἀθηναίων ; ποῦ ἡ στοαὶς τῶν Στωϊκῶν Φιλοσόφων ; πόθεν οἱ Λυκούργοι, οἱ Σόλωνες, καὶ ἄλλοι νομοθέται τῆς Οἰκουμένης ; πόθεν οἱ νόμοι, ὅπου ἕως τὴν σήμερον κυβερνοῦσι τὸν Κόσμον ; ὥσάν νὰ μὴν ἔφθανεν ἄλλη σοφία, διὰ τὰ τὸν κυβερνήσῃ, παρ' ἐκείνῃ τῶν Ἑλλήνων ; Διὰ τί λοιπόν, ἂν δὲν ἔχῃς ὅμματα νὰ ἰδῇς τόσον φῶς, ἔχεις γλῶσσαν νὰ γαυγύζῃς ὡς ἄλλος Κέρβερος ; ἀλλ' ἀκούω, τί λέγεις. Ὅστερον ὅπου τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ἐδιώξε τὰ σκότη τῆς πλάνης, καὶ ἔλαμψεν εἰς τὸν Κόσμον ἡ Πίστις, ἐδύσθη καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ δόξα. Σφαίνεις, πονηρέ, διὰ τί ποτὲ δὲν ἄστραψε περισσότερον, παρὰ ἀνάμεσα εἰς ταῖς ἀκτίνας τῆς Πίστεως, μάρτυρας ὅλη ἡ Χριστῶνυμος πολιτεία. Τούτῃ ἄς εἰπῇ

πόσους διδασκάλους τῆς ἔδωκεν ἡ Ἑλλάδα, ὅπου μὲ τοὺς ἰδρω-
 τας τοῦ προσώπου, μὲ ἔξορισμούς, μὲ κινδύνους, καὶ μὲ χίλιαις
 ἄλλαις ταλαιπωρίαις ὑπερμάχησαν διὰ τὴν Ἑκκλησίαν· πόσους
 Ποιμένας, ὅπου μὲ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας ἔθρεψαν Λαούς, Χώ-
 ραις, Βασίλεια καὶ μὲ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἔδιωξαν μακρὰν
 τοὺς σατανικοὺς λύκους· πόσους ἐμπείρους ναύτας, ὅπου ἀνά-
 μεσα εἰς ταῖς τρικυμίαις τῶν αἱρέσεων, εἰς τοὺς σκληροὺς ἀνέ-
 μους τῶν διωγμῶν, εἰς ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἀκονισμένων μαχαί-
 ρων, εἰς ταῖς βρονταῖς τῶν Τυράννων, ὅπου ἐφοδέρζαν χιλίους
 θανάτους, ἐκυβέρνησαν τὸ σκαπίδιον τοῦ Πέτρου, διὰ νὰ μὴν μα-
 κρύνῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς ἀληθείας· πόσους Γεωργούς,
 ὅπου ξερριζώνοντας ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ταῖς ἀκάν-
 θαις τῆς πλάνης, ἐφύτευσαν τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ὅπου εἶναι
 ἡ ἀληθινὴ καὶ καθολικὴ Πίστις. Ἡ πορφύρα, ὅπου στολίζει
 τὴν Ἑκκλησίαν, δὲν ἐδάφη εἰς τὰ αἵματα τῶν γενναίων καὶ
 ἀθλοφόρων Μαρτύρων, ὅπου ἐγέννησε ἡ Ἑλλάδα; ὁ στέφανος,
 ὅπου τῆς στεφανώνει τὴν κορυφήν, δὲν ἐπλέχθη μὲ τοῦτα τὰ
 ῥόδα, καὶ μὲ τοὺς κρίνους, ὅπου ἐβλάστησαν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς
 κήπους; τὸ σκῆπτρον, ὅπου ἔχει, ὅχι εἰς μίαν ἢ ἄλλην Χώραν,
 ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην, δὲν τῆς τὸ ἀπόκτησαν οἱ Ἀθα-
 νάσιοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Βασίλαιοι, οἱ Χρυσόστομοι καὶ τόσοι ἄλλοι
 Πατέρες καὶ ὑπέρμαχοι τῆς ἀληθείας, ἀρπάζοντας ἀπὸ τὴν
 τυραννίδα τοῦ σατανικοῦ Κοσμοκράτορος τὰ Βασίλεια καὶ ὑπο-
 τάζοντας τοῦτα εἰς τὸν γλυκὺν ζυγὸν τοῦ Σταυροῦ; τοῦτοι δὲν
 ἐκήρυξαν μὲ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἐβεβαίωσαν μὲ τὸν κάλαμον,
 δὲν ἐλάμπρυναν μὲ τὰ βιβλία, δὲν ἐμαρτύρησαν μὲ τὰ θαύματα
 (ὅπου ἐθαύμασαν καὶ θαυμάζουν οἱ αἰῶνες) τὴν Πίστιν, τὰ δόγ-
 ματα, ὅπου ἐκείνη ὁμολογᾷ καὶ κηρύττει; Μίλησε καὶ Ἐσὺ, ὦ
 Οὐρανέ, εἶπε καὶ Ἐσὺ μὲ ἀκτινοδόλον γλῶσσαν τῆς χριστιανώ-
 μου Ἑλλάδος ταῖς δόξαις. Ποῦ εἶδες τὴν πρώτην φορὰν ἀνθρώ-
 πους νὰ περνοῦσι μέσα εἰς τὰς ἐρήμους ζωὴν τῶν Ἀγγέλων,
 καὶ νὰ ἀντιλαλοῦσι τοὺς θεϊκοὺς ὕμνους ἐκεῖνα τὰ δάση, εἰς τὰ
 ὅποια δὲν ἀκούοντο παρὰ ἡ ἄγριαις φωναῖς τῶν θηρίων; ποῦ

εἶδες τὰ ὄρη πετρώδη καὶ ἄκαρπα νὰ βλοστάνουσιν ἄνθη τῶν ἀρετῶν καὶ κάθε πλέα θαυμαστῆς ἀγιότητος ; Ποῦ εἶδες τόσους Παραδείσους, ὅσα Κοινόδια, καὶ τόσους νέους Ἀδὰμ χωρὶς ἁμαρτίαν καὶ πταῖσμα, ὅσους μονάζοντας ; πόθεν ἐξερρίζωσας τόσους κρίνους, διὰ νὰ στολίσῃς τοὺς ἰδίους σου κήπους ; πόθεν ἐτρύγησας τόσα ῥόδα, διὰ νὰ μυρήσῃ μετ' ἐκεῖνα ὁ Παράδεισος ; πόθεν ἐμάζωξας τόσους φοῖνικας, τόσας δάφνας, διὰ νὰ βαντίσῃς μετ' αὐταῖς, καὶ νὰ στεφανώσῃς μετ' ἐκείνους τοῦ μεγάλου Βασιλέως τὸν θρόνον ; ποῖος παρὰ ἡ Ἑλλάδα σοῦ ἐχάρισε τὰ πλέα ὑπέρφωτα ἄστρα, ὅπου νὰ σοῦ ἀστράπτουσι εἰς τὸ στερέωμα ; ποῖοι παρὰ οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ἐκεῖνοι, ὅπου σοῦ ἐλεύκαναν τὸν εὐμορφον Γαλαξίαν μετὰ τὸ γάλα τῆς παρθενίας, ὅπου σοῦ ἐζωγράφησαν τὴν θαυμαστὴν Ἴριν μετὰ τὸ αἷμα, ὅπου ἔχυσαν διὰ τὴν Πίστιν, καὶ μετὰ τὰς ἀρεταῖς, ὥς μετὰ τίμαις πέτραις, σοῦ ἔκτισαν τὴν μακαρίαν καὶ ἀστραπηφόρον σου Πόλιν ; καὶ εἰς βραχυλογίαν, ἂν ὁ Ἐωσφόρος σὲ ἐγδυσε ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, τὸ Ἑλληνικὸν γένος τόσους καὶ τόσους Ἁγίους σοῦ ἔδωκε, ὅπου δὲν φαίνεσαι πλέον Οὐρανός, ἀμὴ χωρὶς καμίαν ὑπερβολὴν, ὅλος ὅλος φαίνεσαι μία Ἑλλάδα.

Φ. Σκοῦφος

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος

Μόνον οἱ Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, Πατρίδα,
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυὰ τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους, ἕνα κ' ἕνα,

1) δρεῖς.

ὅμοιοι ἀκλόνιστοι κι' ἀγνάντια
 'σιτῶν ὀχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
 κι' ὅμοια σιέρεοι 'σὶν γιγάντια
 καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

'Αλλ' ἀκόμα πλεὺς μεγάλη
 τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
 εἰς μίαν ἄλλη ἄγια πάλη
 γιὰ ἓνα πλεῖ' ὁμορφο στεφάνι·

Εἰς τὴν πάλη δροῦ τὸ πνέμα
 τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
 τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
 τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

Λ. Μαβίλης

Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολὴν

Ἐπεσον ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἑλληνικὰ κράτη. Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀνατολικὸς Ἑλληνισμὸς ἀπέβαλεν οὕτω κατὰ τὴν πρώτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν, ὁ ἐθνικὸς αὐτοῦ βίος δὲν κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ξενικῆς ἐκείνης δυναστείας. Ἐὰν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης ἡττήθη πολλάκις ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ πεδίου τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας δὲν ἔπαυσεν ἀναδεικνύμενος νικηφόρος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων ἐξελληνισθείσας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ρωμαῖσμος οὐδέποτε εἶχε κατορθώσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅ,τι εἶχε κατορθώσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς· οὐδέποτε εἰσέδυσσε μέχρι τῶν σπλάγχων τῶν λαῶν τούτων ἓνα μεταδῶσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη, τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ μόνῃ ἦν

Κυβέρνησις ὑπῆρξε λατινική, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐξελληνίσθη ἐπὶ τέλους, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους ἡγέρθη κατὰ μικρὸν Κράτος ἕτερον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου πάντες, νόμοι, ἄρχοντες, βασιλεῖς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ὑπῆκοοι τὴν Ἑλληνικὴν ἐλάλησαν γλῶσσαν.

Αὕτη δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ ἀναβίωσις συνέβη πρὸ πάντων διότι ὁ μετ' ὀλίγον προκύψας εἰς μέσον Χριστιανισμὸς ἐτυχτίσεν τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ἑλὴν τὴν Ἀνατολὴν, ὅπερ πάλιν ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ μέγα γεγονός, τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τῶν κτισμάτων καὶ τῶν θεσμοθετημάτων τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπεκράτησεν ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ ὥς γλῶσσα τῆς Κυβερνήσεως, τῶν γραμμάτων, τοῦ ἐμπορίου, ὄλων ἐν γένει τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων κοινωνικῶν σχέσεων· ὥστε παρεσκευάσθη τοιοῦτοτρόπως τὸ ὄργανον, δι' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον, ἔγραψαν καὶ ἐλάλησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐνομοθέτησαν δὲ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, τὸ ὄργανον ἐνὶ λόγῳ δι' οὗ ἀπεκαλύφθη, ἡρμηνεύθη καὶ ἐκανονίσθη τὸ θεόδοτον τοῦ Χριστιανισμοῦ θρησκευμα.

Πλὴν τούτου διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸ ἐλληνικὸν θρησκευμα καὶ συνεδυσάσθη μετὰ τοῦ ἐπιχωρίου, ἐντεῦθεν δὲ συνέβη σύγκρισίς τις καὶ ταυτισμὸς τῶν ἐλληνικῶν θεῶν μετὰ τῶν πατρίων τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Καὶ λέγοντες ὅτι ταῦτα τὰ θαυμάσια παρήγαγεν ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ὑπονοοῦμεν ὅτι καὶ παρήγαγε τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ μὲν ἀποκαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀλήθεια εἶναι ἔργον ὑπεράνθρωπον, ὁ δὲ διαδοθεὶς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἑλληνισμὸς διὰ τῆς θρησκευτικῆς συγχωνεύσεως καὶ συνθέσεως, ἣν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπήγαγεν, ὑπεβोधήθησεν ἀπλῶς τὸ ἔργον τῆς Θείας Προνοίας, παρασκευάσας τὰ πλήθη εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ τὴν κατέληψιν τοῦ μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου κηρυχθέντος.

ένος καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ τούτῳ δὲ προηγήθη ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διάδοσις.

Δὲν ἀρνούμεθα βεβαίως τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐξεπλήρωσαν προδήλως ἐντολὴν ἄνωθεν αὐτοῖς τεταγμένην, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἄλλως ἅπασαι τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δράματος αἱ περιπέτειαι. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκει προσχεδιάσας μᾶλλον ἢ ἐπιτελέσας τὸ βούλευμα αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ ἅμα εἰσέρεχεται δεινотάτη πραγμάτων, προσώπων, χωρῶν, συμφερόντων, περιστάσεων, ἀναστάτῳσις καὶ σύγκρουσις. Οὐδὲν ἦττον καὶ ἀναμέσον ἀπάσης τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἀνωμαλίας τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν παύει ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας διεξαγόμενον. Ἡ Εὐρώπη χωρίζεται ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου· ἡ Μακεδονία διατελεῖ εἰς πολεμίας σχέσεις πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθέντα κράτη... Τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου φαίνεται καταλυθέν. Ἄλλ' ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ ναυαγίῳ ἐξακολουθεῖ ἐπιπλέουσα, ἐπιμένει θριαμβεύουσα, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς βαρβάραις δυνάσταις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ἰδέα τῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως. Πῶς ἄρα γὰρ μὴν ἴδῃ τις τὸν δάκτυλον τῆς Θεῆας Προνοίας ἐν ταῖς περιπετείαις ταύταις καὶ μάλιστα ὅταν ἀποβλέψῃ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν;

Φαντασθῶμεν τῷ ὄντι ἄνευ τῆς ἐγκαίρου ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως, οἷας ἤθελεν ἀπαντήσῃ δυσχερείας ἡ τοῦ Χριστιανισμοῦ διάδοσις! Τὸ Εὐαγγέλιον ἤθελε κηρυχθῇ εἰς τὴν ἐβραϊκὴν· οὐ μόνον δὲ ἡ ἐβραϊκὴ ἦτο ἀκατάληπτος εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκτὸς τῆς Ἰουδαίας, ἀλλ' εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην, τὴν Ἑλλάδα, ποικίλαι ἐπεκράτουν ἐγχώρια διάλεκτοι, εἰς ἃς ἔδει νὰ μεταφρασθῇ τοσαυτάκις ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ἤρκει· τὸ Εὐαγγέλιον ἔχρηζεν οὐ μόνον κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ ἐρμηνείας· ἔχρηξε γλώσσης ἐπιτηδείας νὰ ἐξηγήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας καὶ ἐννοίας τοῦ νέου θρησκευμα-

τος, γλώσσης τελειοτάτης, τεχνικωτάτης, φιλολογικωτάτης, ἥς ἄνευ δὲν ἐννοεῖ τις πῶς ἤθελε κατορθωθῇ ἢ τοσοῦτον θαυμασία αὐτοῦ ἐπικράτησις.

Ἰσως εἶπη τις ὅτι ὁ βραδύτερον ἐπελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν Ρωμαῖσμός ἤθελεν ἀναπληρώσῃ κατὰ τοῦτο τὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔργον. Ἀλλ' ὁ Ρωμαῖσμός οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ εἰς τὰς χώρας ταύτας.

Ἐὰν ἐχρειάσθησαν τρεῖς ἑκατονταετηρίδες ἵνα παραχθῶσιν οἱ καρποὶ τῆς ἐγκεντρίσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων γενομένης, ὁ ἐπὶ τῆς κηρύξεως σχεδὸν τοῦ Εὐαγγελίου καταλαβὼν τὴν Ἀσίαν Λατινισμός δὲν ἤθελε βεβαίως ἀπαντήσῃ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν ἐνοφθαλμισμὸν αὐτοῦ χρόνον. Τίς δὲ ἤθελεν ἀποβῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἢ τοῦ Χριστιανισμοῦ τύχη; Καὶ ἔπειτα ὁπόσον οἰκτρὰ δὲν ἤθελε καταντήσῃ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἡ τοιαύτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διάδοσις! Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν διεσώθη, τοῦλάχιστον δὲν διέσωσε τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, εἰμὴ διὰ τῆς μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συμμαχίας. Ἀλλ' ἐὰν ὑπηρέτησε τὸν λόγόν τοῦ Θεοῦ, πολλαπλασίονα ἀπήλαυσε παρ' αὐτοῦ, ἔνεκα τῆς διακονίας ἐκείνης, τὴν ἀνταμειδὴν· διότι δι' αὐτοῦ ἰδίως ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι καὶ δι' αὐτοῦ ἰδίως ἀνεκαινίσθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις.

Μέγα λοιπὸν καὶ ὑπὸ τῆς Προνοίας αὐτῆς θαυματουργηθὲν μᾶλλον ἢ ὑπ' ἀνθρώπων διαπραχθὲν γεγονός ἐστὶν ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις· μέγα διὰ τὴν ἑλλην τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος τύχην, διότι ἅπαντα ἡμῶν ἢ μετέπειτα κοινωνική, ἠθική, διανοητικὴ κατὰστασις τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἐστὶν ἀπόρροια.

Κ. Παπαρηγόπουλος

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ

Σὺ ποῦ πνέεις, σὺ ποῦ λάμπεις
 στήν ἀνατολὴν τοῦ κόσμου
 καὶ μαγεύεις τὰ ὄνειρά μου,
 σὺ ποῦ σὲ μαντεύω ἐμπρός μου
 στὰ γαλάζια τοῦρανοῦ μας
 καὶ τῆς θάλασσάς μας πλάτη,
 στοιχειωμένη μέσ' ἑστ' ἀρχαῖο
 μισογκρέμνιστο παλάτι,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Κόσμος ὁμορφιάς κι' ἀλήθειας
 ἑστὴν προή του ἐγεννήθη,
 ὁμορφιά κι' ἀλήθεια κρύβουν
 ὡς κ' οἱ θαυμαστοί σου μῦθοι.
 Στῆς ζωῆς τὸ βῆμα στρώνεις
 τ' ἄνθη τῆς χαρῆς τὰ θεῖα
 καὶ χαρίζεις ὅτους θεοὺς σου
 τῇ δικῇ σου ἀθανασία,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Δίνεις τὴν παντοτεινὴ σου
 τὴν νεότητα ἑστὴν Ἡβῃ,
 ἑστὸν Ἀπόλλωνα τὸ φῶς σου
 καὶ ἑστὸν Ἄρη τὴν ὀρμὴ σου.
 Καὶ τὴν αἰθερία σου αἴγλη—
 τὸ παντέλειο τοῦ τεχνίτη
 ὄνειρο—ἑστὴν Οὐρανίαν
 ἐνσαρκώνεις Ἀφροδίτη,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Μὲ λαχτιάρα σὲ θωπεύω
 'στὸ μαρμάρινό σου πλάσμα,
 ποῦ κλεισμένη ζῆς καὶ πάλλεις,
 σὰν κρυσταλλογέννητο ἄσμα.
 Καὶ σὲ ἀκούω μέσ' 'στοῦ Ὀμήρου
 τὴν ἀθάνατη ἀρμονία,
 μέσ' 'στὸ πύρινό τὸ κλάμμα
 τῆς Σαπφῶς, ὦ αἰωνία
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Ὄταν μέσα σὲ ἄγρια χρόνια
 ψηλαφοῦσε ἡ ἀνθρωπότης
 κ' ἔδρωνεν ἀπ' ἀγωνία
 τὸ θρασὺ τὸ μέτωπό της,
 σὲ καὶ πάλιν ἐκαλοῦσε
 μέσ' 'στὰ βάρβαρά της σκοτὶ,
 σέ, τὴν βούση τῆς σοφίας,
 σέ, τὸν νοῦν τὸν φωτοδότη,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Καὶ φιλάνθρωπη κατέβης
 ἀπ' τ' Ὀλύμπιό σου δῶμα,
 τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ φιλήσης
 τὸ θεόπνευστο τὸ στόμα.
 Κι' ἀπὸ 'κεῖ μὲ νέαν ὄψη,
 κι' ἀπὸ 'κεῖ μὲ λάμψη νέα
 νὰ χυθῇς σιτὴν οἰκουμένη
 ὅσο ἀγία, τόσο ὠραία,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Ἐσπειρες ὅστις γῆς τὰ ἔθνη
 τὰ θαυματουργά σου δῶρα,
 ἔγινες ψυχὴ τοῦ κόσμου !
 Κ' ἦλθε μέρα κ' ἦλθεν ὥρα,
 ἄχ, ποῦ πέταξες κι' ἀφήκες
 τὴν πατρίδα σου τὴν πρώτην.
 Κ' ἐνῶ φώτιζες τὰ ξένα,
 τὴν ἐσκέπαζαν τὰ σκότη,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Ἐφυγες. Ἀλλ' ἔχει μείνη
 ὁ ζωοποιός σου σπόρος
 καὶ ὅσα βάρη ἀνατριχιάζει
 γιὰ ν' ἀνθήσῃ νικηφόρος.
 Ἐφυγες. Μ' ἂν τ' ἄρωμά σου
 τὸ σκορπῆς ὅστις οἰκουμένην,
 ὅμως ἡ βαθεῖά σου ρίζα
 ἐδῶ βόσκει ἀντρειωμένην,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Κι' ὅλη ἡ ὁμορφιά σου ἐχύθη
 μέσ' ὅτου Γένους τὸ τραγοῦδι,
 τῶν αἰώνων μας τῶν στείρων
 ὀλοπάρθενο λουλουδί.
 Κι' ὅλη ἐκεῖν' ἡ περηφάνεια
 κ' ἡ παλιά σου δόξα πάλι
 μέσ' ὅστις λευτεριάς ἐφάνη
 τ' ἀστραπόβολα τὰ κάλλη,
 Ἑλληνικὴ ψυχή.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Ἡ κηδεὶα τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ

Ἐκκαιδεκήρης πενθοῦσα εἰσήρχετό ποτε εἰς τὸν λιμένα τῆς Κορίνθου παρακολουθουμένη ὑπὸ στόλου Μακεδονικοῦ, ὁμοίως πενθοῦντος καὶ ὡς ἐπιστρέφοντος ἀπὸ μεγάλης καταστροφῆς ἐν αὐτῇ ναυμαχίᾳ. Δὲν ἔδλεπέ τις ὅμως εἰς τὸν στόλον τοῦτον τὸν βραδέως εἰσπλέοντα σημεῖα καταστροφῆς, ἀφ' ὧν νὰ εἰκάσῃ ὅτι μετέσχε τοῦ πολέμου, ἡμύνθη καρτερικῶς, ἐνίκηθη, ἐσφί-
ζετο. Ἦσαν τὰ πλοῖα ταῦτα βεδαμμένα χρώμασι πενθίμοις καὶ εἶχον ἀνηρτημένους ἀπὸ τῶν ἱστῶν αὐτῶν μαύρας σημαίας. Κατὰ τὸν εἰσπλουν αὐτῶν γαλήνῃ κατηφῆς ἐπεκράτησε καὶ τὸ πένθος, τὸ ὅποιον ἤρχετο ἀπὸ ξένας θαλάσσης, εἶχε διασπαρῇ καὶ εἰς τὰ Κορινθιακὰ κύματα. Ἡ ἐκκαιδεκήρης προσεγγίσασα εἰς τὸν λιμένα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ πεφιλημένη ναυαρχὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἣτις ἄλλοτε ἡγουμένη διακοσίων νεῶν στόλου, πολλάκις ἀνῆρτησε δάφνας εἰς τὸ περιδοξὸν στέμμα τοῦ Μακεδόνος βασιλέως.

Οἱ Κορίνθιοι κατελθόντες εἰς τὴν παραλίαν ἀνέμενον νὰ μάθωσιν ἐκ τίνων θαλασσῶν ἡ κατηφῆς αὕτη παράταξις ἤρχετο. Ὁ στόλος βραδυπορῶν προσέπλεεν, ἡ δὲ ναυαρχὸς ἐλαφρῶς σχίζουσα τὰ κύματα, ὡς φοβουμένη ταῦτα, προσήγγιζε τὸ μέρος ἔνθα ἤθελε νὰ προσάραξῃ. Πάντων τὰ βλέμματα εἶχον στραφῇ πρὸς αὐτήν, διότι μουσικὴ νεκρικὴ ἀντήχει συνοδεύουσα τὴν τεθλιμμένην πορείαν. Ἡ κωπηλασία ἐρρυθμῶς γινομένη παρηκολουθεῖτο ὑπὸ ψόφου μυστηριώδους ὡς κοπετοῦ φοβεροῦ καὶ θρήνου, ἅμα τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο μέλος τοῦ αὐλοῦ κατέπαυεν.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον κατεπλάγησαν οἱ Κορίνθιοι, ὅτε ἐν τῇ πρύμνῃ τῆς ναυαρχίδος κατείδον χρυσήλατον νεκρικὴν κάλπην πορφύρα καὶ διαδήματι κεκοσμημένην, περὶ αὐτὴν δὲ ἐν βαθεῖ πένθει δορυφοροῦντας ἐστεφανωμένους νεανίσκους φέροντας τὰ διακριτικὰ σημεῖα πλείστων πόλεων, αἵτινες ἐτίμων τοῦ Πολιορκητοῦ τὰ σπῆπτρα.

Ἦτο μεσημβρία ὅτε ἡ ναυαρχίς προσήραξεν ἐγγύς τῆς παραλίας. Αἶφνης ψιθυρισμοὶ ὑπόκωφοι ἤρξαντο νὰ κυμαίνωνται ἐντὸς τοῦ ἀναμένοντος πλήθους, ἰδόντος παρὰ τῇ νεκροφόρῳ ὕδρια γονυκλινῇ καὶ κλαίοντα τὸν Ἀντίγονον. Ἐγνώσθη πλέον ὅτι ἡ ναυαρχίς ἀπεκόμιζεν ἐκεῖ τὴν κόνιν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τὸ δὲ πλήθος ἐθλίβη ἔτι μᾶλλον τεκμηριώσαν τὰς υποψίας του.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν ταῖς ζωσιν, ἡ δὲ ἱερὰ αὐτοῦ κόνις ἐφέρετο εἰς Κόρινθον, ἵνα κατατεθῇ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συνοικισθείσῃ πόλει Δημητριάδι.

Ἡ δακρυφόρος αὕτη ἀγγελία διαδοθεῖσα ἐν ἀκαρεῖ εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν ἐνέπληρε κατηφείας αὐτήν. Πανταχοῦ κοπετοὶ καὶ θρῆνοι, κατάραι καὶ δάκρυα, ὥς εἰ ἀπώλετο μέγας τῆς πόλεως εὐεργέτης.

Ἀπὸ τοῦ Κρανείου ἄλλους ταχυπόροι ἔφηβοι, διαπρέποντες ἐπὶ κάλλει ἐν ταῖς διασημοτέραις τῆς πόλεως οἰκογενεαῖς, ἔπλεξον στεφάνους κισσοῦ, μυρσίνας καὶ δάφνας, δι' ὧν κατεκόσμησαν ἀναδήσαντες τὴν περιέχουσαν τὴν βασιλικὴν κόνιν ὕδριαν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐξεληθόντες ἀπὸ τῶν πλοίων ἐν παμπώδει παρατάξει ἀπετέλεσαν τὴν συνοδείαν τοῦ πεφιλημένου νεκροῦ, ἥτις ἐν μεγαλοπρεπεῖ βήματι ἔβαινε πρὸς τὴν Δημητριάδα, τεσσάρων στρατηγῶν, τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ βασιλέως, βασταζόντων τὴν ἱερὰν κάλπην. Τῆς κηδείας προηγούντο σαλπικταὶ σαλπίζοντες ἐν πένθει, εἶπετο δὲ ἱλὴ ἱππέων κλείουσα τὴν μεγαλοπρεπῆ παράταξιν. Πλήθη δὲ λαοῦ ἠκολούθουν, ἐν οἷς οἱ ἄρχοντες τῆς Κορινθίας ἀποδίδοντες τὰς τελευταίας βασιλικὰς τιμὰς εἰς τὸν ἐκίσχημον νεκρὸν.....

Τὸ πᾶν εἶχεν αἰσθανθῇ τὸ πένθος ἐπὶ τῇ ἀπηχήσαντι τούτῳ θανάτῳ. Ὁ ἄρρενωπὸς ἐκεῖνος τοῦ βασιλέως χαρακτήρ, ὁ ἀδιάσειστος καὶ ἐπιθάλλων ἐν ταῖς μάχαις πλήρης ἐπιφθόνου ἀνδρείας, ἦτο συνάμα κύριος τῆς ζωῆς ἐν εἰρήνῃ. Ἐγνώριζε νὰ νικᾷ τὴν περιστοιχοῦσαν αὐτὸν τσαούτην βασιλικὴν καλακείαν

καὶ νὰ ἐπιδίδῃται εἰς συμπόσια διαρκῆ μετὰ φίλων καὶ οἰκείων, ὥς ἐγνώριζε διὰ τῆς θαυμασίας ἐκείνης τόλμης του νὰ νικᾷ ἐν τοῖς πολέμοις. Οὐδεὶς βασιλεὺς ἐδοξάσθη τοσοῦτον ἐν τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ, οὐδεὶς ἄνθρωπος ἡγαπήθη τοσοῦτον ἐν τῇ βίῃ. Ἡ ζωὴ αὐτοῦ, πλήρης περιπετειῶν, θαυροῦ καὶ συγκινήσεων, εἶχε κινήσει τὸν θαυμασμὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Μετά τινος ὥρας ἡ νεκροφόρος πομπὴ ὀδεύουσα ἐξηφανίσθη εἰς τὰ χλοάζοντα Κορινθιακὰ πεδία, εἰσελθοῦσα ἤδη εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Σικυῶνος. Οἱ ἀτμοὶ τῶν ἀφθόνως καιομένων λιθάνων καὶ μύρων εἶχον ἀποκρύψει αὐτὴν ἀπὸ τὰ τεθλιμμένα ὄμματα τῶν γεροντοτέρων, οἵτινες μὴ ἀντέχοντες εἰς τοὺς πόδας παρέμειναν θεώμενοι εἰς τὴν τελευταίαν ἐσχατιάν τῆς πόλεως.

Ἡ χρυσήλατος καὶ δαφνοστεφῆς ἱερὰ κάλπη δὲν ἐτέθη ἐπὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τεθρίππου ἄρματος, οὗτος τοὺς ἵππους εἶχεν ἐπικοσμήσει τεχνηέντως καὶ καλαισθήτως ἡ Ἀντίκιρρα. Οἱ ἐνδοξοὶ στρατηγοὶ δὲν ἠνέχθησαν νὰ παραιτήσουν τὸν βασιλέα των, καὶ ἐπὶ τῶν γηραιῶν αὐτῶν ὤμων δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ ἀπεκόμισαν τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τὴν αἰώνίαν αὐτοῦ κατοικίαν.

A. A. Μωραϊτίδης

Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ἵστὰ Σοῦσα γάμοι γίνονται, μύρια βαροῦν παιγνίδια,
παῖζουν φλογέραις τεχνηταῖς, λύραις, χρυσῇ κιθάρα,
σμίγει καὶ ὁ τραγουδιστὴς τὴν εὐμορφη φωνή του...
Μέτρα τοὺς εὐμορφους γαμβρούς! περνοῦν τοὺς ἐνενηντα
ἀπὸ Μακεδονίτισσαις μητέραις γεννημένοι...
Κάθονται εἰς θρόνους ἀργυροῦς οἱ νέοι μὲ τὴν ἀράδα.
Ψηλότερος κι' ὀλόχρυσος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ θρόνος.
Λάμπει κορῶνα Ἵστὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ βασιλέως,

τὰ ρόδα τῆς νεότητος ἀνθοῦν ὅτ' ὁ πρόσωπό του.
 Οἱ φίλοι του νὰ τὸν θωροῦν χαίρονται κ' οἱ ἐχθροὶ του.
 Σιμὰ ὅτους θρόνους τῶν γαμβρῶν εἶναι καὶ ἄλλος θρόνος
 πλησίον τοῦ νυμφίου της ἡ νύμφη νὰ καθίσῃ. . .
 Φέρουν ποτήρια ὁλόχρυσά, γλυκὴ κρασί γεμάτα
 ὁ Βασιλεὺς κ' οἱ στρατηγοὶ δέσση διὰ νὰ κάμουν,
 νὰ εὐχηθοῦν ἀπ' τοὺς Θεοὺς χαραῖς καὶ μεγαλεῖα.
 Στεφανωμένα ἤτονε μὲ ἄνθη τὰ ποτήρια.
 Ὅρθος στέκει ὁ Ἀλέξανδρος, κ' οἱ λαμπηροὶ ὀφθαλμοὶ του
 τὸν οὐρανὸ κυττάζοντας, Θεὸν παρακαλεῖται.
 Ἡ συνοδιὰ μὲ θαυμασμὸν στέκει ὀρθή ν' ἀκούσῃ.
 «Θεέ μου Παντοκράτορα, λέγει, καὶ καρδιογνώστη!
 Μάρτυς μου νᾶσαι εἰς Θεοὺς καὶ εἰς θνητοὺς ἀνθρώπους,
 παίρνω ἐγὼ συμβία μου τὴν κόρην τοῦ Δαρείου. . .
 Δός μου, Θεέ, παρακαλῶ τοῦ σκήπτρου κληρονόμους
 καὶ δύο ἔθνη ἀφίλιωτα νὰ δέσω εἰς μίαν ἀγάπην.
 Φανὸς εἰρήνης εἰς τὴν γῆν τὰ τέκνα μου νὰ λάμψουν.
 Πατέρα θάχουν Ἑλληνα καὶ μάννα ἀπ' τὴν Περσία.
 Τῆς κορασιᾶς οἱ παλαιοὶ προγόνοι ἀνδρειωμένοι
 τὴν εὐμορφή ἐβασάνισαν Ἑλλάδα μὲ πολέμους.
 Καίουν τοὺς θεῖους της ναοὺς, τὰ ἱερά της δάση,
 τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Ἔφεσον ὅτ' ἡ ἄλυσσον κρατοῦνε.
 Λόγγη βαρβάρου ἐλόγγευσε τῆς Ἀθηνᾶς τὸ δένδρο,
 ἡ ἴδια ὅτ' ἡν Ἀκρόπολιν ποῦ τῷ τόχει φυτευμένο.
 Χρόνοι διαβαίνουν καὶ καιροί, φέγγει μεγάλη ἡμέρα,
 ἐμένα ἀρχιστράτηγον οἱ Ἕλληνες ψηφίζουν. . .
 Μακεδονίτης βασιλεὺς καὶ Ἕλληνας στρατάρχης.
 . . . Εἰς βράχους καὶ εἰς ποταμοὺς κ' εἰς ἀνοιχτὴ πεδιάδα
 τὸ ἄνθος τῶν πολεμιστῶν νικοῦμεν τῆς Περσίας.
 Μανίζει τὸ κοντάρι μας καὶ ὅτ' ἰνδικὰ βασίλεια
 μ' ἄγρια θεριὰ ἐπαλεύσαμεν καὶ μ' ἥρωας ἡγεμόνας. . .
 Συντρόφοι μου, ἂν μ' ἀκούατε ὅτ' ἀπέρατα τοῦ κόσμου
 θὰ φθάναμε, τὴν ἄγνωστον κτίσιν ἐκεῖ νὰ ἰδοῦμεν.

Τὰ ὅσα δὲν ἐκάμαμεν θὰ κάμωμεν ἐλπίζω·
 μοῖρα οὐρανόθεν φανερὴ βοηθάει τ' ἄρματα μας.
 ὦ Ἕλληνες, ἀδελφία μου, τέκνα μου Μακεδόνες!
 Εἰς πεῖνα, δίψα καὶ ἀγρυπνιαῖς, πολεμικοὺς κινδύνους,
 ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μου μικρότερος δὲν εἶμαι.
 Λαβωματιαῖς τὸ σῶμα μου πατόκορφα ὅλο ἔχει,
 ἀπὸ σαῖταις κοφτεραῖς καὶ ἀνδρειωμένου λόγχῃ·
 ταῖς δόξαις ταῖς μοιράζαμε ἴσα καὶ τοὺς κινδύνους.
 Εἴμεστε ὅλοι ἐλεύθεροι καὶ νικηφόροι ὅλοι,
 εἴμεστε κόσμου νέα ἀρχὴ καὶ μυστικὴ ἡμέρα,
 τέλος ἡ βασιλεία μας δὲν θάξῃ στοὺς αἰῶνας.
 Μαντεύσατε, γνωρίσατε, Θεοῦ ἡ βουλὴ τί θέλει...
 Θέλει μὲ τὴν ἀνδρεία μας σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένην
 τὸ κάλλος τῆς Ἑλληνικῆς ν' ἀπλώσωμεν σοφίας,
 λαοὺς νὰ ἡμερώσωμεν καὶ βασιλείαις βαρβάρων!»

Ιεώργ. Τερτζέτης

Νικηφόρος Φωκῆς

ΠΡΑΞΙΣ Α'—Σκηνὴ Θ'.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (προσκυνῶν)

τὴν βασιλείᾳ σου ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἄς φυλάγῃ!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ὁ Ἀθανάσιος!

(σπεύδει καὶ τὸν ἐναγκαλίζεται)

Ἄγιε καὶ ποθητὲ πατέρα!

ὅσον καιρὸν σ' ἐζήτησα, σ' ἐκάλεσα—ποῦ ἦσουν;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

καὶ τί μὲ θέλεις, Βασιλεῦ; Προσεύχομαι γιὰ σένα
 ἀρκάν σου.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄλλὰ σὲ ἤθελα πλησίον μου νὰ σ' ἔχω.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Τ' ὄνειρο ἐκεῖνο πέρασε.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Στὰ λόγια σου ἔχεις πίκρα.

Τὴν παλαιὰ λησιμόνησες φιλία ; τὴ ζωὴ μας
 'στοῦ στρατοπέδου τὴ σκηνή, 'στὴς φάραγγες τοῦ Ταύρου,
 'στὴν Κιλικία τὴ μακρινή, 'στὴς Κρήτης τὰ λαγκαδία ;
 Ποῦ μὲ τὸ ξίφος 'στὸ πλευρὸ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τριγύρω
 ἐμελετοῦσαμε μαζὶ τὰ ἱερὰ βιβλία ;
 Τὰ οὐράνια τὰ λόγια σου, τῆς πίστεώς σου ἡ φλόγα
 καὶ τῆς ἀγγελοφόρητης ψυχῆς σου ἡ γοητεία
 μ' ἐμάγευαν, μ' ἀνάρπαζαν σὲ ὑπερκόσμιες σφαῖρες,
 σὲ κόσμους ἀγιότητος. Μὴ τᾶχης λησιμόνηση ;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Τότε ἦσαν ἄλλος. Ὁ τραχὺς τότε ἦσαν στρατιώτης.
 ὁ ἀσκητής, ποῦ ἐφλόγιζαν τὴν ἄδολη ψυχὴ σου
 ἅγιοι πόθοι. Σήμερα τὸ ταπεινὸ μου ράσο
 μὲ τὴν αὐτοκρατορικὴ πορφύρα δὲν ταιριάζει.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

*Ἐνα πανάγιο σύμβολον, τὸ ράσον ἐδελφώνει
 μὲ τὴν πορφύραν· ὁ Σταυρός ! Ἀπόστολός του ἂν εἶσαι,
 μήπως κ' ἐγὼ δὲν ἔμεινα πιστὸς του στρατιώτης ;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

*Αθέτησες τὸ λόγο σου καὶ τὴν ὑπόσχέσί σου !
 Ὅταν ἀπ' τοὺς Σαρακηνοὺς ἐλύτρωσες τὴν Κρήτη
 ἀπὸ τὰ πλούσια λάφυρα μοῦ ἔδωκες καὶ μοῦ εἶπες :
 « Πήγαινε ἀμέσως, πήγαινε νὰ κτίσῃς 'σὲ Ἅγιον Ὅρος
 τὴν ἡσυχὴ κ' ἐρημικὴ φωλιά τῆς προσευχῆς-μας,
 γιὰτ' ἦλθεν ἡ ὥρα κ' ἡ στιγμή μαζὶ σου ν' ἀσκητέψω.
 Καὶ μὲ μιὰν ἄδολη χαρὰν ἐλῆγα σὲ Ἅγιον Ὅρος
 καὶ μὲ λαχτάραν ἔκτισα τὴν Λαύραν τὴν Ἀγίαν.

Ἄλλ' ἔξαφνα ὁ θεοσεβὴς ἐκεῖνος στρατηλάτης,
ὁ ἀσκητὴς, ἐφόρεσε βασιλικὴ κορῶνα!

ὦ, πόσο σὲ ἀποπλάνησεν ἡ λάμψις ἡ ματαία
τοῦ κόσμου! Κ' ἐπροτίμησες τὰ πρόσκαιρ' ἀγαθὰ
ἅπ' τὸ οὐράνιο βύθισμα ὅτ' ἀκάλλη τῆς λατρείας!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Δὲν μ' ἐπλανέσαν τ' ἀγαθὰ τὰ πρόσκαιρα τοῦ κόσμου.
Ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ Κράτους μας προδότης
θὰ ἦμουν ἂν ὅτ' ἐπὶ πόκοσμο κελλί μου ἀναπαυόμουν,
ἐνῶ τριγύρω κίνδυνοι μᾶς περιζώνουν μύριοι,
καὶ τόσες βάρβαρες φυλὲς σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
μ' ἄγρια λαχτάρ' ἀστρέφουν τὸ βάσκανό των μάτι
κατὰ τὴ θεοφρούρητη καὶ ζηλεμένη Πόλιν!
Μὴν παύσης τῆς θρησκείας μας τὸ πῦρ ν' ἀναδαυλίξης.
Μὲ τὰ χρυσὰ τὰ λόγια σου τὰ πνεύματα κατέχεις.
Ἐργάζου γιὰ τὴ δόξα τῆς. Ἐγὼ μὲ τὸ σπαθί μου
τὴ θεία βασιλεία τῆς ὅτ' ἐπὶ κόσμον θὰ ξαπλώσω,
τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ἄπειρο βασίλειον θ' ἀναστήσω
τὸν Τάφο τὸν Πανάγιον θὰ τὸν ἐλευθερώσω
ποῦ χρόνια τὸν κατέχουνε, τὸν βεβηλώνουν χρόνια
οἱ ἄπιστοι Σαρακηνοί.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Δίκαιος εἶσαι καὶ εὐσεβής. Ἀλλὰ πρὸς τὴν κακίαν
ὁ θρόνος εἶναι δλίσθημα. Ὁ θρόνος εἶναι πλάνος,
ποῦ αἰχμαλωτίζει τὴν ψυχὴν, τὸ πνεῦμα σαγηνεύει
καὶ τοὺς δικαίους καὶ ἀγαθοὺς κάνει σκληροὺς καὶ ἀδίκους...
Ἄν ὠμιλοῦσαν οἱ βουβοὶ τῶν παλατιῶν σου τοῖχοι,
θὰ μαρτυροῦσαν πράγματα, ποῦ ὀρθρὸς τῆς κεφαλῆς σου
ἦ τρέχες θὰ ἐσηκωνόντο.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μὰ καὶ θὰ ὁμολογοῦσαν
ὅτι σ' αὐτὸν ἐκάθισαν τὸν θρόνον βασιληάδες,
ποῦ εἶχαν ἀσάλευτη ψυχὴ ὅτ' ἐπὶ ἀρετῆς τὸ βάθρον,

ἅγιοι, θεοφοβούμενοι. Κ' εἶχαν ἀγάπη μόνη
τὸ Κράτος. Μόνην ἔχθρα των καὶ μῖσος τοὺς ἐχθρούς του.
Σ' ἐμὲ λοιπὸν δὲν ἔχεις πίστιν;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ἵπτον στρατηγὸν ἐπίστευα. Στὸν αὐτοκράτορα ὄχι!
Ἐφοῦ τὸν θρόνον ἔκλεξες δὲν μ' ἀπομένει πλέον
παρὰ μὲ πόνο καὶ στοργή νὰ σοῦ φωνάξω : Ἀγρύπνα!
Ἦλθα ὅτῃς ἀπροσπέλαστες τοῦ θρόνου σου βαθμίδες,
ποῦ τόσα πάθη κρύβονται, τόσα φωλεύουν φίδια,
ποῦ σκύβουν δούλων μέτωπα καὶ χαμερπῶν κολάκων,
ἦλθ' ἄφοβα κ' ἐλεύθερα νὰ σοῦ φωνάξω : Ἀγρύπνα!
Καὶ τώρα φεύγω, Βασιλεῦ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μὴ φεύγεις! Στάσου ἀκόμα!
...Μεῖνε κοντά μου σύμβουλος, πνευματικός μου μεῖνε.
Μεῖνε καὶ δός μας φώτισιν ἀπ' τὸ περίσσιο φῶς σου.
Ἡ ἀγγελικὴ γαλήνη σου θὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην
στὴν ταραγμένη μας ψυχή.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ζητεῖς ψυχῆς γαλήνην
κ' ἀκόμα τὴν ἁμαρτωλὴν ἀνέχεσαι πορφύρα;
Εἶναι στενὴ γιὰ τὸ πλατὺ κ' ἐλεύθερό σου στῆθος.
Δὲν ἔχεις τόση δύναμι νὰ τὴν ἀποτινάξεις;
Παράτησέ την. Δόσε τὴν στοὺς πορφυρογεννήτους.
Σὺ μέγας εἶσαι, Βασιλεῦ, καὶ δίχως τὴν πορφύρα.
Γι' αὐτὴν δὲν ἐγεννήθηκες. Ἐλα ὅτ' Ἅγιον Ὅρος,
ποῦ ἀνθοβολοῦν τῆς πίστεως τὰ ρόδα καὶ τὰ κρίνα,
καὶ μέσ' ὅτῃν ἀσυντάραχτη γαλήνην εὐωδιάζουν.
Μαζὶ μὲ τὸ ψιθύρισμα τὸ μυστικὸ τῆς Πλάσης
θὰ σμίγουν οἱ ὀφθαλμοί μας,
καὶ μὲ τὸ φῶς τὸ ἀθάνατο ποῦ στὰ οὐράνια τρέχει,
ὅτ' ὅτῃν Πλάστη θ' ἀνεβαίνει ἡ προσευχή μας!
Ἐκεῖ νὰ βασιλεύῃ σου. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν κόσμον!

Λαμπρότερη ἀπ' τῆς γῆς τοὺς θρόνους.
 Δὲν ἔχει ἀνάγκην ὁ Σταυρὸς ἀπ' τὸ βαρὺ σου ξίφος.
 Ἡ ἀγγελικὴ του δύναμις καὶ τὸ γλυκὺ του πνεῦμα
 τῆς Οἰκουμένης τῆς καρδιᾶς θεὰ τῆς ὑποτάξεϊ.
 Θεὰ χαθοῦν βασιλεία, θὰ συντριφτοῦνε θρόνοι,
 ἄλλ' ὁ Σταυρὸς ἀθάνατο τὸ κράτος του θ' ἀπλώνη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ἐν ἐκστάσει)

Μὲ συναρπάξ' ἡ γλῶσσα σου στὸ μαγικὸ τῆς ρεῦμα.
 ὦ, νὰ μὴν εἶμ' ἐλεύθερος νὰ σὲ ἀκολουθήσω
 εὐθύς, χωρὶς ἀναβολή.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Κανεῖς δὲν σ', ἐμποδίζει.

Στὸν βασιλεῦς Βασίλειον, τοῦ Ρωμανοῦ τὸ τέκνον,
 ὅς εἶναι ἀκόμ' ἀνίλικος, παράδος τὴν κορῶνα

(ὁ Νικηφόρος ὀπισθοχωρεῖ συνοφρευόμενος)

κ' ἔλα μαζί μου νὰ ὑψωθῇς στὸν θρόνο ποῦ σοῦ ἀνήκει.

Καὶ μὴν ἀργῇς.— Ἄλλ' ἄκουσε. Ἄν ὥς τὴν ὥρα ἐκείνη
 ἡ ἀνταριασμένη σου ψυχὴ ζητήσῃ τῆς θρησκείας
 τὸ στήριγμα—τὸν Γαβριήλ, τὸν θεῖον ὑμνογράφον,
 ἀπ' τοῦ Στουδίου τὴν μονὴ προσκάλεσε.

(ὁ Νικηφόρος ἵσταται ἀλλοφρονῶν)

Σὲ ἀφίνω.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ὥς ἀνανήφων, ἀτενίζει τὸν Ἀθανάσιον
 καὶ τὸν ἐναγκαλίζεται)

Ὁ ἄγγελος προστάτης μου φεύγει, θαρρῶ, μ' ἐσένα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (ἐκτείνων πρὸς αὐτὸν ἐν εἰδει εὐλογίας τὰς χεῖρας)
 Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ κ' ἡ φώτισις μαζί σου!

(Ἐξέρχεται).

Σκηνὴ Γ'.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (μόνος, εἰς βαθεῖς διαλογισμοὺς)

Νὰ παραδώσω τὴν ἀρχὴν στοῦ Ρωμανοῦ τὸ τέκνον!

(συνερχόμενος αἴφνης περιβλέπει ἐν ταραχῇ ὡς ἀναζητῶν
τὸν Ἀθανάσιον)

Ἔφυγε ! δὲν ἐβύθισε τὴν αὐστηρὴν ματιά του
στὴν ταραχὴ τοῦ στήθους μου, στὸ χάος τῶν λογισμῶν μου.

(μὲ ὕψος σκοτεινόν)

Εἶν' ἡ καρδιά μου καθαρὰ καὶ ἡ συνείδησίς μου ;

(τύπτει τὸ στήθος του)

ὦ, πῶς μποροῦν σὲ μιὰ καρδιά μαζὶ νὰ βασιλεύουν

ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία,
δικαιοσύνη καὶ ἀδικία !

(μὲ πικρίαν)

Ὅχι ! δὲν εἶναι κτῆμα μου τὸ στέμμα ποῦ μ' ἀγῶνας
ἐλάμπρυνα καὶ ἐδόξασα ! Θεὸν μὲ στιγματίζουν !

Ἐπίορκον, παράνομον, ληστήν θὰ μὲ ὑβρίσουν,
ἂν ἀγκαλιάσω ὡς κτῆμα μου τὸ δημιούργημά μου !

(Λαμβάνει τὸ στέμμα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του, τὸ ἀτενίζει μετὰ
παραφορᾶς καὶ τὸ ἐπανοθέτει ἐπ' αὐτῆς.
Εἰσέρχεται ὁ Λέων Φωκᾶς).

Σκηνὴ ΙΑ'.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ΛΕΩΝ

ΛΕΩΝ

Τοὺς στοχασμούς σου ἐτάραξα ;

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Σ' ἔχω καλέσει, Λέον.

ΛΕΩΝ

Νὰ μὲ προστάξεις.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἀδελφέ, τὸ ξεύρεις πῶς ὁ κόσμος
γογγύζει ἐναντίον μου ;

ΛΕΩΝ

Οἱ δυσαρεστημένοι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἡ κάθε ἀρχὴ δημιουργεῖ καὶ δυσαρεστημένους.
 Αὐτοὺς δὲν τοὺς ἐλόγιασα. Τὸν κόσμον διεγείρουν
 αἰτίες σπουδαιότερες· ἢ στέρησις καὶ ἡ πείνα.
 Καὶ σὴν δεινὴ περίστασι τί ἔκαμες σὺ γιὰ μένα ;
 Ποιὰ συνδρομή ; Τὸ Ἰσκέφτηκες πῶς εἶσαι ἀδελφός μου ;
 Πῶς κάθε πράξις, λέξις σου καὶ στοχασμός σου ἀκόμα
 τοῦ βασιλῆα τὸ μέτωπον ἀντικτυπᾷ.

ΛΕΩΝ

Νομίζω

πῶς τίποτε δὲν ἔκαμα ποτέ μου ἀνάξιόν μου,
 τοῦ Νικηφόρου ἀνάξιον.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἀλλὰ σωριάζεις πλοῦτη.

ΛΕΩΝ

Κανένα δὲν ἀδίκησα.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Καὶ ὅμως ἀσωτεύεις.

ΛΕΩΝ

Ὅσα ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ὑπουργήματός μου
 μοῦ ἐπιβάλλει, δαπανῶ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Λέον, πεινοῦν τὰ πλήθη !

ΛΕΩΝ

Εἶναι στὸν κόσμον ἀνοικτὲς τοῦ σίτου ἡ ἀποθήκες,
 καθὼς τὸ πρόσταξες.— Ἀλλὰ συγγνώμην, ἀδελφέ μου.
 Τὸ ὕψος σου, τὰ λόγια σου εἶν' αἶνιγμα γιὰ μένα.—
 Τὸ νόημά των τοῦ κακοῦ ζητῶ νὰ τὸ συλλάβω.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Μοῦ λέγουν ὅτι τοῦ πτωχοῦ τὸν ἄρτον καταχοῶσαι.

ΛΕΩΝ

Ἐγώ ; Τὸν ἄρτον τοῦ πτωχοῦ ; Συκοφαντία μαύρη.
 Τὸ νοιώθω ἀπ' τὸ φαρμάκι των τὰ βέλη ποιδς τὰ ρίχνει.

‘Ο Ἰωάννης Τσιμισκῆς ! ‘Ο υἱὸς τῆς ἀδελφῆς σου —
αὐτὸς ποῦ καὶ τὸν θρόνον σου τὸν ὑποσκάπτει. —

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Στάσου !

Λόγος βαρὺς σοῦ ξέφυγεν ! Ἀλλὰ κατηγορία,
ποῦ ξεστομίζεται μ’ ὀργῆς εἴτε καὶ μ’ ἔχθρας πάθος,
εἶναι ὑποπτη καὶ ἀμφίβολη. Τὸ κῦρος τῆς τὸ χάνει.
Σκέψου πῶς εἶμαι βασιληᾶς καὶ σὺ κουροπαλάτης.
Σβύσε τὴ φλόγα τῆς ὀργῆς καὶ τότε λάλησέ μου.

ΛΕΩΝ

Κι’ ἂν κατηγορήσα μ’ ὀργὴν καὶ μ’ ἔχθραν, ἡ ὀργή μου
οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ μὲ τυφλώσῃ τόσον,
ὥστε νὰ γίνω καὶ ἄδικος καὶ ψεύστης. — Οἱ ἔχθροί μου
εἶναι καὶ ἔχθροί σου. Κ’ εἶναι αὐτοὶ τριγύρω σου, κοντά σου.

ΠΡΑΞΙΣ Ε’ — Σκηνὴ Γ’

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, ΓΑΒΡΙΗΛ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Γαβριήλ, σ’ ἐπρόσμενα. Ἡ ψυχὴ μου
ἀνάγκην ἔχει προσευχῆς. Βοήθα την.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Μαζί σου

θὰ δεηθῶ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Καὶ τὸν ψαλμὸ τὸν ἔγραψες ;

ΓΑΒΡΙΗΛ (ἀνελίσσων περγαμηνὴν)

Ἴδού τον.

Οἱ στρὸς ἀγάπης καὶ στοργῆς χριστιανικῆς γιὰ σένα

στά βάθη με κατέβασε τῆς ἄρρωστης ψυχῆς σου.
 Κ' εἶν' ὁ ψαλμὸς αὐτὸς φωνὴ τῆς συνειδήσεώς σου.
 Εἶναι τὸ ἴδιο πνεῦμα σου, ποῦ μέσ' ἀπ' τοὺς ἀγῶνας
 καὶ τὴν ἀντάρρα τῶν παθῶν ζητᾷ τὴν λύτρωσί του.
 Εἶν' τῆς γαλήνης τὸ ἄφθαστον, οὐράνιον ὄνειρό σου,
 ποῦ καταυγάζει τὸν ψαλμὸν ἢ λάμπεις του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (προσηλώνει τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ Γαβριήλ)
 Γαλήνη !

(τὸν πλησιάζει)

ὦ, ποιά γαλήνη ἀγγελικὴ στὸ μέτωπό σου λάμπει !

(τοῦ θωπεύει τὴν κόμην)

Ἦθελα νὰ μετάγγιζα τ' ἀκτινοβόλημά της
 μέσ' ὅσῃν καρδιά μου.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Δύνασαι—κ' εἶναι στὸ θέλημά σου
 ἂν ἀποσπάσῃς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πάθη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄχ, πόσα πάθη τρέφει ἡ γῆ—καὶ πόσους παραδείσους !
 Πῶς ! τῆς ζωῆς τὰ θέλγητρα δὲν μάγεψαν κ' ἐσένα ;
 Τὸ κάλλος, ἡ νεότης σου δὲν ἔγιναν προδόται
 αὐτῆς τῆς σωφροσύνης σου καὶ τῆς ἀγνότητός σου ;

ΓΑΒΡΙΗΛ (μετὰ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἐν ἐκστάσει)

Μοῦ καταλάμπει τὴν ψυχὴν ἀγάπης φλόγα οὐράνια.
 Στῆς γαλανὲς φτεροῦγες της ἐπάνω μ' ἀνυψώνει
 ἀπ' τὰ ἐγκόσμια. Λαχταρῶ νὰ φθάσω τὴν εἰκόνα,
 ποῦ με καλεῖ πανεύμορφη !

Διαβάτης ἀνυπόμενος μέσα στὸ δάσος εἶμαι
 καὶ μιὰν ἀκτῖνα τοῦρανοῦ ν' ἀναφεγγίξῃ βλέπω
 ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ φύλλωμα κατὰ τὰ βάθη πέρα
 καὶ τρέχω νὰ λουστώ στὸ φῶς !

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἄχ, ἄλλοτε κ' ἐμένα
 οἱ πόθοι αὐτοὶ μ' ἐμάγευαν.—Μὰ τώρα τῆς φτεροῦγες

τοῦ πνεύματός μου, τῶν παθῶν τῆς ἔκαψαν ἢ φλόγες
καὶ λαχταρῶ νὰ λυτρωθῶ. Καὶ ὑψώνομαι καὶ πέφτω
μέσα σ' ἀγῶνα ἀτέλειωτον.—

(σιγὰ)

Ἀγάπη, ζήλεια, φθόνος—

σκόπη ἀδικίας, ζάλη ὀργῆς—ἐπιθυμία φόνου,
ἀγωνιῶδες, σκοτεινὸ προαίσθημα θανάτου.

(καταπίπτει ἐξηντλημένος ἐπὶ ἀνακλίντρου)

ΓΑΒΡΙΗΛ (ἄρχεται ἀπαγγέλλων τὸν ἀκόλουθον ψαλμὸν συνοδευόμενος
ὑπὸ ἄρπας, ὑποκρουομένης ὀπισθεν τῆς σκηνῆς)

Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου !
ποιὸς σὲ ταράζει σάλος ;
Ποῦ ἡ δόξα σου ἡ πρώτη ;
Ποῦ τὸ σεμνὸ σου κάλλος ;
Σὲ ποιὰ πλανᾷσαι σκόπη ;

Σύ, τὸ ἐπίγειον,
ἀσάλευτο προπύργιον
τῆς εὐσεβείας
συγκλονίζεσαι ;
Εἰς πέλαγ' ἁμαρτίας
κλυδωνίζεσαι ;

Ἐγείρου ἀπ' τὸν πηλὸν
πρὸς τὰ οὐράνια !
Πλῦνε τὸν ρύπον τῶν παθῶν.
Εἶναι καιρὸς ἀκόμη
γιὰ τὴ μετάνοια,
γιὰ τὴ συγγνώμη !

Ψυχὴ μου, ἀνάστα ! Ἐγείρου !
Λάμπουν γύρου

δικαιοσύνης οὐρανοί.
 Εἰρήνη ἔχει παντοτεινή !
 Ἐκεῖ χορὸς ἁγίων,
 τῆς πίστεως ἀθληταί,
 τῶν νόμων τηρηταί,
 μὲ δόξα περιμένουν,
 μὲ θεῖα ρόδα ραίνουν
 τὸν νικητὴν τῶν ἐπιγείων !

(Διαρκούσης τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ψαλμοῦ, ὁ βασιλεὺς ἀνεγείρει βρα-
 δέως τὸ μέτωπον καὶ ἀνατείνει τὰς χεῖρας ἐν ἐκστάσει, εἰτα ὀλισθαίνει
 βαθμηδὸν ἀπὸ τὸ ἀνάκλιτρον καὶ εὐρίσκεται γονυπετὴς πρὸ τοῦ
 Γαβριήλ, ὅστις ἀπαγγέλλων τότε τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας στροφῆς
 λαμβάνει ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἀνεγείρει.)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ (ἐν ἐκστάσει)

Εἰς οὐρανὸς εἰρήνης !
 Εἰς σφαῖρες ἅγιες δικαιοσύνης.—
 Ἡ θεία χάρις μὲ φωτίζει,
 ἀπ' τῆ βαρεῖά μου ζάλη μ' ἐξυπνίζει !

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου ἐλεύθερη !—

(περιβλέπων)

Ποῦ εἶν' οἱ στρατηγοί μου ;

ΓΑΒΡΙΗΛ

Δικαιοσύνην ἀπὸ σέ προσμένουν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Θὰ τὴν λάβουν.

Ἀπ' τοὺς γενναίους καὶ πιστοὺς συγγνώμην θὰ ζητήσω. —
 Εἰρήνη θέλω καὶ χαρὰ τριγύρω μου νὰ λάμπῃ.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Σὺ τῆς χαρᾶς εἶσαι πηγὴ, σὺ τῆς εἰρήνης βρούσις.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Ἡ θεία χάρις ἐλαμψεν ἀπ' τᾶγά σου χεῖλη

μὲς' ὀσὴν καρδιά μου.— Αἰσθάνομαι ὅτι ξαναγεννῶμαι!—
 Ἐλάτε πάλι, ὀνειράτα μεγάλα, πάρετέ με
 σὰ μαγεμένα σας φτερά!— Ἐλάτε, στρατηγοί μου,
 κυκλώσετε, ὅπως ἄλλοτε, τὸν ἀρχιστράτηγό σας,
 ἀλλ' ὄχι πλέον βασιλῆᾶ!— Θὰ χαιρετίσῃ ὁ κόσμος
 τὸν Νικηφόρον αὔριο, τὴν πρώτην του λατρεία,
 ὅπως τὸν ἔβλεπε ἄλλοτε νὰ στρέφῃ ἀπὸ τὴν Κρήτη
 καὶ τὴ Συρία νικητὴν. Ἐνώπιον τοῦ κόσμου
 καὶ τοῦ τροπαιοφόρου μου στρατοῦ θενὰ προσφέρω
 τὸ δοξασμένο στέμμα μου στὸν νέον βασιλῆᾶ μας
 Βασίλειον!— Κ' ἐγὼ πιστὸς θὰ μείνω στρατιώτης
 τοῦ θρόνου του καὶ τοῦ Σταυροῦ, καὶ θὰ τὸν ὀδηγήσω
 στὴ δόξα καὶ στὸ θρίαμβο. Κ' ὕστερα θενὰ τρέξω
 στὸν Ἀθανάσιον!—

ΓΑΒΡΙΗΛ

Βασιλῆᾶ, τῶντι μέγας εἶσαι,
 εἶσαι ἅγιος. Εἶναι θέλημα Θεοῦ τὸ θέλημά σου.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

Τὴν νύκτ' αὐτὴ θὰ κοιμηθῶ τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου.
 Δέου γιὰ μένα.

ΓΑΒΡΙΗΛ

Ὁ ὕπνος σου ἂς εἶν' εὐλογημένος.

(Ὁ Νικηφόρος εἰσέρχεται διὰ τῆς θύρας δεξιᾶ εἰς τὸν κοιτῶνα του, καὶ ὁ Γαβριὴλ ἐξέρχεται. Ἡ σκηνὴ φωτίζεται ἀμυδρῶς. Βρονταὶ καὶ βοὴ τῆς τρικυμίας. Μετ' ὀλίγον εἰσέρχεται ἡ Θεοφανὴ καὶ βαίνει ἀκροποδητὴ πρὸς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος καὶ ἀκροάζεται. Ὁ Μιχαὴλ εἰσέρχεται κρατῶν τὸ δελτίον τοῦ χρησμοῦ).

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

**Ἀπὸ λόγον ἐκφωνηθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ
Μνημοσύνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου**

.....Ἀπὸ τὴν μαύρην, τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ἡ Πόλις καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ἀπὸ τὴν 29 Μαΐου 1453, δὲν ἀποθνήσκει πλέον ὁ Παλαιολόγος, ἀνέρχεται εἰς τὰ ὕψη τῆς αἰωνιότητος, κερδίζει τὴν ἀθανασίαν.

Γίνεται Κόδρος αὐτοθυσιαζόμενος ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Γίνεται Μιλιτιάδης ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ νικῶν τοὺς βερδάρους· γίνεται Θεμιστοκλῆς ναυμαχῶν εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ διασώζων τῆς πατρίδος τὰ ἱερά· γίνεται Ἀλέξανδρος Μακεδὼν σαλπίζων ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὴν λάμπιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἡρώεσμου· διότι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπως ἐκεῖνος, παρέδωκε τὴν ψυχὴν του χάριν τοῦ ἰδίου ἰδεώδους, ἐνὸς ἀπεράντου Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τι πλέον· γίνεται Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Διότι, ἂν ἐκεῖνοι ἐδούλωσαν τοὺς βερδάρους συνθηκολογήσαντες μετὰ τὴν νίκην, ὁ ἥρωες τοῦ Βυζαντίου συνθηκολογεῖ μετὰ τὸν θάνατον καὶ πίπτει εἰς τὴν Πύλιν τοῦ Ρωμανοῦ.

Ἰδοὺ διατὶ ἐγκαθίσταται ὁ Παλαιολόγος ὑπερήφανος, ὅπως ὁ Λεωνίδας τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡρώων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες τοῦ Παλαιολόγου δὲν εἶναι ἀπλοῦν· δὲν ἀγωνίζεται μόνον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ἀπὸ τὴν ὥραίαν Πύλιν τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶδε τὴν Ἀειπάρθενον τεθλιμμένην, εἶδε τὰς εἰκόνας ὀδυρομένας, εἶδε τὸ φῶς τῶν ἱερῶν λαμπάδων ἀποσβεγνύμενον, εἶδε τέλος τὴν ἀπειλὴν νὰ αἰωρῆται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν πιστῶν καὶ ὠρκίσθη νὰ προασπίσῃ τὴν Πίστιν.

— Ὑπὲρ τεσσάρων, εἶπε, θὰ πολεμήσωμεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὲρ τῆς Πίστεως· διότι ἡ Πίστις εἶναι τὸ κεφάλαιον πάντων. Μαχόμεθα, ἔλεγε συγκεκνημένος πρὸς τοὺς Χριστιανούς, μαχόμεθα μετὰ τὸν Θεὸν καὶ μάχονται μετὰ τὴν βίαν, ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν

ἐλευθερίαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἀγωνίζονται διὰ τὸν ἐξουθενισμόν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν, ἀμυνόμεθα διὰ τὴν πίστιν τοῦ Ναζωραίου.

Ἰδοὺ διατὶ ὁ Παλαιολόγος δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς μόνον ἥρως. Εἶναι ἥρωες εἰς τὸ παγκόσμιον πάνθεον τῶν ἡρώων, εἶναι ἥρωες εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος! Τὸ ἰδεῖσθαι διὰ τὸ ὅποιον πίπτει δὲν περιορίζεται οὔτε ἀπὸ καιρὸς οὔτε ἀπὸ τόπους. Εἶναι ἀπέραντον καὶ ὑψηλόν, ὅπως καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνου, ὅστις τὸ ἐμελῶδησεν εἰς τὴν λίμνην τῆς Γεννησαρέτ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἐν συμβολίζῃ τὴν ἐνδοξὸν ἦτταν, τὴν θύσιν μιᾶς παρακμασάσης αὐτοκρατορίας, συμβολίζει συγχρόνως καὶ τὴν Ἀνάστασιν, τὴν χαυρυγὴν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ!...

Ὅταν ὁ Μωάμεθ ὁ κατακτητὴς ἐπρότεινεν εἰς τὸν Παλαιολόγον νὰ προδώσῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα τὴν δεσποτείαν τῆς Πελοποννήσου, ὁ αὐτοκράτωρ, καίτοι πεπεισμένος περὶ τῆς ἡττῆς του, ἀπέρριψεν ἀγέρωχος τὰς προτάσεις. Ἐγνώριζεν ἡ μεγάλη ψυχὴ του ὅτι ἐξήυτελισμένη καὶ ἄδοξος πτώσις θὰ συνεπήγετο τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν λήθην τῆς Ἑπταλόφου. «Ἐάν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὁρισμένον, εἶπε, νὰ σώσωμεν μὲ θυσίαν μας τὴν Πατρίδα, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοσαύτην, ὅση ἀναγκαστὶ ὥστε νὰ διαφυλάξουν εἰς ἐνδεχομένην δουλείαν τὴν πίστιν τῶν Πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν δόξαν», καὶ εἶτα ὥρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, «ἐν ᾧ τὸ αἷμα ἔρρεε ποταμιῶδον ἐκ τῶν χειρῶν του καὶ τῶν ποδῶν», καὶ ἀπέθανεν ἡρωϊκῶς, ἐξαγνίζων τὰς ἀμαρτίας τοῦ Βυζαντίου, σπείρων εἰς τὸ μέλλον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκδικήσεως, παρέχων εἰς τοὺς λαοὺς διδάγματα αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

Ἀπὸ τὸν θάνατον αὐτὸν ἐξεπήδησεν ἡ ζωὴ· ἀπὸ τὸ χῶμα ὅπου ἐτάφη ὁ Παλαιολόγος ἀνέθαιεν ἡ ἐλπίς· καὶ ἡ ἐλπίς αὕτη ἔδῃ ἑσημέραι γιγαντούμενη· ἔκαμιν ὥστε νὰ πιστεύσῃ τὸ ἔθνος εἰς ἀνάστασιν, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματώσεως τοῦ οὐδαίρου τῆς Μιᾶς Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ παράδοσις ἡ βαυκαλίζουσα τὴν μαρτυροῦσαν συνείδησιν τῶν ὑποδούλων ἐγίγαντόθη καὶ προχωρεῖ· ἡ πτώσις τοῦ Βυζαντίου γίνεται μῦθος· πλανῶνται πλέον τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἱστορίας, δὲν ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ. «Μένει μαρμαρωμένος παρὰ τὴν Χρυσόπορταν, λέγει ὁ θρύλος, διὰ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰσέρχοντο εἰς τὴν Πόλιν οἱ νικηφόροι βασιλεῖς. Ἐκεῖ μένει μαρμαρωμένος ἕως νὰ ἐπιστῇ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου· καὶ τότε εἰς τὸ σπήλαιον θὰ κατέβῃ ὁ ἄγγελος, θὰ ξεμαρμαρώσῃ καὶ θὰ τοῦ δώσῃ πάλι στὸ χέρι τὸ σπαθί ποῦ εἶχε στὴ μάχη, καὶ θὰ σηκωθῇ ὁ Βασιλεὺς καὶ θὰ μῇ στήν Πόλιν ἀπὸ τῆ Χρυσόπορτα καὶ κυνηγῶντας μὲ τὰ ρουσάτα τοὺς Τούρκους θὰ τοὺς διώξῃ εἰς τὴν Κόκκινη Μηλιά».

Εἶναι τὸ ἄσβεστον φῶς αἱ παραδόσεις αὗται τὸ φωτίσαν τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ σκότος τῆς δουλείας. Εἶναι ἡ δύναμις ἡ γιγάντιος μὲ τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς μακροὺς αὐτῆς χρόνους διετήρησεν ὁ Ἕλλην ἀμόλυντον καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἐθνισμόν του· εἶναι ἡ κολυμβήθρα, ἡ γεμάτη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Παλαιολόγου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβαπτίσθησαν αἱ ψυχαὶ καὶ ἀνέθαλον ἐκ τῆς τέφρας τῶν ὕπως ὁ Φοῖνιξ, καὶ ἐνεδύθησαν τὴν πορφύραν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἀνεστήλωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας.

Μὴ πλανώμεθα! Τὸ μνημόσυνον τοῦ Παλαιολόγου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντελεσθῇ οὔτε μὲ τῶν ἀγορητῶν τὰ ἔπη τὰ πτερόεντα, οὔτε μὲ τῶν σημάντρων τὴν πένθιμον μελαγχολίαν, οὔτε μὲ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς θρηνηδοὺς. Συντελεῖται μόνον ἐκεῖ ὅπου τὰ στήθη τινάσσονται ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, ὅπου πλανᾶται τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ πληροῖ τὰ πάντα, ὅπου αἱ φλόγες τοῦ μαρτυρίου μεταμορφοῦνται εἰς χαρμούς· πρὸς τὴν Πατρίδα ἐναγκαλισμούς.

Τοιοῦτον μνημόσυνον ἐπετελεῖτο τετραχόσια χρόνια, ἐνόςμηνον ἔστέναζεν ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγόν. Ὅταν οἱ δοῦλοι Ἕλληνες ἤσθάνοντο τοὺς ὀφθαλμούς των ὑγραינוμένους εἰς μόνην τὴν ἀναπόλησιν τῆς ἐκπεσούσης Αὐτοκρατορίας, ὅταν

πληρώνοντες τοῦ αἵματος τὸν φόρον τὸν ἄνδρῳ ἐμάχοντο ἐν τοῦτοις εὐφροσύνως καὶ κατὰ τῶν σπλάγχχνων τῆς ψυχῆς των ἐτι μεταμορφουμένων εἰς Γιαννιτσάρους, ὅταν ἀπέθνησκον ἐνθουσιωδῶς καὶ ἐμαρτύρουν διὰ τὴν Πατρίδα, τότε ἔφαλλον ὕμνον πράγματι πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Παλαιολόγου, τότε ἀνεκούφιζον τὴν βαρυθυμοῦσαν ψυχὴν τοῦ ἥρωος, διότι ἐπραγμάτωνον τὴν διαθήκην του.

Καὶ ὅταν ὕστερα, ἀπὸ ἐπέραςαν τὰ δέσεντα χρόνια τῆς σκλαδιᾶς καὶ τῆς καταδίκης, ὁ κοιμισμένος ἀντίλαλος τῆς ἐλευθερίας ἐξύπνησε πάλιν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἡρωϊκὰ τραγούδια τῶν Κλεφτῶν ἐπλήρωσαν τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ Μαρτυρίου, τότε ἠκούσθη πάλιν τὸ μνημόσυον τοῦ Παλαιολόγου, ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ὅπλων, μὲ τὴν χαρμόσυνον κλαγγὴν τὴν ὁποίαν ἀνέδιναν τῶν ἡρώων τὰ καρποφύλλα καὶ τὰ δαμασκιά σπαθία. Εἰς τὸν βράχον τοῦ Ζαλόγγου ἀνέμελψαν ἡ Σουλιώτισσαις, καὶ τὸν ἐπανάλαβον εἰς τοὺς βράχους τοῦ Μεσολογγίου οἱ «Ἐλευθεροὶ Πολιορκημένοι», τὸν ἀθάνατον ἡρωϊκὸν ὕμνον τοῦ Παλαιολόγου—τὸ πίπτειν ὑπὲρ Πατρίδος.

Μὴ πλανώμεθα! Τὸ μνημόσυον τοῦ Παλαιολόγου δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ συντελεσθῇ μὲ τὰ ἔπη τῶν θρηνηδῶν.

Πλανᾶται τὸ πνεῦμά του ἀνὰ τὴν ἑκταίην τῆς παλαιᾶς Αὐτοκρατορίας του καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκδίκησιν διὰ τὴν βεδήλωσιν τοῦ ἱεροῦ του καὶ περιμένει ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἀνόρθωσιν τῶν βωμῶν τῆς δόξης.

Περιμένει καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν γαλανόλευκον νὰ κυματίζῃ εἰς τῆς Πατρίδος τοὺς θολοὺς ὀρίζοντας, ὅταν ἀκούσῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸν ὕστατον ὄρκον τῆς Νίκης ἢ τοῦ Θανάτου μέχρι τῆς πραγματώσεως τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὀνείρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τότε θὰ αἰσθανθῇ ὅτι τελεῖται πράγματι μνημόσυον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του, τότε θὰ ξεμαρμαρώσῃ καὶ θὰ μπῇ ἀπὸ τῆς Χρυσόπορτα ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Γ. Παπανδρέου.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Πῆραν τὴν Πόλιν, πῆραν τὴν, πῆραν τὴ Σαλονίκη,
 Πῆραν καὶ τὴν Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα Μοναστήρι,
 Ποῦ ἔχε τριακόσια σήμαντρα κ' ἐξῆντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.
 Σιμὰ νὰ βγοῦν τὰ ἅγια κι' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου
 Φωνὴ τοὺς ἦρτ' ἐξ οὐρανοῦ ἀγγέλων ἀπ' τὸ στόμα·
 — «Ἀφῆστ' αὐτὴ τὴν ψαλμωδιά, νὰ χαμηλώσουν τ' ἅγια·
 Καὶ στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νᾶρτουνε νὰ τὰ πιάσουν,
 Νὰ πάρουν τὸ χρυσὸ σταυρὸ καὶ τ' ἅγιο τὸ Βαγγέλιο
 Καὶ τὴν Ἁγία Τράπεζα, νὰ μὴν τὴν ἀμολύνουν».
 Σὰν τ' ἄκουσεν ἡ Δέσποινα, δακρῦζουν ἡ εἰκόνες·
 — «Σώπασε, Κυρὰ Δέσποινα, μὴ κλαίγῃς, μὴ δακρῦξῃς,
 Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλε δικὰ μας εἶναι !»

Δημῶδες

Ὁ βράχος καὶ τὸ κῦμα

«Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ ! τὸ κῦμ' ἀνδρειωμένο
 Λέγει ὅτι τὴν πέτρα τοῦ γιαιοῦ θολό, μελανιασμένο,
 Μέριασε, μέσ' ὅτ' αὐτὴ μὲν, ποῦσαν νεκρὰ καὶ κρύα,
 Μαῦρος βορειᾶς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.
 Ἄφροὺς δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοή γι' ἀντάρα,
 Ἐχω ποτάμι αἵματα, μὲ θέριεψε ἡ κατάρα
 Τοῦ κόσμου ποῦ βαρέθηκε, τοῦ κόσμου ποῦπε τώρα,
 Βράχε, θὰ πέσης, ἐφθασεν ἡ φοβερὴ σου ἡ ὥρα.
 Ὅταν ἐρχόμουν σιγά, δειλό, παραδαρμένο
 Καὶ σῶγλυφα καὶ σῶπλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 Περήφανα μ' ἐκύτταζες καὶ φώναζες τοῦ κόσμου
 Νὰ ἰδῇ τὴν καταφρόνιση, ποῦ πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 Κι' ἀντὶς ἐγὼ κρυφὰ κρυφὰ, ἐκεῖ ποῦ σ' ἐφιλοῦσα

Μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἔδαγκοῦσα.
 Καὶ τὴν πληγὴ ποῦ σ' ἄνοιγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω
 Μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα 'στὸν ἄμμο.
 Σκῦψε νὰ ἰδῇς τὴ ρίζα σου 'στῆς θάλασσας τὰ βάρη,
 Τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 Θὰ σὲ πατήσῃ 'στὸ λαιμό ! . . . 'Εξύπνησα λιοντάρι» . . .

Ὁ βράχος ἐκοιμώτουνε. 'Στὴν καταχνιά κρυμμένος,
 'Αναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες,
 Τοῦ φεγγαριοῦ, ποῦταν γλωμό, μισόσβυστες ἀχτίδες.
 Ὀλόγυρά του ἐνείρατα, κατάρες ἀνεμίζουν,
 Καὶ 'στὸν ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 Καθὼς ἀνεμοδέρνουνε καὶ φτεροθορυβοῦνε
 Τὴ δυσωδία τοῦ νεκροῦ τὰ ὄρνια ἂν μυριστοῦνε.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἄσπλαχνη φοβέρα
 Χίλιες φορὲς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος 'στὸν ἀέρα
 Ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικὰ χωρὶς κἄν νὰ-ξυπνήσῃ.
 Καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ λιγοψυχήσῃ.

«Κῦμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις ;
 Ποιὸς εἶσαι σὺ κ' ἐτόλμησες, ἀντὶ νὰ μὲ δροσίξῃς,
 'Αντὶ μὲ τὸ τραγοῦδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνῃς
 Καὶ μὲ τὰ κρύα σου νερὰ τὴ φτέρνα μου νὰ πλένῃς,
 'Εμπρός μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροὺς στεφανωμένο ;
 Ὅποιος κι' ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐκόλα δὲν πεθαίνω».

«Βράχε, μὲ λένε 'Εκδίκησι. Μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος
 Χολὴ καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ πόνος.
 Ἦμουννα δάκρυ μιὰ φορά, καὶ τώρα, κύτταξέ με,
 Ἦγεινα θάλασσα πλατειά, πέσε, προσκύνῃσέ με.

Ἐδῶ μέσα ἴσ' αὖ σπλάγχνα μου βλέπεις δὲν ἔχω φύκη,
 Σέρνω ἓνα σύγγεφο ψυχές, ἔρμι' αὖ καὶ καταδίωξη,
 Ξύπνησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ ἄδ' μου τ' ἀχνάρια...
 Μ' ἔκαμες, ξυλοκρέββατο... Μὲ φόρτωσες κουφάρια...
 Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιαλούς... Τὸ ψυχομάχημά μου
 Τὸ περιγέλασαν πολλοὶ καὶ τὰ παθήματά μου
 Τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη.
 Μέριασε, βράχε, νὰ βιαβῶ, ἐπέρασε ἡ γαλήνη,
 Καταποτήρας εἶμι' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς σου,
 Γίγαντας στέκω ἐμπρὸς σου !»

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κύμα ἴσ' τὴν ὀργή του
 Ἐκαταπόντισε μὲ μιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.
 Χάνεται μὲς ἴσ' τὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβύεται, λυώνει
 Σὰν νᾶταν ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθ' αὖ τοῦ ἐβόγγιξε γιὰ λίγο ἀγριωμένη
 Ἡ θάλασσα κ' ἐκλείστηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
 Ἰσ' τὸν τόπο ποῦταν τὸ στοιχειὸ κανεὶς παρὰ τὸ κύμα,
 Ποῦ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνημα.

Ἀριστ. Βαλαωρίτης

Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστριαίου

(Εἰς Αἴγινα τὴν 12 Ἰανουαρίου 1828)

«Οὐκ ἔρξω ἐγὼ· οὐκ ἄρξει ὁ υἱός μου ἐν ὑμῖν. Κύριος
 ἄρξει ὑμῶν. Κύριος κυβερνήσει ὑμᾶς.»¹⁾

Εἰς τοιαύτην λαμπρὰν καὶ ἐπίσημον ἡμέραν, Κυβερνήτα
 τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν Σὲ ὑπήντησε καὶ Σὲ ὑπεδέχθη
 ἡ Πατρίς, ἐν τῇ μέσῃ ἀνεκφράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, εἰς
 τὴν τοιαύτην λαοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐμήγυριν, ἐνῶ ὑψώνει φωνὰς

1) Κριτῶν § Η', 24.

εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Ὑψίστον διὰ τὴν τόσον ἐπιθυμητὴν καὶ εὐκταίαν ἔλευσίν Σου, ποίαν ἀγγελίαν πλέον χαρποϊάν ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον ἐκ μέρους Σου, σύμφωνον τῷ ὄντι μὲ τὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς Σου, μὲ τὰ συναισθήματα τῆς καρδίας Σου, μὲ τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς ὅλων τῶν ἀληθινῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὰς μεγάλας ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἔχουσιν εἰς Σέ ! Τί ἄλλο ἡδύνατο ν' ἀναγγεῖλῃ πλέον χαρμόσυνον, κατὰ τὴν ἀλήθειαν μάλιστα εἰς τὰς παρούσας τῆς Πατρίδος περιστάσεις καὶ ἐχέγγυον τῆς διὰ Σοῦ ἐλπιζομένης εὐτυχίας τῆς, παρὰ ὅ,τι ἀρχηγὸς λαοῦ ἐλευθέρου, ἐλευθέρως ἐκλεχθεὶς παρ' αὐτοῦ, καὶ ὑπέσχετο πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ ἐπρασπάθησε νὰ φέρῃ εἰς ἐκθασιν !

Ἀκούσατε λοιπὸν λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ἀκούσατε, σεβάσμιε Πρόεδρε καὶ Βουλευταί, ἀκούσατε πολιτικοί, πολεμικοί, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀκούσατε. «Κύριος ἄρξει ὅμων· Κύριος κυβερνήσει ὅμᾳς». Δὲν θέλουσιν ἐξουσιάζει εἰς τὸ ἐξῆς ὀλέθρια πάθη, ὅχι χαμερπεῖς ἰδιοτελείαι, ὅχι ραδιουργίαι, ὅχι αἰκείας, ἐὰν δὲν εἶναι ἄξιος, ὅχι συγγενής, ἐὰν εἶναι ἀνεπιτήδεις, ὅχι φίλος τοῦ Κυβερνήτου, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἱκανότητα· ἀλλ' ἡ ἱερὰ δικαιοσύνη καὶ οἱ αἰῶνιοι καὶ ἀμετάβλητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ, οἱ πρὸς κυβέρνησιν ἐλευθέρου ἀνθρώπου διορισθέντες, θέλουσι κυβερνᾶ. Τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, ἡ εὐνομία τῆς, ἡ εὐτυχία τῆς, ἡ δόξα τῆς, ὁ θρίαμβός τῆς θέλουσι διευθύνῃ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου. «Κύριος ἄρξει ὅμων· Κύριος κυβερνήσει ὅμᾳς».

Ὅσοι εἶδατε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σας πυρποληθεῖσαν καὶ καταστραφεῖσαν, τοὺς γεννήτοράς σας σφαγέοντας ἐμπροσθέν σας, τὰ φίλτατά σας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας ἀρπαγέντα καὶ αἰχμαλωτισθέντα, ὅσοι ἐγείνατε θύματα τῆς παρανομίας καὶ τῆς ἀναρχίας τῶν ἰδίων ἀδελφῶν σας, ἀκούσατε καὶ χαίρετε. Χαίρετε, διότι παύουσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ δεινὰ μας· διότι θέλομεν ἰδῆ τὴν δικαιοσύνην ἰσχύουσάν, τοὺς νόμους ἐνεργουμένους, τὴν κακίαν τιμωρουμένην, τὴν ἀρετὴν βραβευομένην καὶ ἐν γένει

τὴν Πατρίδα εὐνομουμένην καὶ εὐδαιμονοῦσαν εἰς τὰ ἔσω, τροπαιοῦχον καὶ θριαμβεύουσαν εἰς τὰ ἔξω, τὴν πίστιν ὄχι πενθοῦσαν, ἀλλὰ λαμπροφοροῦσαν καὶ χαίρουσαν.

Χαῖρε καὶ Σὺ, Κυβερνήτα τῆς Ἑλλάδος, διότι μετὰ τοσοῦτον πολυχρόνιον ἀποδημίαν, ἐπιστρέφεις εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, τὴν βλέπεις, τὴν χαιρετᾷς ὄχι πλέον δούλην καὶ στενάζουσαν ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἀλλ' ἐλευθέραν, ἀλλὰ δεχομένην Σε Κυβερνήτην καὶ περιμένουσαν νὰ Σὲ ἴδῃ νὰ ὁδηγήσῃς τὰ τέκνα τῆς εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν ἀληθινὴν δόξαν. Ζήθι ! ἀλλ' ἔχων ἱερὸν ἔμβλημα· «Ὁ Θεὸς καὶ ἡ δικαιοσύνη κυβερνήσουσι τὴν Ἑλλάδα». Ζήθι ! ἀλλὰ κυβερνῶν οὕτως ὥστε νὰ αἰσθανθῇ ἡ Πατρίς, νὰ καταλάβωμεν καὶ ἡμεῖς, νὰ ἐπαναλάβῃ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία, ν' ἀντηχήσωσιν ὅλοι αἱ αἰῶνες, ὅτι οὐ Σὺ, οὐδὲ ὁ υἱός Σου, οὐδὲ ὁ οἰκεῖός Σου, οὐδὲ ὁ φίλος Σου, οὐδὲ πνεῦμα πατρίας, ἀλλ' ἀληθῶς αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος αἱ θεσμοὶ κυβερνῶσι τὴν Ἑλλάδα διὰ Σοῦ

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃς δὲ τὸν ὑψηλὸν τοῦτον σκοπόν, ἄκουσον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων, ὅστις δὲν ἔχει καμμίαν πρόφασιν νὰ Σὲ εἰπῇ ψεύδος.

Ἄφου ἀποβλέψῃς πρῶτον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις κυβερνᾷ τὰ σύμπαντα, ἀφου στοχασθῇς ὅσα ἡ μετ' ἐπιμελείας ἔρευνα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ Ἑλλήνος, ὅσα ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις τῆς ἱστορίας τῶν ἐλευθέρων ἔθνων· ἡ ἀρχή, ἡ πρόοδος, ἡ ἀκμή καὶ ἡ παρακμή των, τὰ αἷτια τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας των, τῆς δόξης ἢ ἀδοξίας των, τῆς κακοδαιμονίας ἢ εὐδαιμονίας των, ὅσα τέλος αἱ βαθεῖαι πολιτικά Σου γνώσεις Σὲ ὑπαγορεύουσιν· ἀφου συλλογισθῇς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ βάλῃς εἰς πρᾶξιν διὰ τὴν καλὴν ἑκκασιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐγχειρήματος, ἐνθυμοῦ προσέτι ὅτι, ἂν στρίψῃς ὀλίγον μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, βλέπεις τὴν γῆν τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Ἀριστείδου, ἐὰν πρὸς ἐκεῖνο, τὴν γῆν τοῦ Λυ-

κούργου καὶ τοῦ Λεωνίδου, ὅτι εὗρίσκεσαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἠφανίσθησαν ὅλοι τοῦ μεγαλυτέρου τυράννου τοῦ κόσμου αἱ δυνάμεις, ἐτάφησαν ὅλοι τῆς τυραννίας αἱ ἐλπίδες, καὶ ἐστερεώθη ἡ φαεινὴ, ἡ λαμπρὰ τῆς ἐλευθερίας κρηπίς, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅποιον ἔθνος θέλει, ἀναδαίνει καὶ μένει ἐλεύθερον· ὅτι τὸ ἔδαφος, τὸ ὅποιον πατεῖς, εἶναι ἐρείπια ἐπισήμου καὶ ἐλευθέρας πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αὕτη, τὴν ὁποίαν τώρα βλέπεις, ἀνηγέρθη παραδόξως ἀπὸ τὴν τέφραν τόσων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πυρποληθεῖσων πόλεων, ὁ λαός, ὅστις Σὲ περικυκλῶνει, ἔμεινεν ἄπολις καὶ ἄδικος δι' αὐτήν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅλων τῶν αἰώνων, αὐτῆς τῆς συνειδήσεώς Σου, ἀνεδέχθης νὰ κυβερνήσῃς τοὺς ἀδελφούς Σου, τὸ ἔθνος Σου, ἔθνος, τὸ ὅποιον πρῶτον ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἔχουσι δικαίωματα, καὶ πρῶτον ἐδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ζῶσιν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς· τὸ ὅποιον εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐλευθέρας κυβερνήσεώς του, ἐγέννησε τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ὅποιον ὅλας τὰς δυστυχίας καὶ συμφορὰς ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ, ὅχι ὅμως καὶ νὰ μένῃ διὰ παντὸς δεδουλωμένον. Φέρε πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡδὴ ἐτῶν ἐσύνηριψε τὰς ἀλύσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἦτο δεμένον, καὶ ἐτίναξε τὸν βαρύντατον τῆς δουλείας ζυγόν· ὅτι ἀπεφάσισεν ἢ νὰ ζήσῃ αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἢ νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἐπισημοτέρας διὰ τὴν ἐλευθερίαν γῆς τοῦ κόσμου· ὅτι διὰ νὰ τὴν ἀναλάβῃ πάλιν, εἶδε τοὺς ἱερεῖς τῆς ἱερᾶς θρησκείας του κρεμαμένους καὶ συρομένους εἰς τὴν γῆν ὡς καταδίκους, τὸ Βυζάντιον, τὴν Σμύρνην, πολλὰς τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν περὶ αὐτὰς νήσων χώρας βαμμένας μὲ τὸ αἷμα τῶν τέκνων του, τὰς Κυθωνίας πρῶτην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων θύμα γενομένην τῆς μανίας τῶν τυράννων, πυρποληθείσας καὶ καταστραφείσας. Ἀπὸ τὴν Θράκην ἕως εἰς τὴν Ἥπειρον, καὶ ἀπὸ τὴν Ἥπειρον ἕως εἰς τὸ ἔσχατον τῆς Πελοποννήσου ἀκρωτήριον, τὰς ἐπισημοτέρας πόλεις καὶ κωμοπόλεις του κατηδαφισμένας καὶ

ἐρημωμένους· ὅτι μὲ ἔλας τὰς ταλαιπωρίας, μὲ ἔλας τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς πολυειδεῖς ἐναντιώσεις, μὲ ἔλην τὴν φρίκην, τὴν ὁποῖαν ἐμπνέουσιν αἱ τρομεραὶ σκηναὶ τῶν πυρπολήσεων, τῶν ἀναστατώσεων, τοῦ ἀνδραποδισμού, τῶν σφαγῶν, ἐθριάμβευσε καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν· καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ ναυτικοῦ του ἔσεισεν ἐκ θεμελίων τὸν θρόνον τοῦ Σουλτάνου, καί, τὸ θαυμασιώτερον, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ σιδήρου, τοῦ κρότου τῶν ὅπλων καὶ τῆς συγκρούσεως τῶν παθῶν ἐτυλλογίσθη καὶ ἐδυνήθη νὰ συντάξῃ Πολιτικὸν Σύνταγμα, κατὰ τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ πολιτευῇται καὶ τὸ ὅποιον μὲ τὸ αἷμά του ἀπεφάσισε νὰ υπερασπίζεται.

Ἔχε λοιπὸν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὅσον αἱ συμφοραὶ τοῦ εἶναι δειναί, αἱ πληγαὶ τοῦ δυσίατοι, ὁ κίνδυνος προφανής, ὅσον ἢ διὰ τὴν ἐκλογὴν Σου χαρὰ μας, ἢ διὰ τὴν ἔλευσίν Σου ἀγαλλίαςίς μας, αἱ εἰς Σὲ ἐλπίδες μας ὑπάρχουσι μεγάλαι, τόσον μεγαλυτέρας προσοχῆς καὶ προφυλακῆς εἶναι χρεῖα, μὴν εὖρη χώραν εἰς τὴν ψυχὴν Σου, εἰς τὴν καρδίαν Σου, εἰς τὰς πράξεις Σου, εἰς τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας μέλλεις νὰ κάμῃς τῶν διαφόρων ὑπουργῶν Σου, καμμία ἀπὸ τὰς ὀλεθρίους ἐκεῖνας ἀφορμάς, διὰ τὰς ὁποίας ἐκινδύνουν νὰ ματαιωθῶσι βέβαια εἶναι αἱ θυσίαι, ἔλοι οἱ ἀγῶνες, ἔλα τὰ αἵματα, τὰ ὅποια ἐχύθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους μας, ἐὰν Μεγάλαι καὶ Σεβασταὶ Δυνάμεις δὲν τὸ εὐσπλαγχνίζοντο καὶ δὲν τὸ ἐλάμβανον ὑπὸ τὴν ἰδίαν προστασίαν καὶ υπεράσπισιν. Μὴ συγχωρήσῃς εἰς κανένα νὰ πράξῃ μηδὲ τὸ παραμικρόν, ἀπὸ ὅσα ἔκαμαν νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπαραχθῇ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς θριάμβων αὐτῶν τῶν Σεβαστῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἐνθυμοῦ τελευταῖον, ὅτι ἔλη ἡ Εὐρώπη, ἔλος ὁ κόσμος, ἔλοι οἱ φίλοι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνθρωπότητος, αὐτὴ ἐκεῖνη ἡ Ἑλλάς διευθύνουσι πρὸς Σὲ τὰ ὄμματα, ὥς εἰς τὸ ὠραιότερον, τὸ λαμπρότερον καὶ ἐνδοξότερον στάδιον κατὰ τῆς βαρ-

θαρότητας καὶ τῆς ἀνομίας πρωταγωνιζόμενον. Ἐὰν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐνθυμούμενος κατορθώσῃς, ὥστε νὰ παύσωσιν αἱ διχόνοιαί, νὰ διαλυθῶσιν αἱ φατρίαι, νὰ ἐνεργῶνται καὶ νὰ ἰσχύωσιν οἱ νόμοι, νὰ ἀσφαλισθῇ ἐκάστου ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ ἰδιοκτησίᾳ· ἐὰν ἐμπνεύσῃς τὴν ὁμόνοιαν, τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην· ἐὰν ὁδηγήσῃς τοὺς πολιτικούς της εἰς τὰ ἀληθινὰ αὐτῆς συμφέροντα καὶ τοὺς πολεμικούς της εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς δόξαν· ἐὰν κάμῃς ὥστε νὰ εὐδαιμονῇ ἐσωτερικῶς εὐνομούμενη καὶ νὰ θριαμβεύωσι τὰ ὅπλα της κατὰ τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ της, νὰ μένῃ ἀσάλευτος καὶ ἀκλόνητος ἡ ἀνεξαρτησία της, ἄθικτος ἡ αὐτονομία της, ὦ, ποῖα δόξα τότε, ἀλλὰ τότε καὶ μόνον, Σὲ περιμένει! ποῖοι στέφανοι Σοῦ ἐτοιμάζονται! ποῖοι αἰῶνες θέλουσι παραλάβει τὸ ὄνομά Σου!...

Ἐὰν ἄνθρωπος δὲν ἀνεδέχθη ἀκόμη κυβέρνησιν ἔθνους με ὁποίας καὶ εἰς ὁποίας περιστάσεις ἀναδέχεσαι Σὺ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἔθνους Σου, ἤξευρε ὅτι καὶ ἄνθρωπος δὲν ἐδοξάσθη ἀκόμη, ὡς Σὺ μέλλεις νὰ δοξασθῇς, ἐὰν κατορθώσῃς τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα...

Ἄλλ' ὦ Κυβερνήτα τοῦ παντός! Σὲ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας ἐπικαλούμεθα! διαφύλαξε τὴν Κυβερνήτην ἡμῶν καθαρὸν ἀπὸ τὸ ὀλέθριον τῶν φατριῶν μίασμα! φώτισέ τον νὰ μάθῃ ὅλας τὰς ἀληθινὰς τῶν μεγάλων δυστυχιῶν καὶ συμφορῶν μας αἰτίας καὶ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· νὰ γνωρίσῃ ὅλας τὰς πληγὰς μας καὶ νὰ τὰς θεραπεύσῃ· νὰ μὴν ἀπατᾶται ἀπὸ τοὺς λόγους, μηδὲ ἀπὸ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷ καὶ τοὺς σκοπούς, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἱκανότητα ὅλων ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους μέλλει νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ ἱερὰ τῆς πατρίδος ὑπουργήματα· ἐνίσχυέ τον νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλα, ὅσα εἰς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς εὐδαιμονίαν συντείνουσιν. Ἀξίωσε δὲ καὶ ἡμᾶς νὰ ἰδῶμεν τελευταῖον τὰς τόσον ἐπιθυμητὰς καὶ εὐκαταίας ἡμέρας τῆς δικαίας καὶ ἀληθινῆς κυβερνήσεως, τὴν πατρίδα ἀληθῶς ἐλευθέραν, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, καὶ νὰ καυ-

χώμεθα, ὅτι οὐχὶ πάθος χαμερπές, οὐδὲ ἰδιοτέλεια, οὐδὲ πνευμα-
φατρίας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον, αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ Πολιτικὸν
Σύνταγμα, αὐτὸς Σὺ κυβερνᾷς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ αὐτῆς Κυ-
βερνήτου. Γένοιτο!

Θεόφιλος Καῖρης

4

Σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις

περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (29
Μαΐου 1453) ἀνέκοψεν, ὥς ἦτο ἐπόμενον, παρὰ τῷ ἡμετέρῳ
ἔθνει τὴν παραγωγὴν φιλολογικῶν ἔργων. Ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν
τῆς δουλείας οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἢ κατέφυγον εἰς τὴν
Εὐρώπην ἢ παρέμειναν δυναστευόμενοι εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων λογίων κατέφυγον εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν κυρίως, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὡς πατρώους θεοὺς τὰ συγ-
γράμματα τῶν ἐνδόξων προγόνων. Εἰς τὴν Εὐρώπην, ἅψ' ἐνὸς
διδάσκοντες εἰς δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ μαθήματα, ἅψ' ἐτέρου
ἐκδίδοντες ἢ μεταφράζοντες τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, διέδιδον
τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν καλου-
μένην Ἀναγέννησιν ἐν τῇ Δύσει τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν
Τεχνῶν.

Ἐπιφανέστατοι τῶν λογίων τούτων ἀπέβησαν ὀλίγον μὲν
πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσαντες ὁ
Λεόντιος Πιλάτος, ὁ Μανουὴλ καὶ ὁ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς, ὁ

Θεόδωρος Γαζής, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, ὁ Βησσαρίων καὶ ἄλλοι μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἴανος Λάσκαρις, ὁ Μάρκος Μουσούρος καὶ ἄλλοι. Οὗτοι καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἀπέδειξαν ὅτι οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ πνευματικὴ κίνησις δὲν εἶχεν ὀλοσχερῶς νεκρωθῆ. — Εἰς τρεῖς κυρίως κύκλους δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

1ον—τὸν Κρητικὸν κύκλον

2ον—τὸν Ἑπτανησιακὸν κύκλον κυρίως

καὶ 3ον—τὸν κύκλον τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων

Λαμπρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀκμὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ὁ βαρβαρικὸς ζυγὸς τῶν Τούρκων μόλις κατὰ τὸ 1669 τελικῶς ἐπεβλήθη διὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Χάνδακος (τοῦ νῦν Ἡρακλείου). Τὰ πνευματικὰ προϊόντα τῶν Κρητῶν τῆς περιόδου ταύτης κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν μίμησιν ἔργων τῆς Δύσεως, ἰδίᾳ ἰταλικῶν, σὺν τῷ χρόνῳ δ' ὅμως ὑπὸ μορφὴν πρωτοτυπωτέραν καὶ ἑλληνικωτέραν, διεγείρουσι καὶ σήμερον ἔτι τὸν θαυμασμόν.

Τὰ κυριώτερα ἔργα τῆς Κρητικῆς περιόδου εἶναι ὁ «Ἐρωτόκριτος», μέγα ἐπικολυρικὸν ποίημα, ἔξ 11.000 περίπου στίχων. Τὸ ποίημα τοῦτο, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Βιτζέντζον Κορνάρου καὶ συνταχθὲν πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος, διεδόθη εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἐγένετο προσφιλὲς ἀνάγνωσμα καὶ ἀκρόαμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ εἶναι δημοφιλὲς ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ ὅλον ποίημα διαιρεῖται εἰς 5 μέρη, μὲ πολλὴν δραματικὴν πλοκὴν καὶ τέχνην, ἡ γλῶσσά του εἶναι ἡ ὁμαλὴ ὠμιλημένη τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος, θαυμάσια δὲ αἱ περιγραφαὶ τῶν καλλονῶν τῆς φυ-

σεως, αἱ λαμπραὶ παρομοιώσεις, ἡ εὐγένεια τῶν ἡρώων του, ἡ θερμὴ ἐξύμνησις τῆς ἀνδρείας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν.

Ἐτερον λαμπρὸν ἔργον εἶναι ἡ τραγωδία τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη «Ἐρωφίλη», ἔνθα, παρ' ὅλην τὴν ἐπίδρασιν ἰταλικῶν ἔργων, διαλάμπει ἡ δραματικὴ τέχνη καὶ τὸ ὕψος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων.

Ἀναφέρομεν τέλος τὸ δημοφιλὲς εἰς παλαιότερους χρόνους ποίημα: «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ» καὶ τὸ χαριέστατον εἰδύλλιον τοῦ Νικολάου Δριμυτικοῦ «Ἡ Εὐμορφὴ Βοσκοπούλα» (1627).

Μετὰ τὸν Κρητικὸν τοῦτον κύκλον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἔχομεν τὸν Ἑπτανησιακὸν κυρίως, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅλης τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Σὺν τῷ χρόνῳ, παρ' ὅλην τὴν ἐπαχθὴ δουλείαν, πνευματικὴ κίνησις παρατηρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· σχολεῖα ἠνοίχθησαν πανταχοῦ, διδάσκαλοι ἐνθουσιώδεις καὶ σοφοὶ ἐδίδασκον τὴν Ἑλληνίδά νεότητα, διδακτικὰ ἐγχειρίδια ἐξεδόθησαν, βιβλία θεολογικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας ἔριδας καὶ τέλος πραγματεῖαι γλωσσικαὶ — διότι ἀπὸ τῶν μέσων κυρίως τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες λόγιοι διηρέθησαν εἰς δύο γλωσσικὰ στρατόπεδα· εἰς τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀρχαϊζούσης γλώσσης καὶ εἰς τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν λαλουμένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ παραλλήλως δὲ προέβαλε τρίτη ὁμὰς λογίων, κηρυχθεῖσα συμβιβαστικῶς ὑπὲρ ἀναμίκτου ἰδιώματος.

Τοῦ κύκλου τούτου ἀξιολογώτεροι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Ἡλίας Μηνιάτης (1669—1714) ἐκ Κεφαλληνίας, μαθητὴς τοῦ ὀνομαστοῦ Κρητὸς ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος Φραγγίσκου Σκούφου, γεννηθέντος κατὰ τὸ 1639 καὶ ἀποθανόντος περὶ τὸ 1710. Ὁ Ἡλίας Μηνιάτης εἶχεν ἐφαμίλλως μὲ τὸν διδάσκαλόν του θαυμαστὴν εὐγλωττίαν καὶ φλογερὰν φιλοπατρίαν.

Ἄλλοι μεγάλοι Ἑπτανήσιοι πεζογράφοι ὑπῆρξαν ἐπίσης ὁ Κεφαλὴν Δαμωδός, ὁ Κερκυραῖος Νικηφόρος Θεοτόκης (1736—1800), ἐκδόσας πλεῖστα θεολογικά καὶ φιλοσοφικά συγγράμματα, καὶ ὁ ἐπίσης Κερκυραῖος Εὐγένιος Βούλγαρης (1716—1806), ἀνὴρ πολυμαθέστατος καὶ φιλοπονώτατος.

Ἄλλ' ὅμως ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ὁ Χίος Ἀδαμάντιος Κοραῖς (1748—1833). Οὗτος διὰ τῶν πολλῶν καὶ σοφῶν συγγραμμάτων του, γεγραμμένων εἰς γλῶσσαν οὐχὶ ὑπεράγαν ἀρχαῖζουσαν, οἷα ἦτο ἡ τοῦ Βουλγάρεως, ἀλλ' εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν, προσιτὴν εἰς τὸν λαόν, ἠδυνήθη νὰ γίνῃ ὁ ἀληθὴς Διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ εἰς ἐκ τῶν κυριωτάτων πρωτοεργατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως.

Ὁ τρίτος κύκλος περιλαμβάνει τὰ πνευματικὰ προϊόντα τῆς δημοτικῆς Μούσης. Ὁ λαὸς πολὺ πρὸ τῶν χρόνων τῆς δουλείας εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ ἐκφράζῃ εἰς τὰ δημοτικά του τραγούδια τὰ ποικίλα συναισθήματα τῆς ψυχῆς του. Τοιαῦτα ἔσματα ὑπῆρξαν τὰ τοῦ Ἀκριτικοῦ λεγομένου κύκλου, ἅτινα, ποιηθέντα κατὰ τὸν Ι' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ νῦν φερόμενα εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς ποικιλωτάτας παραλλαγάς, ἐξυμνοῦσι τὰς διαφορὰς περιπετείας καὶ ἀνδραγαθίας τοῦ μυθικοῦ ἥρωος πολέμιστοῦ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, ὡς παρουσιάζεται εἰς τὴν δημώδη ποίησιν, δὲν εἶναι βεβαίως πρόσωπον ἱστορικόν, ἀλλὰ συνολικὴ ἐκπρὸς πᾶσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ ἀδιακόπως καὶ ἡρωϊκῶς μαχομένου κατὰ τῶν βαρβάρων.

Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Μοῦσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξέφρασε μὲ ἀνυπέρβλητον συντομίαν καὶ ἀπλότητα, μὲ δραματικὴν ἐνάργειαν καὶ μὲ βαθύτατον αἶσθημα τοὺς μυχιούς πόθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους—τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, τὸ μῖσος

πρὸς τοὺς τυράννους, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν ζωὴν.

Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ψαλλόμενα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐξύψουν τὸ φρόνημά του καὶ ἐνεδυνάμουν τὴν ψυχὴν του, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπανεύρισκον ἐν αὐτοῖς ἀγνὰ καὶ ἀκέραια τὰ ἰδανικὰ τῆς φυλῆς.

Ἐπὶ τῶν δημοτικῶν μας τούτων ᾠμάτων βασιζομένη ἡ νεοελληνικὴ Μοῦσα παρήγαγεν ὅπῃ τοῦ Ρήγα Φεραίου, Ἰ. Βηλαρά, Ἀθανασίου Χρηστοπούλου καὶ Διονυσίου Σολωμοῦ καὶ ἐφεξῆς τὰ κάλλιστα ποιητικὰ ἄνθη τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ποίησιν καὶ κατὰ τὰς δύο διαφορὰς γλωσσικὰς ἀντιλήψεις ἀνεπτύχθη ἡ εἰς πεζὸν δημιουργικὴ λογοτεχνία, ἰδίως τὸ διήγημα, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐλευθέρου Κράτους, προοδευτικῶς καὶ πρωτοτύπως ἐξελιχθεῖσα κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

Ἀπὸ τὸν Ἀκριτικὸν κύκλον

Ὁ κῆπος τοῦ Ἀκρίτα

Πρὸς θαυμαστόν τινα λοιπὸν λειμῶνα προσελθόντες,
ἐκεῖ τὴν τένταν ἔστησα καὶ τὴν ἰδίαν κλίνην
κύκλωθεν ταύτης ἐμβαλὼν φυτῶν παντοίων εἶδη...
Τὸ ἔδαφος μὲ τᾶνθηα ἦτον δὲ στολισμένον,
τόπον χαρούμενον καλὸν καὶ στολισμένον εἶχον,
ρόδα, τριαντάφυλλα πολλά, κόκκινα, μυρωδάτα,
δένδρα πυκνότατα πολλά, ὑψίκομα, μεγάλα·
ἦσαν λαμπροὶ οἱ κλάδοι τους, καλῶς περιπλεγμένοι·
ἡ εὐωδία τῶν καρπῶν ὡμοίαζε τοῖς ἄνθοις,
τὰ δένδρα ἐπενδύοντο ὁμοῦ μετὰ κλημάτων,
ἀναβλαστάνουσιν ὁμοῦ κλήματα μὲ τὰ δένδρα,

καὶ ἄνθη ὠραιότατα ἦσαν ὅτιν γῆν ἀπάνω,
 κισσὸς ἀνάθαλλε χλωρὸς, τριαντάφυλλα καὶ κοντζάδες,¹⁾
 κρύο νερόν τε ἔτρεχε ὅτιν μέσην τοῦ λειμῶνος,
 καὶ πανταχοῦ διέτρεχε ὅς ᾿κείνῳ τε τῷ τόπῳ·
 χαράδραις ἦσαν ἀνοικταῖς εἰς τὴν πηγὴν ἐκείνην,
 καθρέπτῃς ἦτον τὸ νερόν ὅτ᾿ ἀ δένδρα τε καὶ ἄνθη,
 τὰ πάντα, ὅλα ᾿φαίνοντο ὅσα ἄνθη τε καὶ δένδρα.
 Καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ ᾿κάθοντο ἀπάνω εἰς τοὺς κλάδους
 ἐκηλαδοῦσαν τὴν αὐγὴν καὶ ἀγάλλετο ἡ ψυχὴ μου.
 Ἦσαν ὀρνέων γένη ἱκανά, τοῦ ἔβροσκον εἰς δάσος,
 ἦσαν παγώνια ἡμεῖρα καὶ ψιττακοὶ καὶ κύκνοι,
 οἱ ψιττακοὶ ἐκρέμοντο ἐπὶ τοῖς κλώνοις τότε,
 οἱ κύκνοι τε ἐβόσκοντο εἰς τὰ νερὰ τῆς βρύσης,
 καὶ τὰ παγώνια ᾿ξάπλωναν τὰς πτέρυγας εἰς τ' ἄνθη,
 ἀντέλαμπον αἱ πτέρυγες ταῖς τῶν ἀνθέων χροαῖς,
 τὰ δὲ ἐπίλοιπα πουλιὰ ἐπέτοντο τοῖς κλάδοις,
 (ἔπαιζον καὶ ἐπέτοντο ἐπάνω εἰς τοὺς κλάδους)
 καὶ λιγυρῶς ἐπάδουσαι ὑπὲρ Σειρήνων μέλη,
 καὶ τὰ παγώνια ἀγάλλοντο τῇ τῶν πτερῶν κοσμήσει.

·III ἀρχὸν Μαξιμῶ

Καὶ ὅταν ἡμέρα γέλασε καὶ ἥλιος ἐφάνην
 καὶ τοῦ ἡλίου λάμπαντος ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας
 καὶ τότε μόνη ἡ Μαξιμῶ ἐφάνη εἰς τὸν κάμπον
 ἵππον ἐκαβαλλίκευεν ἄσπρον ὥσάν χιόνιν,
 τὰ τέσσαρα ὀνύχια τοῦ δηλωθέντος ἵππου
 βαμμένα ὅλα ἦσαν κίτρινα μὲ τὸν κρόκον.
 Λωρίον²⁾ θαυμαστότατον καὶ κατωχυρωμένον,

1) μπουμπουκία.

2) θώραξ

ἄπάνω 'στὸ λωρίκιον¹⁾ λαμπρὸν ἐφόρει ροῦχον
 πολύτιμον καὶ θαυμαστὸν διὰ λιθομαργάρων·
 ἐν τῇ χειρὶ ἐβάσταζε πολλὰ λαμπρὸν κοντάρι,
 κοντάρι ἀραβίτικον, βένετον,²⁾ χρυσομένον,
 σπαθίον εἰς τὴν μέσσην της, ἀρτάχιν³⁾ εἰς τὴν σέλλαν,
 σκουτάρι⁴⁾ ἐκράτει ἀργυρὸν, γύρωθεν χρυσομένον,
 ὅστιν μέσσην εἶχαν λέοντα ὀλόχρυσον ἐκ λίθων
 καὶ διὰ τάχους ἤρχετο διὰ τὰ πολεμήσῃ.

Τὸ ψυχορροίγημα τοῦ Ἀκρίτα

Ἐκεῖνος ἀναστέναξε καὶ ἔκλαιε ὅτιν κλίνην
 μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα πικρὰ φαρμακωμένα,
 ὅπου ῥαΐσθην ἡ καρδιά, καὶ θάμπωσε τὸ φῶς του,
 καὶ ἀτόνησεν ἡ δύναμις ἐκείνη ἡ μεγάλη,
 ὅπου ἐνίκα δυνατοὺς καὶ ξέσχιζε λεοντόρια,
 καὶ ἄρκτους ἐδιέφθειρε ἑμοῦ καὶ λεοπάρδους·
 τὰ πάντα ὅλα ὄχοντο ὡς κορνιοκτόν⁵⁾ ἄερος,
 ὁ δυνατὸς καὶ ἰσχυρὸς Βασίλειος Ἀκρίτας.
 Ὁ θάνατος τὸν πολεμῆ εἰς τὸ παλάτι μέσα,
 Ἀκρίτας τὸν ἐγνώρισε καὶ ξεφωνεῖ καὶ λέγει :
 « ὦ πάντερπνε Βασίλειε, ὁ θάνατός σου ἦλθεν,
 καὶ τὸ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ὅπλα οὐδόλως ἔχεις,
 ἀνδρεία ποῦ σου ἄπειρος, ἀνείκαστος ἡ τόλμη,
 ποῦ δυναστεία ἡ πολλή, ποῦ ἡ τοῦ πλούτου δόξα ;
 ἄρτι οὐδεὶς εἰς θάνατον δύναται βοηθῆσαι,
 αἱ χεῖρες γὰρ ἐλύθησαν, τὰ ἄθλα οὐ ποιοῦσαι,

1) θώρακα.

2) κυανοῖν.

3) ξίφος μέγα.

4) ἀσπίδα.

5) κονιορτόν.

οἱ πόδες ἐδεσμεύθησαν οἱ τὰς ὁδοὺς κρατοῦντες,
ὀλίγον δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἐκφεύγει
καὶ τάφος σὲ τὸν δυνατὸν μέσα νὰ κλείσῃ θέλει».

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀκρίτα

Τρίτ' ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς, Τρίτῃ θὲ νὰ πεθάνῃ·
Στέλνει, φέρνει τοὺς φίλους του, ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους.
Νᾶρθ' ὁ Μηνᾶς, ὁ Μαυραῖλῃς κι' αὐτὸς ὁ γυιὸς τοῦ Δράκου.
Καὶ πῆγαν καὶ τὸν ἡῦρανε 'στὸν κάμπο ξαπλωμένο·
βογγάει τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σὰν τί νὰ σ' ἡῦρε, Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;
— Ὅγδόντα χρόνους ἔζησα εἰς τὸν ἀπάνω κόσμῳ,
κανένα δὲ βορῆθηκα ἀπ' τοὺς ἀντρειωμένους,
τῶρ' εἶδα ἓνα ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο·
φορεῖ τοῦ ἥλιου τὰ μαλλιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲ κράζει νὰ παλέψωμε 'στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυό, νὰ παίρῃ τὴν ψυχὴ του·
Καὶ πῆγαν καὶ παλέψανε 'στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τὸ αἷμ' ἀδλάκι κάνει·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τάφο κάνει !

Δημῶδες

Ὁ Διγενῆς εἰς τὸν Ἀδην

Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας
τὸ Διγενῆ 'στὸν Ἀδην,
κι' ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ 'στοῦ ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια

τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο
τῆς ὁμμορφηᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ γὰρ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τοὺ ποδάρι,
ὣς Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κυττάει τὸν καβαλλάρη :

— Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνοιωσες
ἵστα μαρμαρένια ἀλώνια ;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Ἵστην Ἐφτάλοφῃ ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι ἵστα Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Ἵστὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

Κ. Παλαμᾶς

Ἡ μάνα μὲ τοὺς ἐννεὰ γιουὺς

Μάνα μὲ τοὺς ἐννεὰ σου γιουὺς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη,
τὴν εἶχες δώδεκα χρόνῳ κ' ἥλιος δὲν σοῦ τὴν εἶδε !
Ἵστὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, ἵς τ' ἀφεγγα τὴν χτενίζει,
ἵς τ' ἄστρι καὶ τὸν αὐγερινὸ ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἦρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα,
 νὰ πάρουνε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ ὅτ' ἄ ξένα.
 Οἱ ὀχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωσταντῖνος θέλει.

« Μάννα μου, κι' ἄς τὴ δώσωμε τὴν Ἀρετὴ ὅτ' ἄ ξένα;
 ὅτ' ἄ ξένα ἡ κεῖ ποῦ περπατῶ, ὅτ' ἄ ξένα ποῦ πηγαίνω,
 ἂν πάμ' ἐμεῖς ὅτ' ἄ ξενητεία, ξένοι νὰ μὴ περνοῦμε.
 — Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, μ' ἄσκημα ἀπιλογήθης.
 Κι' ἄ μῶρτη, γυιὲ μου, θάνατος, κι' ἄ μῶρτη, γυιὲ μου, ἀρρώστια
 κι' ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ποιοὺς πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ;
 — Βάλλω τὸν οὐρανὸ κριτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους,
 ἂν τύχη κ' ἔρτη θάνατος, ἂν τύχη κ' ἔρτη ἀρρώστια,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω ».

Καὶ σὺν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴ ὅτ' ἄ ξένα,
 κ' ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὠργισμένοι
 κ' ἔπεσε τὸ θανατικόν, κ' οἱ ἑννὴ ἀδερφοὶ πεθάναν,
 βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὺν καλαμιά στὸν κάμπο.
 Ὅλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε, ὅλα μοιρολογιῶταν,
 ὅτου Κωσταντῖνου τὸ μνημεῖον ἀνέσταν τὰ μαλλιά της.

« Ἀνάθεμά σε, Κωσταντῆ, καὶ μυριανάθεμά σε,
 ὅπου μοῦ τὴν ἐξώριζες τὴν Ἀρετὴ ὅτ' ἄ ξένα !
 Τὸ τάξιμο ποῦ μοῦταξες πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης;
 Τὸν οὐρανὸ βάλεις κριτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρῃς ».

Ἀπὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρεῖα γατάρη,
 ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι' ὁ Κωσταντῆς ἐβγήκε.
 Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τᾶστρο χαλινάρι,
 καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρῃ.
 Πέρνει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
 Βρίσκει τὴν κ' ἐχτενίζονταν ὄξου ὅτ' ἄ φεγγαράκι.

Ἀπὸ μακρυνὰ τὴ χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει·

«Ἀϊντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, ὅτῃ μάννα μας νὰ πᾶμε.

— Ἀλλοίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτῃ ἡ ὥρα ;

Ἄν ἴσως κ' εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω,

κι' ἂν εἶναι πίκρα πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νᾶρθω.

— Ἐλα, Ἀρετῇ, στὸ σπίτι μας, κι' ἂς εἶσαι ὅπως κι' ἂν εἶσαι».

Κοντολυγίζει τᾶλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα ποῦ διαβαίνανε πουλάκια κελαῖδοῦσαν,

δὲν κελαῖδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,

μόν' κελαῖδοῦσαν κ' ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία :

«Ποιὸς εἶδε κόρην ὁμορφη νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος ;

— Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Πουλάκια εἶναι κι' ἂς κελαῖδουν, πουλάκια εἶναι κι' ἂς λένε».

Καὶ παρεκεῖ ποῦ πάγαιναν κι' ἄλλα πουλιά τοὺς λένε :

«Δὲν εἶναι κρῖμα κι' ἄδικο, παρὰξενο μεγάλο,

νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !

— Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια,

πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.

— Ἀπρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάρης καὶ φωλεύουν.

— Φοβοῦμαι ὅς, ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις.

— Ἐχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἀη Γιάννη,

κ' ἐθύμισέ μας ὁ παππᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι».

Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πάγαιναν κι' ἄλλα πουλιά τοὺς λένε :

«Γιὰ ἰδὲς θᾶμα κι' ἀντίθαμα ποῦ γίνεται στὸν κόσμο,

τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος !»

Τᾶκουσε πάλι ἡ Ἀρετῇ κ' ἐρράγισε ἡ καρδιά της.

«Ἄκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Ἀφησ', Ἀρέτω, τὰ πουλιά κι' ὅ,τι κι' ἂν θέλ' ἂς λέγουν.

— Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου,

καὶ τὰ ξανθά σου τὸ μαλλιά καὶ τὸμορφο μουστάκι ;

— Ἐχω καὶ ρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου».

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντά 'στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.

Βαρὺὰ χτυπᾷ τάλόγου του κι' ἄπ' ἐμπροστά της χάθη.

Κι' ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾷ, τὸ χῶμα νὰ βοῖζῃ.

Κινάει καὶ πᾶει ἡ Ἀρετὴ 'στὸ σπίτι μοναχὴ της.

Βλέπει τὸ μπάλαμο ξερό, τὸ καρνοφύλλι μαῦρο.

Βλέπει μπροστά 'στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα,

καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.

Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρίζουν.

«Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε κι' ἂν εἶσαι ἐχθρὸς μου φύγε,

κι' ἂν εἶσαι ὁ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω,

κ' ἡ δόλια ἡ Ἀρετοῦλα μου λείπει μακριὰ 'στὰ ξένα.

— Σήκω, μαννοῦλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα;

— Ἄνοιξε, μάννα μου, ἄνοιξε κ' ἐγὼ εἶμ', ἡ Ἀρετὴ σου».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι' ἀπέθαναν κ' οἱ δύο.

Δημῶδες

Ἀπὸ τὸ Κρητικὸν ποίημα «Ἐρωτόκριτος»

Ὁ Κρητικὸς νικᾷ τὸν Καρμανλίτην

Ὡς εἶδεν ὁ Σπιδόλιοντας τὰ αἵματα καὶ τρέχον'
'στὸ στήθος του καὶ στὸ μερὶ καὶ τὸ κορμί του βρέχον',

ἐμούγκρισ' ἐταράχτηκε καὶ σὰ λιοντάρι ἀγριεύγει
καὶ νὰ βαρῇ¹⁾ τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βοῇ γυρεύγει.

Μηδὲ ποτές τὸ πέλαγος ἔτοιμας λογῆς μανίζει²⁾

'στ'ς ἀνεμικαῖς τοῦ Γεναριοῦ, ὅντε βροντᾷ κι' ἀφρίζει,

'ς καιρὸ ποῦ ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλῃ

κι' ὅντε σκορπᾷ τὰ κύματα ὅξω στὸ περιγιάλι.

1) νὰ χτυπήσῃ.

2) θυμώνει, μαίνεται.

Σάν ἦκαμ' ὁ Σπιδόλιοντας στὰ αἵματα τοῦ θώρει
καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικιωθῇ¹⁾ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει,
ἐδάγκανε τὰ χεῖλη του, μέσα ἢ καρδιά του βράζει,
δράκοντα κι ὄχι ἀνθρωπινὸ τὸ πρόσωπό του μοιάζει,
κ' ἦσυρε μουγκαλησματιὰ²⁾ ἔτσι πολλὰ μεγάλη
ποῦ τὸ πατάρι σείστηκε ὑπὸ μιὰ μεριὰν ὥς ἄλλη
κ' ἐφάνη κ' ἦτονε βροντή, ποῦ ἀπ' τὰ ὕψη ἀρχίζει
καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ξεσκίζει
καὶ μὲ πολὺν συχαλασμό³⁾ στὰ βάθη κατεβαίνει·
ἐδέτσι κι ἀπ' τὸ στόμα του ὁ μουγκρισμὸς ἐβγαίνει·
μονίζει μὲ τὰ χέρια του καὶ τὸ σπαθὶ του ψέγει,
θωρῶντας τὰ λαβωματιαῖς νὰ γδικιωθῇ γυρεύγει.
Λέει· (ὁ Σπιδόλιοντας).

— «Θωρῶ δὲν ἔχω πλεὺς ὁδὸ σπαθί, οὐδὲ χέρα,
μὰ ὅλα μ' ἀπαρνηθῆκασιν ἐτούτη τὴν ἡμέρα,
ἀπῆτις⁴⁾ κ' ἕνας Κρητικὸς τόση ὥρα μὲ μαλώνει
κ' ἡ χέρα μου ὑπεβόλεψε καὶ δὲν τότε σκοτώνει».
Ἐμάζωξε σάν τὸ θεριὸ ὅλη τὴ δύναμή του
κι ὅσο μπορεῖ ψηλὰ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθὶ του,
κι ἀπόκει τρέχει ἀπάνω του μὲ τ' ἀγριωμένο χέρι
κ' ἐξάμωσε⁵⁾ νὰ τοῦ βαρῇ ὅς τῇ κεφαλῇς τὰ μέρη.
Κι ὁ Κρητικὸς ὀγλίγορος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
βάνει το ὑπὲρ τὴν κεφαλὴ τὴν κοπανιὰ⁶⁾ νὰ πάρῃ,
κ' ἐβλέπησε⁷⁾ τὴν κεφαλὴ γιὰτὶ ἀπομπρὸς τὸ βάνει
καὶ δίδει του μιὰ κοπανιὰ ποῦ μέσα ὅς δυὸ τὸ κάνει.
Καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τὸ ἄλλο μισὸ ὑπομένει

1) ἐκδικηθῇ.

2) μυκηθμόν (ιδίᾳ ἐπὶ βοῶν).

3) μεγάλη ταραχή.

4) ἀφοῦ.

5) ἐσκόπευσε.

6) κτύπημα.

7) ἐπροφύλαξε.

κ' εὐρέθηκε κ' ἡ χέρα του λιγάκι λαβωμένη.
 Τὴν κοπανιὰ τρομάξασι ὅλοι οἱ ἀπομεινάρει¹)
 νὰ δοῦν νὰ κόψῃ μέσα ἔς δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.
 Τότες σὰν εἶδε ὁ Κρητικὸς καὶ τὸ σκουτάρι χάσε
 εἰς ἄλλο μὸδο²) πολεμᾷ κι ἄλλῃ βουλήν ἐπιάσε.
 Πλιὰ δυνατὸς ἐγένηκε καὶ πλὶ ἄφοβα μαλώνει,
 ζάλο δὲν κάνει ὀπίσω πλεῖο, μ' ὅλο κι ὀμπρὸς σιμώνει
 καὶ δὲν τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκῃ ν' ἀνημένῃ,
 πόδας τὸν πόδαν ἤμπωθε³) καὶ πάντα μέσα μπαίνει.
 Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ καὶ τὸ κορμὶ μουλλώνει⁴)
 καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ ὅτ' αὐτὰ πόδια τοῦ ξαμώνει.
 Ἐθάρρειψε ὁ Σπιδόλιοντας κ' ἐκεῖ θὲ νὰ τοῦ δώσῃ
 καὶ χαμηλώνει τ' ἄρματα νὰ μὴν τότε λαβώσῃ.
 Ἐτότες τοῦ Χαρίδημου τοῦ ἑφάνῃ νᾶν ἡ ὥρα
 νὰ δώσῃ τέλος τῇ μαλιᾷ⁵) νὰ κατατάξῃ⁶) ἡ χώρα,
 καὶ σήκωσεν ὡς ἀστραπὴ τὸ γλίσγορό του χέρι
 ὥσ' ἂν τὸν εἶδεν ἀνοιχτὸ ὅς τῇ κεφαλῇς τὰ μέρη
 καὶ μπήχνει του ὅλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, παντοτινὰ ἑκοιμάτο.
 Ἦπεσε κάτω τὸ θεριό, τ' ἀμμάτια τοῦ γουρλώνει,⁷)
 φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάμῃ ἀναδακρύνει
 κ' ἐμουγκαλίστη τρεῖς φορὲς τὸ φοβερό του στόμα
 κ' ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κ' ἐσκίστηκε τὸ χῶμα
 καὶ μὲ ταραχὴ πολλὴ καὶ μουγκρισμὸν ὁμάδι
 ἐπῆ ἡ ἄγρια του ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἄδι
 κ' ἐκεῖνος ποῦ ἑτο φοβερὸς κι ἀπ' ὅλοι τὸν ἐτρέμα',

1) ἀπομένοντες παριστάμενοι.

2) τρόπον.

3) ἔσπρωχνε.

4) κύπτει, χαμηλώνει.

5) μάλωμα, ἔρις.

6) νὰ ἡσυχάσῃ

7) γουρλώνει.

σήμερον ἐκυλίστηκε ὁ τοῖ σάρκες του τὸ αἷμα·
καὶ σήμερο κείνη ἡ ψυχὴ τοῦ ἄθροπο δὲν ἐδεῖλμα
πάει νὰ δῇ τοῦ Χάροντα τὰ μαυρισμένα σπήλια.

Μονομαχία Ἑρωτοκρίτου καὶ Ἀρίστου

Φοροῦσιν ἄρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια,
καὶ τὸ σημάδι τῇ μαλιᾷ ἐστέκαν κι ἀνημένα'.
Σήμερο πολεμούσανε, σήμερο καλεστῆκα',
δυὸ παληκάρια τοῦ ὅσπῃ γῆς ταῖρί τους δὲν ἀφῆκα'.
Κι ὥς ἐγροικίσαν κ' ἤπαιξε ἡ σάλπιγγα ἡ πρώτη,
ἐσείστη κ' ἐλυγίστηκεν ἡ ὁμορφὴ τους νιότη·
στὴ μιὰ μεριά ὅστεκεν ὁ γεῖς, στὴν ἄλλη ἄλλος τοῦ κάμπου
χιλιμνιτρίζουν τὰ φαριά¹⁾ καὶ τ' ἄλογά τους λάμπου'.
Χτυποῦν τὰ πόδια τους ὅσπῃ γῆς, τὴ σκόνῃ ἀνασηκῶνου',
τὸ τρέξιμο ἀναῶντοῦ, ἀφρίζουν καὶ δριμώνου',²⁾
'Ἡ γλῶσσα μέσ' ὅτὸ στόμα τους παίζει τὸ χαλιγάρι
τό νὰ καὶ τ' ἄλλο ἀγρίευγε, σὰν κάνει τὸ λιοντάρι.
Τ' ἀρθούνια³⁾ τους καπνίζουνε, συχνὰ τ' αὐτιά σαλεύγου'
καὶ νὰ κινήσου' βιάζονται, νὰ τρέξουσι γυρεύγου'.
'Ἡ σάλπιγγα δευτέρωσε τῇ μάχῃς τὸ σημάδι
κ' ἐφάνιστή σου⁴⁾ ὁ θάνατος τήνε φουσᾷ στὸν ἄδη,
κ' ἦτονε χάρος ἡ λαλιά, ἡ ἀντιλαλιά ὅλον αἷμα
τοῦ ἀνεδακρυῶσ' οἱ Βασιλεῖοι καὶ τὰ φουσσαῖα τρέμα'.
'Σ ἕναν καιρὸ τὰ δυὸ θεριά, μὲ μάνιτα κινήσα'
τοῦ φοβηθήκασι πολλὰ στὸν κάμπο ὅσοι κι ἂν ἦσα'.
'Ἡ σκόνῃ πάει ὅτὰ σύνεφα ψηλὰ κ' ἡ γῆς ἐσείστη,
κ' ἐφώνιας ὅλος ὁ λαὸς κ' ἤκλαψε κ' ἐθρηνίστη.

1) φαρί=ἵππος (ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ faras).

2) δυναμώνουν.

3) ρουθούνια

4) θὰ ἐνόμιζες.

Θωροῦσι δυὸ χρυσοῦς ἀητοὺς πρεπιά¹⁾) ὅσῃν οἰκουμένη,
κατέχουν κ' ἕνας ἀπ' αὐτοῦς σήμερον ἀποθαίνει
καὶ πασανεῖς παρακαλεῖ συχνὰ τὸ ριζικό του
νὰ τοῦ βοηθήσουν οἱ Οὐρανοὶ ὄγιά τὸν ἐδικό του.
Σὰν ὄντε μεσοπέλαγα δυὸ ἀνέμοι σηκωθοῦσι
ἄξάφνου καὶ μὲ τὴ βροντὴ φυσώντας πολεμοῦσι,
μάχονται μὲ τὴ θάλασσα, μανίζου' καὶ φουσκώνου',
τοῖ ψιγαλίδες τοῦ γιαιλοῦ ὅτ' ἀ νέφαλα σηκώνου',
ἕνας φυσᾷ ἀπ' Ἀνατολὴ καὶ ἄλλος ἀπὸ τὴ Δύση,
πάσκει ὁ βορηᾶς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήσῃ,
ὁ κάμπος ἔτσι βρόντησε κ' εἰς τὰ βουνὰ γροικήθη
ὄντε τοῖ πρῶτες κονταριεὺς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη.

Ἀπὸ τὴν Κρητικὴν τραγωδίαν «Ἐρωφίλη» τοῦ Γ. Χορτάτζη

Ὁ χρυσοῦς αἰὼν

ᾧ πλεῖσα²⁾) καλορροΐζικη καὶ πλεῖσα
χαριτωμένη τύχη τῶν ἀνθρώπων
ὁποῦ στὸν κόσμον ἑτοῦτο ἄλλοτες ἦσαν
τότες ὄντας ἡ γῆς μὲ δίχως κόπον
μὲ διχωστάς πληγὴ νὰ γνῶθῃ ἀκόμη
τὰ πωρικὰ τ' ἐγέννα ὅς κάθε τόπον
καὶ τόσοι βασιλιάδες, τόσοι νόμοι
τόσ' ἄρματα δὲν ἦσανε σιμά τους,
τόσ' ἄδικοι πολέμοι, τόσοι τρόμοι.
Κοινὴ ἔχασιν τὴ γῆν ἀνάμεσά τους
καὶ τόση ἀναγάλλιαση γρικοῦσαν
ποῦ τὸν καιρὸν ἐκεῖν' ὠνοματοῦσαν

1) κόσμημα.

2) περίσσια.

χρυσό, καὶ πᾶσα δίκη καὶ ὅλοι ὁμάδι
 συχνὰ τὸν οὐρανὸν εὐχαριστοῦσαν.
 Γιατὶ δὲν ἦτον τότες ἐκ τὸν Ἄδῃ
 ὅτὸν κόσμος ἡ Περηφάνεια ἐρχομένη
 βλάβημο τ'ς ἴδιας φύσης καὶ σκοναδί¹⁾
 Πόση καλομοιρία δοκιμασμένη,
 πόση πολλὴ χαρὰ, πόση γλυκύτης
 ὅτῃ γῇ ἔχον οἱ ἀνθρώποι γνωρισμένη!
 Χαρὰ ὅτὰ γερατιά, χαρὰ ὅτῃ νιότη
 δίχως τὴν ἐρχομένη αὐτὴ τὴν τόση
 γεμάτη ἀπὸ φαρμάκια καὶ πικρότης!

Ἐγκώριον τῆς τόλμης τοῦ ἀνθρώπου

Ἀπ' ὅσαις χάραις ὁ οὐρανὸς γῇ ἢ μπορεμένη²⁾ φύση
 γιὰ στόλισιν ἐβάλληκε τ' ἀνθρώπου νὰ χαρίσῃ
 πλεῖ' ἄξια καὶ πλεῖα καλύτερη δὲν τῷδωκε σὰν ἰκείνη
 τ'ς ἀδυνατῆς ἀποκοτιᾶς³⁾, κρίνω σ' ἀληθοσόνῃ.
 Γιατὶ δὲν εἶναι μηδεμιὰ σὰν τούτῃ νὰ ψηλῶνῃ
 τ'ς ἀνθρώπους γρηγορώτερα καὶ νὰ τοῖς μεγαλῶνῃ·
 τὸν ἤκουσε κ' ἐμάζωξε τὰ δέντρα κ' ἔκαμέντα
 καράβια κ' εἰς τῇ θάλασσας τοῖς στραταῖς ἐβαλέντα·
 τούτῃ τοῖς ποταμοὺς περνᾷ καὶ τὰ βουνὰ ἔνβαίνει,
 τούτῃ μὲ πλούσια δύναμι τοῖς ξένους τόπους μπαίνει,
 τούτῃ τὰ κάστρη πολεμᾷ, τούτῃ νικᾷ καὶ τούτῃ
 μόνια⁴⁾ τῇ δίδει τοῖς τιμαῖς καὶ τὰ μεγάλα πλούτη,
 τούτῃ τὸ φόβο δὲν ψηφᾷ, τὸν ἄδῃ δὲ φοβᾷται
 καὶ ὅπως τὴν ἔχει, ζωντανὸς μόνον στὴ γῇ λογᾶται.⁵⁾

1) καταστροφή, ὄλεθρος.

2) ἡ ἰσχυρά.

3) τόλμης, θράσους.

4) μόνη

5) λογίζεται.

Ῥῆμας πρὸς τὸν Ἥλιον

Ἀκτῖνα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη
 ὅπου μὲ τῇ φωτιά σου τῇ μεγάλῃ
 σ' ὅλη χαρίζεις φῶς τὴν οἰκουμένη,
 τὸν οὐρανὸ στολίζεις ἕς μιὰ κ' εἰς ἄλλη
 μεριά κι ὅλη τὴ γῇ ἢ πορπατηξιά σου
 δίχως ποτὲ τὴ στράτα τση νὰ σφάλῃ
 κι ὄντας μᾶς μακραίνης τὴ θωριά σου
 μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῇ ποτίζεις
 γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν τὰ πλάσματά σου
 καὶ πάλι σὰ σιμώσης κι ἀρχινήσης
 τὰ χιόνια νὰ σκορπᾷς καὶ νὰ ξεσταίνης
 τὸν κόσμον, ὅλη τὴ γῇ μ' ἄθους γεμίζεις,
 τὰ φύτρ' ἀναγαλλιᾷς, καρποὺς πληθαίνεις,
 μεστῶνεις πωρικά, γεννᾷς λιθάρια
 πολλῶ λογιῶ κ' εἰς δόξα πάντα μένεις !

Ἡλίας Μηνιάτης

Ὁ μεγαλύτερος τῶν θρησκευτικῶν ρητόρων τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι ὁ Ἡλίας Μηνιάτης.

Ὁ Μηνιάτης εἶδε τὸ φῶς τῆς ζωῆς εἰς τὸ Ληξοῦρι τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸ ἔτος 1669 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Πάτρας τὸν Αὐγούστου τοῦ 1714. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον τῆς Βενετίας, ὅπου ἐμαθήτευσεν ἐπὶ δεκαετίαν, διδασθεὶς παρὰ τοῦ Φραγγίσκου Σκούφου τὴν ἐκκλησιαστικὴν ρητορικὴν. Ἀπέκτησεν εὐρεῖαν μόρφωσιν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἀξιοθρόμαστος δὲ ἦτο ἡ γλωσσομάθειά του.

Ὁ Μηνιάτης ἦτο λεπτοφυὲς μὲ συμπαθητικὴν μορφὴν, ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στάσιν μεγαλοπρεπῇ. Ἦτο εὐπροσέγγυος, ταπεινὸς καὶ εἰς τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος συνεδύαζε καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα. Ἦτο εἰλικρινὲς καὶ εἰς τὰς συναναστροφὰς διεκρίνετο διὰ τὴν εὐστοφίαν τοῦ πνεύματος του...

Εἰς τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ κηρύγματα ὁ Μηνιάτης ἐμιμήθη τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα τῆς Ἰταλίας Σένιερη καὶ τὸν διδάσκαλόν του Φραγγίσκον Σκουφόν· ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ φανῇ ὑπέρτερος.

Ὅταν ὁ Τουρκοβενετικὸς πόλεμος εἶχεν ἐνθουσιάσῃ τοὺς Ἑλληνας, καὶ μάλιστα τοὺς Ἑπτανησίους, ὑπὲρ τῶν Χριστιανικῶν ὅπλων, ὁ Μηνιάτης, ἐκπροσωπῶν τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμόν, ἐξεφώνησε πανηγυρικὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ τυραννουμένου γένους. Αἱ κατανυκτικαὶ τοῦ Μηνιάτη δεήσεις συνεκίνησαν κάθε Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ ἀνεπτέρωσαν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα.

Ἄπειρα καὶ ἐκφραστικὰ εἶναι τὰ ρητορικὰ σχήματα τῶν ἀντιθέσεων, τὰ ὅποια μεταχειρίζεται ὁ Μηνιάτης εἰς τὸ προσίμιον τοῦ Πάθους τῆς πρώτης τεσσαρακονθήμερου περιόδου.

«Γνωρίζω ἐκεῖ, εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἓνα ἔργον, μὲ τὸ ὅποιον ἐστεφάνωσεν ὅλα τοῦ τὰ ἔργα ὁ Θεός· καὶ γνωρίζω ἐδῶ, εἰς τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ, μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὅποιαν ἐπλήρωσεν ὅλας τοῦ τὰς ἀνομίας ὁ ἄνθρωπος. Ξανοίγω ἐκεῖ μίαν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐδῶ μίαν ἄπειρον ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἠξεύρω τί περισσότερον νὰ θαυμάσω ἢ τί περισσότερον νὰ ἐλέγξω. Τοῦτο ἠξεύρω, πῶς ἐξ ἴσου πρέπει νὰ κλαύσω καὶ τὸν Θεόν, ὅπου τόσα ἔπαθε, καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅπου τόσα ἐτόλμησεν. Ἐγὼ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Ὅταν μετρῶ ταῖς πληγαῖς, ἐγὼ εὗρισκω τὰ χέρια ὅπου ταῖς ἀνοίξαν. Ὅταν θεωρῶ ἐκεῖνον ὅπου ἐσταυρώθη, θεωρῶ καὶ ἐκεῖνον ὅπου τὸν ἐσταύρωσαν· καὶ εἰς τὸν θά-

νατον ἐνὸς ἀδικοφονευμένου Θεοῦ, ἐγὼ ξανοίγω ἄνθρωπον τὸν φονέα ! »

Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ ρητορική ἐπιτηδειότης τοῦ Μηνιάτη εἰς τὴν χρῆσιν τῶν παρομοιώσεων. Ὁραῖα παριστάνει τὸν πλούσιον, ὁ ὅποιος, ἐνῷ δὲν συλλογίζεται τὸν θάνατον, βλέπει τὴν ἀπροσδόκητον καταστροφὴν τῆς ζωῆς του.

«Φοβερὸς εἶναι ὁ θάνατος εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν ἐνθυμοῦνται τὸν θάνατον. Εἶναι τινες τῶν ὁποίων τοὺς φαίνεται πῶς εἶναι εἰς τὸν κόσμον ὡς ἂν κάποια μεγάλα δένδρα· δένδρα ὅπου μετὰς ρίζαις βαθεῖα ἀπλωμέναις, εἶναι πιασμένοι ἀπὸ τὴν γῆν. Αὐτὰ τὰ δένδρα δὲν φοβοῦνται τοὺς ἀνέμους καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν συλλογίζονται τὸν θάνατον. Μὰ ὅταν ἐξαίφνης φυσήσῃ σφοδρὸς βορέας καὶ ρίψῃ τὸ δένδρον καὶ ξανασπασθῶσιν αἱ ρίζαι του καὶ τιναχθῶσι τὰ φύλλα του καὶ ἀφανισθῇ ἡ σκιά του καὶ ξηρανθῶσιν οἱ κλώνοί του, ποῦ κατανταίνει τὸ μέγα ἐκεῖνο δένδρον; Εἰς στάκτην. Ἦγουν ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος ὅταν δὲν τὸν ἀναμένῃ ἐκεῖνος ὁ μάταιος, ὅταν ἔλθῃ καὶ ξανασπάσῃ μίαν ψυχὴν, ὅπου κρατεῖται τόσον σφιχτὰ ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ρίψῃ μέσα εἰς τὸν τάφον τόσον μεγάλην φαντασίαν, ὦ! τί βία, τί πόνος, τί πρᾶγμα φοβερόν ! »

Ὁ Μηνιάτης ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ συγκινή καὶ νὰ ἐνθουσιάζῃ τοὺς ἀκροατὰς του. Τὸν διακρίνει σαφήνεια, φυσικότης καὶ ἀδιάσπτον ὕψος. Ἡ φράσις του εἶναι ἀπλή καὶ ἀφελὴς καὶ ὑπὸ μορφὴν ποιητικὴν σκεπάζει ἠθικὰ διδάγματα.

Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ ζωηρότης τῶν περιγραφῶν του. Εἰς τὸ προοίμιον τοῦ περὶ Κολάσεως λόγου περιγράφει μὲ μεγάλην ἀλήθειαν τὸν σπαραγμὸν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδессαλῶμ, ὁ ὅποιος ἐκρέμντο ἀπὸ τὸ δένδρον, ὅταν ὁ Ἰωᾶθ τοῦ ἐδύθησε τρία βέλη εἰς τὴν καρδίαν.

«Τινάζεται, στρέφεται, σπαράσσεται, δέρνει μὲ τοὺς πόδας του τὸν ἀέρα, τρέχει μὲ τὰ χέρια, τώρα εἰς τοὺς δεσμοὺς καὶ τώρα εἰς τὴν πληγὴν. Ἀναγυρίζει μὲ ἀγριωμένον βλέμμα τὰ μάτια, στενάζει θλιθερά, βιάζεται ἕως τὴν ὕστερην πνοήν,

Κωνστ. Παπαδηγόπουλος

Γεράσιμος Μακροδῖς

Δημήτριος Βικέλας

Γεώργιος Σουνῆς

Στέφανος Μαρζώκης

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

δὲν δύναται μήτε ν' ἀποθάνῃ μήτε νὰ ζῇ καὶ ἕως τόσον ὅπου δὲν λαμβάνει ἓνα τέλειον θάνατον δοκιμάζει τὴν ἀγωνίαν μυρίων θανάτων».

Ἡ φαντασία του εἶναι ζωηρά καὶ γόνιμος εἰς τὰς περιγραφάς, τὸ ὕψος τοῦ ἁρμονικόν.

Γνωρίζει νὰ ἐξεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας τὸν ἐμφυχώνει καὶ τὸν φλογίζει.

Μαρίνος Σιγούρος

Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια

Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας

Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἐξῆντα μαθητάδες
γιοφῦριν ἐθεμέλιωναν ὅτῃς Ἄρτας τὸ ποτάμι.

Ὀλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :

κ' Ἀλλοῖμονο ὅστους κόπους μας, κρῖμα ὅσες δούλεψες μας,
Ὀλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμειέται».

Τουλὰκι ἐδιάβη κ' ἔκατσε ἀντίκρυ στὸ ποτάμι,

δὲν ἐκελάϊδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,

παρὰ ἐκελάϊδε κ' ἔλεγε, ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :

— « Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρώπο γιοφῦρι δὲ στεριώνει

καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,

παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναικα,

ὄρχεται ἄργά, τ' ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».

Ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι :

Ἀργὰ ντυθῇ, ἄργὰ ἀλλαχθῇ, ἄργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,

ἄργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι.

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Β' Γυμνασίου

Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε καὶ ἄλλοιῳς ἐπῆγε καὶ εἶπε :

— «Γοργὰ ντύσον, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι».

Νά τηνε καὶ ἐξανάφανε ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.

Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

Ἀπὸ μακρὰ τοὺς χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

— «Γεῖά σας, χαρά σας, μάστορη καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες·
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας καὶ εἶναι βαργωμισμένος ;

— Τὸ δαχτυλίδι τῷ πεσε ἵστην πρώτη τὴν καμῖρα
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι ναῦρη ;

— Μάστορη, μὴν πικραίνεσαι καὶ ἐγὼ νὰ πᾶ' στὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, καὶ ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι ναῦρω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε μηδὲ ἵστη μέσ' ἐπῆγε,

— «Τράβα, καλὲ μ', τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτε δὲν ἦνρα».

Ἕνας πηχάει μὲ τὸ μυστρί, καὶ ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει καὶ ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθον.

— «Ἀλλοίμονο ἵστη μοῖρα μας, κοῖμα' στὸ ριζικό μας !

Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε καὶ ἡ τρεῖς κακογραμμένες,
ἡ μιὰ ἔχτισε τὸ Δούναβη καὶ ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη
καὶ ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι
καὶ ὡς πέφτουν τὰ δεινρόφυλλα νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.

— Κόρη τὸν λόγον ἄλλαξε, καὶ ἄλλη κατάρα δῶσε,
πῶχαις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».

Κὶ αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε καὶ ἄλλη κατάρα δίνει :

— «Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφῦρι,
καὶ ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες,
τὶ ἔχω ἀδερφό ἵστην ξενητεῖά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».

Ἡ Ἀνοξίς

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαῖρι !
 τὸ λέν τ' ἀηδόνια ὅτ' αὖ κλαριά, κ' ἢ πέρδικες ὅτ' αὖ πλάγια,
 τὸ λέν οἱ κοῦκοι ὅτ' αὖ ψηλά, ψηλὰ ὅτ' αὖ καταρράχια,
 πᾶν' τὰ κοπάδια ὅτ' αὖ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
 πᾶν' καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες βαρῶντας τὴ φλογέρα,
 νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
 καὶ νὰ γιορτάσουν τοῦ Ἀη Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν ὅτ' αὖ σημάδι,
 νὰ πιοῦν νερὸ ἀπ' τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας

Τρία πουλιά ἀπ' τὴν Περέβεζα διαβήκανε ὅτ' αὖ Πάργα,
 τὸνα κυττάει τὴν ξενητεία, τᾶλλο τὸν Ἀη Γιαννάκη,
 τὸ τρίτο, τὸ κατάμαυρο, μοιρολογάει καὶ λέει :
 — « Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυροῖ·
 δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει·
 Βεζύρης δὲ σ' ἐνίκησε, μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια,
 ἔφευγαν οἱ Τοῦρκοι, σὰ λαγοί, τὸ Παργινὸ τουφέκι
 κ' οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νᾶρτουν νὰ πολεμήσουν.
 Εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναῖκες ἀντρειωμένες
 πᾶν' ἔφευγαν βόλτα γιὰ ψωμί, μπαροῦτι γιὰ προσφάγι.
 Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τᾶσπρα πουλοῦν καὶ σένα.
 Πάρτε μαννάδες τὰ παιδιὰ, παπάδες τοὺς ἀγίους,
 ἄστε λεβέντες τ' ἄρματα, ἀφῆστε τὸ τουφέκι.
 Σκάψτε πλατειά, σκάψτε βαθειὰ ὅλα σας τὰ κιβούρια,¹⁾
 καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τοῦρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν».

1) τάφους.

Τὸ πέρασμα τοῦ Χάρου

Γιατί 'ναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα ;
 Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει ;
 Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
 μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.
 Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
 τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα 'στὴ σέλλα ἀραδιασμένα.
 Παρακαλοῦν οἱ γέροντες κ' οἱ νέοι γονατίζουν
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα τὰ χέρια σταυρωμένα.
 — Χάρε μου, διάβα ἀπὸ χωριό, κάτσε σὲ κρύα βρύση
 νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κ' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα λουλούδια νὰ μαζώξουν.
 — Ἄνε διαβῶ ἀπὸ χωριό, ἂν ἀπὸ κρύα βρύση,
 ἔρχουντ' ἢ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιὰ τους,
 γνωρίζονται τ' ἀντρόγυνα καὶ χωρισμὸ δὲν ἔχουν.

Μοιρολόγι

1

Τὸ νιὸ ποῦ συνεβγαίνομε τί ἔχουμε νὰ τοῦ ποῦμε ;
 Ποῦ 'τον ψηλὸς σὰν ἄγγελος, λιγνὸς σὰν κυπαρίσσι,
 ποῦ 'χε τὸ Μάη 'στὴς πλάτες του, τὴν ἀνοιξὴ 'στὰ στήθη,
 τ' ἄστρα καὶ τὸν αὐγερινὸ 'στὰ μάτια καὶ 'στὰ φρύδια·
 ποῦ 'τον 'στοὺς κάμπους τὸ βιολί, 'στὴν ἐκκλησιὰ καντῆλι,
 ἦτανε καὶ 'στὸ σπίτι του καράβι ἀρματωμένο.
 Καὶ τὸ βιολί τσακίστηκε καὶ τὸ καντῆλι ἐσβήστη
 καὶ τὸ καράβι τ' ὄμορφο κ' ἐκεῖνο ἀποκουπίστη.

2

Δὲ σὸπρεπε, δὲ σὸμοιαζε 'στὴ γῇ κρεββατοστρώση,
 μόν' σὸπρεπε, μόν' σὸμοιαζε 'στοῦ Μάη τὸ περιβόλι,
 ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηλιές, σὲ τρεῖς νεραντζοποῦλες
 νὰ πέφτουν τ' ἄνθη ἀπάνου σου, τὰ μῆλα 'στὴν ποδιά σου,
 τὰ κρεμεζογαρούφαλα τριγύρω 'στὸ λαιμό σου.

3

Ἐγὼ γιὰ τὸ χατῆρι σου τρεῖς βάρδιες εἶχα βάλλῃ.
 Εἶχα τὸν ἥλιο 'στὰ βουνὰ καὶ τὸν ἄητὸ 'στοὺς κάμπους
 καὶ τὸ βορηᾶ τὸ δροσερὸ τὸν εἶχα 'στὰ καράβια.
 Μὰ ὁ ἥλιος ἐβασίλειψε κι' ὁ ἄητὸς ἀποκοιμήθη
 καὶ τὸ βορηᾶ τὸ δροσερὸ τὸν πῆραν τὰ καράβια.
 Κ' ἔτσι τοῦ δόθηκε καιρὸς τοῦ Χάρου καὶ σὲ πῆρε.

Ἡ γκερὲς τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου

Ἦσυχά ποῦναι τὰ βουνά, ἦσυχαι ποῦναι οἱ κάμποι
 δὲν καρτεροῦνε θάνατο, γεράματα δὲν ξέρουν,
 μόν' καρτεροῦν τὴν ἄνοιξη, τὸ Μάη, τὸ καλοκαῖρι,
 νὰ ἰδοῦν τοὺς βλαχοπιστικούς, νὰ ἰδοῦν τῆς βοσκοποῦλες,
 νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ βλαχόπουλα μὲ τῆς μακρεῖς φλογέρες,
 νὰ βόσκουν γιδοπρόβατα στὰ πλάγια τοὺς τριγύρω,
 νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ κλεφτόπουλα νὰ παῖζουν, νὰ χορεύουν,
 συχνὰ πυκνὰ νὰ ροβολοῦν 'στοὺς κάμπους τοῦ Φερσάλου,
 νὰ πιάνουν Τούρκους ζωντανούς, Κονιάρους κι' Ἀρβανίτες
 καὶ ν' ἀνεβαίνουν χαίροντας καὶ γλυκοτραγουδώντας
 γεμάτοι ἀπ' ἄσπρα¹⁾ καὶ φλουριά, γεμάτοι περηφάνεια.

1) Ἐσπρα : χρήματα, ἐκ τοῦ λατινικοῦ asper, σημαίνοντος «τραχύς».

Σύγχρονο Μανιάντικο Μοιρολόϊ

Ἐψηλὸν ὀρθοῦται τὸ Ταίναρον, καὶ μακρὰν ταλαντεύεται ἡ
σκιά του ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων κυμάτων. Ἡ χιὼν σκεπάζει
τὰς ράχεις τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ ἀντανάκλασις αὐτῆς ἐν τῇ πελά-
γῃ συγχέεται μὲ τῶν κυμάτων τὸν ἀφρόν. Ἐν ἀγωνίᾳ παλαίει ὁ
ναύτης ἐναντίον τοῦ ἀγρίου στοιχείου. Τὸ ἀκάτιόν του κλυδωνί-
ζεται καὶ προχωρεῖ βραδέως.

Ἡ νύξ ἐπερχομένη ἐπιταχύνει τὰς προσπάθειάς του νὰ
φθάσῃ ταχύτερον εἰς τὸ πάτριον χωρίον, ὅπου φαντάζεται ἐορ-
τασίμῳς ἐνδεδυμένους καὶ ἀναμένοντας αὐτὸν τοὺς οἰκείους.
Ἀλλὰ μάτην διακρίνει τὰ φῶτα τῶν οἰκίσκων καὶ ἀκούει τὸν
κώδωνα τοῦ ἐκκλησιδίου, καλοῦντος τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν φαι-
δρὰν πανήγυριν τῶν Χριστουγέννων. Νομίζει ὅτι πλησιάζει
καὶ εἶναι ἀκόμη μακρὰν, πάντοτε μακρὰν. Φθάνει μόνον τὴν
ὕστεραίαν. Ἐχει παρέλθει ἡ χαρμίσματος ἐορτή. Ἀλλ' εὗρι-
σκει τοὺς συγχωριανοὺς συνηθροισμένους. Εἶναι λυπηρὰ ἡ
συνάθροισις. Εἶναι κατηφεῖς αἱ ὄψεις. Εἶναι περισσότεραι ἐκεῖ
γυναῖκες καὶ ὀλίγοι οἱ ἄνδρες, ἡλικιαεῖς πρεσβύται, στηριζόμε-
νοι εἰς τὰς ράδδους τῶν, ἄνδρες ἡλικιωμένοι, παῖδιά ἀνῆλικα.
Λείπουσιν οἱ νέοι.

Εἶναι λυπηρὰ εἰς τὰ Παχιάνικα, τὸ μικρὸν χωρίον του,
συνάθροισις. Ἀνήμερα τῶν Χριστουγέννων τὴν ἐσπέραν ἤλθ
μῆνυμα θλιβερόν καὶ λυπητερὰ σημαίνει σήμερον ὁ κώδων τοῦ
μικροῦ ναοῦ, καὶ ἀντιλαλοῦσι τοὺς θρηνώδεις τοῦ ἤχους οἱ βράχοι.

Ὁ Μητρος ὁ Λιβανός, ὅπου τὸν ἐκαμάρωναν ὅλοι εἰς τὸ
χωρίον, «ἐφονεύθη ἀπὸ μίαν ὁδίδα ἐπάνω εἰς τὸ Μπιζάνι»
ἤλθε καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος τῶν κακῶν εἰδήσεων. Καὶ ἔπειτα
προσέθηκε κινῶν τὴν κεφαλὴν, «καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Κουδαρὸς
ἀπὸ τὴν Κοκκάλαν, ὅπου εἶχε λαβῶθῃ, εἰς τὸ Σκραντάπορο
ἐκλείσσε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ παντός».

Ἡ μήτηρ τοῦ Κουδαρῶ ἀρχίζει νὰ μοιρολογῇ τὸν Λιβανό.

νὰ θρηγῇ τὸν ἴδιον υἱόν. Ἀλλὰ δὲν τοὺς κλαίει, τοὺς ψάλλει.
Καί, ἀποτεينوμένη πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Λιβανῆ, λέγει περὶ τοῦ
ἰδίου ἑαυτῆς υἱοῦ :

Ἔλα κοντά μου, Λιβανῆ.
Ἐσὺ τὸ γνῶριζες καλὰ
ὅτι τὸ χαῖδανάστησα
καὶ τὸ ἐσπούδασα γιατροῦ
γιά τὰ καλὰ γεράματα,
κι' ἀπέϊ') μοῦ τὸ σκοτώσασι
ἐκεῖ 'στὸ Σαραντάπορο.
Χαλάλι του ὁ θάνατος
γιατὶ ἔλευτέρωσε λαό.

Καὶ μὲ τρεμούσας τὰς χεῖρας, μὲ κλονιζόμενα γόνατα προσ-
έρχεται ἡ μάμμη τοῦ ὑπὲρ πατρίδος περόντος Λιβανῆ. Καὶ θέ-
λει ν' ἀρχίσῃ κ' ἐκείνη νὰ ψάλλῃ, ἀλλὰ κλαίει. Καὶ δικαιο-
λογεῖ τὰ δάκρυά της λέγουσα :

Τὸ τί 'ναι τοῦτο ποῦ εἶπεκες²⁾
ὅτ' εἶναι ντρέπος³⁾ καὶ κακὸ
νὰ κλαῖμε τὰ παιδιὰ μας ;
Τὰ κλαῖσι τὰ παιδιὰ τους,
τὰ κλαῖσι κ' ἡ Σπαρτιάτισσες
κ' ἡ Μαυρομυχαλιάνισσες.

Ἀλλ' ἐκράτησε μίαν στιγμὴν τὰ δάκρυά της ἡ γηραιὰ
μοιρολογίστρια καί, ρίπτουσα βλέμμα αὐστηρὸν πρὸς τοὺς παρι-
σταχμένους ἄνδρας, εἶπεν :

1) ἔπειτα.

2) εἶπες.

3) ἐντροπή.

Ἄντρες, ὅπ' ἔχετε ἄρματα
 γιὰ φεύγετε 'στὰ Γιάννενα·
 βοηθάτε τὰ παιδιὰ μας
 τοὺς Τούρκους νὰ νικήσουνε.

Σπ. Λάμπρος

Διονύσιος Σολωμός

Ἐγεννήθη τὴν ἐνάτην Ἀπριλίου τοῦ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, βλαστὸς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας. Οἱ πρόγονοί του, φεύγοντες τοὺς Τούρκους, μετηνάστευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Κρήτην, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος. Ἐπαιδεύθη μὲ τὰ ἰταλικά γράμματα, ὅπως οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἑπτάνησον. Παιδίον μαθητεύει εἰς τὰ λύκεια τῆς Κρεμῶνης καὶ τῆς Βενετίας. Ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1818 ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παθίας. Προωρισμένος διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου ἐπανῆλθεν ὅχι τόσον κάτοχος αὐτῆς, ὅσον πλούσιος ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν σοφίαν καὶ ποίησιν, τὴν λαμπρῶς ἀναθάλλουσιν τότε. Τὸ 1818 μετοικεῖ εἰς Κέρκυραν. Εἶχεν ἤδη γράψῃ τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ποιητικὰ του δοκίμια. Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ποιητὴς τῆς «Φαρμακωμένης».

«Τὰ τραγούδια μου τᾶλεγεσ ὅλα,
 τοῦτο μόνον δὲ θέλεις εἰπῇ...»

Ποῖος δὲν γνωρίζει τοὺς στίχους αὐτοὺς, τόσον ἀπλοῦς ὅσον καὶ ὑψηλοῦς, τοὺς εὐφραδαῖς ὡς ἀπολογία καὶ κατανοκτικούς ὡς προσευχή; Ἦτο ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἕννου πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν», τοῦ «ἄσματος τῶν ἄσμάτων», ὡς τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ Τερτσέτης, τῆς πατριωτικῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ὕμνου, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἡ λυρική φαντασία φέρεται ἀπὸ ἄλματος εἰς ἄλμα καὶ

ἀπὸ πτερυγίσματος εἰς πτερόγιον καὶ ἀπηχεῖ ἔλα τὰ σαλπί-
σματα καὶ ἔλα τὰ κελαδήματα·

«Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή,
κι' ἄρματα ἄρματα ταράζουν;
Ἐπειάχητες Ἑσὺ!

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγοβολή
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ!

Λάμπην ἔχει ὅλη φλογώδη,
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι' ὅλα γυρῶ σου εἶναι φῶς.

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις
τρία πατήματα πατῶς,
σὰν τὸν αὐγό μεγαλώνεις
καὶ ὅτ' ἰέταρτο χτυπᾷς!»

Ἦτον ὁ ποιητὴς τοῦ «Λάμπρου», ὅπου τὸ τραγικώτατον
πάθος δείχνεται μὲ τὴν καταπληκτικὴν ἔντασιν τοῦ δράματος.
Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ ἔπος τοῦ Σολωμοῦ, ἂν δὲν ἀντιχῇ
εἰς ἔλων τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του φέρεται εἰς ἔλων τὰ
στόματα.

Ἡ Κέρκυρα τότε ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ γνησιωτέρα
καθέδρα τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος.

Ἐκεῖ ἀκμάζει ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία· τὸ ἄνθος τῆς ἐλληνικῆς
μαθήσεως· ἐκεῖ διδάσκει· ξένοι φιλόλογοι διατηροῦν ἐκεῖ συνεχῇ
τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν

κίνησιν τῆς Δύσεως. Ὁ κόσμος οὗτος ἀρμόζεται καλύτερα πρὸς τὰς διανοητικὰς ἀνάγκας τοῦ Σολωμοῦ. Εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Ἰονίου ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἄξιον ἄστυλόν διὰ ν' ἀφιερῶσιν ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν θεραπείαν τῆς Τέχνης. Ἐπὶ τριάντα συνεχῆ ἔτη ἔζησεν ἀνάμεσα εἰς τὴν ὥραίαν φύσιν, εἰς τὴν ἐκλεκτὴν κοινωνίαν ἐκείνην. Καὶ παρήγαγεν ἐκεῖ, ἂν ὅχι τὰ πλέον ἄρτια, ἀλλὰ τὰ πλέον μεγαλοφάνταστα ἔργα του. Συνεπλήρωσε τὰ ὠραιότερα τεμάχια τοῦ «Λάμπρου», ἐνεπνεύσθη τὸν «Κρητικὸν» καὶ τὴν «Φαρμακωμένην ὅσῳ Ἀδῆν». Ἐσχεδιάσας τὸ «Carnen Seculare», τὸν «Νικηφόρον Βρυέννιον», τὸν «Ἀνατολικὸν Πόλεμον»· τὴν ἔθνικὴν ἰδέαν ποικίλως καὶ πλουσίως ἐξητοῦσε νὰ συμβολίσῃ εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα. Μετέφραζεν Ὀμηρικὰς Ραψωδίας. Ὑφαίνει καὶ ἐξῶφαίνει καὶ κατέλυε καὶ ἀνέπλαττε, κάθε φοράν καὶ τεχνικώτερον, τὴν μεγάλην ἐπικολυρικὴν σύνθεσιν τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων», ἀποθέσιν τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τοῦ Μεσολογγίου. Ἐκεῖ τέλος ἔγραψε τὸν «Πόρφυραν», τοῦ ὁποῦ τοῦς ὀλίγους περισωθέντας στίχους διαπνέει θεία τις πνοή.

Ἐκεῖ μεταξὺ κοινωνίας ἀνεπτυγμένων, μεταξὺ κοινωνίας νεολαίας προσιτῆς εἰς τὰ δυσκολοπρόσιτα τῆς Τέχνης, ὁ Σολωμὸς δὲν ἐκτιμᾶται μόνον ὡς ἑξοχος ποιητής, ἀλλὰ τιμᾶται ὡς ἥρωες τοῦ πνεύματος. Οἱ νέοι τῆς Κερκύρας διεκδικοῦσιν ὡς δόξαν ἔστω καὶ ἀπλήν πρόσκλησιν τοῦ δυσκολοκοινωνήτου ποιητοῦ· εἰς τὸν περίπατον, διὰ νὰ σταθοῦν παραπλεύρως του, εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ ἐμιλήσουν μαζί του.

Ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς, μόλις ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ἐξοδεύει νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν γερμανομάθειάν του διὰ νὰ μεταφράσῃ καὶ παραδίδῃ πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν λατρευτὸν διδάσκαλον τόμους τοῦ Ἐγγέλου καὶ τοῦ Σίλλερ. Καὶ αὐτὰς τὰς ὅχι ὀλίγας ἰδιοτροπίας του σέβονται ὡς νόμους αἱ φίλοι του. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, περαστικὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, νεόνομος τότε, συναντᾷ καθ' ὁδὸν τὸν ποιητὴν, στενώτατα συνδεδεμένον μαζί του. Τὸν παραλαμβάνει διὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ μὲ

τὴν νεκρὸν σύντροφον τοῦ βίου του. Ἄλλ' ὁ παράξενος ποιητὴς δὲν πείθεται ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ μόνον συγκαταναεῖ νὰ σταθῇ ἀπέξω· ἐκεῖ κληθεῖσκα ὑπὸ τοῦ συζύγου κατέλθεν ἡ εὐγενὴς δέσποινα εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν χαιρετίσῃ. . .

Ὁ μέγας ποιητὴς τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, ὁ Καρδούτσης, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Δάντη, εἶπεν· «Ἐψαλεν εἰς τὴν «Θεῖαν Κωμῳδίαν» του τὰ ὑψηλότετα τῶν ψυχῶν μυστήρια, ὅχι τῆς ἰδικῆς του, ἢ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πάσης ψυχῆς».

Ὁ Σολωμὸς δὲν ἠτύχησε νὰ καταλίπῃ μέγα καὶ ὑπερτέλειον μνημεῖον, ὥς τὸ κληροδοτηθὲν εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τὸν Δάντην, ἀλλ' ἐφιλοδόξησε τὴν ποίησιν ὥς ὁ ὑψηλότετος ἐκεῖνος ποιητὴς. Διὰ τοῦτο ὁ στίχος καὶ τοῦ Σολωμοῦ ἀπευθύνεται πρὸς ὅλας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς· προϋποθέτει ἀριότητα πνευματικῶν χαρισμάτων ἢ πλήρη ἀντίληψιν τοῦ κάλλους αὐτοῦ. Ὁ Σολωμὸς ἀνέβαλλεν ἐκάστοτε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ κοινὸν τὰ φωτεινότερα καὶ τολμηρότερα τῶν τέκνων του. Ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα. Παλαίει διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὸ δυσκολοῦπότακτον ὀλικὸν εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν τῆς Τέχνης. Προβαίνει διὰ μεθοδικῆς διορθώσεως τῶν ἔργων του καὶ ἀναπλάσεως.

Ἀπὸ τὸ 1833 περιπλέκεται εἰς δίκην συγκινητικὴν ἀσυγκρίτως περισσώτερον παρ' ὅσον αὕτη ἠπέλγησε τὴν ὀλικὴν του ἄνεσιν, κατέφερεν ἐναντίον του, ὥς λέγεται, καίριον ἠθικὸν τραῦμα. Καὶ τὴν μὲν δίκην ἐκέρδισε μετ' ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ μετὰ τὴν παντοεινὴν θυσίαν τῆς γαλήνης του. Βεχθημδὸν ἢ ὀξυθυμία, ἢ μελαγχολία, ἢ φιλοποσία, ἢ μισανθρωπία, ἢ νευροπάθεια κρατοῦσιν ἰσχυρότερον αὐτοῦ· τέλος ἀποθνήσκει τὴν ἐνάτην Νοεμβρίου τοῦ 1857 εἰς τὴν Κέρκυραν, θῦμα ἐγκεφαλικοῦ παθήματος.

Μόλις ἠγγέλθη ὁ θάνατός του, ἡ Βουλὴ τῶν Ἰονίων διέκοψε τὴν συνεδρίαν καὶ ἐκήρυξε δημόσιον τὸ πένθος. Ἐκλείσθησαν τὰ θέατρα. Ὁ λαὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων συνέρρου-

σεν εἰς τὴν κηδεῖαν, πάνδημον. Δώδεκα νέοι αὐθόρμητοι ζητήσαντες ὑπεδάσταζον μέχρι τοῦ τάφου τὸ φέρετρον...

Τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἴσως μέρος τῶν στίχων καὶ τῶν ρυθμῶν, ποῦ ἐξήρχαντο ἀπὸ τὰ χεῖλη του ὡς λειτουργία πρὸς δόξαν τοῦ αἰωνίου καλοῦ, ἀπέθανε μαζί του. Καὶ κατάπληξις ὀδυνηρὰ ἐκυρίευσε τοὺς φίλους καὶ τοὺς θαυμαστάς· διότι ἐγνώσθη ὅτι οἱ λόγιοι ἄνδρες οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἐπιστάσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπάντων του—χρόνον τινὰ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου—δὲν εὑρον εἰς τὰ χειρόγραφα, ὅσα τοῖς παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν συγγενῶν, τίποτε σχεδὸν ἄρτιον καὶ πλήρες ἀπὸ τὸν προσδοκώμενον θησαυρὸν. Λάμποντα μόνον συντρίμματα τῶν αἰθερίων κόσμων καὶ ἀνεπανόρθωτα χάσματα καὶ ἀπλήρωτον κενόν. Σχεδιάσματα εἰς τὸ πεζὸν ἰταλιστί, ἀτελείωτα τεμάχια, στίχους μεμονωμένους· ποῦ καὶ ποῦ ὀλιγόστιχα ἀποσπάσματα, στοχασμοὺς ἐπὶ στοχασμῶν, παραλλαγὰς ἐπὶ παραλλαγῶν· ἐρείπια φανταστικῶν ναῶν καὶ λείψανα μαγικῶν παλατιῶν· καὶ ἀντὶ τοῦ ὅλου ἔργου, ἐδραίως καὶ ἐναρμονίως συνηρμολογημένου, ἀραιὰ τινὰ μόνον κτίσματα αὐτοῦ καὶ δείγματα συσσωρευμένου ὕλικου. Ἐκ τούτων μόλις ἐννοοῦμεν ποῖον θὰ ᾔητο τὸ οἰκοδόμημα. Καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐν μέρει μᾶς τὸ ἀποκαλύπτουν, ἐν μέρει μᾶς ἀφίνουν νὰ τὸ φαντασθῶμεν, οἱ ἐκδότηαι τῶν «Εὐρισκομένων τοῦ Σολωμοῦ», ὡς ἐτυπώθησαν ταῦτα τῷ 1859 εἰς τὴν Κέρκυραν, μετὰ τὴν σοφὴν μελέτην τοῦ Πολυλά, προτιχθεῖσαν τοῦ βιβλίου.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐχάθησαν, καὶ κατὰ τρόπον δυσεξιχνίαστον, τὰ ἔργα τοῦ μεγίστου τῶν ποιητῶν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, διὰ τῶν ὁποίων ἡ νέα μας ποίησις θὰ ἠδύνατο εὐτόλμως ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀλλοφύλους ἀδελφάς της. Ἴσως κακοῦργος ὑπολογισμὸς· τὰ ὑπεξήρρεσεν· ἴσως χεῖρ ἐναγῆς τὰ κατέστρεψεν· ἴσως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἐν στιγμῇ τίς οἶδε τίνος παροξυσμοῦ τὰ ἐξηφάνισεν· ἀλλ' ἢ οὕτως ἢ ἄλλως, ἡ μυστηριώδης των ἐκλειψις εἶναι ὡς τὸ τελευταῖον κτύπημα ζοφερᾶς μοίρας, ἢ ὁποῖα κατεδίωκε τὸν ποιητὴν.

Καὶ ὅμως ἡ καταστροφή αὕτη ἐξηφάνισε μὲν τὸ μέγα ἀρχι-
τεκτονικὸν σύνολον καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀρτιότητα τῶν ἔργων
τούτων, ἀλλὰ προσέδωκεν εἰς ταῦτα, εἴτε συντρίμματα, εἴτε
ἀπλᾶ σχεδιάσματα, χάριν ἀφθαστον. . .

Ἐπιβάλλονται μὲ τὴν σεπτότητα τῶν ἐρειπίων καὶ μὲ τὸ
μυστήριον τῶν συμδόλων. Ἡ σκοτεινότης των δὲν εἶναι ἀποτέ-
λεσμα φραστικῆς ἀδυναμίας, ἀλλ' εὐγλωττίας σιωπηλῆς, ὡς
προσώπου τὸ ὅποιον θὰ ἐσφράγιζε τὸ στόμα τοῦ καὶ θὰ μετε-
βίβαζεν ἔλθην τὴν εὐφράδειαν τῆς γλώσσης εἰς τὴν λάμπιν
τῶν ὀφθαλμῶν.

Κ. Παλαμᾶς

Ἀπὸ τοὺς ἀποθανόντας Νεοέλληνας ποιητὰς

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἡ καταστροφή τοῦ Δράμακῃ

(Ἀπὸ τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον)

Στροφή 75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

76

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἄθῳα δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
 σὰν τὸ κῆμα εἰς τὸ γιαλό.
 Ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλληκαράδες
 δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

ὦ τρακόσιοι! Σηκωθῆτε
 καὶ ξανάλθετε σὲ μᾶς.
 Τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
 πόσο μοιάζουν με σᾶς.

79

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται
 καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
 εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
 καὶ ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
 πεῖνα καὶ θανατικὸ
 ποῦ μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελέθρου
 περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
 ἀπεθαίνανε παντοῦ
 τὰ θλιμμένα ἀλομεινάρια
 τῆς φρυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ Ἐσὺ ἀθάνατη, Ἐσὺ θεία,
 ποῦ ὅ,τι θέλεις ἠμπορεῖς,
 εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
 ἡμῶν περπατεῖς!

83

Ἦσ' τὴ σκιά χερσολιασμένες,
 Ἦσ' τὴ σκιά βλέπω κ' ἐγὼ
 κρινοδάχτυλες παρθένες,
 ὅπου κύνουνε χορό.

84

Ἦσ' τὸν χορὸ γλυκογυρίζουν
 ὦραϊα μάτια ἔρωτικά,
 καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
 μαῦρα, ὀλόχρουσα μαλλιά.

85

Ἦσ' ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει
 πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
 γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
 γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας.

86

Μεσ' ἴσ' τὰ χόρτα, ἴσ' τὰ λουλούδια
 τὸ ποτῆρι δὲν βασθῶ.
 Φιλελεύθερα τραγούδια
 σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

Ἐπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι

(Ἀπόσπασμα)

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει,
 λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρὶ κ' ἡ μάγνα τὸ ζηλεύει.
 Τὰ μάτια ἡ πείνα ἐμαύρισε· σιὰ μάτια ἡ μάγνα μνέει·
 στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παρήμερα καὶ κλαίει·
 Ἔρμο τουφέκι σκοτεινὸ, τί σ' ἔχω ἔγὼ στὸ χέρι ;
 ὁποῦ σὺ μοῦγινες βαρὺν κι' ὁ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει ;

....

Ἄλλ' ἥλιος, ἄλλ' ἄδρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
 ὁ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
 τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ κι' ἐπάνου τῇ σημαίᾳ
 ποῦ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
 παντόγυρα στὸν ὁμορφον ἄερα τῆς ἀντρείας
 κι' ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κ' ἡ γῆ χειροκροτοῦσε·
 κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε
 κ' ἐσκόρπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης·
 «Ὁμορφη, πλούσια κι' ἄπαρτη καὶ σεβαστὴ κι' ἁγία !»

....

Καὶ βλέπω πέρα τὰ παιδιά καὶ τὲς ἀντρογυναῖκες
 γύρου στὴ φλόγα π' ἀναφαν καὶ θλιβερὰ τὴ θρέψαν
 μ' ἀγαπημένα πράματα καὶ μὲ σεμνὰ κρεβάτια,
 ἀκίνητες, ἀστέναχτες, δίχως νὰ ρίξουν δάκρυ·
 Καὶ ἄγγιζ' ἡ σπίθα τὰ μαλλιά καὶ τὰ λυωμένα ροῦχα.

....

Εἶν' ἔτοιμα ὅσῃν ἄσπονδη πλημμύρα τῶν ἄρμάτων
 θρόμο νὰ σχίσουν τὰ σπαθιά, κι ἐλεύθεροι νὰ μείνουν,
 ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδῶθε μὲ τὸ Χάρο!

Τὸ Μεσολόγγι

(ἀπόσπασμα)

Δὲν ἦταν τῇ μέρα τούτῃ
 μοσχολίβανα, ψαλμοί,
 νά, μολύβια, νά, μπαροῦτι,
 νά, σπαθιῶν λαμποκοπή.

Ὅσον ἄερα ἀνακατώνονται
 οἱ σπιθόβολοι καπνοὶ
 καὶ ἀπὸ πάνου φανερώνονται
 ἥσκει θεῖοι, πολεμικοί.

Καὶ εἶναι αὐτοί, ποῦ πολεμῶντας
 ἐσκεπάσανε τὴ γῆ,
 πάνου εἰς τ' ἄρματα βροντῶντας
 μὲ τὸ ἐλεύθερο κορμί.

Καὶ ἀγκαλιάσματα ἐκεῖ πλήθια,
 δάφνες ἔλαβαν, φιλιά,
 ὅσα ἐλάβανε εἰς τὰ στήθια
 βόλια, τούρκικα σπαθιά.

Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχοι
 περιζώνουνε πυκνοὶ
 τὴν ψυχὴ τοῦ Πατριάρχη,
 ποῦ τὸν πόλεμο εὐλογεῖ.

Ἡ σκιὰ τοῦ Ὀμήρου

Ἐλαμπε ἀχνὰ τὸ φεγγαράκι, εἰρήνη
 ὅλην, ὅλη τὴ φύση ἀκίνητοῦσε,
 καὶ μέσ' ἀπὸ τὴν ἔρημην τὴν κλίνην
 τ' ἀηδόνι τὰ παράπονα ἀρχινοῦσε.
 τριγύρω γύρω ἡ νυχτικὴ γαλήνη
 τὴ γλυκύτατη κλάψα ἠχολογοῦσε.
 Ἀπάντεχα βαθὺς ὕπνος μὲ πιάνει
 κι' ὀμπροστιά μου ἕνας γέροντας μοῦ ἐφάνη.

Στὸ ἀκρογιάλι ἀναπαύοτον ὁ γέρος·
 ὅτ' αἰ παλαιὰ τὰ ροῦχα, τὰ σχισμένα,
 γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
 τ' ἀργὰ μαλλιά του ἐσκόρπαιε τ' ἀσπρισμένα,
 κι' αὐτὸς εἰς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρος
 τὰ μάτια ἐστριφογύριζε σβυσμένον·
 ἀγάλη γάλη ἐσηκώθη ἀπὸ χάμου
 κι' ὥσ' ἂν νᾶχε τὸ φῶς του ἦλθε κοντά μου.

Χριστὸς Ἀνέστη !

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
 τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερον ἀστέρι,
 σύγγεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
 τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 κι' ἀποκεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
 τόσο γλυκὸ ὅτ' ὁ πρόσωπο τ' ἀέρι,
 ποῦ λὲς καὶ λέει μεσ' ὅτ' ἡς καρδιάς τὰ φύλλα :
 «Γλυκειὰ ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος μαυρίλα».

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 μέσα ἴστες ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
 ἀνοίξετε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
 ὁμπροστὰ στοὺς Ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε «Χριστὸς Ἀνέστη» ἔχθοι καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὥραϊα στήν ἀγκαλιὰ ἢ μαννάδες·
 γλυκόφωνα, κυττῶντας ταῖς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
 λάμπει τὸ ἀσῆμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
 ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ χύνουνε ἢ λαμπάδες·
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι
 ὁποῦ κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΒΟΥ

Εἰς Σοῦλι

Α

Φυσάει σφοδρὸς ὁ ἄερας,
 καὶ τὸ δάσος κυμαίνεται
 τῆς Σελλαίδος· φθάνουσι
 μακρὰν ἐδῶ, ὅπου κάθομαι
 ρουσικά μέτρα.

B

Ἀφροντίσταν ποιμένων
 στίχοι δὲν εἶναι, ἦ γάμον,
 ἦ πανηγυριζόντων
 νέων γυναικῶν καὶ ἀνθρώπων,
 μήτε ἱερῶν.

Γ

Ἄλλη λαμπρὸ πανηγυρις
 τὴν σήμερον ἐορτάζεται
 εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἄγγελος
 χορεύει τοῦ πολέμου·
 δάφνας μοιράζει.

Δ

Βράχοι ὑψηλοί, διαβόητοι,
 βουνὰ τοῦ τετραχώρου,
 ἀπὸ σᾶς καταβαίνουνσι
 πολλοὶ καὶ δυνατοὶ
 ἀδάμαστοι ἄνδρες.

Ε

Κάθε χέρι, κλαδί·
 κάθε κεφάλι φέρνει
 στέφανον· ἀπὸ βράχου
 πηδᾶουν εἰς βράχον ψάλλοντες·
 πολέμιον ἄσμα.

Σ

· « Μακρὰν καὶ σκοτεινὴν
 » ζωὴν τὰ παλληκάρια
 » μισοῦν ὄνομα ἀθάνατον,
 » θέλουν καὶ τάφον ἔντιμον,
 » ἀντὶς διὰ στρῶμα ».

Ζ

· Οὕτως ἐβόουν· συμφώνως
 τ' ἄρματά τους ἐβρόνταον
 καὶ τ' ἄντρα... — ὦ, δὲν ἀκούω
 πλέον παρὰ τὸν ἄνεμον
 καὶ τοὺς χειμάρρους. —

Η

· Ἐσὺ ὅπου τρέχεις, πρόσμενε,
 ὦ στρατιῶτα· εἰπέ μου,
 καὶ ἄς μὴ σὲ κυνηγήσῃ
 βόλι τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ἐπῆγαν
 οἱ σύντροφοί σου;

Θ

· « Λεῖπει ὁ καιρός. Ἄν ἔχῃς
 » ἑλαφρὰ τὰ ποδάρια,
 » καὶ τὸ στῆθος, ἀκολούθα με·
 » τρέξε καὶ σὺ μ' ἐμένα·
 » μᾶς φεύγει ἡ ὥρα ».—

I

Γνωρίζω τὴν φωνήν σου.
 Ὅδηγει. — Οἱ βράχοι φεύγουσι
 τώρα ὑπὸ τὰ πατήματα
 συχνά, φεύγουν ὀπίσω
 σπήλαια καὶ δένδρα·

IA

Τῶν ποταμῶν πλατέα
 νερά, βαθέα λαγγάδια,
 ἔρημα μονοπάτια,
 δάση, βουνά, χωράφια,
 φεύγουν ὀπίσω.

IB

Ἴδου τὸ Καρπενήσι·
 αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ψηλώματα,
 ὅπου ἀναμένω, βλέπω
 κρυπτὸν στεφανωμένων
 σύνταγμα ἡρώων.

IIΓ

Καὶ ἀντίκρυ τὰ ἀναθρέμματα
 τοῦ Ὅσμαν μὲ δίχως τάξιν,
 πλὴν χιλιάδας, χιλιάδας
 βλέπω συγκεχυμένων
 λεζῶν καὶ ἱππέων.

ΙΑ

Ὡς εἰς χώραν ἐορτάζουσιν
 συντρέχει μὲν ὁ κόσμος
 πολὺς, κλαγγὰς δὲ ὀργάνων,
 φωνὰς δὲ ἀνδρῶν χαιρόντων
 ἀκούεις καὶ κρότον.

ΙΕ

Οὕτω καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον
 τῶν βαρβάρων ἀκούεις
 κραυγὰς, τύμπανα, κτύπους·
 ὅμως ἀτρέμα ὁ Θάνατος
 στέκων τοὺς βλέπει.

Ις

Ὡς τόσον τῆς ἡμέρας
 τὸ φῶς ἐγένηκ' ἄφαντον·
 τοὺς οὐρανοὺς σκεπάζει
 τὸ φοβερόν σου κάλυμμα
 ἱερὰ νύκτα.

ΙΖ

Μητέρα φρονημάτων
 ὑψηλῶν, συνεργὲ
 ψυχῶν τολμηροτάτων.
 νύκτα οὐρανία καὶ σύγχρονα
 δικαιοσύνης,

ΙΗ

Συχνὰ ἀπὸ σὲ παιδεύονται
 λαοὶ ἄφρονες, ἄσωτοι·
 συχνὰ καὶ τῶν τυράννων
 ἀλλάξεις τὴν χρυσῆν
 ζώνην καὶ στάκτην.

ΙΘ

Τώρα ἐδῶ τὸ πυκνότερον
 σκότος σου χῦσε. Ἄνθρωπος
 ἄνθρωπον ἅς μὴ βλέπη,
 ἅς μὴ ξανοίγῃ μάτι
 χεῖρα ὠπλισμένην.

Κ

Τὸ πνεῦμα ταραγμένον
 τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μου
 ἅς πλάσῃ φοβεροὺς
 γίγαντας, καὶ ἅς φαντάζεται
 παντοῦ μαχαίρας.

ΚΑ

Ἀκούω, ἀκούω τὸν θόρυβον
 ὡς ἀρχομένης μάχης·
 κουφοβροντάει τοιούτως,
 ὅτε ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους
 ρίχνεται ἡ θάλασσα.

ΚΒ

Δάσος βοάει τοιούτως,
 ὁπότε ἀπὸ τὰ σύγνεφα
 σκληρὸς τὸ δέρνει ὁ ἄνεμος·
 ξηρὰ τὰ φύλλα φεύγουσιν
 εἰς τὸν αἶερα.

ΚΓ

Νά, τῶν σπαθιῶν ὁ κρότος
 προδήλως τώρα ἀκούεται·
 νά, πέφτουν ὡς οὐράνιαι
 βρονταί, πολλά, ἀπροσδόκητα
 βόλια θανάτου.

ΚΔ

Νά, πανταχοῦ σηκώνονται
 ὄμοῦ καὶ τῶν νικόντων,
 καὶ τῶν νενικημένων
 ἡ φωναί, τρομερὴ
 φριχτὴ ἁρμονία.

ΚΕ

ὦ ἄγγελοι, ὁποῦ ἐτάχθητε
 φύλακες τῶν δικαίων,
 τῆς Σελλαιίδος σώσατε
 τὰ τέκνα καὶ τὸν Μπότσαρην
 διὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΣ

Ἐπ' αὖς ἡ μάχη δλότελα,
 ἀναχωρεῖ καὶ ἡ νύκτα·
 ἰδοὺ ποῦ τ' ἄστρα ἀχνίζουσι,
 καὶ οἱ καθαροὶ λευγαίνονται
 αἰθέριοι κάμποι.

ΚΖ

Πυκναί, πυκναί ὥς ὁμίχλη,
 περνάουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου
 τῶν ψυχῶν ἢ χιλιάδες·
 τὰ χέρια των ἀκόμα
 στάζουν αἷμα.

ΚΗ

Ἄνομοι, τὸν Σταυρὸν
 ἐχθρὸν ἐπῆραν· καὶ ἄγγελος
 τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὸ πρόσωπόν·
 του λάμπει ἡ καταδίχη,
 ρομφαία εἰς τὸ χέρι.

ΚΘ

Ἴδοὺ ἀνὰ δεκάδας,
 πετάουν καὶ τῶν Ἑλλήνων
 τὰ πνεύματα ἐλαφρά·
 ἀστράπτουν ὥς ἡ ἀκτῖνες
 τοῦ πρώτου ἡλίου.

Λ

Φέρνει Σταυρὸν καὶ βάττε
 ὁ πτερωμένος ἄγγελος
 ποῦ τοὺς ἡγεμονεύει·
 ψάλλοντες ἀναβαίνουνσιν
 ὑπὲρ τὰ νέφη.

ΛΑ

Ψυχαὶ μαρτύρων, χαίρετε·
 τὴν ἀρετὴν σας, ἄμποτε
 νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον,
 καὶ νὰ φέρω τὴν λύραν μου·
 μὲ σᾶς νὰ ψάλλω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ

Ἡ δάξνη καὶ τὸ ἀηδόνι

(*Επὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ)

Μαύρισε, κῦμα, τὸν ἀφρὸ
 καὶ σεῖς, βουνά, τὸ χιόνι,
 γιὰτ' ἦλθε βαρυχειμωνιά
 καὶ δὲ λαλεῖ τᾷηδόνι,
 τᾷηδόνι ποῦ τραγούδησε
 εἰς τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη.
 Κλάψτε, βουνὰ καὶ βράχοι,
 τᾷηδόνι δὲ λαλεῖ...

Καὶ σύ, δαφνοῦλα ἑλληνική,
 φυλλόχλωρη δαφνοῦλα,
 ἔσὺ ποῦ τάνθη σου ἔλουζες
 τὴ νύχτα στὴ δροσοῦλα,
 γιὰ νὰ σὲ βλέπη ὥμορφη
 καὶ νὰ σὲ καμαρώνη,
 πές μου γιατί τὰηδόνη,
 δαφνοῦλα, δὲ λαλεῖ ; . . .

Τοῦ μύρισεν ἡ ἀνοιξη,
 ποῦ πλάκων' ἀπὸ πέρα,
 καὶ λαίμαργο θὰ σῶφυγε
 ψηλὰ μες 'στὸν αἰθέρα,
 πρῶτο νὰ πάγη νὰ τὴν βρῇ
 καὶ νὰ τὴν ἀπαντήση,
 γλυκὰ νὰ τὴν φιλήση
 καὶ ν' ἄλθουνε μαζί.

"Αχ ! πότε ν' ἄλθ' ἡ ἀνοιξη -
 νὰ ἰδῇς ἂν θὰ γυρίση !
 "Αχ ! πότε τὸ τριαντάφυλλο,
 δαφνοῦλα μου, θ' ἀνθίση,
 νὰ πᾶς νὰ βρῇς τὰ φύλλα του,
 νὰ νιώσης τὴν ὁσμὴ του ! . . .
 Ποιὸς ξεύρει τὴν πνοή του
 μὴν εὔρης μέσα ἐκεῖ ;

"Αχ ! πότε ν' ἄλθ' ἡ ἀνοιξη,
 νὰ λυώσουνε τὰ χιόνια,
 νὰ πάψουν τὰστραπόβροντα,
 ν' ἄλθοῦν τὰ χελιδόνια,
 γιὰ νὰ τοὺς πῇς, δαφνοῦλα μου,
 τὴν ἄσπλαχνή σου μοῖρα ;

Ποιὸς ξεύρει, μαύρη χήρα,
κ' ἐκεῖνα τί θὰ ποῦν.

Παρηγορήσου, δάφνη μου,
γιατὶ δὲν εἶσαι μόνη,
ποῦ καρτερεῖς τὸ φίλο σου,
ποῦ καρτερεῖς τᾶηδόني.
Νᾶξευρες πόσα κόκκαλα
καὶ σπλάχν' ἀνδρειωμένα
στὸ μνήμα ξιπλωμένα
μὲ σὲ τὸ καρτεροῦν.

Τὸ λάλημά του τ' ἄκουσαν
στὴν πρώτη παρουσία
σὰν τοῦ πολέμου σάλπιγγα,
σὰν ἄλλη τρικυμία,
κ' εὐθὺς ἐπάνω στ' Ἄγραφα
βροντοῦν ἀστροπελέκια,
ἀνάφτουν τὰ τουφέκια,
καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ πολεμοῦσανε
οἱ μαῦρ' οἱ πεθαμένοι,
τᾶηδόني μὲ τὸ λάλημα
τὸ αἶμα τους ζεσταίνει,
καὶ σὰν ἐμοιρολόγασε,
καὶ σὰν ἐτραγουδοῦσε
ἡ δάφνη πάντ' ἀνθοῦσε,
ἀνθοῦσε κ' ἡ μυρτιά.

Ὁ φοβερός του ἀντίλαλος
στὸ Μεσολόγγι φθάνει

τὴν ὥρα ποῦ τοῦ κλοῦσανε
τὰ μάτια νὰ πεθάνῃ,
τὴν ὥρα ποῦ ὁ δεσπότης του
φλόγα, καπνὸ ντυμένος,
ἀνέβαινε καμμένος
στὸν οὐρανὸ ψηλά.

Ἐπέρασε τὸ λάλημα
λόγγους, βουνά, λιβάδια,
καὶ τὸ νεράκι, πῶς τρεχε
κρυφὰ μέσ' ὅτ' ἀγγαδία,
χαρούμενο σὰν τᾶλ' οὔσε
μέσ' ὅτ' ἀφρὸ τὸ παίρνει
καὶ τρέχοντας τὸ φέρνει
στὸ κῦμα τοῦ γιαιλοῦ.

Κ' εὐθὺς τὸ κῦμα φούσκωσε,
ἐμάνιωσε, θεριεύει,
βλέπει τὴ γῇ ἐλεύθερη
καὶ βράζει καὶ ζηλεύει.
Βογγαίει καὶ ἀνδρειεύεται,
ἀφρίζει, μεγαλώνει
καὶ τὴν κορφή ψηλώνει
σὰν τὴν κορφή βουνοῦ.

Ἄχ! τότε πόσα βλέμματα,
π' ἀστράφταν σὰν ἀστέρια,
ἐκύτταζαν τὴ θάλασσα
καὶ πόσα, πόσα χέρια,
σὰν νᾶταν ἀπὸ μάρμαρο
βαρειά κι' ἀνδρειωμένα
ἐδείχναν τεντωμένα
τὸ κῦμα στὸ γιαιλό.

Γιατὶ κρυφὸς χτυπόκαρδος
 τοὺς εἶπε πῶς θὰ ἰδοῦνε
 μιὰ μέρα ν' ἀνεμίζουνε,
 στ' ἀγέρι νὰ πετοῦνε
 φλάμπουρα γαλανόλευκα,
 σὰν κύματ' ἀφρισμένα
 περήφαν' ἀπλωμένα
 σὲ πέλαγο ἔθνικό.

ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Ἡλιοθεοσεύματα

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφές ὁ ἥλιος βασιλεύει
 καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφές ἀλλάζουν,
 πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δλόχρυσες, γαλάζες
 κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρός, λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
 Τὴν πύρη τοῦ καλοκαιριοῦ τὴ σβυεῖ γλυκὸ ἀμεράκι
 ποῦ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποῦ φέρνουν τ' ἀκρογιαλῖα.
 Ἀνάρῃα τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογάει καὶ τριῖζει·
 ἢ βρύση, ἢ χορταρόστρωτη, δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει·
 θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἡσκιώνουν,
 τὰ ζάλογγα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
 καὶ οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ

Περιγραφή τῆς νύκτας

Εἶχε νυκτώση.—Τ' οὐρανοῦ βαθύτατη μαυρίλα
 τῇ γλῶνι τοῦ κάμπου ἐσκέπαζε καὶ τοῦ βουνοῦ τὰ φύλλα·
 μαυρολογοῦσαν τὰ νερὰ κ' οἱ βράχοι τῆς θαλάσσης·
 ἄστρο γλωμὸ δὲν ἔφεγγε 'στὴν ἐρημιὰ τῆς πλάσης
 καὶ μόνον ἔκανε, κρυφὰ περνῶντας, τὸ φεγγάρι
 μίαν ἄκρη ἀπὸ τὰ σύννεφα λάμψη ἀργυρῇ νὰ πάρῃ.
 Φωνὴ δὲν ἄκουες, πούπετα δὲν ἔβλεπες διαβάτη·
 εἶχε τὸν ὕπνο ἀποδεχτῇ καλύβι καὶ παλάτι.
 Δὲν ἐσπαρνοῦσαν τὰ πουλιά, ποῦ σύσκοτα εἶχαν βάλῃ,
 σκέπη θερμή, τὴν ἴδια τοὺς φτεροῦγα στὸ κεφάλι.
 Ἦταν τὸ χόρτο, τὸ κλαρὶ κι' ὁ ἀνθὸς τὴν ὥρα ἐκείνη,
 τοῦ μαμμουνδιοῦ προσκέφαλο, τῆς πεταλούδας κλίνη.
 Τ' ἀρνὶ 'στὴ μάντρα ἐπλάγιαζε, τ' ἀγρίμι 'στὴ μονιά του,
 ὅλα τὰ πλάσματα, Θεέ, 'στὸν ἥσκιο σου ἀποκάτου !

Ἡ ἐσπέρα

Ἡ 'μέρα σβύεται. Ὅπου κυττάξεις, ὅπου
 τ' αὐτί σου γύρῃ, ἀσάλευτη γαλήνη
 ποῦ καὶ 'στὸ στήθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
 γλυκὰ-γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

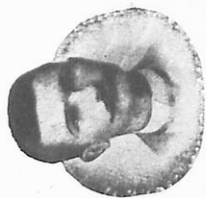
Ὡ κάμε ἀπ' τὸν κόσμο, ἀγάπης ὦρα,
 νὰ πάψῃ καθ' ἀφωρεσμένη μάχη !
 Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι καὶ τώρα
 γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κῦμα οἱ βράχοι.

Γεώργιος Βιζυηνός

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Κώστας Κροντάλλης

Κωστής Παλαμάς

Ἀγγέλος Καρακβίτσας

Γεώργιος Δροσίνης

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χρυσὸν μελίσσι,
 ποῦ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε του πάρη·
 μέσ' ὅτ' ὁ κόρφο του, ἰδὲς νὰ ξενυχτίσῃ
 γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλινάρι !

Ἵστὸν οὐρανὸν κάθε λουλοῦδι χύνει
 λιβάνισμα λατρείας, ἐδῶθε κάτου,
 καὶ ὁ γαλάζιος ναὸς μ' εὐγνωμοσύνη
 τ' ἄνθια ποτίζει μὲ τὴ θεία δροσιά του.

Ἡ θάλασσα γελαεῖ τὴν ἀργυρώνει
 τὸ φεγγάρι ποῦ πάει κατὰ τὴ δύσι·
 λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει,
 δίχως αὖρα καμμία νὰ τὴ βοηθήσῃ.

Ἀπάνου, κάτου· ὅπου κυττάξῃς, ὅπου
 τ' αὐτί σου γύρῃ, ἀσάλευτη γαλήνη
 ποῦ καὶ ὅτ' ὁ στήθος τοῦ καιμένου ἀνθρώπου
 γλυκὰ-γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

ΔΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΜΑΒΙΑΝ

Ἦ καλὰ λελήπειρα

— «Ἀρχόντισσα Ροδίτισα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε». — «Ἐγὼ ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 κ' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' ὅτ' ὁ ὥραϊα
 κορμιά, ποῦ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 ὅστον αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
 μὲ τῆς ἀντρείας τ' ἀμάραντα προνόμια.
 Μὲ μάλαμια γραμμένους τὸ δοξάζει,
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου,
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

ΙΟΥΛΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ

Ἡ τελευταία εὐχή τοῦ κλέφτη

Ἐχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ καὶ κρυσταλλένιες βρύσες,
 χαράματα μὲ τὲς δροσιές, νύκτες μὲ τὸ φεγγάρι,
 καὶ σεῖς, μαῦρα κλεφτόπουλα ποῦ τὴν Τουρκιὰ ἐτρομάζετε !
 Ἀρρώστεια δὲ μ' ἐπλάκωσε καὶ πηαίνω νὰ πεθάνω·¹⁾
 κι' ἂν πάρῃ βόλι τὸ κορμί, πάλ' ἡ ψυχὴ ἀπομένει.
 Μαῦρο πουλάκι θὰ γενῶ, μαῦρο χελιδνάκι,
 νᾶρθῶ τὸ γλυκοχάραμμα νὰ ἰδῶ ποῦ πολεμᾷτε
 καὶ σὰ σκολάση ὁ πόλεμος καὶ βγῇ τᾶχνὸ φεγγάρι
 πάλι θὲ νᾶρθῶ νὰ σταθῶ σ' ἓνα κυπαρισσάκι,
 τὰ λίγα τὰ κλεφτόπουλα ποῦ βρῶ ὅτῃ γῇ νὰ κλάψω
 μέσα ὅτῃς νύκτας τὴν ἐρμιά, ὅστον ὕπνο ποῦ κοιμῶνται
 ν' ἀκούσουν ἢ μαννάδες τοὺς νὰ τὰ μοιρολογήσουν !
 — Γιὰ ἰδές, ἡ θύρα τοῦ Πασσᾶ, καὶ πᾶψε τὸ τραγοῦδι !
 Ἐχετε γειά, ψηλὰ βουνά, τρεχούμενα ποτάμια !
 Ἀδέρφια, νὰ μὲ θάψετε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα
 ν' ἀκούω τᾶηδόνια ποῦρχονται καὶ φέρνουν τὸν Ἀπρίλη.
 Κι' ὅταν ἀπ' τὴν Ἀγιά Σοφιά, τὸ Μέγα Μοναστήρι,

1) εἶχε συλληφθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀτήγετο εἰς τὸν Πασσᾶν
 νὰ φονευθῇ.

ἔβγουν τὰ μοσκολίβανα μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη,
λευκὸ πουλάκι θὰ γενῶ ἴσῃν Πόλῃ νὰ πετάξω !

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Εἰς τὸν Ὅμηρον

Γιὰ σέ, γέρο τυφλέ,¹⁾ ποῦ πάντα ἐμπρός μου
σὰν ἄλλον ἥλιο βλέπω καὶ θαυμάζω,
γιὰ σέ φτερὰ λαβαίνει ὁ λογισμὸς μου
ὅταν τὸν κόσμο πῶπλασες κυττάζω.

Ἀναπνοὴ γροικῶ μεγάλου κόσμου
κ' αἰσθάνομαι πῶς ζῶ κι' ἀναγαλλιάζω.
Τὸν Ἑκτορά σου βλέπω καὶ τὸ φῶς μου
θαμπώνεται μὲ μιᾶς κι' ἀνατριχιάζω.

Μιὰ μόνη δὸς μου φωτεινὴ σου ἀχτίδα
ἄφ' τὸ φῶς ποῦ τὴν ὄψῃ σου στολίζει
καὶ θεία λαμπράδα χύνει ἴσῃν Πατρίδα.

Γέρο τυφλέ, τὸ φῶς ποῦ πλημμυρίζει
τὸ μάτι τοῦ θνητοῦ, ποτὲ δὲν εἶδα·
μόνο ἢ δική σου λάμψη μὲ φωτίζει.

1) ὁ ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ὅμηρος ἦτο
φλύγος.

Θ σεισμὸς

Ἐφεγγε τὸ φεγγάρι θολωμένο
 μέσ' ὅτ' οὐρανοῦ τὴ μαγεμένη ἀγκάλη,
 μέσα σὲ νέφη ὀλόασπρα τυλιγμένο
 τὸ θωροῦσες σκιασμένο νὰ προβάλλῃ,
 μ' ὀλόχρυσο στεφάνι στολισμένο
 εἶχε τ' ἀχνὸ καὶ φωτεινὸ κεφάλι
 καὶ λυπημένο ἐκύτταζε τὴν κτίση
 ὅπου ἀπὸ φῶς ποτάμια ἔχει σκορπίση.

Ἦταν νύκτα γεμάτη ἀπὸ γαλήνη,
 ἀλλ' ὁ θνητὸς εἶναι γεμάτος τρόμο·
 μὲ πρόσωπο σβυμένο μέσ' ὅτ' ἡν κλίνη
 τὸν κουρασμένο ἐγύριζε τὸν ὄμο.
 Πότε δειλὸς τὰ στρώματά του ἀφίνει
 κι' ἀνήσυχος πετιέται μέσ' ὅτ' ὁ δρόμο,
 πότε ὅτ' σπύτι μπαίνει ἀγάλλ' ἡ γάλη
 γιὰ νὰ γύρη λίγο τὸ κεφάλι.

Ρυάξουνται οἱ σκύλοι ὀγλήγορα κι' ἀρχίζει
 νὰ κλημητᾶ¹⁾ τὸ ἄλογο ἀφρισμένο,
 ὁ πετεινὸς λαλεῖ κι' ἀργὰ μουγκρίζει
 τὸ βῶδι μέσ' ὅτ' ὁ χῶμα ξαπλωμένο.
 Μὰ ἓνα λιοντάρι ἀδάμαστο λακτίζει
 μέσα ὅτ' ἡ γῆς τὰ βάθη ἀλυσσωμένο
 τὴ χαίτη του κινεῖ, λυσομανάει,
 ἀφανιστὸ καὶ θάνατο σκορπάει.

1) νὰ χρεμετίζει.

Σπίτια, καλύβες, ἐκκλησιές, παλάτια
 συντρίμμια ἔδω κ' ἐκεῖ μὲ μιᾷς ξαπλώνει,
 βροντοῦν στὸ χῶμα ἀμέτρητα κομμάτια,
 μαῦρο τῇ γῇ σκοτάδι περιζώνει·
 ἀνοίγουν 'στὴ στιγμὴ χιλιάδες μάτια
 στὴν τόση συφορά ποῦ τὰ πλακώνει,
 κανεῖς πνοὴ 'στὰ στήθη του δὲν ἔχει
 κι' ὥσάν νά'ξη φτερὰ πηδᾷ καὶ τρέχει.

* Ἄλλος πασπατευτὰ 'στὰ σκότη πηαίνει
 κι' ὅπου στραφῇ κλονίζεται, σκοντάφτει,
 ἄλλου ἢ στέγη μόλις κρεμασμένη
 πέφτει μ' ὄρμη καὶ μέσα τόνε θάφτει,
 ἄλλος χλωμὸς καὶ μ' ὄψη ἀγριωμένη
 ὀλότρεμος τὰ βρέφη του ξεθάφτει.
 Κλάψες, φωνές, παράπονα, φοβέρα
 ἀντιβοοῦν 'στὸν ἄπειρον αἰθέρα.

Μιὰ μάννα ἔδω ἓνα παιδὶ ἀγκαλιάζει
 καὶ σὰν τρελλὴ 'στὸ δρόμο παραδέρνει,
 μιὰν ἄλλη ἐκεῖ βοήθεια πάντα κράζει
 καὶ τὸ σῶμα 'στὴ γῇ σὰ φεῖδι σέρνει,
 μιὰν ἄλλη ἔδω ὅλη τρομάρα ἀρπάζει
 τὸν τοῖχο ποῦ διὰ μιᾷς τὴ συνεπαίρνει.
 'Εδῶ τῇ γῇ θωρεῖς γεμάτη σκότος,
 τῆς κόλασης ἐκεῖ γρoικιέται ὁ κρότος.

Μιὰν ἄλλη ἔδω τρομακτικὰ γυρνεύει
 νὰ βρῇ μέσ' 'στὸ σκοτάδι τὰ παιδιὰ της
 καὶ μὲ τὸ χάρο πάντοτε παλεύει
 ἢ μητρικὴ κι' ἀπέραντη καρδιά της.
 Μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια πασπατεύει
 ὁπάνου, κάτω, γύρω της, 'μπροστά της,

κανένα ἔμπόδιο ἔμπρός της δὲ γνωρίζει,
σὰ σίφουνas συντρίβει καὶ γυρίζει.

Μὲ πόνο ἢ μάννα τὸ παιδί γυρεύει,
κανεῖς ποῦ πάει, ποῦ βρίσκεται δὲν ξέρει.
κι' ὅπου στράφῃ τὸ θάνατο ἀγναντεύει.
Τρέχουν μαζὶ παιδιὰ, γυναῖκες, γέροι,
βουτίζει ἡ γῆ κι' ἀδιάκοπα παλεύει,
οἱ δρόμοι πλημμυρίζουνε ἀπ' ἀσκέρι,
ἐδῶ κ' ἐκεῖ πηδοῦν ἀπάνου, κάτου,
κορμιὰ γυμνὰ μὲ ὄψη τοῦ θανάτου.

Καὶ μέσ' ὅσῃν τόση ἀνέλπιστη φοβέρα,
μέσα ὅτῃς γῆς τὴν τρομερὴ τὴν πάλῃ,
τὸ πρῶτο φῶς ὅτὸ γαλανὸν αἰθέρα
ἀγαλινὰ θωροῦσες νὰ προβάλλῃ·
ἐπρόβαινε ὀλοφώτιστη ἡμέρα
νὰ μᾶς δείξῃ τὰ μύρια της τὰ κάλλη
καὶ γιὰ νὰ πῇ στὰ λυπημένα στήθια
πῶς ὄνειρο δὲν ἦσαν παρὰ ἀλήθεια.

Ἀπὸ τοὺς ἀποθανόντας Νεοέλληνας πεζογράφους

Ρωμαϊκὸν δεῖπνον

Οἱ Ρωμαῖοι, μέγιστοι ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν, διέσωσαν ἅπαν τὸ
μεγαλεῖον καὶ ἐν τῇ παρακμῇ. Τὸ δραστήριον καὶ ἀθλητικὸν
ἐκεῖνο ἔθνος, τὸ ὅποῖον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ κλέους
ὄριον, ἀφ' οὗ κατέπεσε, διετήρησε τὰ πάθη καὶ τὰς παραφορὰς
αὐτοῦ καί, ὅπως ἄλλοτε ἥρωικῶς ἐζήτει τὴν δόξαν, ἥρωικῶς
ἐξηκολούθησε νὰ ζητῇ τὰς ἡδονάς.

Ὁ Ρωμαῖος ἦτο ἀνὴρ πάντοτε, καὶ ὅτε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παίξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως, ἔπαιζεν αὐτὴν εἰς τοὺς κύβους μετὰ τὸ πέρας τῶν συμποσίων, οὐδέποτε ὠχυρῶν, οὐδέποτε θλιβόμενος καὶ ἀπαθέστατα ἀτενίζων τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἔθνος παρουσιάζει τοσοῦτο σκοτεινὴν ἄμια καὶ μεγαλοπρεπὴ εἰκόνα διαφθορᾶς, ὥς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς Ρωμαίου παρεκάθησέ ποτε εἰς τὸ δεῖπνον εἰς ὃ παρουσιαζόμεθα.

Τὸ συμπόσιον τοῦτο δὲν προσφέρει ὁ Καλλιγούλας, ὅστις ἄλλοτε δι' ἐν γεῦμα ἐδαπάνησε δύο ἑκατομύρια δραχμῶν· ὅχι, δὲν εἶναι αὐτοκράτορας, δὲν εἶναι στρατηγοῦ κήπος αὐτός, ἀλλ' ἀπλοῦ ἰδιώτου. Ἐν τῇ μέσῳ παραδείσῳ, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰ δένδρα εἰσὶν ἀνηρτημένοι φανοί, ὧν αἱ διαφανεῖς πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ κεχρωματισμένων κεράτων, ἀπλοῦται ἡ στρογγύλη τράπεζα. Περί αὐτὴν ἐν εἶδει ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ σίγμα, ὥς ἡμικύκλιον, καίται κλίνη παχεῖα, ἐννέα ἀναμένουσα δαιτυμόνας. Ἐπὶ τραπέζης ἀπλοῦνται ἀνθοδέσμαι ἐκ τῶν σπανιωτέρων ἀνθέων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γνωστῆς γῆς ἐντὸς ἀγγείων ἀλαβαστρίνων· κλωδὸς μέγιστος περικλείων μικρὰ δένδρα καὶ θάμνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύονται πολυειδῆ πτηνὰ, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ παραδείσου. Ἡ ἀηδὼν ψάλλει. Κάτωθεν τοῦ κλωδοῦ εἰς δεξαμενὴν φέρουσαν θαλάσσιον ὕδωρ πλέουσιν ἰχθύες ποικίλων χρωμάτων. Πέραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου ὑπάρχει ἡ μουσικὴ καὶ γλυκυτάτην ἁρμονίαν ἀποτελοῦσιν ὁ χέλυσ, ἡ λύρα, ἡ ἄρπικ, ὁ μόναιλος, τὸ κρόταλον. Ἐν τῇ μέσῳ τῆς τραπέζης ἀγαλμάτιον ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀνίσταται· εἶναι ἡ Λύδα καὶ ὁ κύκνος· παρὰ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο εἶναι ὁ Διόνυσος ἐκ δεξιῶν, ἡ Ἀφροδίτη ἐξ ἀριστερῶν· οἱ πίνάκες, ἡ λεκάνη, οἱ κύλικες, οἱ δίσκοι στίλβουσιν ἐκ τοῦ ἀργύρου· χρυσοὶ δὲ εἰσὶν οἱ κύαθοι, αἱ φιάλαι, τὰ σκαφία.

Ἰδοὺ ἔρχονται οἱ δαιτυμόνες. Οἱ δραστήριοι καὶ ρωμαλέοι ἐκεῖνοι Ρωμαῖοι, ὧν ἡ λιτότης ἐν τῇ πολέμῳ, τὸ ἀκάματον αὐτῶν, ἡ

καρτερία εἰς τὰς κακουχίας ἐπροξένουν τρόμον εἰς τοὺς πολεμίους τῆς Ρώμης, ἤδη κομίζονται ὡς παραλυτικοὶ ἐπὶ φορείων, βαρυνόμενοι νὰ βελώσωσι, βαρυνόμενοι νὰ σείσωσι τὴν χεῖρα. Ἐκαστος αὐτῶν ἀκολουθεῖται ἀπὸ μακρὰν συνοδείαν δούλων, ὧν οἱ μὲν ἀερίζουσι τὸν δεσπότην, οἱ δὲ ἀποδιώκουσι τὰς μυίας, ἄλλοι χαριεντίζονται ἵνα προκαλέσωσι τὸν γέλῳτα τοῦ δεσπότη, ὅστις βαρύνεται καὶ νὰ γελάσῃ καὶ μόλις ἐλαφρῶς μειδιᾷ. Ὁ ὁμηρικὸς γέλῳς πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν. Ἄλλοι τέλος ἀκόλουθοι κομίζουσι χρηματοκιβώτια. Κάθηνται παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ἐνῷ ὀπίσθεν αὐτῶν τάσσονται οἱ προγεῦσαι, οἱ αἰνοχόαι καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ συμποσίου θεράποντες, ὁ κύβος ἀναδεικνύει τὸν συμποσίαρχον. Ἀρχεται ἡ πρώτη τράπεζα ἐν ᾗ ἀρωματίζεται ἡ ἀτμοσφαῖρα διὰ θυμιαμάτων.

Ποικιλία φαγητῶν ἀμύθητος, τέχνη σπανία, ὁ μάγειρος ἀποθαυμάζεται ἤδη τοσοῦτον ὅσον πάλαι ὁ Κικέρων, ἀμείβεται δὲ πολὺ περισσώτερον. Ἡ μαγειρικὴ ἀνυψώθη εἰς ἐπιστήμην, ἰχθύες φυλασσόμενοι ζωντανοὶ ἐντὸς θαλασσίων ὑδάτων παρασκευάζονται ἀπέναντι τῆς τραπέζης ἐνώπιον τῶν δαιτυμόνων, αἵτινες ἀπλήστως περιεργάζονται αὐτοὺς σπαίροντας. Δι' ἕκαστον μαγειρεύεται ἴδιον φαγητόν, κατὰ τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὑπὲρ ἰδιαιτέρου μαγείρου. Ὅλων τῶν κλιμάτων πτηνὰ παρατίθενται. Φέρεται ἀκέραϊος χοῖρος, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ὀπίου ὑπάρχουσι ζωντανὰί κίχλαι, αἵτινες ἀνίπτανται ἅμα ἠνεώχθη. Καρικεύματα παράδοξα ἀλλὰ νόστιμα, ποικίλα καὶ ἄφθονα περιάγονται. Ἰδοὺ ὅλος ἀγριόχοιρος ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ κομίζεται· ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι φασιανοὶ τῆς Σκυθίας, ἐν τοῖς φασιανοῖς ὄρνυγες, οἱ ὄρνυγες περιέχουσι συκοφάγους. Κατακερματιστὴς ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Τρυφεροῦ, διαδοήτου μαγείρου Ρωμαίου, διδάσκοντος δημοσίᾳ τὸ κατακερματίζειν, τέμνει τὸν ἀγριόχοιρον. Τὰ κεκορεσμένα αὐτῶν χεῖλη μόλις θίγουσι τὰ φαγητά, δι' ἃ ἐδαπανήθησαν τόσαι χιλιάδες δραχμῶν, ἐνησχολήθησαν τόσαι βραχίονες καὶ τόσοι ἐκινδύνευσαν ἄνθρωποι.

Ὁ συμποσίαρχος ἐγείρεται· πληροῦνται τὰ σκαφία. Ἡ πρώτη τράπεζα λήγει· εἰς τὴν δευτέραν τράπεζαν διανέμουσι τὰς ὀπώρας.

καὶ τὰ γλυκίσματα. Ἡ τέχνη τῶν μαγείρων ἐδῶ διακρίνεται. Ἄν τις δὲν ἐπέτυχεν, ὁ δεσπότης αὐτοῦ διατάττει δι' ἐνὸς βλέμματος καὶ δι' ἐνὸς ἐκφραστικοῦ σχήματος καὶ ὁ μάγειρος φονεύεται. Ἡ δευτέρα τράπεζα λήγει, ἀλλὰ δὲν λήγει τὸ δεῖπνον. Ἐμοῦσιν ἵνα τρώγωσιν. Ἡ τράπεζα καὶ ἡ ἀποσκευὴ ἀνακαινίζονται, φέρονται νέα ἄνθη, ἄρχεται νέα μουσικὴ καὶ ἐπαναλαμβάνεται τὸ δεῖπνον.

Ἦδη ἐπῆλθε τὸ μεσονύκτιον· βαρεῖς καὶ καταβεβλημένοι κομίζονται εἰς μαρμαρίνην στοάν· εἰς τὰς πλευρὰς ὑφθύνονται τὰ ὠγάλματα τῶν προγόνων καὶ τὸ φῶς καταπίπτει ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν ὁμοιάζει ἐρύθημα. Φέρονται αἱ τράπεζαι καὶ οἱ ἀστράγαλοι καὶ οἱ κύβοι· ὁ χρυσὸς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι ἀπλοῦνται ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ κυκλοφοροῦσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Ὁ νεώτερος τῶν δαιτυμόνων ἀποσύρεται, οὐδὲ ὀβολὸν ἔχει πλέον. Πᾶσα ἡ περιουσία αὐτοῦ τὴν προτεραίαν μετεβλήθη εἰς χρυσίον καὶ τὴν νύκτα ταύτην περιήλθεν εἰς τὸν μᾶλλον εὐτυχῇ.

— Δὲν ἔχεις πλέον χρυσούς, Μαύλιε ;

— Δὲν ἔχω, δὲν ἔχω.

Οἱ ἐπίλοιποι λαλοῦσι κρυφίως καὶ μετ' ὀλίγον προτείνουσιν εἰς τὸν Μαύλιον νὰ παίξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς κύβους.

— Θὲς αὐτὴν διὰ χιλίους χρυσούς, Μαύλιε· ἂν ἀποτύχῃς, θά αὐτοκτονήσῃς διὰ ξίφους, ἐδῶ, ἐνώπιον ἡμῶν.

— Θέλω δύο χιλιάδας χρυσῶν.

— Δύο χιλιάδας, λέγει ὁ συμποσίαρχος μετὰ φωνῆς συρμένης· ζωὴ ἄνευ χρημάτων εἶναι θάνατος, εἶναι τι φοβερώτερον τοῦ θανάτου· οὐδὲ ὀβολὸν ἀξίζει.

— Ἔστω διὰ χιλίους χρυσούς, εἶπεν ὁ Μαύλιος πεισθείς.

Ρίπτει τοὺς κύβους, ἀλλὰ ἡ βολὴ εἶναι ἡ λεγομένη τοῦ κυνός· ἀπώλεσεν· ἀστραπὴ χαρᾶς διέλαμψεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἐπιλοίπων συμποτῶν. Ἀληθῶς πλήρες τὸ δεῖπνον θὰ λήξῃ με αἷμα, καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι πολύτιμον ἐπιδόρπιον. Ὁ Μαύλιος,

ὃν ἡ τύχη κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἀνέμενεν ἀτάραχος τὴν διαταγὴν.

Ἡ ἡμέρα ἤρχιζεν ἤδη νὰ υποφώσκη, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου. Οἱ κύβοι καὶ οἱ ἀστράγαλοι δὲν ἐκύλιον πλέον ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ὁ Μαύλιος ἀνέλαβε τὸ ξίφος. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς στοᾶς ἵσταται ἀναμένων τὸ σύνθημα. Ὁ συμποσίαρχος ἀνατείνει τὴν χεῖρα καὶ ὁ Μαύλιος βυθίζει τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη, παρὰ τὸν ἀριστερὸν θώρακα· πίπτει, ἀλλὰ δὲν ἔπεσε χαριέντως. Ὁ συμποσίαρχος παρατηρεῖ τοὺς λοιποὺς δαιτυμόνας. Τὸ σῶμα σπαίρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ψιθυρισμοὶ δυσαρεσκείας ἀκούονται· μειδιῶσιν οἰκτείροντες τὴν ἀνεπιτηδεϊότητα καὶ συρρίζουσι τὸν Μαύλιον, οὗτινος τὸ αἷμα ἐκάλυψε τὸ μωσαϊκὸν τῆς στοᾶς. Ἐρχονται οἱ δοῦλοι καὶ ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν διὰ νὰ θάψωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς τάφους τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐν ᾧ ἀπέρχεται ἡ θλιβερὰ ἐκείνη συνοδεία, οἱ ἐπίλοιποι κατακλίνονται εὐτυχεῖς διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ δείπνου. Οἱ δοῦλοι ἀναπεταννύουσι μεγάλα ὑφάσματα, φέροντα τερατώδεις εἰκόνας πρὸς ἀποδίωξιν τῶν πτηνῶν· δὲν πρέπει οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ ταραχθῇ ὁ ὕπνος αὐτῶν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συνήθη συμπόσια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Λ. Κ. Παπαρηγόπουλος.

Τ' ἀγνάντεμιν

Ἐπάνω ἑστὸν βράχος τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοῦς λησμονημένους χρόνους, εὗρισκω κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ βορρηᾶς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κύμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Κι' ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του μέγας, ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένον βαθιὰ

ἵστην γῆν καὶ τὸ ἐρημοκκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσοαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του. Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βραχίους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθεῖα γένεια, ἓνας γέρον ἱερεὺς «ὡς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκκλήσι...

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των...

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, карабάνια γυναικῶν, φουσάτα γυναικῶν ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο ἐπάνω ἵστην ρεμματιάν, τὸ ρέμμα-ρέμμα, τὸν ἐλικσειδῆ δρομίσκον, ὅστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς, μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης καὶ λιλάδος μὲ τὰς ράχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιὰν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσοθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγένετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν καὶ ἡ σύναξις ἡ μεγάλη...

Οἱ ὁρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ὁμάδες-ὁμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὕψηλά καὶ εἰς μέρη ὑπῆνεμα· ἤρχοντο μὲ τὰ καλάθια τους, μὲ τὰ μαχαιριδιὰ τους... διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστινά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κἀνῃ,

μετάνοιες πολλές στρωτές, κ' είχαν κολλήση αφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα... ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν θροσερὰν χλόην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος...

Ἴδου τὸ βρίκι τοῦ Καπετὰν Λιμπέριου, τοῦ Λιμνηροῦ· εἶχε σηκωθῇ ὅτ' ἀπανιὰ ἀργὰ τὴν νύκτα· μετὰ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤρρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπειμακρύνθη κ' ἐχώνευσε.

Κατευόδιο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν τοῦ ἄς εἶναι ὡς πνοὴ ὅτ' ἀπανιὰ, σὶὰ ξάρτια τοῦ καρδιοῦ σας· ὅτ' ἀκαλὸ, ὅτ' ἀκαλὸ!

Ἴδου τὸ καράδι τοῦ Καπετὰν Σταμάτη, τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δύο, αὐτὸ κι' ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Ὅτ' ἀκαλὸ, πουλί μου, ὅτ' ἀκαλὸ!

Ἴδου καὶ ἡ γολέττα τοῦ Καπετὰν Μανώλη, τοῦ Χατζηγάνου... Ἡ φυχή μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα ὅτ' ἀπανιὰ σου, ὥσ' ἀ λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνη νὰ μαῦρα, τὰ κατὰ κόκκινα τελώνια, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν ὅτ' ἀπανιὰ σου. Σῦρε, πουλί μου, ὅτ' ἀκαλὸ καὶ ὅτ' ἀκαλὴ τὴν ὥρα! Ὅτ' ἀκαλὸ!

Νὰ κ' ἡ σκοῦνα τοῦ Καπετὰν Ἀποστόλη, τοῦ Βιδελνᾶ, καινούργιο σκαρί, ἡ τετάρτη ἢ πέμπτη, τὴν ὁποίαν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ μ' ὄλην τῆς τύχης τὴν καταδρομὴν. Ἐπεσε πολὺ γιαλὸ, δὲν τὴν ἤρρε καλὰ τὸ ἀπόγειο κι' ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι ὅσ' ἀ φύλλοι, ποῦ πηδοῦν ὀμπρὸς κι' ὀπίσω ὅτ' ἀκαλὴ κουδέρτα. Δούλευε τα, καπετάνιο μου! Παναγιὰ, μπρόστά σας, Ὅτ' ἀκαλὸ! Ὅτ' ἀκαλὸ!...

... Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνῃ ἄφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ἡ τελευταία γολέττα, μικρὸν κατὰ μικρόν, ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουστὰ τῶν γυναικῶν, μετὰ τὰ καλὰθια καὶ τὰ μαχαϊράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους κ' ἐβγαζαν καυκαληθρες καὶ μυρόνια κ' ἔκοφταν φτέρες καὶ ἀγριομάραθα. Σιγά, σιγά, κατέδῃ ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνόν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολί-

χνην. Ἡ νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της κα' ἐστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ᾄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσιν αὔριον.

— Σῦρε, πουλί μου, 'στὸ καλὸ καὶ 'στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

Ἄλ. Παπαδιαμάντης.

Εἰς ἓν μικρὸν πλοῦον

Μὲ τ' ἀνοιχτὸ πανάκι σου
καθὼς σὲ βλέπω πέρα
ν' ἀσπρολογᾷς, νὰ χάνεσαι
μέσ' στὸν πλατὺν αἰθέρα,

'Στὸ κῦμα ποῦ ἀνατάραχο
διπλώνεται καὶ τρέμει,
κρινόφυλλο κοῦ φαίνεσαι
ποῦ σέρνουν οἱ ἀνέμοι.

Μ. Μαλακᾶσης

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ὁ Παπαδιαμάντης ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον τὴν 4 Μαρτίου 1851 κα' ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐξῆσεν εἰς τὸ νησί δεκαεὶ χρόνους καὶ συχνὰ ξαναγύριζε κατοπιν, νοσταλγὸς τοῦ νησιοῦ, καθὼς ἔλεγε, μένων ἐκεῖ μῆνες καὶ χρόνους κάποτε μὲ συντροφιά τοὺς παλαιούς του φίλους, μέσα εἰς

τοὺς γνωρίμους δρόμους καὶ κοντὰ εἰς τοὺς ποθητοὺς ἀγροὺς καὶ τ' ἀγαπημένα του ἀκρογιάλια. Συνομίληκός του, ὀλίγους μῆνες μεγαλύτερος, συμμαθητὴς καὶ φίλος τῆς νεότητός του ἦτον ὁ ἄλλος Σκιαθίτης διηγηματογράφος Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης. Κατάγονται μάλιστα καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχοντικήν τῆς Σκιάθου οἰκογένειαν Μωραΐτη — ὁ Μωραΐτιδης ἀπ' εὐθείας καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἀπὸ τὴν μητέρα του.

Εἶναι δὲ ἡ οἰκογένεια Μωραΐτη ἀπὸ τὸν Μιστράν τῆς Πελοποννήσου, πιθανώτατα Βυζαντινὴ παλαιόθεν, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σκιάθον φέρουσα χρηματικὸν πλοῦτον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ. Οἱ Μωραΐται τῆς Σκιάθου, προσετοί, κτηματῖαι καὶ ναυτικοί, ὥς λέγεται δὲ φιλοκτήμενες καὶ δυναστικοί, διετήρησαν ἐπὶ γενεάς τὴν ὑπεροχὴν των, ἔχοντες καὶ τὴν σχετικὴν τῶν παλαιότερων χρόνων μόρφωσιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὑπῆρξαν ἱερεῖς καὶ ἓνας των ἔκτισε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος τὴν μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας εἰς τὴν Σκιάθον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πατρικὸν γένος τοῦ Παπαδιαμάντη πολλοὶ ἔγειναν κληρικοί, δύο μεγάλοι θεοὶ τοῦ συγγραφέως καὶ ὁ πατέρας του, ἔχοντες ὅλοι καθὼς καὶ οἱ λαϊκοὶ συγγενεῖς των φήμην καλῶν ἀλλ' ἰδιορρυθμῶν καὶ ὀξύχολων ἀνθρώπων. Τὴν ἰδιορρυθμίαν των καὶ τὸ ὀξύχολον, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλόθρησκον καὶ τὴν ἀγαθότητα ἐκληρονόμησεν ὁ Παπαδιαμάντης.

Δωδεκαετὴς ἀπόφοιτος τοῦ Σχολαρχείου τὸ 1863 ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰλλα μαθήματα, πλὴν τῶν μαθηματικῶν πρὸ τὸν ἐξάλιζαν, ἔμεινε κατόπιν τέσσαρα ἀκόμη χρόνια εἰς τὴν Σκιάθον, μὴ ἔχων μέσα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του. Καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἔφηβος ὀρμητικὸς, ἀνυπότακτος, φίλος τῶν ἐκδρομῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐσρτῶν, ὥς τὸν ἐνθυμοῦνται οἱ σύγχρονοί του, φαίνεται νὰ ἔλαβε πολλὰς ἐντυπώσεις τῶν πραγμάτων, τῶν τόπων καὶ τῶν συμβάν-

των ποῦ ἀποτελοῦν τὸν πλοῦτον τῶν περισσοτέρων διηγημάτων του. Ἀργότερα ὅταν ἐπὶ μῆνας ἢ χρόνους ἔμενον εἰς τὴν πατρίδα του συνεπλήρωσε τὰς γνώσεις του ἐκείνας, μ' ἐπίγνωσιν πλέον καὶ κατὰ σύστημα παρατηρῶν, πληροφορούμενος ἐπεισόδια καὶ παραδόσεις, ἐξακριβῶνων φράσεις λαϊκὰς, ὀνόματα καὶ τοπωνυμίας, μελετῶν λαϊκοὺς καὶ ἀγροτικοὺς τύπους, φυτολογῶν πρόσωπα κ' ἐξακριβῶνων συμβάντα διὰ τὰ συμ-πλέξη καὶ τὰ συναρμόση κατόπιν εἰς τὰ διηγήματά του, ποῦ ἐκρατοῦσε δι' αὐτὰ σημειώσεις ἢ ἔγραφε προσχέδια, ὅλα ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τόσον πολὺ, ὥστε διὰ τοῦ Σκιαθίτου πολλὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι ἐξιδανικευμένοι περιγραφῇ καὶ ἀφηγήσει διὰ γνωστά τοὺς πρόσωπα, τοπεῖα καὶ συμβάντα. Καθὼς δὲ μοῦ ἔλεγεν ἓνας Σκιαθίτης, γνώριμα τοὺς εἶναι ὅλα ὅμως ἓνα πράγμα τοὺς συγκινεῖ καὶ τοὺς θαυμάζει· τώρα ποῦ μὲ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπρόσεξαν περισσότερον τὸν Παπαδιαμάντην: τὸ πῶς ἔχουν τόσες ὁμορφίαι καὶ τόσην σπουδαιότητα πράγματα, ποῦ πρωτί-τερα τοὺς ἐφαίνοντο ἀσήμαντα. Ἡ ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη τὰ ἐλάμπρυνεν, ἢ τέχνη του τὰ ὁμόρφισε καὶ ὥς ροδίζουσαι ἀκτῖνες αὐγίνου ἡλίου ἔπεσαν ἐπὶ τῶν ἀφανῶν πραγμάτων αἱ λάμπεις τῆς διανοίας καὶ «περιεδάλοντο τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον, βύσσοις δὲ καὶ πορφύρα ἔλαχε κόσμος αὐτοῖς».

Ἡ Σκιάθος, μικρόνησος ἀπλωμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πορθμοῦ Τρίκερι, ποῦ χωρίζει τὴν Εὐβοίαν ἀπὸ τὸ Πήλιον, εἶναι γόνιμος, πολύφυτος καὶ γραφικὴ. Μ' ἓνα πολύμορφον πετροδοῦνι, μὲ μικρὰν βαθεῖαν λίμνην δυσμικὰ καὶ μὲ λιμνοθάλασσαν ἀνατολικὰ τῆς πολίχνης, ἰχθυοθριθῇ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παπαδιαμάντη, μὲ τὸν ποταμὸν τῆς Κεχριάς ποῦ τὰς ὄχθας του στολίζουν μεγάλοι πλάτανοι καὶ θάμνοι καὶ βρύα, μ' ἓνα κόλπον καὶ δύο ὅρμους—τρίκολπον τὴν ὀνομάζει κάπου ὁ Παπαδιαμάντης—μ' ἓνα εὐφορον νησάκι καὶ δύο ξερόνησα πρὸ τοῦ κόλπου, μὲ ἀκρωτήρια βραχώδη καὶ ἀκρογιάλια μαλακὰ, μ' ἓνα

μικρὸν ἐπιμήκη κάμπον καὶ μὲ κοιλάδας ἄλλας καὶ ρεύματα καὶ χαράδρας—ὅλα εἰς ποικιλίαν καὶ ἐναλλαγὴν ἁρμονικὴν—εἶναι ἡ Σκίαθος ἀληθινὴ χαρὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γοητεία. Ἡ ἐλαία πυκνοστολίζει τ' ἀνηφόρια, τὰ κλήματα ἀπλώνονται εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα καὶ μερικὰ σπαρτὰ χλοάζουν ἢ χρυσίζουσιν εἰς τὰς κοιλάδας. Περιδόλια καὶ κήποι ἐκτείνονται πλησίον τῆς πολίχνης, πευκῶνες σκεπάζουσιν τὴν κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ, πλάτανοι καὶ πειλέαι πλαισιώνουν τὰ ρεύματα καὶ σχοῖνοι, μελίαι, βάτοι, θάμνοι, δάφναι καὶ θύμωι πυκνώνονται εἰς τὰ πετρώδη ψηλώματα καὶ εἰς τὰς χαράδρας, ἔπου βόσκουν τὰ γίδοπρόβατα τῶν νησιωτῶν. Χωρὶα δὲν ἔχει ἡ Σκίαθος καὶ μόνον 100—150 βοσκοὶ καὶ δραγάτες μένουσιν εἰς τοὺς ἀγρούς. Ναῦσχοι ὅμως κ' ἐρημοκλήσια καὶ χαλάσματα μοναστηρίων ὑπάρχουσιν πολλά, κατεσπαρμέναι εἰς κάθε περίοπτον ὕψωμα καὶ κάθε ὑπήνεμον κοιλότητα, ἓνα δὲ μοναστήρι, τῆς Εὐαγγελιστρίας, συντηρεῖται ἀκόμη. Τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς πρὸς βορρᾶν πολίχνης, τοῦ Κάστρου, ποῦ ἀντικρύζουν ἀπὸ ἀνοιχτὸν πέλαγος τὸν Ἄθω, καταρρέουσιν καὶ ἀφανίζονται σιγὰ-σιγὰ. Ἐκεῖθεν φαίνεται τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος καὶ εἰς αἰθρίας ἡμέρας διακρίνονται λευκάζοντα τὰ μοναστήριά του. . . .

Ἡ τωρινὴ πολίχνη, κτισμένη πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος, ἀπλώνεται ἀμφιθεατρικᾶ εἰς τὴν ἀντίθετον, μεσημβρινήν παραλίαν. Μία μικρὰ προεξοχή πρὸς τὴν θάλασσαν σχηματίζει τὸν λιμένα καὶ τοὺς δύο ὅρμους ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν. Ἐκεῖ εἶναι τὸ ναυπηγεῖον, ὃ Ταρσανῆς, ποῦ τόσον συχνὰ τὸν ἀναφέρει καὶ τὸν περιγράφει ὁ Παπαδιαμάντης. Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ παραλιακοῦ συνοικισμοῦ ὑπάρχουσιν πετρώδεις λόφοι, ἔπου ἀραιότερα εἶναι κτισμέναι οἰκίαι. Ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου δὲ μέρους ὑψώνεται ἐπίσης λόφος μὲ συνοικισμόν ἀμφιθεατρικᾶ κτισμένον. Καὶ ὅπως γράφει ὁ Παπαδιαμάντης, ἡ ὅλη πόλις εἶναι κτισμένη ἐπὶ δύο λόφων καὶ μεσαζούσης κοιλάδος. Εἰς τὴν κοιλάδα, ἐπὶ στενοῦ δρόμου ἀφ' ἔπου δὲν φαίνονται ἡ θάλασσα καὶ

οὗτοι ἀγροί, εὐρίσκεται τὸ πατρικὸν σπίτι, ὅπου ἐγεννήθη, ἔζησε πολλοὺς χρόνους καὶ ἀπέθνηεν ὁ συγγραφεὺς.

Κατὰ τὰ τρία ἔτη ποὺ ἔμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπόφοιτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ὁ Παπαδιαμάντης ἔμαθεν αὐτοδίδακτος γαλλικὰ καὶ ὀλίγα ἀγγλικά, εἰς τὰ ὅποια κατόπιν μόνος του ἐτελειοποιήθη, ὥστε νὰ συζητῇ φιλολογικῶς, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ Μωραϊτίδης, μετ' Ἀγγλοὺς φιλολόγους περὶ τῆς γλώσσης των. Διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς εἶχεν ἀνέκαθεν μέγα ἐνδιαφέρον καὶ πολὺν ἐνθουσιασμόν. Προικισμένος μετ' ἐκτακτὸν ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους μαθητὴς ἀκόμη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ὁλοκλήρους ραψωδίας τοῦ Ὀμήρου. Εἶχε δὲ καὶ καταπληκτικὴν ἔκτοτε ἀντίληψιν, σχεδὸν ἐνστικτὸν αἴσθησιν τῆς ἐννοίας τῶν ἀρχαίων λέξεων καὶ διαίσθησιν τῆς καλῆς χρήσεως τῶν κλασσικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν φράσεων—χαρακτηριστικὰ οὐσιώδη καὶ τὰ δύο τοῦ κατόπιν φιλολογικοῦ ὅφους του.

Φίλος τρίτος καὶ συμμαθητὴς τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Μωραϊτίδη ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἓνας ἄλλος Σκιαθίτης, ὁ Νικόλαος Διανέλλος, τὸν ὅποιον ὀνομαστὶ ἀναφέρει εἰς τὰ διηγήματά του ὁ συγγραφεὺς. Μαζὶ ἔκαμαν ἐκδρομὰς καὶ σχέδια νὰ ἀσκητεύσουν, καταλαμβάνοντες ἐν ἀπὸ τὰ ἔρημα μοναστήρια τοῦ νησιοῦ. Ἀλλ' ὁ Παπαδιαμάντης εὐχαριστούμενος εἰς τοὺς μυστικοπαθεῖς ρεμβασμοὺς καὶ τὰ καλογηρικὰ σχέδια, εἰρωνεύετο συγχρόνως τοὺς συντρόφους του καὶ τοὺς ἐπείραζεν ὅταν τοῦ παρήρχετο ὁ σιγμιαῖος ἐνθουσιασμός. Καὶ ἐνῶ κατόπιν αὐτὸς ὡς λογογράφος ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιασμένος ραψωδὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Μωραϊτίδης ὑπῆρξε πάντοτε τυπικώτατος χριστιανός, καὶ μόνος ὁ Διανέλλος εὐθὺς ὡς ἀπεφοίτησεν ἔγεινε μοναχὸς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μετονομασθεὶς Νήφων. Ἐκεῖθεν ἔγραφε περὶ τῶν ἡρέμων ἀγαθῶν τῆς καλογητικῆς ζωῆς εἰς τὸν Παπαδιαμάντην, ποὺ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε σταθῇ καὶ ἔμενεν εἰς Χαλκίδα, μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου. Καὶ

εἰς μίαν στιγμὴν θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁ Παπαδιαμάντης παραιτῶν τὰ μαθήματα τῆς τρίτης γυμνασιακῆς τάξεως ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἔμεινε μὲ τὸν φίλον του Νήφωνα τὸν μοναχὸν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, χωρὶς ὅμως νὰ θελήσῃ νὰ γείνη καὶ αὐτὸς μοναχός, διότι, ὡς ἔλεγεν ἔπειτα, ἡ ἐκ τοῦ πλησίον γνωριμία μὲ τὴν καλογηρικὴν ζωὴν τοῦ ἔδωκε πολλοὺς δισταγμοὺς.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σκιάθον ἦλθε μετ' ὀλίγον εἰς Ἀθήνας, εἰκοσαετῆς περίπου. Ὁ Μωραΐτιδης τὸν ὑπεδέχθη, ὑπῆρξεν ὁ ξεναγός του καὶ διὰ κάμποσους μῆνας συγκατοικός του. Μετὰ ἓν ἔτος ἐπῆρε τὸ ἀπολυτήριόν του καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τ' ὄνομα Ἀλέξανδρος Ἀδαμαντιάδης. Ἀργότερα ὅταν ἐνθυμεῖτο τὸ νεανικὸν αὐτὸ διόρθωμα τοῦ ἐπωνύμου του ἐγελοῦσε καὶ εἰς ἓνα διήγημα εἰρωνεύεται τὴν ἀρχαιοπρεπῆ κατάληξιν -ίδης, μὲ τὴν ὁποίαν τόσον συχνὰ οἱ Ἕλληνας ἐξευγενίζουσιν τὸ ἐπώνυμόν τους.

Ὁ Μωραΐτιδης εἰς τὸ μεταξὺ ἐνῶ ἦτο ἀκόμη φοιτητὴς εἶχε γείνει καὶ δημοσιογράφος, ἐργαζόμενος εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τοῦ Κορομηλαῶ», ὡς συντάκτης ἰδίως τῶν πρακτικῶν τῆς Βουλῆς· φίλεργος δὲ καὶ εὐσυνείδητος, ὅπως ἦτον, εἴλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν προεστιαμένων του, τοῦ Κορομηλαῶ καὶ τοῦ Ι. Καμπούρογλου. Εἰς αὐτοὺς ἐσύστησε καὶ τὸν Παπαδιαμάντην, παρ' μ' ἐπιμέλειαν τότε κατεγίνετο εἰς τ' ἀγγλικά, μελετητὴς καὶ θαυμαστὴς τοῦ Σαίξπηρ, καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησίς του εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς μεταφραστοῦ, κατόπιν δὲ καὶ ὡς λογογράφου. Παραλλήλως μὲ τὴν δημοσιογραφικὴν του ἐργασίαν ἡσχολεῖτο εἰς μελέτην τῆς κλασσικῆς καὶ ἀνάγνωσιν τῆς νεωτέρας, ἰδίως τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς φιλολογίας. Ἡ ἀνάγνωσίς του ἐγίνετο τυχαίως καὶ εἰς ἔργα τῶν μᾶλλον φημιζομένων τότε συγγραφέων, ἦτον ὅμως συνεχῆς καὶ ἐπίμονος. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Αἰσχύλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἦσαν δι' αὐτὸν τὰ ἄφθαστα πρότυπα τέχνης καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων μετὰ τὸν Σαίξπηρ ὁ Θεοδάντης καὶ ὁ Δίκενς

τοῦ ἦσαν ἀγαπητοί. Εἰς τὸ δωμάτιόν του τὸ συνήθως πενιχρὸν ὑπῆρχεν ἀπαραιτήτως ἓνα κιώτιον μὲ βιβλία καὶ ἓνα κερί. Ἀργότερα προσετέθη εἰς αὐτὰ καὶ ἓν δέμα χειρογράφων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ποιήματά του ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ, ἓνα δρᾶμά του γραφὲν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου καὶ πλήθος σημειώσεων. Μεταξὺ τῶν μονίμων βιβλίων του, διότι τ' ἄλλα τὰ ἐδανείζετο ἢ σπανίως ἀγοράζων τὰ ἀντήλασσαν, εὐρίσκοντο ἓνας Ὅμηρος, μία Ἀγία Γραφή καὶ ἓνας Μίλτων μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν, παλαιὸν δῶρον τοῦ Μωραϊτίδη.

Ὅταν ὡς μεταφραστὴς καὶ ἰδιωτικὸς διδάσκαλος ἔφθασε νὰ ἔχῃ τὴν συντήρησίν του, μετοίκησεν εἰς ἄλλο δωμάτιον μόνος. Φιλομαθὴς πάντοτε, ἡσχολεῖτο τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἰς μελέτην τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, ἔμαθε ἀρκετὰ λατινικὰ καὶ ἰταλικά, ἐνῶ παραλλήλως ἔκαμνε τὰς πρώτας συγγραφικὰς ἀποπειράς του, συνθέσας καὶ ἐν ἱστορικὸν μυθιστόρημα Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἐπὶ Βενετοκρατίας μὲ τὸν τίτλον «Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν». Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν «Νεολόγον Κωνσταντινουπόλεως», εἶναι δὲ βεβαίως τὸ μᾶλλον ἀτεχνον τῶν ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐπηρεασμένον ἀπὸ ἀναγνώσεις τῆς ξένης φιλολογίας καὶ ἀπὸ τὰς μυθιστορικὰς συνθέσεις τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς ἐποχῆς.

Ἀργότερα, ὅταν συστηθεῖς ἀπὸ τὸν Μωραϊτίδην συνειργάζετο εἰς τὴν νεοσύστατον «Ἀκρόπολιν» τοῦ κ. Γαβριηλίδου, ἐδημοσίευσεν ἐκεῖ τὸ δεύτερον μυθιστόρημά του, τὴν «Γυφτοπούλαν», μὲ ὑπόθεσιν πλεχομένην περὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὰς περιπετείας τοῦ τελευταίου μεσαιωνικοῦ μας φιλοσόφου Πλήθωνος τοῦ Γεμιστοῦ. Ἡδὴ δὲ ἰσχυρὰ διακρίνονται εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ἡ πρωτοτυπία, ἡ λυρική ἔμπνευσις, αἱ χριστιανικαὶ κλίσεις, ἡ δύναμις τῆς περιγραφῆς καὶ τᾶλλα συγγραφικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Παπαδιαμάντη. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συνέθεσε καὶ τὸ προμνησθὲν δρᾶμα, τὸ ὅποσον ἔμεινεν ἀνέκ-

δοτον και μέχρι τινός υπήρχε μεταξύ των χειρογράφων του, παλαιότερα δὲ ἀρκετοὺς στίχους γαλλικοὺς, διανοηθεὶς ἴσως νὰ κάμῃ ὅ,τι ἀργότερον ἔκαμεν ὁ Μωρεάς, μετὸν ὁποῖον εἶχε πολλὴν γνωριμίαν. Πλὴν τοῦ Μωρεάδ καὶ κατοπιν τοῦ κ. Γαβριηλίδου καὶ τοῦ Μητσάκη ἄλλας φιλολογικὰς γνωριμίας ἀπέφευγε τότε.

Ἐτυχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραϊτίδης νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ναύσκου τοῦ Ἀγίου Ἐλισσαίου παρὰ τὸν Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ νὰ μάθουν ὅτι γίνονται κ' ἐδῶ ὁλονυκτίαι. Ἐκτοτε ἐσύχναζαν εἰς τὸ ἐκκλησιδιον, ἐφρόντιζαν διὰ τὰς ἀκολουθίας, καὶ ἔγιναν ὁ Παπαδιαμάντης δεξιὸς καὶ ὁ Μωραϊτίδης ἀριστερὸς ψάλτης. Ἐψαλλε δὲ ὁ Παπαδιαμάντης μετὰ κατάνυξιν καὶ μετὰ ἔκφρασιν, γνωρίζων ἀπὸ μνήμης ὅλα τὰ τροπάρια, τὰ κοντάκια, τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀκολουθίας καὶ διατελῶν ἐκ πείρας καλὸς γνώστης τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Τὰ τοῦ ναύσκου διεχειρίζετο μία γραῖα, τὴν ὁποίαν καὶ ἀλλαχοῦ μέν, ἰδίως δὲ εἰς τὸ διήγημά του «Ἄλλος τύπος» ἀναφέρει καὶ περιγράφει ὁ Παπαδιαμάντης, ὅπως τὸν Κερκυραῖον φίλον του μπάρμπα - Σπύρον περιγράφει εἰς ἄλλο του διήγημα, «Πάσχα Ρωμαῖκο». Μέχρι τέλους δὲ τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς του τακτικῶς εἰς τὸν ναύσκον ἐκεῖνον ἐκκλησιάζετο καὶ ἔψαλλε.

Τὰ διηγήματά του ἔγραφεν ὅπου ἐτύχαιεν. Ἐνῷ δὲ πάντοτε ἐδιόρθωνε μ' ἐπιμέλειαν τὰ χειρόγραφα, ὥστε πολλάκις μίαν λέξιν ἢ μίαν φράσιν νὰ τὴν ἀντικαθιστᾷ δι' ἄλλης καὶ κατοπιν δι' ἄλλης (εἶδα δὲ τοιαύτας χειρογράφους διορθώσεις του), ὅταν ἐτυπώνοντο δὲν ἐφρόντιζε νὰ ἰδῇ διορθώσεις οὐδὲ κατοπιν τ' ἀνεγίνωσκεν. Ἐνθυμεῖτο ἐν τούτοις τὸν μῦθον καὶ περιγραφὰς ὁλοκλήρους ὄλων σχεδὸν τῶν διηγημάτων του.

Τοῦ ἤρρεσεν ἡ ζωγραφικὴ, ὅταν δὲ ἦτο νέος ἡσχολήθη εἰς αὐτὴν. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ πλεῖστοι περιγραφαὶ τῶν τόπων καὶ φυσιογνωμιῶν ἔχουν τὴν ἀντίληψιν καὶ ἑξαρσιν τῶν

κυρίων καὶ χαρακτηριστικῶν σημείων, ὅσα βλέμμα ζωγράφου δύναται ἰδίως νὰ διακρίνῃ.

Πρὸς τοὺς ὀλίγον γνωρίμους ἦτο πάντοτε ἐπιφυλακτικὸς μέχρι τοῦ σημείου νὰ στενοχωρῇται ἀπὸ τὰς φιλοφρονήσεις καὶ τοὺς ἐπαίνους των. "Όταν δὲ εἰς τὸν κύκλον τοῦ προσήρχετο κανεὶς μὴ γνωστὸς τοῦ εὐθὺς ἐδυσθύμει καὶ ἐσιώπα.

Μία συνήθης στάσις τοῦ ἦτο νὰ σταυρώνῃ τὰς χεῖρας ὀλίγον κάτωθεν τοῦ στήθους καὶ νὰ κύπτῃ τὴν κεφαλὴν, κλίνουσαν πάντοτε πρὸς τ' ἀριστερά. "Αλλοτε πάλιν, ὅταν ἦτο μόνος καὶ ὑπέψαλλε, βαρὺς καὶ ἀκρόσιτος τότε, συνήθιζε ν' ἀκουμβᾷ τὴν κεφαλὴν κύπτουσαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς.

Εἰς τὴν Σκίαθον κατὰ τὴν τελευταίαν διαμονὴν τοῦ ἔγραψεν ἀρκετοὺς σατυρικοὺς στίχους ψαλλομένους ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἤχων, τρία δὲ τῶν τιοῦτων ποιημάτων τοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἓν Ἀθηναϊκὸν περιοδικόν. Κάποια γαλήνη καὶ πραεὶα εὐθυμία εἶχε φωτίσει τὰς τελευταίας πτωχὰς ἡμέρας τοῦ.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 προσεβλήθη ἀπὸ ἰνφλουέντσαν καὶ ἐξηντλημένος ὡς ἦτο κατεβλήθη ταχέως ὑπὸ τῆς νόσου, χωρὶς ὅμως νὰ μειωθῇ διόλου ἡ διάνοιά του. Τὴν ὑστάτην τῆς ζωῆς ὥραν ἀπεμάχρυνε τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους τοῦ καὶ στραφεὶς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐξέπνευσεν ὑποψάλλων τὸ τροπᾶριον τῆς ἐνάτης "Ωρας τῶν Θεοφανείων : «Τὴν χεῖρά σου τὴν ἀψαμένην...»

Ἀπέθανε τὴν 3 Ἰανουαρίου 1911.

Αὐταὶ ὑπῆρξαν αἱ χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰς ὁποίας περιέλαβα ἐδῶ ἵνα διασωθοῦν καὶ συμπληρωθοῦν τυχόν ὑπὸ τῶν γνωριζόντων. Τὸ δὲ φιλογλικὸν ἔργον τοῦ, ἂν μὴ λογίσωμεν τὰς βιοποριστικὰς μεταφράσεις μυθιστορημάτων, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐκτενῆ μυθιστορήματα, ὀλίγα ποιήματα, ἄρθρα θρησκευτικὰ δημοσιευθέντα εἰς τὴν «Φόρμιγγα», τῆς ὁποίας αὐτὸς καὶ ἔδωκε τὸν τίτλον, ἀπὸ ἀποδόσεις Ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ εἰς τὴν καθαρεύουσαν, δημοσιευ-

θείσας εἰς τὸ περιοδικὸν «Σωτήρ», καὶ τέλος ἀπὸ τὴν μακρὰν σειράν τῶν διηγημάτων του, τὰ ὅποια ἐγράφησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὸ διάστημα τριακονταετίας, συνήθως ἀπὸ αὐθόρμητον δημιουργικὴν ὁρμὴν καὶ κάποτε κατὰ παραγγελίαν. Ἀλλὰ μόνον τὰ διηγήματά του ἀπαρτίζουν κυρίως τὴν ἑξοχὸν καὶ ἰδιότυπον συγγραφικὴν ὑπόστασιν τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐνῶ ἡ ἄλλη του παραγωγή, καίτοι μὴ στερουμένη πρωτοτυπίας καὶ καλλιτεχνικότητος, συμβάλλει μᾶλλον εἰς ἐμφάνειαν τῆς ἐξελιξεώς του καὶ εἰς ψυχολογίαν αὐτοῦ. Καὶ τὰ διηγήματά του δὲ δὲν εἶναι ὅλα ἴσης τινὸς ἀξίας οὐδὲ καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν γραμμένα. Ὅλίγα ἐξ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον χρονογραφήματα ἢ προσχέδια διηγημάτων, ἄλλα δὲ εἶναι ἀφηγήσεις ἐπεισοδίων, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἶναι διηγήματα πλήρη καὶ ἄρτια, θαυμάσια εἰς περιγραφὴν τόπων καὶ προσώπων, μ' ἓνα ἰσχυρὸν παλμὸν πρωτοτύπου καὶ κλασσικοῦ λυρισμοῦ, μὲ ψυχολογίαν ἀληθινὴν, ἐκδηλουμένην τεχνικὰ διὰ κινήσεων, μορφασμῶν, φράσεων τοῦ ψυχολογουμένου καὶ μὲ πλοκὴν μύθου φυσικὴν καὶ ἀδιάστον, ἐνθυμίζουσιν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν τὰς ἐπεισοδικὰς ἀφηγήσεις. Οὕτως ἡ σοφία τοῦ μύθου, τὸ σπανιώτατον αὐτὸ προσόν τῶν μεγάλων συγγραφέων, ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ διηγήματα τῆς ἀκμῆς τοῦ Παπαδιαμάντη. Μία ἀτημελησία τοῦ ὕφους ὅχι τυχαία, ὅπως δυνατόν ἴσως νὰ φανῇ ἐκ πρώτης ἀντιλήψεως, ἀλλ' ἐπιδιωκομένη ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ προῖον ἰδικῶν του—ἀληθῶν ἴσως—ἀντιλήψεων περὶ τέχνης, παρέχει ἐντελῶς ἰδιότυπον μορφήν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀριστοτεχνικὸς δὲ εἶναι συνήθως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἤρχιζε τὴν διήγησιν, ὡς ἀν συνέχειαν τῆς ζωῆς, καὶ θαυμάσιον πάντοτε εἶναι τὸ τέλος αὐτῆς, πέραν τοῦ ὁποίου ἐπίσης ὑποφαίνεται ἡ συνέχεια τῶν συμβάντων καὶ τῶν πλείστων προσώπων ἐκάστης διηγήσεως. Ἐνας ἐλαφρὸς τόνος μελαγχολίας ἀρμονίζεται μὲ ὅλας τὰς διηγήσεις του καὶ ὡς ἡρεμικὸς ἀντίλαλος τῆς ἐσωτέρας του σκέψεως εἶναι ἡ θλίψις τῆς ζωῆς, ποὺ τὴν πικρίαν αὐτῆς πρᾶττει ἡ πίστις καὶ ἡ ἐγκαρτέρησις ἡ Χριστιανικὴ.

Χριστιανὸς ἐκ πεποιθήσεως, πιστεύων εἰς τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ συγκινούμενος ἀπὸ τὰς τελετὰς καὶ τοὺς τύπους αὐτῆς, ἐγνώρισε πλέον παντὸς ἄλλου νὰ μεταγγίσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν συγκίνησιν του μέσα εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης του, ποὺ τὰ ζωντανεύει ὅλα καὶ τὰ φωτίζει καὶ τὰ φαιδρύνει τῆς θρησκευτικῆς γαλήνης ἢ χαρᾶς. Πολλὰ του διηγήματα πλέκονται εἰς παραμονὰς καὶ εἰς ἡμέρας ἑορτῶν καὶ τὰ πλεῖστα περιέχουν περιγραφὰς ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, ναῶν κων ἐρημωμένων. Συχνὰ πρόσωπα τῆς διηγέσεώς του εἶναι ἱερεῖς, ψάλται, καλόγηροι, γυναικες εὐλαβεῖς, συνήθη δὲ παρεντιθέμενα ἐπεισόδια εἶναι θρύλοι, παραδόσεις καὶ συναξάρια θρησκευτικά. Ὅλ' αὐτὰ θαυμασίως συναρμολογημένα, δροσερά, ἡμερα ὡς ἡ Ἑλληνικὴ φύσις, γαλήνια ὡς ἡ θρησκεία τῶν πατέρων μας. Κανεὶς ποτὲ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἕως τώρα δὲν ἔφθασε νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ ψάλῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν ὅχι ὡς ἰδέαν ἢ ὡς δόγμα, ἀλλ' ὡς κοινωνικὸν παράγοντα καὶ συντελεστὴν τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας καὶ τοῦ ἔθνους μας ὅσον αὐτός. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι ὁ μέγας ραψωδὸς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὸ βαθὺ χριστιανικὸν του αἶσθημα, τὸ ὅποῖον τόσον ἠδυνήθη ν' ἀποδώσῃ, ἐν ἄλλο δυνατόν ἐπίσης αἶσθημα ὑπῆρχεν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἀπεδόθη λυρικώτατα ὑπὸ τῆς τέχνης του. Ζωηρὰ φυσιολατρεία, ὡσὰν τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς ποιήσεως, τὸν ἐνέπνεεν· αἰσθησις πανθεϊστικῆ σχεδόν, καὶ ἀγάπη τῶν ὠραιότητων τῆς φύσεως. Ἡ θάλασσα καὶ τὰ βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ ἀγροί, τὰ δένδρα καὶ ἡ χλόη, αἱ πηγαί, οἱ βράχοι καὶ τ' ἀκρογιάλια τοῦ ἐπεδείκνυσαν ὅλας τὰς ὠραιότητας καὶ τὰς δυνάμεις των διὰ νὰ τὰς περιγράψῃ. Τοῦ ἐνιαυτοῦ αἱ ὥραι καὶ αἱ μεταλλαγαί, τοῦ ἡλίου αἱ ἀνατολαὶ καὶ ἑσπεῖς, τῆς νυκτὸς καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρον αἱ φεγγαβολαὶ καὶ τὰ σκότη, ἡ γαλήνη, ἡ θύελλα, τὸ κύμα, ὁ φλοῖσθος καὶ ἡ καταιγίς, τὰ ἐρεῖπια, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαια τοῦ ἐφ' ἀνέμωναν ὅλα τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν τους, ἁρμονισμένην μὲ

τὴν ζωὴν τῶν ἡμετέρων ἀνθρώπων κατὰ συνδυασμοὺς καὶ συναφείας, ποὺ ὁ φοιδοπληκτὸς κ' ἐταστικὸς νοῦς τοῦ ἔφθανεν ὁρμεφύτως νὰ τὰς ἀντιληφθάνεται καὶ νὰ τὰς ἱστορῇ. "Ὡστε ἡ χρηστιανικὴ ἔκστασις, περιελισσομένη τὸν φυσιολατρικὸν λυρισμὸν μέσα εἰς τὴν μυστικοπαθεὴ ψυχὴν τοῦ Παπαδιαμάντη, μᾶς ἔδωκεν ἔργα τέχνης καθ'αυτὸ ἐθνικά, σύγχρονα καὶ δυνατὰ συνυφασμένα μὲ τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν. Ἔχουν κατὰ πολὺ μάλιστα, ἀπ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σημερινὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας.

Φίλος τῶν πτωχῶν, τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, εἰρωνευτὴς τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἀξιώματος, γνώστης τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ὑπαίθρου ὁ Παπαδιαμάντης, περιορίσας τοὺς τόπους τῆς ἀφηγήσεώς του μέσα εἰς τὰ σύνορα τοῦ νησιοῦ του καὶ μ' ἐπιφύλαξιν σπανίως προχωρῶν πέραν αὐτῶν διὰ νὰ διηγηθῇ κατὰ περὶ τῆς γειτονικῆς Εὐβοίας ἢ διὰ νὰ ἐξιστορήσῃ μικροεπεισόδια μᾶς πενιχρᾶς Ἀθηναϊκῆς συνοικίας, ἀπέδωκεν ὅμως τὴν κίνησιν ὅλην καὶ τὴν ζωὴν τῆς στενῆς αὐτῆς χώρας τοῦ ὥστε κόσμος ὁλόκληρος προσώπων, ναυτικοὶ καὶ ἱερεῖς καὶ ποιμένες καὶ γεωργοὶ καὶ γραῖαι καὶ παῖδια καὶ κορασίδες, γάμοι καὶ θάνατοι καὶ πανηγύρεις καὶ τύχαι καὶ συμφοραὶ πλέκονται ζωντανά, παραστατικώτατα καὶ ψυχολογημένα μέχρι μυχιῶν μέσα εἰς τὸν ἀπλοῦν πάντοτε καὶ ἀφελῆ μῦθον τοῦ. Καὶ ὅπως ὠραῖα, εἰς ἓνα βαθυστόχαστον λυρισμὸν ἐπιτάφιον τοῦ συγγραφέως, ἔγραψεν ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου: «ὑπῆρξεν ὁ Παπαδιαμάντης ὅπως τὰ δένδρα, τὰ ὅποια βυθίζουσιν τὰς ρίζας των, μυριάδες κλωστής, εἰς βάθος καὶ εἰς πλάτος ἀφάνταστον, ποὺ τὰ βλέπεις ἐδῶ καὶ αὐτὰ πίνουν ἀπὸ ἓνα πηγᾶδι εὐρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν, εἰσχωροῦντα μὲ τρίχας ριζῶν καὶ εἰς τὰς σχισμάδας ἀκόμῃ τῶν πετρῶν ὑπὸ τὴν γῆν».

I. Ζεφβὸς

Τὸ κυπαρίσσι

Ἀγνάντια, τὸ παράθυρο· στὸ βάθος,
ὁ οὐρανός, ὅλο οὐρανὸς καὶ τίποτ' ἄλλο.
Κι' ἀνάμεσα οὐρανόζωστον, ὁλόκληρο,
φιλόλιγνο ἓνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο.
Καὶ ἡ ξάστερος ὁ οὐρανὸς ἡ μαῦρος εἶναι
στὴ χαρὰ τοῦ γλαυκοῦ, στῆς τρικυμιᾶς τὸ σάλο,
ὅμοια καὶ πάντα ἀργολιγᾶει τὸ κυπαρίσσι,
ἡσυχό, ὠραῖο, ἀπελπισμένο. Τίποτ' ἄλλο.

Κ. Παλαμᾶς

Δίησις διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ

Χριστέ μου, δός του τὴ χαρὰ, τὴ μόνη ποῦ μποροῦσε
νὰ σοῦ ζητήσῃ ἀπάνω ἔκτ' νοσταλγικὰ ἡ ψυχὴ του,
κάνε τὸ θάμα, κι' ἄσε τον νὰ ζήσῃ ὅπως ἔξοῦσε
σὲ μιὰ μεριὰ ποῦ τάχατες νὰ μοιάζῃ τὸ νησί του.

Νᾶναι τὰ βράχια ἔσθ' ὅσο γκρεμὸ βαθειά, κουφαλισμένα,
νᾶχῃ σωριάση ἡ θάλασσα ἑστὴν ἀμμουδιὰ τὰ φύκια,
κι' ἀράδα-ἀράδα στὸ γιὰλὸ δεμένα, ἀποσταμένα
νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ Σκιαθίτικα καΐκια.

Νᾶν' ἡ νησιώτισσες ἡ γρηῆς, κ' ἡ νηὲς ἡ πεθαμένες,
αὐτές, ποῦ τῆς θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ἱστορίες·
νὰ γνέθουν τὸ λινάρι ἡ γρηῆς ἑστὴν πόρτα καθισμένες
καὶ στὰ παράθυρα σιμὰ ν' ἀνθίζουν ἡ γαζίες.

Νὰ λυώνῃ ἀργὰ τὸ βραδυνὸ τὸ φῶς· τὰ κυπαρίσσια
νὰ σκύβουνε σιγὰ-σιγὰ σὰ νὰ τὸ προσκυνᾶνε·

νὰ τότε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκκλήσια,
καὶ τὴν καμπάνα τοὺς μακρὰ οἱ ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

Δὸς του, Χριστέ μου, τὴ γλυκεῖα χαρὰ νὰ ἴδῃ καὶ πάλι
τὴ γνώρισή του τὴ ζωὴ νὰ τότε τριγυρίζῃ.

Ἄχ! ἔτσι ἀθῶα κ' ἔστι ἀπλὰ κι' ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλλῃ
ὁποῦ μαζί τους, ἐκεῖ ψηλά, κι' αὐτὴ ν' ἀγιασθῇ ἀξίζει.

Λάμπρος Πορφύρας

Νικόλαος Γύζης

Ἡ ψυχὴ του, ψυχὴ μεγάλου ποιητοῦ, διαρκῶς ἐν λατρείᾳ
εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καλοῦ.

Εἰς τὴν Τέχνην ἀνεζήτει πάντοτε τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀδιά-
κοπα ἐφτερούγιζεν ἡ φαντασία του, προσκολλημένη εἰς τὴν
ζηλεμμένην αὐτὴν χώραν τοῦ φωτός, εἰς τὴν θεῖαν τῆς τέχνης
τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπλότητος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐνεπνέετο.

Κάθε του λέξις καὶ μία εὐχὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ ἓνα παρά-
πονόν· τὴν ἐποθεῖτο μεγάλην, τὴν ὠνειρεύετο ἑνδοξόν, ὅπως
ἄλλοτε καὶ τότε ἓνα δάκρυ μισοπνιγμένον ἐθόλωνε τὰ μάτια
του, δάκρυ πόνου καὶ λαχτάρας διὰ τὴν ἡλιολούστον γωνίαν,
ποῦ κρύπτει μέσα τῆς τόσον μεγαλεῖον καὶ χίλια ὄνειρα...

Δὲν ἐλησμονοῦσε ποτέ, μέσα εἰς τὴν δόξαν ποῦ τὸν περιέ-
βαλλε, τὴν στενωπὸν τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους, ὅπου εὗρίσκετο
τὸ εὐτυχισμένον πατρικόν του σπίτι. Αὐτὸ ἐστέγασε πρῶτον τὸ τά-
λαντόν του. Εἰς ἓνα τρίγωνον δωμάτιον, ποῦ τὸ στολίζουν ἀκόμη
διάφορα σχεδιάσματα καὶ ἔργα τοῦ ἡμιτελεῆ, ἤρχισεν ὁ Γύζης
τὰ πρῶτα φτερουγίσματα τῆς τέχνης του, ἡ ὁποία ἦτο προσωρι-
σμένη νὰ δοξάσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Γύρω του αἱ ἡμιτελεῖς
συνθέσεις, αἱ ἐγκλείουσαι τὰς πρῶτας δονήσεις τῆς ἐμπνευσμένης

του ψυχῆς, ἐτόνιζαν σιγαλὸν ὕμνον εἰς τὸν ἐργαζόμενον πρεσβύτην.

Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην¹⁾ ἔδιδε τῆς τελευταῖες πινελιᾶς εἰς τὴν τελευταίαν του σύνθεσιν. Εἶχεν ἐμπνευσθῇ αὐτὴν ἀπὸ τροπάριον τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

«Ἴδού ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός!»

— Βλέπετε, μοῦ ἔλεγε, δὲν ἔδωκα ρομφαίας. Ἐγὼ αἰσθάνομαι τὴν θρησκείαν μας μόνον μὲ ἀγάπην. Ἡ Ἀγάπη εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς.

Ἡ εἰκὼν ἐκείνη ἦτο τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὁ Νυμφίος εὗρε γρηγοροῦσαν τὴν μεγάλην τοῦ ψυχῆν.

Ἐνθυμοῦμαι, ἀκόμη ζωηρά, οὔτε θὰ λησμονήσω ποτέ, τὸ φιλόξενον σπίτι τοῦ μεγάλου Καλλιτέχνου. Ἡσθάνθη ἐκεῖ μέσα τὸ θάλλπος τῆς Ἀγάπης καὶ συγχρόνως τῆς Τέχνης τὴν θείαν πνοήν. Αἱ δύο Ἐφέστιοι ἐσκόρπιζαν ἄφθονα τὴν χάριν των εἰς τὴν εὐλογημένην στέγην, χωρὶς ἐπίδειξιν, μὲ τῆς ἀληθείας τὴν ἀπλότητα. Ἀνεύρισκα παντοῦ γύρω μου τὴν καλωσύνην καὶ τὸ χαμόγελο. Τῆς ἀρχαίας φιλοξενίας τὴν ἀφέλειαν...

Ὁ Γύζης ἦτο κατ' ἐξοχὴν Ἕλλην ζωγράφος. Τὰ ἔργα του ἀποπνέουν τὴν μελαγχολικὴν ποίησιν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἐβίξε μὲ τὸν χρωστήρα τὰς λεπτοτάτας χορδὰς τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤντλησε τὰ θέματα τῶν εἰκόνων του καὶ ἐνεπνεύσθη τὰ ἀριστουργήματά του. Φύσις ὑπέροχος, ποιητικὴ, εὐγενής, ἀνεῦρεν ὅ,τι ὑψηλὸν ἐγκλείει ἡ ἱστορία μας, ὅ,τι ὠραῖον ἔχει ὁ Ἑλληνικὸς βίος ὁ ἀπλοῦς, ὁ ἀπέριττος, ὁ ἀγνός. Σπανίως συγκινεῖ ἔργον καλλιτεχνικὸν τόσον βαθιὰ ὅσον τὸ «Τάμμα» τοῦ Γύζη. Ἡ θρησκεία, τὸ Παλλάδιον τῆς Ἑλλάδος δούλης, λάμπει μὲ ὅλον τὸ κάλλος τῆς εἰς τὰ πρόσωπα μάννας καὶ κόρης, ποῦ εἶχαν ἀφιερῶσθαι εἰς αὐτὴν τῆς ζωῆς των ἐν ὄνειρον. Δύναμις ὑπερτέρα, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ἐγκατέλιπε τὸν Ἕλληνα, ὁδηγεῖ τὰς δύο γυναῖκας εἰς τὸν μα-

1) κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1900.

κρὸν δρόμον των, ὑπὸ τὸ παρήγορον φῶς ἀναμμένης λαμπά-
δος. Καὶ εἰς τὸ τέρμα, ὥραϊον ὡς ἡ Ἀλήθεια, σελαγίζει πέραν
ἐκεῖ ἓνα σύμβολον ἁγιασθὲν δι' ἐνὸς θανάτου.

Εἰς τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖο» ἀδελφωμένα ζωγραφίζονται ὁ
πόνος τῆς σκληρίας τοῦ βαρύνει τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος καὶ ἡ
λευκάζουσα μακρόθεν ἐλπίς τῆς Ἑλευθερίας...

Ἄλλ' εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Γύζη ἐπιτελεῖται ὅλον ἐν κατὶ
ἐξόχως ὥραϊον. Αἱ γραμμαὶ τῶν βουνῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὅσαι
πρῶται ἐβελξαν τὸ ὄμμα τοῦ Γύζη, ζοῦν βριθὰ χαραγμέναι
μέσα του. Ὑπὸ τὸν ὀμιχλώδη γερμανικὸν οὐρανὸν ἀποκαλύπτει
τὸ κάλλος τῆς ἐλληνικῆς τέχνης καὶ τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Κίμων Μιχαηλίδης

Γιὰ τὸν τάφο τοῦ ζωγράφου Γύζη

Τεχνίτη Χάρε,
τὸ συντριμμένο του συμμάζωξε κοντύλι
μέσ' ἀπὸ τῆς αὐγῆς τὰ χρυσοστέφανα
καὶ μέσ' ἀπὸ τῆς Δύσης τὴν πορφύρα
τὸ συντριμμένο του κοντύλι
εἶτανε σὰ βαθύφωνη μιὰ λύρα.
Οἱ δλόφωτες Κυκλάδες, οἱ γεννήτορες του.

Τεχνίτη Χάρε,
τὸ πιὸ λευκὸ Κυκλαδικὸ μάρμαρο πάρε
τὸν κοιμισμένο ἀνάστησε ζωγράφο
στὸν ἄξιον τάφο.

Καὶ σκάλισε αὐτοῦ πέρα
σὲ ἀμίλητο φιλὶ τῇ γῇ καὶ τὸν αἰθέρα
καὶ σκάλισε ὅλα

ὅσα ἱστοροῦσε τοῦ ζωγράφου τὸ κοντύλι,
καὶ σπεῖρε ἀνάμεσα, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, παντοῦ,
ρόδα παρμένα ἀπὸ πρωτόφαντον Ἀπρίλη.
Καὶ κάτου-κάτου
σκάλισε ἀκόμα
ἀναβρυσμένο ἀπὸ τὸ πατρίο χῶμα
τὸ μέγα ὄραμα, τῇ Δόξᾳ.
Καὶ 'στὸ βιβλίον της κλιτὴ στοχαστικὰ
ᾧς γράφη ἡ Δόξα τ' ὄνομά του !

Κ. Παλαμᾶς

5

**Εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων
Γεώργιον τὸν Α'.**

Χαῖρε, ἀκριβέ ! Σὰν ἄγγελος
πῶχει 'στὴ γῇ τὰ φέρη
ὅσο ὁ Θεὸς τοῦ πρόσταξε
μηνύματα ἱερά,
ἐπάτησες τὰ μέρη
πὺν σ' ἔκραξαν θερμά !

Μὲ θάρρος ἀνοιχτόκαρδο
 ὅτι δέυτερη Πατρίδα
 καμμιὰ δὲν πῆρες δύναμη
 ἀλλόφυλου στρατοῦ·
 εἶναι δική σου ἀσπίδα
 ἢ Ἀγάπη τοῦ λαοῦ!

Γεράσιμος Μαρκοῦς

Ὁ θάνατος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'.

Ὁ Γεώργιος Α' ἀπέθανεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων· ἀπέθανε φέρων τὴν σημαίαν πρὸς τὰ ὄνειρευτὰ σύνορα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος· ἀπέθανε καρφώνων τὸ σκήπτρόν Του ἐπὶ τῆς ἱερᾶς γῆς τῆς πατρίδας κληρονομίας· ἀπέθανεν ὡς βασιλεὺς, ὡς ἥρωας καὶ ὡς στρατιώτης.

Ἐπὶ τῆς περιμαχίτου Μακεδονικῆς γῆς, ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς τῆς ἐπαγγελίας, πρὸς τὴν ὁποίαν γενεαὶ ἀλυτρώτων καὶ ἐλευθέρων ἐκράτησαν προσηλωμένα, μὲ τὴν δίψαν τῶν μεγάλων εὐγενικῶν ὀνείρων, τὰ ἀκοίμητα βλέμματα τῶν ψυχῶν, ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, φρουρὸς τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν δικαιομάτων τοῦ Γένους ἀπέθανεν ὁ Βασιλεὺς τῶν Πανελλήνων.

Ἐπεσε βαδίζων πρὸς τὰ νέα σύνορα τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος· ἔπεσεν ἀτενίζων πρὸς τὸν μακρινὸν ὀρίζοντα μιᾶς Νέας Μεγάλης Ἑλλάδος· ἔπεσε μὲ τὴν πατρικὴν χειρονομίαν τοῦ ἐλευθερωτοῦ πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους· ἔπεσεν ἀγωνιζόμενος ὁ Βασιλεὺς, ὡς στρατιώτης ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων.

Εἰς τὸ περίλαμπρον στέμμα τῶν Ἑλληνικῶν θριάμβων, τὸ κεντημένον μὲ τοὺς τιμίους λίθους τῶν θυσιῶν, τῶν ἡρωισμῶν καὶ τῶν μαρτυρίων, ἀνέλαμψεν ἀπὸ τῆς χθῆς¹⁾, εἰς αἰώνιαν καὶ ἄφθιτον ἀκτινοβολίαν, ὁ μέγας βασιλικὸς ἀδάμας.

1) Τὸ ἄρθρον ἐγράφη τὴν ἐπαύριον τῆς δολοφονίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α'.

Φέρων ὑπερήφανα τὰ βασιλικά του βήματα ἐπὶ τῆς ὥραιας χώρας ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔσπευσε νὰ καρφώσῃ τὸ ἐλευθερωτικόν Του σκῆπτρον μὲ τὰς ἰδίας Του βασιλικὰς χεῖρας, ἐθαύμαζε, λέγουν, ὁ Βασιλεὺς τὰς ὥραιας Μακεδονικὰς δύσεις καί, εἰς ὥραιας μεταρσιώσεις ἐθνικῶν ἐρώτων, ἐρρέμβαζεν ἐμπρὸς εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ Ἡλίου, στολισμένον μὲ τὴν βασιλικὴν ἀλουργίδα, τὴν βαμμένην εἰς τὸ παλαιὸν καὶ νέον αἷμα.

Ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς εἶχε γραφῇ νὰ δώσῃ μέσα εἰς τὸν ἴδιον πορφυροῦν θρίαμβον τοῦ φυσικοῦ ἄστρου τὸ γλυκύτατον ἄστρον τῆς βασιλείας του.

Μία ἡρωϊκὴ δύσις καὶ αὐτὴ εἰς τὰς φλογώδεις ἀποθεώσεις τοῦ Μακεδονικοῦ ἐρίζοντος.

Παῦλος Νιρβάνας

Ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους πολέμους τοῦ 1912 — 1913

Ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης

(27 Ὀκτωβρίου 1912)

Ἡ ἡμέρα διήλθεν ἐν τῷ μέσῳ διαρκοῦς ἀνυπομονησίας πότε θὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρός. Διάφοροι, ποικίλαι καὶ ἀντιφατικαὶ φῆμαι ἠϋξάνον τὴν ἀγωνίαν μας. Μία ἀναγνώρισις ἔφερε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ πρὸς τὴν Νητσέγκου γέφυρα κατεστράφη μερικῶς παρὰ τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ. Ἡ Θεσσαλονίκη μᾶς ἀντίκρυζε σκεπασμένη ἀπὸ τὴν ροδίνην ἀτμοσφαῖραν μιᾶς θαυμασίας Ὀκτωβριανῆς ἡμέρας.

Πεντάωρος πορεία εἰς ἀνοικτὴν καὶ καλλιεργημένην πεδιάδα μᾶς ἔφερε τὴν 19 Ὀκτωβρίου εἰς τὸ χωρίον Τσινάφορον. Ἐδῶ ἄλλαι συγκινήσεις, ἄλλαι κακουχίαι μᾶς ἀνέμενον. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀπαύστως ἠκούοντο κρότοι πυ-

ροδόλων. Τὸ ἀριστερὸν ἐμάχετο, ἐνῷ ἡμεῖς εἵχομεν ἀκόμη νὰ διατρέξωμεν πολὺ διάστημα διὰ νὰ συναντήσωμεν τὸν ἐχθρόν.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ἱερᾶς πόλεως τῶν Γιαννιτῶν εἶχεν ἀρχίσει. Ἀνήσυχτοι ἐπεριμέναμεν νὰ μάθωμεν τὰ τῆς μάχης ἐκείνης, ἢ αἰσία ἔκθασις τῆς ὁποίας θὰ ἐσημείωνε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης προκαταρκτικῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀγωνίας, διεδέχθη νύξ ἀγρία. Ραγδαία καὶ ἀδιάκοπος βροχὴ μετὰ κεραυνῶν καὶ βροντῶν μᾶς ἐπνίξε μέσα στὰ ἀντίσκηνά μας. Τὸ πρωῒ μᾶς εὔρεν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει, ἀλλὰ καὶ ἐτοιμοὺς νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ Καραζμάκι, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ξευχθῇ διὰ νὰ γείνη δυνατὴ ἡ αὐθημερὸν διάδασις καὶ προέλασις πρὸς τὸ χωρίον Γιαννιτσίδες, ὅπου θὰ εὐρίσκομεν τὴν πρώτην ἐχθρικὴν ἀντίστασιν.

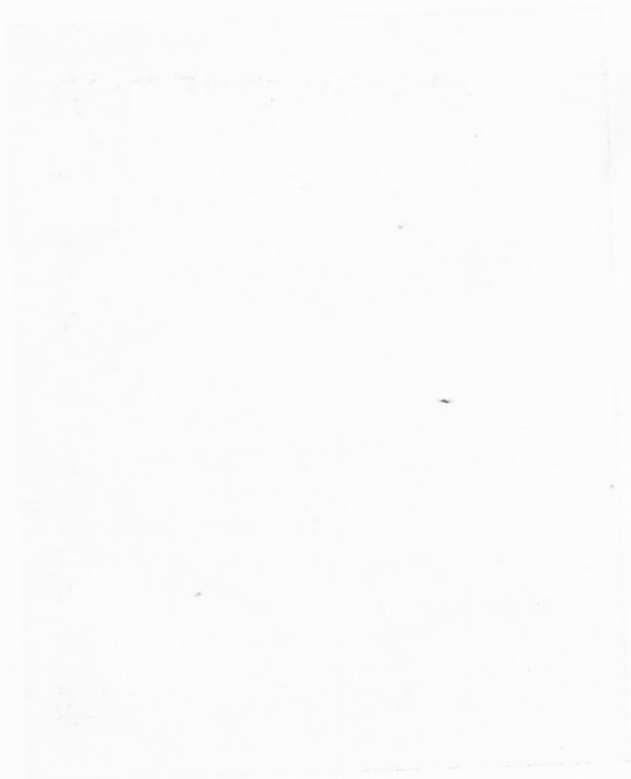
Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, 20 Ὀκτωβρίου, τὰ δύο εὐζωνικά τάγματα ἐβάδισαν ἐννέα ὥρας ὑπὸ ἀδιάκοπον βροχήν, εὐρισκόμενα διαρκῶς ἐντὸς ἐλῶν, τελμάτων καὶ λάσπης ἄνω τοῦ ἡμίσεος μέτρου.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης μέχρι τῆς 24ης Ὀκτωβρίου βαδίζοντες μὲ ὑπεράνθρωπον ἀντοχὴν ὑπέστημεν ὅλα τὰ μαρτύρια τοῦ πολέμου, ἠγωνίσθημεν, ἐχάσαμεν ἀνθρώπους, ἐπεράσαμεν ποτάμια, ἐβραχίκαμεν ἕως τὸ κόκκαλο καὶ ἐστεγνώσαμεν εἰς τὸν παγωμένον ἀέρα τῆς νυκτός, εἶδομεν πολλοὺς νὰ φεύγουν, ἄλλους νὰ γονατίζουν, μερικοὺς νὰ κρύδονται καὶ νὰ μᾶς κτυποῦν, ἄλλους νὰ μᾶς προδίδουν, σπίτια νὰ καίωνται, ἀποθήκας νὰ ἀδειάζουν, ὅπως μία δεξαμενὴ ξεχειλισμένη ποῦ σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας χάνει τὸ νερό της.

Ἐπὶ τέλους τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ σπίτι ἐνὸς Μακεδόνο· παλληκαριοῦ στὴν Κουλακιά, ἔξω ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκην, ἐνόησα ὅτι δική μας θὰ ἦτο ἡ πόλις τοῦ Φιλίππου. Ἀπὸ τὸ μικρὸ τετράγωνο παράθυρο τοῦ ἀσβεστωμένου δωματίου, μὲ τὰ ξύλινα ράφια, μὲ τὸ χαμηλὸ τζάκι, ποῦ γύρω του ἀπλώνοντο στρώματα, ἓνα δάκτυλο μοῦ τὴν ἔδειξε. Ἦταν αὕτη!

Ἐξοδος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν μάχην τῶν Γεννητσῶν

Μοῦ ἐφάνη σάν Ἀφροδίτῃ ἀναδυομένη φοροῦσα κυανόλευκον διαφανή ἐσθήτα, φέρουσα τὸ στέμμα τοῦ Νικητοῦ, προσφέρουσα εἰς Αὐτὸν δάφνης καὶ μυρσίνης κλάδους.

Γονάτισα τότε ἐμπρὸς σὲ τρία εἰκονίσματα, ποῦ τὰ ἐστόλιζαν ξηρὰ βέργια καὶ τὰ ἐφώτιζε μία κανδήλα ἀπροπράσινη, καρφωμένη σὲ μιὰ γωνία τοῦ δωματίου. Πίσω ἀπ' αὐτὰ ἦσαν κρυμμένες ἡ βασιλικὲς εἰκόνες. Τὸ σπαθί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ποῦ θαυματοεργὸν ἐπεδλήθη πάντοτε καθ' ὅλην τὴν μακραιώνα δουλείαν, ἐδυνάμωνε μὲ τὴν θεῖαν ἰσχὺν του τὸ ξίφος τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδα γιὰ πρώτη φορά, στής ἱερὲς φυσιογνωμίες τῶν Ἁγίων, Ἑλληνικὴ τὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ Ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐλόκληρος τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ἐδάδισε πρὸς τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ ἐξέφυγε αὐτὸν διὰ δύο γεφυρῶν.

Ὅταν τὴν 2αν ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ζεύξεως τοῦ Ἀξιοῦ διήλθομεν τὰς δύο του γεφύρας, ὑπὸ τὰς εὐχὰς ἐλοκλήρου τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ταξιαρχίας τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἠκούσαμεν τὴν φράσιν «Ἐμπρός, παιδιά! Ὁ Θεὸς μαζί σας!» προφερομένην παρὰ ἑκατοντάδων ἀξιωματικῶν καὶ χιλιάδων ὀπλιτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ διήρχοντο κατόπιν ἡμῶν, στηριζόμενοι εἰς ἡμᾶς, βεθαίως δὲν ἐφανταζόμεν γιὰ μᾶς τοιαύτην ἔκθασιν.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀπέναντί μας, προκλητικὴ καὶ μελαγχολικὰ φωτιζομένη ἀπὸ μερικὲς ἀκτίνες ἡλίου, ποῦ ἔφευγαν μέσα ἀπὸ τὰ πολλὰ σύννεφα, ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἐγίνετο Ἑλληνικὴ.

Τὰ ἐχθρικὰ πυροβολεῖα, τὰ καὶ διὰ γυμνοῦ ἀκόμη ὀφθαλμοῦ φαινόμενα ἐπὶ τῶν πέριξ λόφων, αἱ ἐπ' αὐτῶν φανεραὶ κινήσεις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἤμουν βέβαιος ὅτι εἰς τὸ ἀνοικτὸν πεδῖον θὰ θέριζαν πολλοὺς ἀπὸ μᾶς, βεθαιότατος ὅμως ἐπὶ ἐπάνω μας θὰ περνοῦσε ἀναρίθμητος κατακτητικὸς στρατός, ποῦ θὰ ἐκυρίευε καὶ θὰ ἔκαμνε δικήν του τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων μας.

Ἡ στιγμή τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις μας πρὸς μάχην, γιὰ ὅσους πρῶτοι πέρασαν καὶ τοὺς κατόπιν ἐρχομένους, ἦτο μία ἀπὸ τὰς συγκινητικωτέρας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ στρατοῦ μας.

Ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ συνεχῇ βροχῇν ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἐπίπονος, ἀνωτέρα δὲ πάσης περιγραφῆς ἡ συγκίνησις, ἡ χαρά, τὸ καρδιοκτύπι τοῦ ἡσθάνθημεν.

Τὴν νύκτα τῆς 24ης τὴν ἐπεράσαμε μέσα εἰς τὰ χανδάνια τὰ ἐκατέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τεκελῇ—Θεσσαλονίκης, ἔτοιμοι νὰ δεχθῶμεν καὶ ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, ἐνῷ ἔδρεχε δυνατὰ καὶ τὸ μισθὸ σῶμα μας εὗρίσκετο μέσα εἰς τὸ νερό, τὸ ὅποιον εἶχαν μαζεύσει τὰ χανδάνια.

Ἡ διαταγὴ τοῦ Στρατηγεῖου ὥριζε τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς 26 Ὀκτωβρίου. Ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα εἶχον ἀποφασισθῇ καὶ ἀνεμένομεν τὴν στιγμήν τῆς ἐκκινήσεως, αἴφνης οἱ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τεκελῇ—Θεσσαλονίκης παρατεταγμένοι λόχοι μας παρετήρησαν ἐρχομένην ἐκ Θεσσαλονίκης ἀμαξοστοιχίαν φέρουσαν λευκὴν σημάδιαν καὶ τῆς ὁποίας ὁ ὀξὺς συριγμὸς περιέργως ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτα μας.

Ἡ ἀμαξοστοιχία, συμφώνως μὲ τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν: «οὐδεὶς νὰ διέρχεται τῆς γραμμῆς μὴ ἀνήκων εἰς τὴν παράταξίν μας», ἐκρατήθη μόλις ἐπλησίασε τὰς πρώτας προφυλακὰς μας, ἵνα εἰδοποιηθῇ ὁ ταξίαρχος Κωνσταντινόπουλος.

Μόλις λαθὼν γινώσκιν οὗτος, φθάνει ἑφιππος πρὸ τῆς ἀμαξοστοιχίας. Ἡ στιγμή ἦτο πράγματι ἐπιδητική. Σιγὴ βαθυτάτη ἐπεκράτησε κατ' ἀρχάς. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεσσάρων προξένων, παρασημοστίλιστος καὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ταξίν στρατηγοῦ Σεφίκ πασῶς ἵστατο ἐκφραστικῶς συγκεκνημένος.

Τότε ἀμέσως διακόψας τὴν οἰωπὴν ὁ Γάλλος Πρόξενος ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιτραπῇ, ὥπως ἡ ἀμαξοστοιχία διέλθῃ διὰ τῆς γραμμῆς.

Ἡ ἄδεια δὲν ἐχορηγήθη. Ὁ ταξίαρχος, ἔχων ὑπ' ὄψει τοῦ

ἔτι ἢ διὰ τῆς γραμμῆς διέλευσις θὰ καθίστα φανεραν εἰς τὸν Τοῦρκον στρατηγόν, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἔπαυαν διαρκῶς νὰ στρέφονται πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα, ὀλόκληρον τὴν παράταξίν μας, καὶ ἔχων νὰ ἐκτελέσῃ ὅλως ἀντιθέτους ἐμπιστευτικὰς διαταγὰς, ἐν προφυλακαῖς μάχης εὐρισκόμενος, ἀνήγγειλεν εὐγενῶς εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς κρατήσῃ μέχρις οὗ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Στρατηγεῖου.

Οἱ ἀπεσταλμένοι, βέβαιαι ἴσως ὅτι ἡ ἐμφάνισις των θὰ παρέλυε κάθε διαταγὴν καὶ ὅτι, πρὸ τῆς ιδέας ὅτι δὲν θὰ ἐπολεμοῦσεν, ὅχι μόνον τὰ πάντα θὰ ἐθυσίαζεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀλλὰ καὶ τεμενάδες θὰ ἔκαμνε, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρύψουν τὴν ἀξίαν τῆς ὥραίας καὶ ὑπερηφάνου στάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ συνταγματάρχου ἐντύπωσιν των.

Μετὰ τοῦτο ἀμέσως ὁ συνταγματάρχης Κωνσταντινόπουλος τάξας τιμητικὴν φρουράν ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ κατηρθύνθη εἰς Τοπσίν, ὅπου τὸ Στρατηγεῖον.

Μετὰ τρίωρον ἐπανῆλθεν εἰς Τεκελῆ, καὶ εἰσελθὼν ἀμέσως εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους διαμέρισμα ἔδωκε διαταγὴν νὰ προχωρήσῃ ἡ ἀμαξοστοιχία. Ἡ συνοδεία αὕτη θὰ ἐστενοχώρησεν ὀλίγον τὸν Σερικ πασσᾶν, νομίσαντα ὅτι θὰ ἔμενεν ἐλεύθερος νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ σημειώνῃ, διὰ νὰ γνωρίζῃ κάτι ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῶν διαπραγματεύσεων.

Βραδέως ἡ τὴν ἀνακωχὴν ζητοῦσα ἀμαξοστοιχία διήλθε διὰ τοῦ σταθμοῦ Τεκελῆ προχωροῦσα ἐλευθέρως εἰς Τοπσίν.

Πάντες οἱ πρὸ τοῦ σταθμοῦ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται ἐχαιρέτισαν τιμητικῶς, ἐνῷ πρὸ τῆς θύρας τοῦ διαμερίσματος τῶν ἀπεσταλμένων καὶ πρὸς τὴν πλευράν τῆς παρατάξεώς μας ἔστατο φραγμὸς ἀδιαφανὴς καὶ ἀδιαπέραστος, τὸ ἐπιβλητικὸν ἀνάστημα τοῦ ταξίαρχου Κωνσταντινοπούλου.

Ταῦτα συνέβησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς 25ῆς Ὀκτωβρίου. Τὴν 26ὴν τὸ πρωί, μόλις ἐπέστρεψεν ὁ ἀρχηγὸς ἐκ Τοπσίν, ὅπου εἶχε μεταβῇ μετὰ τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀπεσταλμένων τὴν

προηγούμενην, ἐξεκινήσαμεν διὰ Θεσσαλονίκην, διέβημεν δὲ τὸν Γαλλικὸν ποταμὸν βρεχόμενοι μέχρι γονάτων.

Μόλις ἀπεμακρύνθημεν τοῦ ποταμοῦ, οἱ ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης Τοῦρκοι ἐπετέθησαν. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη μᾶς ἔκαμε νὰ ἀνοιχθῶμεν, ἑτοιμοὶ πρὸς μάχην, καὶ κατόπιν νὰ προχωρήσωμεν ἀποφασιστικοί. Δὲν εἴχομεν ὁμῶς βχδίσαι παρὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας καὶ ἀγγελιαφόρος τοῦ Στρατηγεῖου ἀνήγγειλεν εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη. Ἡ εὐτυχὴς αὕτη εἴδησις συνωδεύετο καὶ μὲ τὴν διαταγὴν νὰ προχωρήσωμεν διὰ νὰ καταλάβωμεν τὴν πόλιν μένοντες τὴν νύκτα ἔξωθεν αὐτῆς.

Καταλασπώμενοι, αὔπνοι, βρεγμένοι ἀπὸ τὴν τελματώδη ὑγρασίαν, ἐχαιρετίσαμεν τὴν ἐνδοξον αὐγὴν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1912.

Προτοῦ ἀκόμη προφθάσωμεν νὰ συνέλθωμεν ὀλίγον, εὐρέθημεν περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης. Μὲ τὰ ξημερώματα, ἀστραπιαίως διεδόθη εἰς τὴν πόλιν ὅτι μίαν ὥραν ἔξωθεν αὐτῆς διενυκτέρευσεν Ἑλληνικὸς στρατός.

Τότε ὅλοι ἔσπευσαν πρὸς αὐτόν, ὥπως καὶ ἂν εὐρέθησαν. Μισοενδεδυμένοι, ἀσκεπεῖς, μὲ παντοῦφλες, ἄπλυτοι, τρελλοὶ ἀπὸ χαράν, ἤλθαν εἰς τὸν καταυλισμὸν μας καὶ ἐναγκαλιζόμενοι ἡμᾶς ἐφώναζον :

— Χριστὸς Ἀνέστη ! Κελῶς ἤλθατε, ἀδέλφια τῆς ποθητῆς ἐλευθερίας ! Ζήτω ἡ Ἑλευθερία ! Ζήτω ὁ γενναῖος Ἑλληνικὸς Στρατός !

Ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας ὁ χῶρος τοῦ καταυλισμοῦ μας ἐπληρώθη ἀπὸ χιλιάδας ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν.

Ἀμαξαί, κάρρα, μεταγωγικά, ἵπποι, ὄνοι μετέφεραν διαρκῶς ἐνθουσιώδη κόσμον.

Ἀλληλοσπρωχνόμενοι καὶ στοίβαζόμενοι γύρω μας δὲν μᾶς ἄφιναν νὰ κινηθῶμεν.

Ἦτο ἀδύνατον νὰ προσφέρωμεν μίαν λέξιν, χωρὶς αὕτη νὰ προκαλέσῃ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ ὅλον ἐν αὐξανόμενου πλήθους.

Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, πολῖται πάσης τάξεως καὶ θέσεως, πλούσιοι, πτωχοί, θαυμαστικῶς μᾶς παρετήρουν.

Τὸ κουρασμένο τουφέκι μας, ὁ λασπωμένος ντουλαμάς, ἡ ρυπαρὰ βλαχόκαλτσα, τὰ τρυπημένα τσαρούχια, τὸ βρεγμένο φέσι μας, ἀπετέλουν ἀντικείμενα θεῖου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Οἱ ἄνδρες τῶν δύο εὐζωνικῶν ταγμάτων τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦσαν ἱεροὶ διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Αἱ σημαῖαι μας περιεκυκλώθησαν παρ' αὐτῶν καὶ ἐξεδιπλώθησαν χωρὶς καὶ νὰ ἐρωτηθῶμεν.

Ρίγος κατέλαβε τοὺς πάντας. Συγκίνησις παραλύουσα κάθε δύναμιν ἐδούδανε πρὸς στιγμὴν ὅλους ἀποκαλυφθέντας καὶ γονυπετήσαντας.

Κατόπιν ὅμως τὰ «Ζήτω» καὶ αἱ φωναὶ ἐδόνησαν τὸν ἀέρα.

Ὑπερήφανα ἠτένιζαν οἱ ἐλεύθεροι πλέον Ἕλληνες τὰ τέκνα τῆς μητρὸς των καὶ κλαίοντες ἐφώναζαν :

— Νὰ μᾶς ζήσετε ! Ἐμπρός, ὅλοι μαζί, πᾶμε στὴν πόλιν μας ! Σὰς περιμένουν ! Ἐμπρός !

Ἡ ἐπίσημος εἰσοδὸς μας εἰς τὴν πόλιν εἶχε προσδιορισθῇ διὰ τὴν 2αν μ. μ.

Ἀπὸ τοῦ καταυλισμοῦ μας μέχρι τοῦ Διοικητηρίου, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τοὺς στρατῶνας, ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας, ἐβαδίζομεν ἀποθεωτικῶς.

Κυριολεκτικῶς ἀλλόφρονες ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν οἱ κάτοικοι, ἐξητωκραύγαζαν, ἐφώναζαν, ἐτραγουδοῦσαν Μακεδονικὰ τραγούδια.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας, τὰ παράθυρα, τὰς στέγας, τὰ ἱκριώματα τῶν κτιρίων, ἐρρίπτοντο ἀνθοδέσμη, κουφέτα, περιστέρια, κορδέλλαι λευκαὶ καὶ γαλάζιαι. Ἦτο ἀδύνατον ἐλευθέρως νὰ βαδίσωμεν εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν. Ὅλοι ἤθελον νὰ βαδίσουν κοντὰ μας, ὅλοι κάτι νὰ μᾶς ῥωτήσουν, ὅλοι νὰ μᾶς δώσουν τὸ χέρι.

Χειροκροτήματα, ᾄσματα, εὐχαὶ ἐξάλλου καὶ φρενιτιῶδους

ἐνθουσιασμοῦ, ἐκφράσεις προδίδουσαι συναισθήματα ἱεροῦ πατριωτισμοῦ, τρελλαὶ καὶ ζωηρότεραι κάθε φυσικοῦ αἰσθήματος κινήσεις τῶν χειρῶν, μᾶς συνώδευαν καὶ μᾶς παρηκολούθουν.

Οἱ σαλπικταὶ μας ἦτο ἀδύνατον νὰ σαλπίσουν ἀπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τὸν συνωστισμὸν ποῦ ἐγένετο γύρω των.

Δὲν ἔμεινε λευκὸν καὶ κυανοῦν ὕφασμα, ποῦ νὰ μὴ μετεσχηματίσθῃ εἰς σημαίαν καὶ κονκάρδας, νὰ στολίσῃ τὰ μπαλκόνια, τὰ παράθυρα καὶ τὰ στήθη τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὑπὸ οὐρανὸν σημαιῶν, ὑπὸ βροχὴν ἀνθέων καὶ ζαχαρωτῶν, ἐν ἀουλήπτῳ καὶ ἀνεκφράστῳ θορύβῳ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, πρῶτα τὰ δύο εὐζωνικά ἐβάδισαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως.

Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην παραλιακὴν ὁδόν, ἦναγκάσθημεν νὰ σταματήσωμεν. Τὸ θέαμα ἦτο ἀληθῶς μοναδικόν καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπερβαίνει κάθε περιγραφήν.

Ὅλοι οἱ ἐξῴσται καὶ τὰ παράθυρα τῶν μεγάλων ξενοδοχείων, αἱ προθήκαι τῶν καταστημάτων, αἱ θύραι τῶν καφενειῶν ἦσαν σημαιοστολισμένα. Κόσμος ὥραιος, κόσμος ἄσχημος, κυρίαί χαριτωμένα καὶ θελκτικώταται, κύριοι, παιδιὰ τὰ εἶχαν ἀσφυκτικῶς ὑπερπληρώσει.

Καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἤκουε κανεὶς παρὰ φωνές, «ζήτω» καὶ ἤχους τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου, μαζὶ ὅλα ἀποτελοῦντα πανδαιμόνιον.

Καπέλλα καὶ μανδύλια ἐκινούντο δαιμονιωδῶς. Ἀσπασμοὶ ἐστέλλοντο.

Μέσα στὸ τρομερὸν αὐτὸ στοῖβαγμα τῶν ἀνθρώπων, στὸ ἀλληλοσκούνημα Ἑλλήνων, Ἑβραίων, Τούρκων, Εὐρωπαίων, κάθε φυσιογνωμία ἐπρόδιδε συγχίνησιν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, ὁ εἰσελθὼν πρῶτος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲν ἐβάδιζεν, ἀλλ' ἐπέτα. Ἦτο ὑπερήφανος διότι ἔξεπροσώπει τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ σύνολον ἀνδρείας στρατιάς.

Ἐξεπροσώπει ἔλους ὅσοι ἐκλήθησαν ν' ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ
τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Μιλτιάδης Λιδωρίκης

Δέσεις εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον

Ἐσὺ ποῦ θρόνος Σου ἡ Θεσσαλονίκη,
Μακεδονίτη, Ἀκρίτα καβαλλάρη,
φώτισέ μας τὸ δρόμο πρὸς τὴ νίκη.

Τοῦ μήνα ποῦ γιορτάζει Σε εἶν' ἡ χάρη·
βάρβαρος τότε ὄχτρος σου· Τοῦρκος τώρα.
Μὰ τὸ βαρβαροφάγο Σου κοντάρι

χίλιασέ το κι' ἀρμάτωσε τὴ χώρα.
Ἄς ἀκουσιῇ ξανά τὸ πρόσταγμα Σου
ἵστα καράβια μας, τὰ θησαυροφόρα·

«Ἀρμενίστε, καράβια!» Μὰ ἡ χτυπιὰ Σου
ἄς χτυπήσῃ ὅχι πιά μὲ τὴ σφεντόνα,
μὲ τὸ βόλι ἃς θερίζῃ. Δεόμεθά Σου!

Βάλε μας τοῦ θριάμβου τὴν κορῶνα!

Κ. Παλαμᾶς

Ὁ γυρισμός τοῦ πολεμιστοῦ

Καὶ μέσ' ἄπὸ σπίτι τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἄπ' τὴ σκεπὴ
κρέμονται ρόδια γέρικα, στεγνὰ κυδώνια,
μαζεύονται οἱ γειτόνοι γύρω χαρῶποι
(Ποιὸς λογαριάζει σήμερα σπαρτὰ κι' ἁλώνια ;)
κι' ἀκοῦνε τὸ λεβέντη ποῦ τοὺς λέει πολλά,
πολλά...σὰ νᾶχαν νὰ ἰδωθοῦν χρόνια καὶ χρόνια.

Κι' ὁ γέρος ὁ πατέρας του κρυφογελά
καὶ καμαρών' ἢ μάννα του καὶ κρυφοκλαίει
κι' ἢ σαστικιά του τὸν θωρεῖ δειλὰ - δειλὰ.
Καὶ σταματᾷ κι' ἢ χήνα ποῦ στ' αὐλάκι πλέει
κι' ὁ σκύλος ποῦ κοντά του τὴν εὐρὰ κουνᾷ
τὰ δυό του αὐτιά τεντώνει σὰ ν' ἀκούη τί λέει.

Μὰ ξάφνου τοῦ χωριοῦ ὁ παπᾶς, ἄπ' τὸ σκαμνὶ
ἀναπηδῶντας μ' ὅλα τὰ γεράματά του,
— «Γειά σου λεβέντη !» κράζει μὲ βαρεῖα φωνή.
Σηκώνουν τὰ ποτήρια, πίνουν ἄστην ὑγεία του.

Ἰ. Πολέμης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ μέτρου

εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν

Στιχουργία εἶναι ἡ τέχνη τῆς συνθέσεως τοῦ λόγου με
ρυθμὸν ἡχητικόν, ἥτοι κατὰ στίχον. Ρυθμὸς δὲ ὀνομάζεται ἡ
τακτικὴ ἐπανάληψις ἐπαισθητῶν χρονικῶν μορίων, οὕτως ὥστε
ν' ἀπαρτίζεται ἐν σύνολον ἁρμονικόν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλη-
νικὴν ποίησιν ὁ στίχος βασιίζεται ἐπάνω εἰς τὸν συνδυασμὸν
συλλαβῶν μακρῶν καὶ βραχείων καὶ καλεῖται μετρικός. Εἰς
τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν τὰς μακράς καὶ τὰς βραχείας συλ-
λαβὰς ἀντικατέστησαν αἱ τονούμεναι καὶ αἱ μὴ τονούμεναι
συλλαβαί. Καὶ ὡς μακραὶ μὲν θεωροῦνται αἱ τονούμεναι (ἔστω
καὶ ἂν αὗται εἶναι φύσει βραχεῖαι), διότι ὁ τόνος παρατείνει
τὴν ἐκφώνησιν, βραχεῖαι δὲ αἱ μὴ τονούμεναι, ἔστω καὶ ἂν
αὗται εἶναι φύσει μακραί. Ὡστε εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν
ὁ ρυθμὸς εἶναι τονικός, ὁ δὲ στίχος συλλαβικός, διότι ἀντὶ νὰ
μετρῶνται αἱ συλλαβαί, ἀριθμοῦνται.

Εἰς τοὺς στίχους καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον αἱ συλλαβαί δὲν
μετροῦνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Εἰς μὲν τὸν πεζὸν μετροῦν-
ται διὰ τῶν δακτύλων, εἰς δὲ τοὺς στίχους διὰ τῆς ἀκοῆς : π.χ.

«Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκησι, μὴ ἐπότισεν ὁ χρόνος»

ἂν μετρηθῇ ὡς πεζὸς λόγος, ἔχει 16 συλλαβὰς, ὡς στίχος
ἕμως εἶναι δεκαπεντασύλλαβος. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλα-
βῶν διακρίνομεν διάφορα εἶδη στίχων, ἀπὸ τοῦ δισυλλάβου, ἥτοι
τοῦ συγκειμένου ἐκ δύο συλλαβῶν, μέχρι τοῦ δεκαεπτασυλλά-

θου, ἦτοι τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ δεκαεπτὰ συλλαβῶν. Τὰ ποιήματα τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου, τοῦ Ἑρωτοκρίτου καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπαρτίζονται ἀπὸ δεκαπέντε συλλαβάς.

Συνήθως πάντες οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀνήκουσι μέτρον (ὀκτασύλλαβοι, ἐνδεκασύλλαβοι κ.τ.λ.). Εἶναι δυνατόν ὅμως ποιήματι τι ν' ἀπαρτίζεται ἀπὸ στίχους ἀνομοίους μετρικῶς, τοιουτοτρόπως ὅμως πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένους, ὥστε ν' ἀποτελῇται τέλειόν τι καὶ ἁρμονικὸν ὅλον. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. τὰ ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ποιήματα «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ», «Ἡ δύο θρησκείες», «Ὁ Χάρος ἐστὴν ἐρημιά».

Ἐν ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων γνωρισμάτων τοῦ νεοελληνικοῦ στίχου εἶναι ἡ ὁμοιοκαταληξία, ἦτοι ἡ ὁμοιόμορφος συμφωνία εἰς τὸ τέλος δύο ἢ περισσοτέρων στίχων. Αὕτη χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ποιήματος, οὐχ ἦττον συντελεῖ πολ-
 άκις εἰς τὴν καλλονὴν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν στίχων.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΑΡΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824, ἀνήκων εἰς παλαιὰν ἀρματολικὴν οἰκογένειαν ἐκ Βαλαώρας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, μετὰναστεύσασαν εἰς Ἐπτάνησον ἕνεκα καταδιώξεως τῶν Τούρκων καὶ προστατευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, διδασθεὶς καλῶς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ Νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Ἐνωρίτατα ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, ἥτις καὶ ἦτο ἔκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἢ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Τῷ 1845 ἐξέδωκε τὸν πρῶτον τόμον τῶν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Στιχουργήματα», μετὰ δώδεκα δὲ ἔτη (1857) τὰ «Μνημόσυνα», τὰ ὅποια κυρίως τῷ ἔδωκαν τὴν ἀναγνώρισίν του ὡς ποιητοῦ καὶ πανελλήνιον φήμην. Τῷ 1867 τέλος ἐδημοσίευσεν ὁμοῦ τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», μακρὸν ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τραγικὰ γεγονότα τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐν Ἡπείρῳ, καὶ τὸν «Ἀθανάσιον Διάκον», ἐπικολυρικὸν ποίημα μὲ θέμα τὸν ὁμώνυμον ἥρωα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐν τῷ μεταξύ, καθὼς καὶ κατόπιν, ἐδημοσίευσε ποιήματά τινα ἐν περιοδικαῖς, ἐποίησε δὲ καὶ ἀπήγγειλεν ἐντολῇ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου τὸ γνωστὸν ποίημα «εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε'».

Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν διετέλεσεν ὡς βουλευτὴς τοῦ Ἰονίου κοινοβουλίου θερμὸς ὑπέρμαχος τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καί, συντελεσθείσης τῆς ἐνώ-

σεως, εξηκολούθησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον νὰ εἶναι βουλευτής, διακρινόμενος διὰ τὴν φιλογερὰν πατριωτικὴν εὐγλωτίαν του καὶ τὰ φιλελεύθερα φρονήματά του.

Ἀποσυρθεὶς ἔπειτα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἔμεινε σχεδὸν διαρκῶς εἰς τὸ κτῆμα του Μαδουρῇ εἰς τὴν Λευκάδα, καταγινόμενος εἰς ἱστοριοδιφικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν προεπαναστατικῶν ἰδίως καὶ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χρόνων καὶ συνθέτων τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ποιητικὸν ἔργον «Φωτεινός», μὲ θέμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Βενετοκρατουμένης Ἐπτανήσου. Τὸν «Φωτεινόν» δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ, διότι πάσχων ἤδη ἀπὸ καρδιακὸν νόσημα ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, τῷ 1879, καὶ ἀτελείωτον τὸ ἔργον ἐκεῖνο ἐδημοσιεύθη μετὰ θάνατον (τῷ 1891).

Τὰ «Ἀπαντα» τοῦ Α. Βαλαωρίτου, ἔμμετρα καὶ πεζά, ἐξεδόθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλῇ, εἰς τρεῖς τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος εἶναι μακρὰ λεπτομερὲς βιογραφία τοῦ ποιητοῦ.

Βάμβας Νεόφυτος. Λόγιος Ἑλλην κληρικὸς γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1855. Μεταβὰς εἰς Παρίσιους ἐδόθησε τὸν Κοραῖν πρὸς ἔκδοσιν τῶν συγγραμμάτων του. Ἐπανελθὼν εἰς Χίον διηύθυνε τὴν ἐκεῖ Σχολὴν καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Ὑδραν ἐνεθάρρυνε διὰ τῶν λόγων του τοὺς μοχομένους. Ἀργότερα ἐγένετο καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας καὶ εἰτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τοῦ 1853. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ρητορικὴ» (1813), «Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς» (1818), «Τεχνολογικὸν» (1820), «Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης» (1828), «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (1838) καὶ τέλος «Ἐγχειρίδιον ἠθικῆς» (1853).

Δάφνης Στέφανος. (Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυ-

δούλου Ζωϊοπούλου). Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεὶ τῷ 1882. Ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς, ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἰδιαιτέρους τόμους ποιητικὰς σειρὰς ὑπὸ τοὺς τίτλους «Φθινοπωρινὰς Ἀρπες», «Ρόδακες καὶ Ἀνθέμια», «Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες», «Ὁ Ἀνθισμένος Δρόμος» καὶ ἄλλας. Ἐδραβεύθη δις εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν ποιημάτων τοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν «Στρατιωτικῶν Διηγημάτων». Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν «Πατρικὸ Σπίτι».

Ζερβὸς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τῷ 1874 ἐκ γονέων Κεφαλλήνων, ἀνήκων εἰς παλαιὰν διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς Ἑπτανήσου. Ἐξεποιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐσπούδασε δὲ τὰ Νομικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ βραδύτερον διήκουσε φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν Παρίσις.

Νεώτατος ἔγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα, διατελέσας ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἤσκησε καὶ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα.

Μετὰ διαμονὴν του ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν Εὐρώπῃ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γράμματα. Τῷ 1910 ἐδημοσίευσεν τὸ ὑπὸ λυρικήν μορφήν φιλοσοφικὸν ἔργον του «Ἱστορία τῆς Ἰδέας» καὶ ἓνα τόμον πρωτοτύπων διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Μῦθοι τῆς Ζωῆς. Ἱστορίαι τοῦ Δισκεψίου καὶ τοῦ Τρισκεψίου». Τῷ δὲ 1916 ἐδημοσίευσεν φιλοσοφικὴν μελέτην του «Αἰ ὀλιστικαὶ θεωρίαι». Ἐγραψε πρὸς τοῦτοις πολλὰ διηγήματα καὶ ποιήματα δημοσιευθέντα εἰς φιλολογικὰ περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια καὶ φιλοσοφικὰς κριτικὰς, ἰδίως εἰς προλόγους τῶν εἰς τὴν Λογοτεχνικὴν βιβλιοθήκην Φέξη δημοσιευθέντων τόμων. Διευθύνων τὴν ἑκδόσιν τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ τῆς Λογοτεχνικῆς βιβλιοθήκης Φέξη, ἐφιλοτέχνησεν ὁ ἴδιος πολλὰς μεταφράσεις, ἐν αἷς ὁ «Προμηθεὺς» καὶ αἱ «Πέρσαι» τοῦ Αἰσχύλου, ἡ «Ἰλιάς», ὁ Θουκυδίδης, ἡ «Ἀθη-

ναίων Πολιτεία» τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος» τοῦ Νίτσε, ὁ «Ὁφελιμισμὸς» τοῦ Στούαρτ Μίλλ κλπ.

Θεοτόκης Νικηφόρος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736 καὶ ἀπέθανεν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1800. Νέος ἔτι μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη (1762) ἱερομόναχος λαβὼν τὸ ὄνομα Νικηφόρος, ἐνῷ πρότερον ἐκαλεῖτο Νικόλαος. Ἐδίδασκεν ἐν Κερκύρᾳ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά, κηρύττων συγχρόνως καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος. Μεταβὰς εἰτα εἰς Ἰάσιον τῆς Ρουμανίας ἐγένετο διευθυντὴς τῆς αὐτόθι σχολῆς. Τῷ 1779 προσχειρίσθη ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Συνόδου ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ Θεοτόκης ὑπῆρξεν εἰς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπονωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων τοῦ 18 αἰῶνος, πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐνθερμος πατριώτης· κατέλιπε πολλὰ πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεως συγγράμματα. Τὰ κύρια αὐτοῦ ἔργα εἶναι τὰ «Κυριακοδρόμια», ἥτοι ἠθικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ ὁμιλίαι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων (1796), καὶ τὰ «Στοιχεῖα μαθηματικά» (1798-9).

Καῖρης Θεόφιλος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀνδρῷ τῷ 1781 καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν ἐχειροτονήθη εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν διάκονος, μεταλλάξας καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ Θωμᾶ εἰς Θεόφιλον. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας γενόμενος σφώτατος, ἀπέβη δὲ περιώνυμος διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ καινοτομίας.

Μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς ἣν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, ἔδρυσεν τῷ 1834 Ἐκπαιδευτήριον (α' Ὁρφανοτροφεῖον) ἐν Ἀνδρῷ, ὅπερ ἔσχε μεγίστην φήμην καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνῆλθε καὶ μέχρις ὀκτακασίων. Ἐνεκὰ τῶν φιλελευθέρων θρησκευτικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν κατεδιώχθη ὡς αἰρετικὸς

ἐκλείσθη τὸ σχολεῖον αὐτοῦ καὶ καταδικασθεὶς τὸ πρῶτον μὲν εἰς ἑξορίαν τέλος δὲ καὶ εἰς φυλάκισιν ἀπέθανε τῷ 1853 ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ἐτάφη ἐν Σύρῳ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς ἐξεκάλεσαν τὴν καταδικαστικὴν κατὰ τοῦ Καίρη ἀπόφασιν εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ὅστις ἀνῆρρεσεν αὐτήν. Ὁ Καίρης ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης καὶ εὐγλωττος ρήτωρ, συγγραφεὺς δὲ πολυγραφώτατος. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν : «Στοιχεῖα φιλοσοφίας», «Θεοσέβεια», «Προσευχαί», μένουσι δ' ἀνέκδοτα : «Ἀριθμητική», «Γεωμετρία», «Ποσοτική» (ὡς ἐκάλει τὴν Ἀλγεβραν, «Φυσική», «Φιλοσοφία», «Ποιητική», «Γραμματική», «Θρησκολογία».

Κάλβος Ἀνδρέας. Διαπρεπὴς ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1867. Νεώτατος ἔτι συνέθεσε δύο τραγωδίας, αἵτινες, κατὰ τὸν ἐπιφανῆ ποιητὴν Φώσκολον, ἐπρόδιδον τὴν ἑξοχὴν τοῦ ἀνδρὸς διάνοιαν. Ἀλλὰ τὸ κύριον ἔργον τοῦ εἶναι αἱ εἴκοσιν ᾠδαὶ τοῦ, δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «Λύρα», καὶ ἐσχάτως μετὰ βιογραφίας τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ Λογοτεχνικῇ βιβλιοθήκῃ Γ. Φέξη Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου εἶναι ἀνώμαλος, ἀρχαῖζουσα μᾶλλον, δανειζομένη ὅμως ποῦ καὶ ποῦ λέξεις ἀπὸ τὴν δημοτικὴν. Τὸ μέτρον δὲ τῶν στίχων τοῦ ιδιόρρυθμον, ἀνευ ὁμοιοκαταληξίας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μετρικῆς, ἣν ἐπίτηδες συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τῶν ᾠδῶν τοῦ. Ἔνεκα δὲ τῆς γλώσσης τοῦ καὶ τοῦ μέτρου οὐδέποτε ἔγινε γνωστὸς εἰς τὸ πολὺ κοινόν, μολοντί τὰ ποιήματά τοῦ εἶναι ἐκ τῶν ὑψητεστέρων τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ.

Ὁ ποιητὴς διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ποιητοῦ Φωσκόλου, εἰτα διδάσκαλος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπὶ τινι χρόνον καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, μεθ' ἧς ἀναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ μετέβη πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Κορνάρος Βικέντιος. Ἐγεννήθη εἰς Σιτίαν τῆς Κρήτης, φέρεται δὲ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ὡς ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τῇ 1873 καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ Ἰωάννινα. Μόλις ἀπόφοιτος τοῦ Γυμνασίου ἐδημοσίευσεν τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκιαὶ τοῦ Ἄδου». Καὶ εἰς τὸ πρωτόπειρον δὲ ἐκείνο καὶ σχετικῶς ἄτεχνον ἔργον του διαφαίνεται ἤδη ἡ ἐξαιρετικὴ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα του. Καταδιωχθεὶς τότε ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως ἔνεκα τοῦ πατριωτικοῦ περιεχομένου τῶν ποιημάτων του, ἔφυγε καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔκτοτε καὶ μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου τοῦ, ἄπορος ὢν, διηλθε ζωὴν στερήσεων καὶ ταλαιπωριῶν, ἐπαγγελλοὺς τὸν τυπογράφον πρῶτον, προσληφθεὶς ἔπειτα ὡς γραφεὺς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου καὶ κατόπιν ἄνευ ἐργασίας, ἀφ' οὔτου ἀδικαιολογῆτως ἐπαύθη. Εἰς τοιαύτας συνθήκας ζωῆς ἔγραψε τὰ ποιήματα καὶ τὰ διηγήματά του, τὸν «Καλόγηρον» πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐν μέρει τῆς ποιητικῆς τεχνοτροπίας τοῦ Α. Βαλαωρίτου, καὶ κατόπιν τὰ «Ἀγροτικά» καὶ τὸν «Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», ποιήματα ἐν οἷς λαμπρῶς φανερῶνεται ὅλη ἡ πρωτότυπος, ἰσχυρὰ καὶ γνησίως Ἑλληνικὴ ποιητικὴ ἔμπνευσις του. Ἐξ ἄλλου μία σειρὰ διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζογραφήματα» μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἡπειρωτικῆς ζωῆς καὶ εἰς πλουσίαν, εὐχρον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἐμφανίζουσιν αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν δοκιμωτέρων νέων λογοτεχνῶν μας. Γενικῶς δὲ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ Κρυστάλλη ὅτι εἶναι, διὰ τὸν λαμπρὸν λυρισμὸν του, τὴν ἱκανότητα τῆς διατυπώσεως, τὴν τέχνην τοῦ στίχου, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ πρωτοτυπίαν τῆς συνθέσεως καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ λεκτικοῦ του, ἐκ τῶν ὀλίγων ποιητῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἡ πάροδος τοῦ χρόνου παρου-

σιάζει λαμπρότερον καὶ προσφιλέστερον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἀσθενικὸς φύσει καὶ συνεπείᾳ τῶν στερήσεων προσβληθεὶς ὑπὸ στηθικοῦ νοσήματος μετέβη πρὸς ἀνάρρωσιν εἰς Κέρκυραν καὶ εἶτα εἰς Ἡπειρον, ἀπέθανε δὲ νεώτατος τῇ 1894.

Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ τινα ἀνέκδοτα, ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους ὑπὸ I. Κολλάρου (1912) καὶ χωριστὰ τὰ ποιηματὰ του εἰς τὴν Δογοτεχνικὴν Βιβλιοθήκην Φέξη (1913).

Δάμπρος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 1851 ἐξ οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἡπέρου. Καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἶναι :

Ἡ ἔκδοσις «Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, τὰ σωζόμενα» (1879—1880), «Collection de romans grecs» (1880), «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων» (1886—1908), «Λόγοι καὶ ἄρθρα» (1902), «Μικταὶ σελίδες» (1905), «Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρᾶ» (1909), «Ἀργυροπούλεια» (1910), τὰ «Ἐλευθέρια» (1911), «Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακὰ» (τόμοι Α' καὶ Β' 1912) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1904 ἐκδίδει τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα», τριμηνιαῖον περιοδικὸν ἀποκλειστικῶς συντασσόμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Μετέφρασε πολλὰ ἱστορικὰ πρὸ πάντων ἔργα, ἐν οἷς τὴν «Ρωμαϊκὴν Ἱστορίαν» τοῦ Φραγκίσκου Βερτολίνη ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων (1893—1894), τὴν «Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν» τοῦ Ἑρνέστου Κουρτίου ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων (1896—1900), «Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας τοῦ Lauglois καὶ Seignobos» (1902), «Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Παλαιογραφίας» (1903), «Ἱστορίαν τῆς πόλεως Ἀθηνῶν» τοῦ Φ. Γρηγο-

ροβίου (1904—1906), «Ίστορίαν τῆς Φραγκοκρατίας» τοῦ Οὐέλιαμ Μίλλερ (1909—1910) κ. ἄ.

Ἐπίσης ἐξέδωκε τὸν κατάλογον τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἰς δύο τόμους, ὡς καὶ τοὺς καταλόγους τῶν Κωδίκων πολλῶν ἄλλων βιβλιοθηκῶν.

Λιδωρικῆς Μιλιτιάδης. Λόγιος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις. Ἐγραψε πολλὰ θεατρικὰ ἔργα καὶ ἐντυπώσεις ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912.

Λυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῇ 1849. Διετέλεσεν ἐφέτης καὶ νομικὸς σύμβουλος τοῦ Κράτους, ἐκπονήσας πλείστα νομικὰ συγγράμματα: «Περὶ ἀπεργιῶν», «Περὶ τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας» κτλ. Συνέγραψε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς διάφορα περιοδικά, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας, ἐν οἷς τὰ κυριώτερα εἶναι: «Κίμων Ἀνδρεάδης», «Ὁ διαχειριστὴς τοῦ Συντάγματος», «Ἡ ξένη τοῦ 1854», «Ὁ ἀπόστρατος μουσικός», «Ὁ Μαρασμός» κτλ. Ἐπίσης εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τὰ «Καθήκοντα τοῦ Πολίτου» καὶ τοὺς «Μετανάστες».

Μαβίλης Δαυρένσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τῇ 1858 καὶ ἀπέθανε μαχόμενος εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου 1912. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον τῆς Γερμανίας φιλολογίαν καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέμεινεν ἐν Κερκύρᾳ ἀσχολούμενος περὶ τὰ γράμματα. Ἦτον ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἰακώβου Πολυλά. Ἐλάβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς τελευταίας ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Μετασχὼν δὲ καὶ τοῦ τελευταίου Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ὡς ἐθελοντὴς ἀξιώ-

ματικούς τοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ, ἀποτελούμενα ἐκ τεχνικωτάτων ποιημάτων ἢ μεταφράσεων, ἐξεδόθησαν ἐσχάτως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1913.

Μαλακάσης Μιλτιάδης. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1870. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα αἱ συλλογαί: «Ὠραί», «Συντρίμμια», «Κυρὰ τοῦ Πύργου» καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς διάφορα περιοδικά, ἰδίως εἰς τὰ «Παναθήναια».

Μαρκοῦδς Γεράσιμος. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1826 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1911. Ἐκ τῶν ποιημάτων του διακρίνεται τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα ὁ «Ὅρκος» (1875), ἀναφερόμενον εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ εἰς τὴν τότε γενομένην ὀλοκαύτως τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήσεις» ἐδημοσίευσεν ἄλλα ποιήματά του καὶ βραδύτερον ἐξέδωκε νέαν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρὰ ταξίδια». Εἶναι ἐκ τῶν ποιητῶν τῶν ἀκολουθησάντων πιστῶς τὸ ὑπόδειγμα τῆς Σολωμικῆς ποιήσεως.

Μαριζώκης Στέφανος. Ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1913. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ποιήματα εἶναι ἰταλιστὶ «Poesie» (1883), καὶ «Ore di tormento», ἑλληνιστὶ δὲ «Ballades» (1889), «Φοῖβος Ἀπόλλων» (1892) καὶ «Ποιήματα» (1901). Ἡ γλῶσσα του δημοτικὴ κλίνει πρὸς τὸ ἐπτανησιακὸν ἰδίωμα. Ο στίχοι του εἶναι τεχνικώτατοι. ξ

Μηνιάτης Ἥλλας. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1669 καὶ ἀπέθανε τῷ 1714. Εἶναι εἰς τῶν ἐπιφανε-

στάτων ἀνδρῶν τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ τῶν διαπρεπεστάτων ρητόρων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Αἱ κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ βίου αὐτοῦ γενόμεναι «διδαχαί» του, ἰδίᾳ δὲ καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἱεροκῆρυξ καὶ Ἐπίσκοπος ἐν Πελοποννήσῳ, ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ ρητορικά ὑποδείγματα καὶ ἀπέδθησαν ἐθνωφελέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Μιχαηλίδης Κίμων. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1868. Ἐγραψε «Σελίδας ἡμερολογίου» (1891), «Σὰν ζωὴ καὶ σὰν παραμῦθι» (διηγήματα καὶ ἐντυπώσεις) (1907). Ἐκ τῶν διηγημάτων του «Ἡ Ψυχὴ δημιουργὸς» μετεφράσθη ἰταλιστὶ καὶ ρωσιστὶ. Ἐγραψεν ἐπίσης διαφόρους αἰσθητικὰς μελέτας περὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν.

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τῷ 1851. Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν σχολείοις καὶ γυμνασίοις. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι δράματα μὲν : «Ἡ Καταστροφή τῶν Ψαρῶν» καὶ ὁ «Βάρδας Καλλέργης», διηγήματα δέ : ὁ «Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς», ἐκδοθεὶς ἐν ἰδιαίτερῳ βιβλιαρίῳ, καὶ πλῆθος διηγημάτων δημοσιευθέντων κυρίως εἰς τὴν «Νέαν Ἐφημερίδα», «Ἀκρόπολιν» καὶ «Παναθήναια».

Νιρβάνας Παῦλος. (Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ συγγραφέως Πέτρου Ἀποστολίδου). Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τῷ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ διατελεῖ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν τῶν πολλῶν αὐτοῦ χρονογραφημάτων εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα : «Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν», «Τσερναγόρα», «Ὁ Θέμος Ἄν-

νινος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γελοιογραφία», πολλὰς καλλιτεχνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Παγὰ λαλέουσα». Ἐπίσης καὶ τὰ δράματα «Ἀρχιτέκτων Μάρθας», «Χελιδόνι», «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του», «Τὸ ἐλιξήριον τῆς νεότητος», «Μαρία ἡ Πενταγιώτισσα» κ.τ.λ.

ὑπὸ τὸ πραγματικὸν τοῦ ὀνόμα Πέτρος Ἀποστολίδης ἐδημοσίευσεν μελέτας ἀναγομένας εἰς τὴν ψυχιατρικὴν.

Παλαμᾶς Κωστῆς. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τῷ 1859 ἀπὸ οἰκογένειαν καταγομένην ἐκ Μεσολογγίου. Νεώτατος ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ταχέως διεκρίθη ὡς ποιητὴς πρωτότυπος καὶ κατ' ἐξοχὴν λυρικός. Ἡ πρώτη συλλογὴ ποιημάτων τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραγούδια τῆς πατρίδος μου» ἐδημοσιεύθη τῷ 1886, μετὰ τρία δ' ἔτη ἐδημοσιεύθη τὸ βραβευθὲν εἰς ποιητικὸν διαγωνισμὸν ποιήματόν του «Ὕμνος εἰς Ἀθηναῖν». Ἀλλὰ ποιήματά τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», ἐπίσης βραβευθέντα, ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1892. Ἐν τῷ μεταξῷ, καθὼς καὶ κατόπιν, δημοσιογραφῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐστία» καὶ εἶτα εἰς ἄλλα φύλλα σειρὰν κριτικῶν καὶ ἄλλων φιλογικῶν μελετῶν ἀξιολόγων καὶ σημαντικῶς συντελεσάντων εἰς μόρφωσιν αἰσθητικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Τῷ 1897 ἐδημοσίευσεν ἕτερον τόμον ποιημάτων «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι» καὶ ὀλίγον κατόπιν τὸν «Τάφον», ποιήματα μεστὰ λυρικῆς ἐμπνεύσεως καὶ δονούμενα ἀπὸ βαθύτατον αἶσθημα, γραφέντα δὲ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ του.

Διὰ τῶν «Ἰαμβῶν καὶ ἀναπαίστων» καὶ τοῦ «Τάφου» ὁ ποιητὴς ἐμφανίζεται ὑπὸ νέαν ὅλως μορφήν, ἀπομακρυνόμενος πάσης ἐπιδράσεως τῶν παλαιωτέρων τοῦ νεοελλήνων ποιητῶν καὶ παρέχων αὐτὸς ὑποδείγματα λυρικῆς ἐκφράσεως σίχου καὶ ὡσισκίης μορφῆς. Εἰς τὴν περίοδον δὲ αὐτὴν τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς τοῦ καταλεκτέα καὶ τὰ «Σατυρικὰ γυμνάσματα».

γραφέντα ἰδίᾳ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897, δημοσιευθέντα δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸ περιοδικὸν «Νουμᾶς», καὶ «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης», σειρὰ λυρικῶν ποιημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Μεσολόγγιον. Ἄλλα ποιήματά του, παρουσιάζοντα εἰς προοῖον ἐξέλιξιν τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ κ. Παλαμά, εἶναι «Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης», δημοσιευθέντες εἰς τόμον τῷ 1900, καὶ ἡ «Ἀσάλευτη ζωή», δημοσιευθεῖσα ἐπίσης τῷ 1904. Ὀλίγον πρὸ τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς» ἐξέδωκεν εἰς τόμον (1903) τὸ λυρικὸν δράμα τοῦ «Ἡ τρισεύγενη».

Μὲ τὸν «Δωδεκάλογον τοῦ γύφτου», ἐκδοθέντα τῷ 1907, παρουσιάζεται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν νέα ἐξέλιξις τοῦ ταλάντου τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην καταλεκτέον τὸ μέγα ἐπικολυρικὸν ποίημα τοῦ «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλῆα», δημοσιευθὲν τῷ 1910, καὶ τέλος ἡ σειρὰ τῶν ποιημάτων «Πολιτεία καὶ μοναξιά», δημοσιευθέντων εἰς τόμον τῷ 1912.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀξιομνημονεύτων πεζογραφημάτων τοῦ ἐξαίρετον ἔχουσι θέσιν τὸ διήγημά του «Θάνατος παλληκαριοῦ», μεταφρασθὲν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας, οἱ δύο τόμοι τοῦ «Κριτικαὶ μελέται», δημοσιευθέντες τῷ 1904 καὶ τῷ 1907, καὶ τὰ «Πρῶτα κριτικά», σειρὰ ἐκ τῶν παλαιότερων δημοσιευθεισῶν φιλολογικῶν κρίσεων περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, περιληφθεῖσα εἰς ἓνα τόμον τῆς Λογοτεχνικῆς βιβλιοθήκης Φέξη (1915).

Ὁ ποιητής, γνωστὸς καὶ ἀνεγνωρισμένος καὶ ἐν τῇ ξένῃ λογοτεχνίᾳ, κρίνεται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν, εἶναι δὲ βεβαίως ὁ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰσχυρότερον καὶ ἀμεσώτερον ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς τοῦ ἔθνους μας.

Ἦδη διατελεῖ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐξοχος διηγηματογράφος γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1911 ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόδησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην Γ. Φέξη ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἡ Γυφτοπούλα», «Ἡ Φόνισσα», «Ἡ Μάγισσες», «Πασχαλινά», «Χριστουγεννιάτικα» καὶ «Πρωτοχρονιάτικα» διηγήματα, «Ὁ πεντάρφανος», «Τὰ ῥόδι' ἀκρογιάλια», «Ἡ χολεριασμένη», «Ἡ νοσταλγὸς» καὶ «Τὰ Χριστοῦγεννα τοῦ τεμπέλη».

Παπανδρέου Γ. Ἐγεννήθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1888 εἰς Καλέντζι τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν. Ἐσπούδασε τὰ Νομικὰ καὶ γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1909 μετέβη κατόπιν εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπιστρέψας τῷ 1914 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλου, διορισθεὶς κατόπιν Νομάρχης Μυτιλήνης, ὅπου καὶ ἡγήθη τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἐθνικοῦ κινήματος, ὡς πρύεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ λαοῦ Λέσδου, διορισθεὶς ἀμέσως καὶ Γενικὸς Διοικητής.

Ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, εἰς ἰδιαίτερον δὲ τεύχος μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ Ἑλληνικὸν μέλλον».

Παπαρηγόπουλος Δημήτριος. Ποιητής, υἱὸς τοῦ ἱστοικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1873. Ἐδημοσίευσε «Ποιήσεις» (1867), «Χαρακτῆρας» (1870), τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα ὁ «Ὅρφεὺς» καὶ πολλὰ ἄλλα· ἐπίσης ἱστορικὰς καὶ φιλογολικὰς διατριβὰς καὶ σύντομον ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1895 ἐδημοσιεύθησαν τὰ «Ἀνέκδοτα» αὐτοῦ.

Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1891. Διε-

τέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Τὸ θεμελιῶδες αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ πεντάτομος «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1860—1874. Συνέγραψεν ἐπίσης «Ἐγχειρίδιον Γενικῆς Ἱστορίας» (1849—1853) καὶ «Ἱστορικὰς Πραγματείας» (1858).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 1862, ἐνωρίτατα δὲ ἔγινε γνωστὸς εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ὡς ποιητής. Τῷ 1888 ἐδημοσίευσεν τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογὴν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Χειμῶνανθοι», ἣν ἐπηκολούθησαν τὰ «Ἀλάδαστρα» (1901), τὰ «Κεიმήλια», τὰ «Ἐξωτικά», τὸ «Παλὴρ βιολεῖ» καὶ τὰ «Πρῶτα βήματα» (ποιήματα διὰ παιδιὰ).

Ἐγραψε πρὸς τούτοις καὶ ἐδημοσίευσεν τὰ ἑξῆς δράματα : «Τὸ ὄνειρον» (1898), «Τὸ εἰκόνισμα» (1900), «Στὴν ἄκρην τοῦ κρημνοῦ» (1901), «Καλιγούλας» (1901), «Τὸ στοίχημα», «Τὸ μαγεμένο ποτῆρι», «Τοῦ βίγκας» (Tu vingas), «Πτωχο-πρόδρομος», «Ὁ βασιλεὺς ἀνήλιαγος», «Ἡ γυναῖκα» κ. ἄ. Μετέφρασε δὲ ἐμμέτρως τὰ Εὐδύλλια τοῦ Θεοκρίτου.

Ἐπὶ ἔτη διετέλεσε δημόσιος ὑπάλληλός ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ εἶναι ἤδη γραμματεὺς τοῦ Πολυτεχνείου.

Πορφύρας Λάμπρος. (Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ, οὗ τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἶναι Δημήτριος Σύψωμος). Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1879. Ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς : «Lacrimae rerum», ὁ «Χάρος», «Τὸ στερνὸ παρὰ μῦθι», «Τὰ καράδια», «Ἐνα λιμάνι», «Ὁ διαβάτης», «Τ' ἀκρογιάλι», «Τὸ κάστρο» καὶ τὸ «Εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη».

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τῷ 1850 καὶ ἐσπούδασεν τὴν φιλογλοῖαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐπὶ ἔτη διέτριψε. Διετέλεσε γραμ-

ματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ βραδύτερον ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐγίνε βουλευτής. Πρὸ τινων ἐτῶν ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς διὰ τὴν ἑκτακτον ἑδραν τῆς νεωτέρας φιλολογίας.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1870 ἐγίνε γνωστὸς ὡς ποιητῆς δημοσιεύσας τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημά του «Θησεύς». Τῷ 1871 ἐξέδωκεν ἄλλο ἐκτενὲς ποίημά του «Τὸ μῆλον τῆς Ἑριδος» καὶ τῷ 1872 τὸ ποίημα «Ἀδὰμ καὶ Εὐα». Ἐκτοτε συνεργάτης τῶν καλυτέρων φιλολογικῶν περιοδικῶν καὶ ἡμερολογίων ἐδημοσίευσε πλεῖστα λυρικά ποιήματα. Τινὰ ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνονται εἰς ἄλλον τῷ 1897 ἐκδοθέντα τόμον του «Λυρικά ποιήματα». Ἐξ ὧν δὲ μεταγενέστερον ἔγραψε τὰ πλεῖστα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Παναθήναια», τὸ ἡμερολόγιον Σκόκου καὶ τὴν ἐφημερίδα «Ἑστίαν», ἐκδοθέντα τῷ 1916 καὶ εἰς ἴδιον τόμον μετ' ἄλλων νέων ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα». Ἐγραψε πρὸς τούτοις πολλὰ δράματα, ἐν οἷς ὁ «Ρήγας» (1897), «Ἡ κόρη τῆς Αἰήνου» (1901), «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀσώτου», ἡ τραγωδία «Νικηφόρος Φωκᾶς» κ. ἄ., μετέφρασε δὲ τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκρόντα» τοῦ Δέσσηγγ.

Ὁπαδὸς τῆς καθαρευούσης εἰς τὰ πρῶτα ποιητικὰ ἔργα του καὶ τὰς μεταφράσεις του, μετέστη βαθμηδὸν πρὸς τὴν δημοτικὴν, γράψας τὰ τελευταῖα ἰδίως λυρικά ποιήματά του εἰς ἀπλὴν ὠμιλημένην γλῶσσαν. Διακρίνεται διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐρυθμίαν τῶν στίχων του καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς ἐκφράσεως.

Σιγοῦρος Μαρίνος. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1885. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔμμετρα καὶ πεζά, ἰδίως ἱστορικὰς μελέτας περὶ Ἑπτανήσου καὶ κριτικάς, οἷα ἡ τοῦ Ἠλία Μηνιάτου, I. Πολυλά, Α. Λασκαράτου. Νῦν ὑπηρετεῖ ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος.

Σκουφος Φραγκίσκος. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀναδειχθεὶς ἑνθερμος πατριώτης καὶ φλογερὸς ρήτωρ. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Τέχνη Ρητορικῆς» (1681) γεγραμμένον ἐν ἀπλῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστὸς πανελληνίως ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἑθνικὸς ποιητής. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τῇ 1798. Ἡ πατρικὴ του οἰκογένεια εὖπορος καὶ ἀρχοντικὴ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοῦς Ἰταλοῦς ἰδίως διδασκάλους καὶ εἰς ἡλικίαν δεκαεπτὰ ἐτῶν μετέβη εἰς τὴν Πάδοβον τῆς Ἰταλίας πρὸς σπουδὴν τῆς Νομικῆς εἰς τὸ ἐκεῖ διάσημον Πανεπιστήμιον. Φύσει ὁμῶς κλίνων πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν κατέγινεν ἐκεῖ μᾶλλον εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἰταλικῆς καὶ γενικώτερον τῆς Εὐρωπαϊκῆς δημιουργικῆς φιλολογίας καὶ ἐνωρίτατα ἔγραψεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ποιήματα, τὰ ὅποια ἐλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν ἐπιφανῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Πρὸς τινὰς τούτων ἔκτοτε συνεδέθη διὰ φιλίας.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του «ἔχι τόσον κάτοχος τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου ὅσον πλούσιος ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν σοφίαν καὶ ποίησιν» ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἔκτοτε σχεδὸν διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου του διέμενεν. Ἐκεῖ δ' ἔγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του.

Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματά του ἦσαν σατυρικά καὶ τινὰ λυρικά, διακρινόμενα διὰ τὴν τρυφερότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ τὸ ὑγιὲς γλωσσικὸν αἶσθημα.

Ἀλλ' ἡ ἐκδήλωσις τοῦ μεγάλου ποιητικοῦ ταλάντου τοῦ Σολωμοῦ προέκυψεν ὀλίγον βραδύτερον ὡς συνέπεια τοῦ θερμοῦ πατριωτικοῦ του ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ θαυμασμοῦ του πρὸς τὰ

κατορθώματα καὶ πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας. Ἐγραψε τότε τὸν «Ὑμνον πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν», τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ποίημα, ὑπερ βραδύτερον τονισθὲν ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσικοῦ Μαντζάρου ὠρίσθη δικαίως ὡς Ἑθνικὸς Ὑμνος. Συνεχίζων τὴν πατριωτικὴν ποίησίν του ὁ Σολωμὸς συνέθεσεν ἔπειτα τὸν Ὑμνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βύρωνος καὶ τοὺς «Ἐλευθέρους πολιορκημένους», ὧδὴν ἐξυμνοῦσαν τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου. Ἄλλα ποιήματά του εἶναι ὁ «Κρητικὸς», τὸ θαυμάσιον ἐπίγραμμα εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρρῶν, ὁ «Λάμπρος», «Ἡ φαρμακωμένη», «Ἡ τρελλὴ μάννα» κλπ. Πρὸς τοῦτοις πολλὰ ἄλλα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἀσυμπλήρωτα, καθὼς καὶ στίχοι μόνυ, στοχασμοὶ φιλοσοφικοὶ καὶ σχεδιάσματα εἰς τὸ πεζόν, ἰδίως ἰταλιστί.

Τὰ τελευταῖα τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ὡς καὶ πολλὰ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀπέμειναν ἀτελῆ, παρουσιάζουσι φωτεινὴν καὶ ἔντονον προσπάθειαν πρὸς τὰ ὑψηλότερα ἐπίπεδα τῆς σκέψεως καὶ τῆς τέχνης. Ἡ ἐμβριθὴς σπουδὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ἀπ' ἐτέρου αἱ περὶ τὴν γερμανικὴν φιλοσοφίαν καὶ ποίησιν μελέται του, εἰς ἃς ἐπεδόθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, συνετέλεσαν οὐχὶ ὀλίγον εἰς τοῦτο.

Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ. Ἡ λυρική ἔκφρασίς του εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετρημένη, ἀπλή καὶ ἀρτία. Ὁ στίχος του μελωδικός, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ἰδίως τῆς ἰταλικῆς στιχουργίας, διακρίνεται διὰ τὴν καλὴν συνήθως καὶ ἀδιάστων ὁμοιοκαταληξίαν. Ἡ γλῶσσα του δέ, ἂν καὶ ἐνίοτε ἀνώμαλος, εἶναι ζωντανὴ καὶ πλησιάζει πολὺ πρὸς τὴν γνησίαν δημοτικὴν μας γλῶσσαν.

Ὁ Σολωμὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν τὴν 9 Φεβρουαρίου 1859 καὶ εἰς τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου του ἡ τότε Βουλὴ τῶν Ἴονίων διέκοψε τὴν συνεδρίαν καὶ ἐκήρυξε δημόσιον πένθος.

Τὰ ἅπαντα τοῦ ποιητοῦ συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ φίλου καὶ

μαθητοῦ του εἰς τὴν τέχνην Ἰακώβου Πολυλά καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ προλόγου, ἐξεδόθησαν δὲ εἴτα πολλάκις καὶ τελευταῖον εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην Μαρασλή» (1901) με κριτικὸν πρόλογον τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμά.

Τερτσέτης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τῷ 1800 ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1874. Δικαστής, ὑπῆρξε φίλτατος τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ ὁποῦ μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ Πολυζωΐδου δὲν ὑπέγραψε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην· ἀργότερα, καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γηραιοῦ στρατάρχου, ἔγραψε τὰ «Συμβάντα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς» (1851). Ἐχρημάτισεν ἑφῶρος τῆς Βιβλιοθήκης ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὰ κύρια ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα εἰναι: «Ἀπλῇ Γλῶσσα» (1847), «Κόριννα καὶ Πίνδαρος» (1853) καὶ οἱ «Γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (1856).

Τυπάλδος Ἰούλιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀηξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1814 καὶ ἀπέθανε τῷ 1883. Ἀπὸ τοῦ 1842—1847 ἐξέδιδεν ἐν Κερκύρᾳ νομικὸν περιοδικόν, τῷ δὲ 1856 ἐδημοσίευσεν ἐν Ζακύνθῳ συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων, μετέφρασε δὲ καὶ τὴν «Ἐλευθερωμένην Ἱερουσαλήμ» εἰς τὴν δημοτικὴν, ἀλλ' ὀλίγα μόνον ἄσματα αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν. Τὰ ἐκδεδομένα ποιήματά του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Λογοτεχνικὴν βιβλιοθήκην Φέξη.

Χορτάτζης Γεώργιος. Ἐξοχος δραματικὸς ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ καὶ ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου. Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ «Ἐρωφίλη», τραγῳδία ἑμμετρος, γεγραμμένη εἰς τὴν δημοτικὴν Κρητικὴν διάλεκτον. Ἡ πρώτη αὐτῆς ἐκδοσις ἐγένετο τῷ 1637.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

I

Ἡ ἀγάπη, Νικηφόρου Θεοτόκη.	σελ.	3
Ἀγάπη, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	6
Ἡ μητρικὴ ἀγάπη τῆς Παναγίας, Ἡλία Μηνιάτη.	>	7
Ἡ ἐλεημοσύνη, δημῶδες.	>	10
Τρεῖς ἀρεταί, Νεοφύτου Βάμβα.	>	10
Ὁ θρίαμβος τοῦ Διαγόρα, Στεφάνου Δάφνη.	>	13

2

Ἡ δύο θρησκείες, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	16
Γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, Ἡλία Μηνιάτη.	>	17
Ὁ Χάρος ὅτιν ἐρημιά, Γερασίου Μαρκορά.	>	20
Τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ, Ἡλία Μηνιάτη.	>	21
Εἰς τὸν Γολγοθᾶν, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	23
Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	26
Δέησις εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, Φ. Σκούφου.	>	29

3

Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος, Ἐμ. Λυκούδη.	>	31
Τί αἰσθάνομαι διὰ τὴν πατρίδα μου, Ἀρ. Βαλαωρίτου.	>	34
Ἡ ἐπιστροφή, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	35
Εἰς τὴν ἀνοιξιν, Λάμπρου Πορφύρα.	>	37
Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων ἔπαινος, Φ. Σκούφου.	>	38
Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πνεύματος, Λ. Μαβίλη.	>	41
Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολήν, Κ. Παπαρρηγο- πούλου.	>	42

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, Ἀρ. Προβελεγγίου.	σελ.	46
Ἡ κηδεία τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, Α. Δ. Μωραϊτίδου.	>	49
Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Γεωργίου Τερτσέτη	>	51
Νικηφόρος Φωκάς, Ἀρ. Προβελεγγίου.	>	53
Ἀπὸ λόγον ἐκφωνηθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Μνημοσύνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, Γ. Παπανδρέου	>	65
Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δημῶδες.	>	69
Ὁ βράχος καὶ τὸ κύμα, Ἀρ. Βαλαωρίτου.	>	69
Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ Καπο- διστρίου, Θεοφίλου Καίτη.	>	71
4		
Σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογο- τεχνίας.	>	77
(Ἀπὸ τὸν Ἀκριτικὸν κύκλον)		
Ὁ κῆπος τοῦ Ἀκρίτα.	>	81
Ἡ Ἀμαζὼν Μαξιμῶ.	>	82
Τὸ ψυχορράγημα τοῦ Ἀκρίτα.	>	83
Ὁ θάνατος τοῦ Ἀκρίτα.	>	84
Ὁ Διγενῆς εἰς τὸν Ἀδην, Κ. Παλαμᾶ.	>	84
Ἡ μάσσα μὲ τοὺς ἐννῆά γιουούς, δημῶδες.	>	85
(Ἀπὸ τὸ Κρητικὸν ποίημα «Ἐρωτόκριτος»)		
Ὁ Κρητικὸς νικᾷ τὸν Καραμανίτην.	>	88
Μονομαχία Ἐρωτοκρίτου καὶ Ἀρίστου.	>	91
(Ἀπὸ τὴν Κρητικὴν τραγῳδίαν «Ἐρωφίλη»)		
Ὁ χρυσοῦς αἰὼν.	>	92
Ἐγκώμιον τῆς τόλμης τοῦ ἀνθρώπου.	>	93
Ὑμνος πρὸς τὸν ἥλιον.	>	94
Ἡλίας Μηνιάτης, Μαρίνου Σιγούρου.	>	94
(Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια)		
Τὸ γεφύρι τῆς Ἀρτας.	>	97
Ἡ Ἀνοιξίς.	>	99
Τὸ μοιρολόϊ τῆς Πάργας.	>	99
Τὸ πέραςμα τοῦ Χάρου.	>	100
Μοιρολόγια.	>	100
Ἡ χαρὲς τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου.	>	101
Σύγχρονα Μανιάτικο μοιρολόϊ, Σ. Λάμπρου.	>	102
Διονύσιος Σολωμός, Κ. Παλαμᾶ.	>	104

Ἡ καταστροφή τοῦ Δράμαλη, Διονυσίου Σολωμοῦ.	σελ. 109
Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, Δ. Σολωμοῦ.	» 112
Τὸ Μεσολόγγι, Δ. Σολωμοῦ.	» 113
Ἡ σκιά τοῦ Ὀμήρου, Δ. Σολωμοῦ.	» 114
Χριστὸς ἀνέστη, Δ. Σολωμοῦ.	» 114
Εἰς Σοῦλι, Ἀνδρέου Κάλβου.	» 115
Ἡ δάφνη καὶ τὸ ἀηδόνη, Ἀρ. Βαλαωρίτου.	» 123
Ἡλιοβασίλεμμα, Κώστα Κρυστάλλη.	» 127
Περιγραφή τῆς νύχτας, Γερασίμου Μαρκοῦ.	» 128
Ἡ ἐσπέρα, Γ. Μαρκοῦ.	» 128
Ἡ Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη.	» 129
Ἡ τελευταία εὐχή τοῦ κλέφτη, Ἰουλίου Τυπάλδου.	» 130
Εἰς τὸν Ὀμηρον, Στεφάνου Μαρτζώκη.	» 131
Ὁ σεισμός, Στ. Μαρτζώκη.	» 132
Ρωμαϊκὸν δεῖπνον, Δ. Κ. Παπαρηγοπούλου.	» 134
Τ' ἀγνάντεμμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.	» 138
Εἰς ἓν μικρὸν πλοῖον, Μ. Μαλακᾶση.	» 141
Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Ι. Ζερβοῦ.	» 141
Τὸ κυπαρίσσι, Κ. Παλαμᾶ.	» 153
Δέσεις διὰ τὴν ψυχὴν του, Λάμπρου Πορφύρα.	» 153
Νικόλαος Γύζης, Κιμ. Μιχαηλίδου.	» 154
Γιὰ τὸν τάφο τοῦ ζωγράφου Γύζη, Κ. Παλαμᾶ.	» 156

Εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιον τὸν Α', Γ. Μαρκοῦ.	» 157
Ὁ θάνατος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', Παύλου Νιρβάνα.	» 158
Ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης, Μιλτιάδου Λιδωρίκη.	» 159
Δέσεις εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον, Κ. Παλαμᾶ.	» 167
Ὁ γυρισμός τοῦ πολεμιστοῦ, Ἰ. Πολέμη.	» 168

Σημειώσεις περὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τοῦ μέτρου εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν.	» 169
---	-------

Σύντομοι βιογραφίαι τῶν συγγραφέων τοῦ Ε' τόμου.	» 171
--	-------

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΜΗΜΑ

Πρωτ. 26245
Αριθ. { Διεκπ.

Πρὸς

τὸν κ. Θ. Σπεράντζην

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον διὰ τῆς
ὑπ' ἀριθ. 104 πράξεως αὐτοῦ τῆς 31 Αὐγούστου ἐ. ἐ. ἐνέκρινε
τὸ ὑφ' ὑμῶν ἐν ἀντιγράφῳ ὑποβληθὲν πρὸς κρίσιν Δ' τεύχος
Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων διὰ τὴν β' τάξιν τῶν τετραταξίων
Γυμνασίων καὶ τὰς ἀντιστοίχους τάξεις τῶν λοιπῶν σχολείων
τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως, πρὸ τῆς ἐκτυπώ-
σεως αὐτοῦ, συμμορφωθῇτε πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Συμ-
βουλίου ὑποδειχθησόμενα ὑμῖν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 7)μβρίου 1917

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Υπουργοῦ
Ο ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΗΣ ΤΟΥ Γ' ΤΜΗΜΑΤΟΣ
Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Π. Ζαγανιδης

